

Universitätsbibliothek Paderborn

Venerabilis Patris Thomæ à Jesu ... Opera Omnia

Homini Religioso Et Apostolico Tam Qvo Ad Vitæ Activæ, Qvam
Contemplativæ functiones utilissima, Duobus Tomis Comprehensa. In
Qvibvs Singlari Pietate, Varia Ervditione Clariori Et Breviori Stylo
Continentvr Et Explicantvr ...

Tomás <de Jesus>

Coloniæ Agrippinæ, 1684

De contemplatione divina Libri sex

urn:nbn:de:hbz:466:1-38621

VENERABILIS PATRIS
THOMÆ à JESU
CARMELITÆ DISCALCEATI,
DE CONTEMPLATIONE DIVINA
LIBRI SEX.

Reverendis Patribus ac Fratribus
CARMELITIS EXCALCEATIS,
Qui in deserto sancti IOSEPH, vulgariter BEATVEAS
nuncupato, in HISPANIA commorantur, alijsq. Ordini vestri
EREMITIS,

IN D. N. IESU CHRISTO SALVTEM ET OMNE
BONVM.

QVÆ inter vos aliquando didici, quæque septem fere
annorum curriculo, quo sanctæ vestræ conversationis
particeps factus sum, docui, ea nunc ad clariorem sty-
lum redacta, & in meliorem ordinem digesta, RR. VV. in
libens offero, fœctum sacrum in sacram solitudinis ac san-
ctitatis matricem, in qua primitus conceptus est, refusu-
rus. Quibus enim sublimis illa ac divinæ theoriæ, seu
contemplationis tractatio potiori titulo debebatur, quàm
illis, qui ab hominum consortio remoti, diu noctuque
iugi orationis ac mortificationis studio incumbentes, Angelorum more puros ac
defæcatos mentis oculos in divina cælestiaque desigunt? Hic quippe præcipuus
instituti vestri scopus est, in quem toti collimatis, in quem omnes animi conatus
affectusque dirigitis. Nam (ut rectè D. Basiliius *lib. De laude vitæ solit.*) *Vita*
hec, cælestis doctrina schola est, divinarum artium disciplina; illic Deus est totum quod di-
scitur. Quid sanè aliud sunt artes istæ divinæ cælestisque doctrinæ (de quibus
hic Basiliius) quàm illæ quæ discuntur, vel (ut clariùs loquar) quas DEVS mi-
sericorditer infundere solet charioribus suis discipulis, qui in hac orationis & mor-
tificationis schola se gnaviter, studiosèque exercent, qui ab exterioribus subdu-
cti, atque à dispersionibus congregati (juxta magni Dionysii sententiam) ad divi-
num contemplationis radium mentem convertunt? Talibus profectò ad cæle-
stis theoriæ apicem sic conantibus, dextram porrigit adjutricem benignissimus
DEVS, mentem illorum per nobilissimum sapientiæ donum misericorditer illu-
strando, prout asserit Isaias cap. 58. *Requiem, inquit, dabit tibi Dominus, & im-*
plebit splendoribus animam tuam. Quid certè aliud exercitia omnia, quæ in cæ-
lesti ista divinæ solitudinis palæstra discuntur, respiciunt? quid aliud prof scopo
habent, quàm purum hunc animæ splendorem, splendidamque puritatem?
Hoc diserte inter alios tradit Joannes Cassianus Collat. 1. cap. 4. *Fini qui-*
dem, ait, nostræ professionis, ut diximus, regnum Dei, seu regnum celorum est; de-
stinatio verò nostra, id est orationis, puritas est cordis, sine qua ad illum finem im-
possibile est quempiam pervenire. In hac ergo destinatione figentes nostra directioni
obtus,

obtusius, velut ad certam lineam cursum rectissimum dirigimus. ita ille. Ad hanc cordis puritatem, tanquam finem, consequitur purus ac clarus DEI intuitus, quantus in hac vita mortali haberi potest: tunc anima passionibus mortua, supernorumque charismatum rore fecunda, ad altissimum divinæ majestatis conspectum evehitur.

Porro, si vita solitaria (ex communi SS. Patrum doctrina) est perfectiorum status; necessarium quoque est, Eremitarum seu solitudinem colentium exercitia sublimiora esse ac perfectiora, quam eorum, qui vitam cœnobiticam, communemque sectantur. Hoc breviter docuit Cassiodorus lib. 8. De instit. Monachorum. Solitudo, inquit, novis emendatis moribus contemplationem purissimam reservare, & intuitu sincerissimo spiritualium sacramentorum scientiam revelare. Hæc ille.

Et hæc quidem præcipue rationes sunt, quæ me moverunt, ut istos de divina contemplatione Libros inscriberem & dedicarem omnibus, qui in sancta nostra Religione vitam Eremiticam profitentur: speciatim tamen vobis, inter quos felicissimo illo septennio, quo gratia divina me tam sanctæ societatis ac solitudinis cultorem fecit, paucos inveni, quibus DEVS sublimem hanc infusæ & supernaturalis contemplationis gratiam non communicaverit. Et in DEI Opt. Max. benignitate, cujus manus numquam est abbreviata, confido, quod idem alii Eremi vestræ Prælati ac spirituales magistri in posterum experimento deprehendent. Quocirca omnes vos humiliter rogo, ut Librum hunc ea sinceritate, affectuque recipiatis, quo eum ipse offero; alium de oratione infusæ & supernaturali Tractatum, cujus hic, qui de divina contemplatione inscribitur, nobilior pars est, propediem in lucem daturus. Illud autem à vobis enixè peto, ut fratris ac minimi servi vestri, in orationibus & sacrificiis meminisse dignemini. Datum Bruxellæ, in Conventu nostro S. MARIÆ Virginis, XXI. Martii, anno à partu Virgineo M. DC. XIX.

RR. VV.

Humilis in Christo servus

F. Thomas à Iesu

PRÆ

PRÆFATIO

AD

LECTOREM.

De divina contemplatione, maxime de infusa (materia sane non minus sublimi & obscura, quam utili & necessaria) DEO favente dicturus, operis pretium duxi, praefermissis multorum Mysticorum symbolicis ac impletis loquendi modis, sanctorum & gravissimorum Patrum, probatorumque Scholasticæ Theologiæ Doctorum, præcipue verò divi Thomæ, divi Bonaventuræ, ac aliorum vestigiis inhaerere, & prout DEVS dederit, universam hanc tractationem ad Theologiæ Scholasticæ fontes communemque doctrinam reducere.

Vt autem Lectori majorem lucem adferamus, quadam ex iis, quæ infra latius differuntur, breviter hic præmittimus; quibus velut in imagine totam Operis præsentiam materiam adumbremus.

SERIES TOTIVS OPERIS.

Quod maior in hoc opere servetur claritas atque distinctio, illud in sex partes seu Libros dividimus. In primo, de contemplatione in genere, deinde tam de acquisita quam infusa; de illa quidem breviter, de hac verò (quia præcipuus intentionis nostræ scopus est) plenius differimus. Harum denique contemplationum distinctionem, objectum, finem & effectus, nec non media, quæ ad infusam perducunt, uberius explicamus.

In secundo, tertio, quarto, & quinto Libro, de variis infusæ contemplationis gradibus sermonem instituiamus. Poco autem gradus, omnes illas differentias, quæ contingere possunt in puris contemplantium mentibus, secundum clariorem & sublimiorem, vel minus clarum sublimemve divinarum intuitum, in quantum scilicet eorum mens à nobilitati principio, hoc est ab eminentiori Spiritus sancti dono, vel ab ejusdem doni excellentiori gradu seu lumine illustrata, ad superna elevatur.

Hos autem gradus, maioris perspicuitatis gratiâ, in tres hierarchias (ad instar Angelicarum) convenienter distinximus. In illo enim caelesti Angelorum cœtibus hierarchias magnus Dionysius cap. 6, de caelesti Hierar. à B. Paulo Apostolo edoctus; constituit, supremam nempe, mediam, & infimam: quas in eodem Libro distinguit secundum varios modos suscipiendi divinas illuminationes ac revelationes. Distinguntur præterea per diversum modum attendendi ad hominum salutem: omnes namque sunt administratorij spiritus, ut ait Apostolus ad Hebr. I. Ea tamen distinctio, quæ ex divina illuminatione magis minusve plena attenditur, præcipua est; nam secunda, quæ ex variâ hominum administratione desumitur, evacuabitur in die iudicij, quando venerit quod perfectum est, cumq; peracto iudicio reddita fuerit iustis omnibus gloria, tam animæ quam corporis.

Rursus, in unaquaque Hierarchia tres choros, seu ordines Angelorum idem Dionysius distinxit, supremum, medium, & infimum; qui loco citato affirmat, præceptorem suum Paulum Apostolum Angelos in ternas Hierarchias tertio repetitis ad sanctissimæ Trinitatis imaginem distinxisse. Quare secundum communem Patrum & Doctorum sententiam novem sunt Angelorum ordines, seu chori, & tres Hierarchiæ.

Similes autem hierarchias & gradus idem Dionysius lib. De caelesti hierarch. citato, non solum in mente Angelica, sed etiam humana bene ordinata distinguere debere tradidit; ut ferè omnes ejus Commentatores, præcipue Hugo Victorinus, Abbas Vercellensis, & Liuticeniensis, exponunt; quos refert & sequitur D. Bonaventura de septem itineribus æternitatis, l. c. dist. 4. art. 1. qui inter prædictas hierarchias, earumq; gradus nescio quam distinctionem obscuram satum (maximè Vercellensis) excogitarunt. Quare illa præfermissa, utpote minus apta, minusque ad propositum nostrum conducente, nos earundem hierarchiarum, novemq; graduum distinctionem, tam ex parte subiecti, quam ex pleniori divini luminis susceptione, ad instar Angelicarum sumendam esse, latius infra edocēbimus. Interim tamen aliqua ex inferius dicendis summatim hic præmittimus.

In

In primis sicut tres illae caelestes hierarchiae (ut auctor est S. Thomas 1. p. quaest. 180. art. 1.) non equaliter superius ad influxum excipiunt, sed per abundantiores divini luminis participationem distinguuntur; ita non incongrue in mente humanae tres illae hierarchiae, quae Angelicus familes constituimus, ex maiori aut minori luminis divini susceptione discerni debent; ac in unaquaque harum (ut caelestibus illis plane assimilantur) tres quoque ordines sive gradus, videlicet infimus, medius, & supremus constituendi sunt.

Residem autem hierarchia ista in tribus animae potentiis, tamquam in triplici anima caelo, ut pulchre Richardus lib. 3. De contempl. cap. 8. in hoc sane (inquit) profundo (nempe anima) invenies multa stupenda & admiratione digna. Ibi invenire licet alium quemdam orbem, latum quidem & amplum, & aliam quamdam plenitudinem orbis terrarum. Ibi sua quaedam terra suum habet caelum; nec unum tantum, sed secundum post primum, & tertium post primum & secundum. Et ut hoc triplex caelum congrua possimus distinctione discernere; primum dicatur imaginale, secundum rationale, tertium intellectuale. Tenet itaque imaginatio vicem primi caeli, ratio secundum, intelligentia vero vicem tertii. & infra; in primo itaque caelo continentur omnium visibilium imagines & similitudines: ad secundum vero pertinent omnium visibilium rationes, definitiones, & invisibilium investigationes: ad tertium autem spectant spiritualium ipsorum, etiam divinorum, comprehensiones & contemplationes. haec Richardus.

In his igitur tribus caelis, qui in interiori anima suis latent (quorum etiam ante Richardum meminit S. Augustinus lib. 12. de Genesi ad litteram) tres contemplantium hierarchia statuuntur; ita ut qualibet in proprio caelo tamquam nativo loco residens, secundum plenitorem minusve plenam Spiritus sancti illustrationem, magis quoque minusve perfecte in DEO sit contemplationis obtutus.

Quare tam ex parte subiecti, quam ex parte principij, divinitus mentem illustrantis, pensanda erit major minorve divinae contemplationis nobilitas. Nam ea, quae in imaginatione, tamquam infimo animae caelo locum habet, inferior est illi, quae in secundo residet; & quae in tertio est, nobilitate ac perfectione reliquis longe transcendit.

Nec solum si tres istae hierarchiae inter se comparentur, ex maiori aut minori luminis perfectione distinguuntur, sed etiam in qualibet earum tres gradus maioris minorisve infusi ac perfecti luminis invenies. Quod ut plenius intelligi possit, supponendum est ex his, quae inferius latius dicemus, in donis Spiritus sancti, praeputie sapientia & intellectus, tres inveniri eiusdem Spiritus sancti operationum gradus. Primus seu infimus est quando operatio illius domus principaliter media imaginatione contingit. Secundus & medius, cum domus operatio in ratione sive intellectu recipitur. Tertius & supremus, quando suprema hominis intelligentia, sive mentis apex mirè illustratur. Quae omnia sequenti exemplo fient clariores. Sicut enim claritas solis tribus modis à nobis percipitur; primo in objecto materiali opaco, verbi gratia, in pariete vel ligno, quae est velut infima solaris luminis participatio; secundò in radiis ipsius per aerem, aliudve diaphanum corpus diffusis, qui est quasi gradus medius; tertio in seipsa, id est in globo vel rota solari, ubi supremus solis ipsius fulgor resplendet: sic divina lucis radij, mediantibus donorum habitibus, triplici (ut innuimus) differentià prioribus iustorum mentibus manifestantur.

Explicemus ergo breviter tres istos cuiuslibet hierarchiae gradus. In prima, quae in imaginatione tamquam infimo caelo potissimum residet, relucet primus domus intellectus radius, quo imaginatio (non tamen sine consortio intellectus) tacta, ex corporalibus istis, quae sensu percipiuntur, nempe ex visibilibus creaturis, ad ea, quae in DEO sunt invisibilia gradum facit. Haec autem hierarchia (sicut supra de omnibus in genere indicavimus) tribus veluti gradibus continetur. Primus seu infimus ex mundi huius visibilis contemplatione; secundus seu medius ex sacrarum Scripturarum mira penetratione; tertius & supremus ex Verbi incarnati cognitione ad incomprehensibilis Deitatis perfectiones contemplandas ascendit. Hoc primum hierarchiae contemplationis genus, viam purgativam supernaturalem ingredientibus liberaliter quandoque à DEO communicari solet.

Secunda vero hierarchia (sedem habens in secundo anima caelo, nempe intellectu, quae viri contemplativi domus intellectus radius illustrati DEO in intellectualibus objectis inveniuntur) triplici etiam gradu constat. Primus speculatione sui, id est, cognitione animae nostrae (quae DEI imago merito censetur) ad ipsius DEI contemplationem assurgit. Secundus divina unitatis & creatricis essentiae perfectiones & ineffabiles attributa speculatur. Tertius & supremus beatissima Trinitatis contemplatione iucundatur.

Tertia tandem contemplationis hierarchia, quae ceteras, quantum ad contemplandi modum, dignitate excedit, utpote, quae modum cognoscendi alius hierarchiae communem, quo per affirmationem in DEO tenditur, exsuperans, divinam ingreditur caliginem, ac DEO ipsum per viam negationis purius cognoscit: haec, inquam, hierarchia, quae in tertio anima caelo collocatur, tribus quoque perficitur gradibus. Primus sive infimus, eorum est, qui sapientia dono mirabiliter affecti, purae contemplationi insistant, eam autem contemplationem puram voco, quae ferè nullaphantasmatum admixtione obscuratur. Secundus vero gradus,

dius, ac praecedenti superior, contingit, quando lumine divino puris animabus clarius effulgent, mens ipsa in dulcissima nobis vero ignota & inaccessibilis divina claritate caligine ingreditur, atque in illa sub dilecti sui umbrâ obdormiens, in pace dulciter requiescit, et antelata à rerum tumultu ad gaudia interni ac califormis silentij. In tertio deum & supremo mens contemplatrix immensa DEI beniginitate prevenida, deo ipso potentia intellectiva & affectiva aptem immediate tangente & inflammante, tam valide ad divina evocatur, ut instantanee defluat & deficiat à seipsa, supra se se mirabiliter rapiatur, ac DEO ipsi, immediato & ineffabili nexu coniungatur. In qua unione summa vita huius felicitas consistit, in eaq; mysticam Theologiam, seu experimentalem DEI perceptionem sitam esse, S. Dionysius docuit, & nos infra L. bro 5. explicabimus.

Sunt igitur tres in humana mente hierarchie, quarum qualibet tres alios gradus continet, ex quibus quasi novem ordines, Angelicus similes resultant. Prima hierarchia ad incipientes, seu viam purgativam: secunda ad proficientes, seu illuminativam; tertia ad perfectos, hoc est, ad unitivam spectat.

Verum quia clementissimus DEVS iustorum mentes immediate, & sine habitualium donorum adminiculo, non raro illustrat, atque irradiat, velut in Prophetia contingere solet, tunc operatio illa, siue divinum intuitu, altior & eminentior est ea, quae à Spiritu sancto, mediante donorum cooperatione procedit, reduciq; solet ad aliquod genus gratiarum, quae gratis datæ à Theologis nuncupantur. De hoc perfectissimo contemplationis genere, quod sanctioribus ac purioribus mentibus quandoque conceditur, Libro 6. & ultimo brevius disputamus. Nec desunt in sublimiori hac theoria, diversi perfectionis gradus: inveniuntur enim quatuor. Primus est, quando infundit DEVS lumen supernaturale intelligibile, nullas species de novo immittendo, neque divinitus praeesistentes ordinando; & hoc est contemplari divina per inspirationem internam, siue per lumen infusum ad modum actus. Secundus gradus tunc contingit, quando praeter lumen siue inspirationem internam, imaginabiles species praeesistentes, tantum de novo, divinitus ordinantur. Tertius, cum lumini & interne inspirationi novarum specierum, siue similitudinum imaginabilium accedit impressio. Quartus & ultimus, quando non solum lumen istud internum, sed etiam species intelligibiles (quae imaginabilibus nobiliores sunt) de novo infunduntur. De quibus gradibus latior Libro 6. citato reabit sermo.

Interim tamen pium deprecor Lectorem, ne tanti argumenti sublimitate, aut difficultate perterritus, ab huius Operis lectione arceatur: nam quamvis in ea non pauca, quae communem hominum captum plane excedunt, reperiantur, utpote quae non nisi defecati mentibus pervia; sunt tamen quamplurima etiam ab incipientibus non aliena: his enim, etsi non tam plena divini Spiritus illustratio, sicut istis, qui Spiritu DEI aguntur, affulgent; non tamen ideo deterrendi sunt ab huius Operis lectione. Nam divina adspirante gratia facile possunt ex visibilibus creaturis ad Creatoris meditationem seu aliqualem contemplationem suis gradibus conscendere, nec solum visibilibus creaturis fas est unicuique ad DEI invisibilis cognitionem assurgere, sed & omnibus Christianis Fidei lumine illustratis, ad innumerabiles ipsius DEI perfectiones & infinita attributa, imò profundissima ineffabilis & beatissima Trinitatis mysteria speculanda, ac suo modo Fidei oculis intuentia, aditus patet. Concernit igitur omnes praesens nostrae tractationis materia, maxime tamen ea, quae prioribus quatuor Libris continetur.

Plura forsitan alia ad pleniorum huius de divina contemplatione argumenti cognitionem desiderari possent, sed de his in Libro de oratione insula, quem in lucem edere propediem meditatur, auxiliante DEO uberius differemus.

Qua universa non tantum S. R. Ecclesiae auctoritati, sed etiam peritiorum iudicio libenter submittimus. Utinam omnia in DEI gloriam & spirituales animarum profectum cedant.

DE
CONTEMPLATIONE
DIVINA
LIBER PRIMVS.

*De natura, diuisione, effectibus & proprietatibus supernaturalis
Contemplationis.*

PROLOGUS

QUOD in rerum aliarum difficultum naturis explicandis non raro
usu venire solet, ut rei ipsius sublimitas quandoque varietatem
opinionum inducat & dissensionem; idem planè in contem-
plationis essentia, ac proprietatibus declarandis factum com-
perimus: illius quippe & acceptio multiplex est, & non una à
sanctis Patribus ejusdem inuenitur tradita definitio. Quod
non paucis etiam perspicacioribus Mytlicis, quàm & scholasti-
cis hallucinandi occasione præbuisse cognoscimus. Quo factum, ut apud
scriptores aptam contemplationis definitionem, siue descriptionem inuenire
vix queas: dum passim duo illa contemplationum genera, proprietates, qua-
litates, ceterasque circumstantias, acquirat scilicet & infusæ, videmus
confundi. Quare cum ea contemplatio, quæ à spiritu sancto supernatura-
liter nobis infunditur, ab illa, quæ labore industriaque nostra (non tamen sine
divina gratia) comparatur, distet plurimum; longè aliter quoque definienda
est, quàm acquisita illa vulgò soleat definiri: unica enim definitione expli-
cari facile nequeunt, quæ ab invicem & essentia, & proprietatibus, &
effectibus longissimè discrepant. Vnde ij, qui definitione una, duo hac
contemplationum genera comprehendere voluerunt, non modicas oculis
legentium tenebras offuderunt; dum ea, quæ contemplationi infusæ pro-
pria sunt, acquirat tribuunt; & quæ Patres de eminenti ac supernaturali
contemplatione docuerunt, indiscriminatim aliis inferioribus contemplatio-
num speciebus adscribunt. Vtergo contemplationis utriusque naturam ac
proprietates investigare possimus, primum de contemplatione ipsa in ge-
nere, deinde speciatim (sed breviter) de acquisita, tandem verò de in-
fusa (quæ nostræ hujus tractationis præcipuus scopus est) ac de earum et-
iam contemplationum distinctione, objecto, fine, & effectibus, nec non
de mediis ad supernaturalem contemplationem perveniendi, pau-
lò vberius, auxiliante Domino, dis-
seremus.

Thom. à Iesu Oper. Tom. II.

H

CAPVT

Quid sit Contemplatio.

CONTEMPLATIO igitur latissimè accepta, teste De Thom 2. 2. quæst. 180. art. 1. & 3. est *divina veritatis simplex intuitus*. Cui sententiæ subscribere videtur sanctus Bernard, lib. 2. De consid. cap. 2. *Contemplatio, inquit, est verus, certusq; intuitus animi de quacumque re, sive apprehensio veri non dubia.* & S. Augustinus lib. de spiritu & anima, cap. 32. *Contemplatio, ait, est perspicua veritatis jucunda admiratio.* Ut autem horum aliorumque Patrum variis de contemplatione dicendi modis clariùs innotescat, ptopoli iam S. Thomæ definitionem explicemus. Dicitur in primis contemplatio *simplex veritatis intuitus*, ut eam à cogitatione & meditatione discernamus. Harum trium intellectus nostri operationum discrimen eruditè annotavit venerabilis Richardus de S. Victore lib. 1. de contempl. cap. 3. *Ut autem, inquit, ea, quæ de contemplatione dicenda sunt, possimus se diffice commodius capere, rectiusq; diiudicare, debemus prius*

quomodo inquit, ea, quæ de contemplatione dicenda sunt, possimus se diffice commodius capere, rectiusq; diiudicare, debemus prius *ranr co. querere quomodo differat a cogitatione, vel meditatione.* Secundum itaque, quod unam eandemq; materiam aliter per cogitationem intuemur, aliter per meditationem rimamur, atque aliter per contemplationem miramur. Multa nam se invicem hac tria in modo differunt, quamvis quandoq; in materia conveniant. De una siquidem eademq; materia aliter cogitatio, aliter meditatio, longè, aliter agit contemplatio. Cogitatio per devia quæque lento pede sine respectu perventionis, passim huc illucq; vagatur. Meditatio per ardua sæpe & aspira ad directionis finem cum magna animi industria nititur. Contemplatio libero volatu, quocumque eam ferri impetus, mira agilitate circumferatur. Cogitatio scripsit, meditatio incedit, & ut multum currit; contemplatio autem omnia circumvolat, & cum voluerit, se in summis librat. Cogitatio est sine labore & fructu: in meditatione est labor cum fructu: contemplatio permanet sine labore cum fructu. In cogitatione evagatio, in meditatione investigatio, in contemplatione admiratio. Ex imaginatione cogitatio, ex ratione meditatio, ex intelligentia contemplatio. Et licet sæpe circa eandem rem aliis per cogitationem, aliis per meditationem, aliis per contemplationem occupetur: quamvis non dispari via, dispari tamen motu ferantur. Cogitatio semper vago motu de uno ad aliud transit; meditatio circa unum aliquid perseveranter intendit: contemplatio sub uno visionis radio ad innumera se diffundit. Deinde cap. 4. ita scribit: *Meditatio est providus animi obitus in veritatis inquisitione vehementer occupatus. Cogitatio verò est improvidus animi respectus ad evagationem prout, Hæc ille.* Postea vè docet, cōmune esse his tribus, quod sint animi alpe & os, sive intuitus alicujus rei.

Differunt præterea meditatio & contemplatio, quia illa querit non sine labore veritatem, contemplatio inventam penetrat ac degustat. Illa attingit solum veritatem, hæc in veritatem oculorum obitus sincerè deligit. Meditatio ad veritatis januas devenire solet, contemplatio verò ad interiora ingreditur. Contemplatio deinde absolute considerata, dicitur simplex animi intuitus, ut comprehendat omne genus contemplationis, sive acquisitæ, sive intuitæ: sive Christianorum, qui divina hoc fine contemplantur, ut magis eorum amore inardescant; sive Philosophorum, qui ob veritatem nudè tantum indagandam secularantur. Nam & scimus, plures olim fuisse Gentium Philosophos, Sapientumno-

men cum fasti sibi arrogantes, quorum studium non ad DEI gloriam & amorem, sed potius ad ad sui ipsorum vel ostentationem vel utilitatem dirigebatur. Qui non sapientes, sed insipientes, ac delusores jure censendi sunt: quia cum DEUM omnium rerum auctorem cognovissent, non sicut DEUM glorificaverunt, sed evanescerunt in cogitationibus suis, & defecerunt scrutantes scrutatio, eò quod non potuerint invenire hoc opus, quod operatus est DEUS ab initio, revelavitque per Spiritum suum, quibus voluit, quando voluit, & quantum de his scire oportuit, ecce verè stulti facti sunt Principes Taneos, qui stultitiam fecit DEUS sapientiam hujus mundi.

Relicto igitur hoc vano & infano contemplationis genere, de illo quod Christianorum proprium est, quodque Fides fundat, Spes firmat, Charitas perficit, deinceps agemus. Hæc enim (quam Christianam contemplationem appellamus) multum sane differt ab illa Philosophorum. Primo, Quia hi, non ut rectè pieque operarentur, sed ut scirent dumtaxat contemplabantur: quare vana potius eorum speculatio, quam vera pieque dicenda est contemplatio. At verò illa Christianorum non solum ad divinorum cognitionem, sed & ad virtutum universarum functiones ab his assumitur. Philosophica illi omnino speculativa est, hæc verò divina utramque, & theoriam scilicet & praxim, complectitur. Secundo, Contemplationis Philosophicæ materia est universalior: videtur enim inq; habet materiam quæ Philosophia non immerito contemplata scientia nuncupatur. Christiana verò theoria DEUM præcipue ut objectum suum intuetur; deinde ad ejus opera atque effectus considerandos secundario quasi descendit, ut infra laui. Tercio, Contemplatio Christiana altissimam Fidei cognitionem supponit, in eaquetamquam solidissima petra fundatur; Spem etiam contem habet, at Charitatem, ut sui principium, finemq; se agnoscat: incipit enim à vero puriorq; divinæ boni amoris, iterumq; se ad illum augendum consummandumq; se reanimatur, ut egregie docuit S. Thomas 2. 2. quæst. 180. art. 7. Vnde, inquit, contemplativa propriè consistit in contemplatione DEI, ad quam movet charitas. Et: Licet essentialiter consistat in intellectu, principium tamen habet in affectu, in quantum aliqui ex charitate ad DEI contemplationem excitantur.

Huc etiam consonat sententiæ Albertus Magnus, qui lib. de adhaerendo Deo ita scribit. *Animadvertendum est etiam in hoc differentiam esse inter contemplationem Catholicorum fideliū, & Philosophorum gentiliū: quia contemplatio Philosophorum est propter perfectionem contemplantis, & idcirco consistit in intellectu, & ita finis eorum in hoc est cognitio intellectus: sed contemplatio Sanctorum, quæ est Catholicorum, est propter amorem ipsius scilicet contemplati Dei, idcirco non sistit in fine ultimo in intellectu per cognitionem, sed transit ad affectum per amorem. Vnde Sancti in contemplatione sua habent amorem DEI tamquam principaliter intentum: quia scilicet etiam Dominum IESUM Christum cognoscere, & habere spiritu aliter per gratiam, quam sine gratia corporaliter, vel etiam essentialiter.*

CAPVT II.

Contemplatio duplex, altera acquisita, altera à Deo infusa.

DE ea tantum contemplatione loquimur, quæ propria est Christianorum, ac Fidei contemplationis, ponit,

ponit, quæ quantum ad præfens attinet propo-
situm, in duas species congruè dividitur: altera cō-
templatio *acquisita*, altera quæ *infusa* jure nuncu-
patur. Sicut enim virtus genus quoddam est ad vir-
tutem infusam, quam DEUS (Augustino teste, quæ
sequitur S. Thomas 1. 2. q. 54. art. 4. & 6.) in
nobis sine nobis operatur; & acquisitam, quam
nos propria industria, non tamen sine divino au-
xilium, comparare possumus: ita & contemplatio
Christiana, quæ Fidem & Charitatem præsupponit,
non immerito in acquisitam & infusam distribui-
tur. *Acquisita* eam nuncupamus, quam industria
& exercitatio propria, non tamen sine divina co-
operatione & gratia, acquirimus: *Infusam* verò, quæ
ex sola gratia sive inspiratione divina promanat.

Sed si divisionem hanc altius consideremus, ex
sublimiori principio, saltem quantum ad operan-
di modum, deprecanda videtur hæc contem-
plationis distinctio: pro qua illud est præmittendum,
modum operandi virtutum etiam infusarum, esse
diversum ab operandi modo donorum Spiritus
sancti: virtutes enim etiam infusæ humano modo
operantur, dona verò supra modum humanum,
ut luculenter docet D. Thom. 2. Sent. distinct. 34.
quæst. 1. art. 2. dicens: In his autem, quæ super ratio-
nem sunt, perficitur Fides, quæ est inspectio divinarum in-
speculo & in enigmate: connaturalis enim modus est
naturæ humanæ, ut DEUS non nisi per speculam crea-
turam, & per enigmata similitudinum percipiat.
Quod autem spiritualia quasi nuda veritate capiun-
tur, supra humanum modum est, & hoc facit donum
intellectus. Hæc ille.

Quæ quidem doctrina passim ab eodem divino
Doctore edocetur: ex qua facillè constat, aliam esse
contemplationem, quam Spiritus sancti & divino &
contemplationem, quam Spiritus sancti & divino &
super naturali modo in nobis operatur, ab aliquo
inquam ex septem donis, vel gratia aliqua gratis
data profluentem: (operatio enim Spiritus sancti,
quæ mediis donis contingit, ita est divina & su-
pernaturalis, ut humana ratio, etiam gratia & cha-
ritate prædita, pertingere non valeat) aliam, quæ
humano modo, id est, per discursum rationis, eva-
ripescit de cooperante gratia, aliis quæ virtutibus supernatu-
ralibus procedit, quæ etiam in suo sensu superna-
turalis merito posset appellari. Sed quia ratio hu-
mana, etiam virtutibus Theologicis informata,
propria industria innixa, quamvis omnino super-
naturaliter, & in ordinem ad finem supernaturalem
moveatur, tamen quantum ad nostrum at-
tentionem diuinetur propositum, non dicitur contemplatio su-
pernaturalis & infusa; quia ut apud docuit D.
Tho. art. 2. ut supra, non sufficit ipsa motio ratio-
nis, virtutibus infusis adhuc adjuncta, ad hoc ut su-
pra modum humanum, & divino modo quis ad
divinorum assurgat intuitionem, nisi desuper ad-
sit instinctus, & motio Spiritus sancti, secundum
illud Ro. 8. Qui spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt,
& heredes. Cæterum forsitan & plenius Richard. de
S. Victore lib. 5. cap. 1. & 2. contemplationis ge-
nera, quibus in contemplatione proficimus, di-
stinxit. Aliquando (inquit cap. 1.) ex sola gratia,
aliquando ex adjuncta industria. adducitque ex-
emplum Moysi & Beseleel, quorum primus Ar-
cam in monte & nube, sine ullo industria labore,
ex sola Domini revelatione vidit; Beseleel verò
nostris ci quam videre etiam potuit si DEUS illi revelasset,
tamen proprio labore formavit. In morem, inquit,
phum à Moysi Arcam Domini sine aliqua humana industria
Iesu-Mariam, cum ex sola Domini revelatione radium cō-
templationis accipimus: sed tunc quasi juxta Bese-
leel exemplum in id ipsum, ex proprio opere profici-
Thom. à Iesu Oper. Tom. II.

mus, cum in eandem gratiam nostro studio & labore animæ
artem comparamus. Sed quod industria operatione di-
cimus, non sic accipi volumus, quasi sine gratia com-
paratione aliquid omnino possumus, cum qualibet in-
dustria nostra non sit nisi ex gratia: sed aliud est con-
templationis gratiam divinitus percipere, atque ali-
ud est de ejusmodi dono DEI quidem cooperatione pro-
prio exercitio comparare. Hæc Richardus.

Præterea idem Richard. cap. 2. tribus modis
contemplationem contingere docuit. Primus sur-
git ex industria humana, quod ait contingere
mentis dilatatione. Secundus ex utriusque permix-
tione, humanæ videlicet industriae, & gratiæ divi-
næ; quod, ille inquit, fit mentis sublevatione. Ter-
tius ex sola gratia divina, id est, mentis alienatio-
ne. Hos igitur, inquit, contemplationis modos expe-
riuntur, qui usque ad summam ejusmodi gratiæ ar-
tem sublevari merentur. Primus surgit ex industria
humana, tertius ex sola gratia divina, medius autem ex
utriusque permixtione, humana videlicet industria,
& gratia divina. In primo gradu quasi Arcam nostro
labore fabricamus, quando contemplandi artem no-
stro studio & industria comparamus. In secundo gra-
du, Arca supportum antium humeris sublevaritur, & quasi
præcedenti nubis vestigia sequitur, cum industria sa-
tagente, & revelationis gratia cooperante, & quasi
præeunte, contemplationis radius dilatatur. In tertio
gradu Arca in Sancta sanctorum inserta, & quasi
intra velum collocatur, quando contemplantis acumen
ad intimam mentis sinum colligitur, & ab exteriorum
memoria, oblivione & alienationis velo secluditur.
Hæc Richardus. Contemplatio igitur, ut ex di-
ctis, (ac specialiter ex doctrina Dionysii Cartha-
siani in Tractat. de contemplatione) duplici via, sive
modo exercetur.

Primo regulariter & communiter per rationis
usum & discursum, & hæc contemplatio rationalis
sive acquisita dicitur, cujus complementum, de-
cor, & forma debet esse dilectio DEI: unde debet
habere secum conjunctos divinæ charitatis actus
tam internos, quam externos, quales sunt de DEI
bonitate, ceterisque ejus perfectionibus gaudere,
ad DEUM fervide affici, ex ejus amore de pecca-
tis compungi, orare pro extirpatione vitiorum, in
quantum sunt impedimenta contemplationis, &
pro gratia acquirendi contemplationem, Passio-
nem Christi affectuose & compassive recordari.
Præclarissimum insuper contemplativæ hujus vi-
tæ opus est, hymnis, psalmis, seu laudibus Creatoris
pura mente insistere: hoc enim demones fu-
gat, desideratam gratiam affluenter meretur, &
vitæ celestis præludium est.

Alius modus contemplandi est *supernaturalis*
& *mysticus*, qui à Spiritu sancto delupei radiante,
caltus animæ infunditur, Deo supernaturaliter
mentem tangente, illustrante, ac ungente. In qua
contemplatione mens humana se habet Angelico
modo, veritatem conspiciens simplici apprehen-
sione & intuitu, & cælesti conspectu, sine ra-
tionis discursu. Cum enim ipsa creatrix Sapientia
(cujus potestas est infinita) veritatem docet, nul-
la est in addiscendo mora, nec opus est rationis
discursus.

Hæc verò contemplationum genera exemplo
navis apud possunt explicari. Aliquando enim
propria industria & labore, apprehensus remis;
aliquando expansis velis, flantibus ventis, sine
ullo nostro labore prosperè navigamus; ali-
quando tamen & remis & velis murò se adju-
vantibus maria sulcamus. Prima contemplatio
nostra exercitio & industria innititur, non
tamen sine divinæ gratiæ cooperatione: secunda
H 2 quali

Tres con-
templa-
tionis
modi ra-
duntur à
Richar-
do.

Duo à
Diony-
sio Car-
thuf.

quasi tota divina gratia, non tamen sine nostra operatione & consensu, adscribitur: tertia denique ex utraque confurgit. Prima congruè contemplatio acquisita dicitur; secunda purè infusa nuncupatur; tertia verò mixta ex utraque videtur, potest tamen ad infusam reduci. Primam mentis dilatatione, secundam mentis alienatione, tertiam verò mentis inlevatione contingere, Richardus latissimè declaravit, ut supra.

Nullam præter eam esse contemplationem nostram industriam acquisitam, quæ non etiam divino & supernaturali modo possit contingere, & è contrâ, eruditè docuit Richardus s. lib. 4. de contempl. cap. 22. his verbis: Quod autem hæc omnia contemplationum genera (distribuit enim Richardus in sex gradus, omnes contemplationis tam acquisitæ quam infusæ species) possint per ecstasim cerni, mystico Moyse exemplo tenemus: quod verò sine ullo mentis excessu possint in contemplationem adduci, ex typico illo Bezeleel opere habemus. Vt enim Moyse Arcam & utrumque Cherubim ex divina revelatione videre potuisset, montem ascendit, nebulam subintravit: ut autem Bezeleel mysticum illud opus operaretur & intueretur, nec montem nec nebulam quassisse vel subisse legitur. Quid est autem montem subire, nisi secundum prophetiam sententiam ad cor altum ascendere? Eiusmodi verò montem nubes tunc tegit, quando exteriorum omnium memoria menti excidit. In hoc monte Moyse sex diebus moratur, & in septimo de medio nubis ad Dominum colloquium vocatur. Sex diebus (ut notum est) opera nostra peragimus, & in septimo requiescimus. Quasi sex ergo dies transigimus in hoc monte, quando cum multo labore magnâque animi industria in ejusmodi sublimitatis statu assuescimus diutius permanere. Tunc autem quasi ad septimum diem venit, quando tanta mentis subleatio menti in oblectamentum vertitur, & sine ullo labore subitur.

Et paulò inferius: Hoc est quod superius jam dixi, quia ad quodlibet contemplationum genus pertinentia possunt Domino revelante per mentis excessum videri. Sed ex Bezeleel opere nihilominus potest perpendi, quia qualibet horum absque ullo mentis excessu possunt & solent in contemplationem adduci. Quid enim, quæso, est Arcam fabricare, auro vestire, coronâque cingere, Propitiatorio tegere, Cherubim adungere, nisi gradatim quidem in dicta contemplationum genera artem comparare, & multo studio atque labore alia post alia addiscere, & in usum adducere, & tandem aliquando opus consummare, & ad ultimum in omnibus perfectum esse? Sed ut de Arcâ & Aceam, quid vel de ipsi Cherubim dicant? Numquid ut eos formaret, vel formatos videret, legitur vel montem ascendisse, vel nubem intrasse? Vnde & manifestè datur intelligi, quia & illa novissima duo contemplationum genera, quibus quasi proprium esse videtur per mentis excessum exerceri, solent tamen quandoque infra humanæ comprehensibilitatis metas cohiberi. Omnia contemplationum genera possunt modo utroque fieri: & modo per mentis excessum, modo sine aliquo mentis excessu solent exerceri. hæc Richardus. De utraque igitur contemplationis specie aspirante DEO differemus, præcipuè tamen de ea, quæ supernaturalis est & infusa, sermonem instituemus, de acquisita verò breviter, de qua plenissimè hujus temporis Auctores scripserunt.

CAPUT III.

Contemplatio acquisita quid sit, & quod à meditatione oriatur.

EST autem, ut à definitione exordiamur, acquisita contemplatio, summa Deitatis atque

effectuum ejus affectuosa & sincera cognitio, nostrâ industriâ comparata. Breviter definitionem aperiamus. In primis circa summam Deitatis cognitionem acquisita & Christiana contemplatio possibilissima videtur, secundariò vero circa creaturam omnium, prout à Deo omnium rerum fonte profluunt, vel ad ipsius perfectiones in creatas tamquam in speculo fulgentes assurgimus contemplandas: unde quidquid in creaturis contemplatio intuetur, ad Omnipotentis notitiam, amorem, gloriam, & honorem refertur, qui fabricam Universi idcirco tam pulchrè tamque sapienter decoravit atque distinxit, tanta creaturarum magnitudine, multitudine, & virtute mirificè completam. DEI n. eis bonitas, sapientia, & potestas mirè resplendent, honorentur, laudentur, formidentur, ac diliguntur, ut inferius plenius ostendemus.

Dicitur præterea affectuosa, quia contemplatio Christiana causam habet in voluntate, nimirum amorem DEI, quo ad contemplandum DEI essentiam & bonitatem, ceteraque auribus accendimur: & quamvis essentia contemplationis ab intellectu tanquam à proprio fonte dimanet, tamen effectum in voluntate reponit amorem, videlicet Deitatis, quia quod DEUM perfectius cognoscimus, perfectius quoque amamus. Vnde D. Thomas 2. 2. quæst. 180. art. 1. & 7. docuit, contemplationem perfectam (id est Christianam) procedere ex charitate ipsius Dei; & eod. etiam art. 7. illius quæst. fortius etiam pro effectui consensit perfectioris amoris qui ad illam supponatur; effertque illud Gregorii Homil. 14. in Exechiel dicentis, quod cum qui ipsum quem amat videt, in amorem ipsius amplius ignescit.

Hæc igitur omnia quæ de contemplatione diximus, conveniunt etiam possunt contemplationi infusæ, ut inferius dicemus: nec enim in hoc ulla est inter has species discriminis ratio; in eo verò quamplurimum distat, quod acquisita contemplatio nostro labore & industria comparatur, infusa vero à DEO sine labore nobis liberalissimè infunditur. Quare consulo in definitione additur, nostrâ industriâ comparata: nam si contemplationis acquisitæ naturam consideres, facile invenies, contemplationis initium esse laborem sive industriam: est enim meditatio contemplationis parens, eamque ordinariè generat, & in hunc finem tamquam in terminum proprium intendit. Docuit hoc olim Basiliius Homil. 3. in verba illa Moyse, Attende tibi; ubi exatam sui ipsius meditationem, Dei eximiam contemplationem generare ait.

De eadem te egregiè D. Bonaventura, secutus Richardum à S. Victore, de itineribus æternitatis, itin. 3. d. 1. Planum est, inquit, quod spiritus humanus per ipsam meditationem in æternis non fixatur nec quietatur, donec per contemplationem ei ostendatur, quod per meditationem quærebatur. Sed quam cito quasi cum invenitur, & spiritus illi quasi acquiescendo cum admiratione inherere coepit; tam cito meditatio esse desinit, & in contemplationem transit, ait Richardus. Per meditationem veritatem diu quasi suscipere, mirari cum exultatione, ejusdem quoque admirationi diutius inherere. Et hoc est jam meditatione meditando excedere, & per meditationem in contemplationem transire.

Idem quoque Richardus, de preparat. ad contempl. cap. ult. Tunc ergo Ioseph, inquit, super collibus Benjamin ruit, quoties meditatio in contemplationem desinit; tunc Benjamin fratrem suum super se ruentem excepit, quando ad studium meditationis ani-

mus in contemplationem affurgit. sic ille. Quare D. Thomas 2. 2. q. 180. art. 3. & 6. mentio cenlet contemplationem esse actum simplicem sine discursu, supponere tamen discursum sive meditationem. loquitur de acquisita contemplatione per discursum comparata: humana enim mens nisi divinitus adjuvetur, non attingit cognitionem veritatis, nisi per discursum prius incedat.

Actus igitur contemplationis acquisitæ & Christianæ, ut in plurimum est actus elici us vel à virtute fidei, vel deductus ex principis fidei. Transfert, inquit S. Augustinus lib. Meditationum cap. 27. & transcendat omne quod creatum est curat, & ascendat velociter, & pertransit, & in eum qui creavit omnia, quantum potest, oculos fidei dirigat. Hæc Aug. istius. Sæpe tamen contemplatio non versatur immediate circa fidei veritatem, in se revelatam, sed potius ex revelatione delectatam, & tunc dicitur. sensus Theologicus; qui quæ in se non si de fide, habet tamen in se certitudinem non parvā.

Illud quoque anima dicitur quæ sit, quod quæmadmodum meditatio transit in contemplationem, ita cum contemplatio frequenter exercetur, transit in habitalem & promptam divinorum inspectionem, sive quæ non ratio mens contemplationi adfecta divinis inspirationibus illustrari, ac in insulam & supernaturalem converti. Quomodo vero contemplatio acquisita & supernaturalis se invicem differant, inferius, DEO dante, dicemus.

Contemplatio hæc, quam acquisitam vocamus, continuis meditationibus acquiritur, ac eisdem conservatur facili, & quæmadmodum nullus etiam sine miraculo potest perfectam contemplationem sine meditationis exercitio comparare, (Gerson teste Tom. 3. Tractat. de medit. confid. 7.) ita nec illam sine meditatione conservare. Et licet meditatio sit valde laboriosa & difficilis, acquisito vero semel contemplationis habitu, tunc facili redditur contemplatio, ut idem Auctor 3. Tom. Tract. de mystic. Theol. confid. 24. scribit: cunctis: Contemplatio facilitatem habet, tum ex habitibus per meditationem acquisitis, tum propter abstractionem, separationem intelligentiæ a sensibilibus; tum sepius propter divine gratiæ collustrationem in divina spectacula subleventem. Meditatio nimirum si debite fiat, transit in contemplationem, sicut cogitatio in meditationem. Facta enim sedula inquisitione veritatis, denudatus in super per vehementis circumstantiis, generatur habitus ex frequentatione, deperitur lumen intelligentiæ, sitque lucidius quanto est tenebrositati sensus cogitationis impermixtus.

Deinde Gerson ex mente D. Augustini de Trinitate, docet, contemplantem esse similem homini in excelsu montis cacumine residentis, quod nec nubes, nec venti attingunt; ideo ibi liberius oculos poterit circumagere, & ad serenam solis jubar extendere, ob celi puritatem, & tranquillitatem regionis; nam quamvis mens licetum est in arce intelligentiæ sine lapsa ad inferiora morari, libero intuitu poterit divinas perfectiones contemplari. Præterea homo ille, qui in excelsu montis cacumine residet, non solum superiora, sed etiam quæ subius se sunt, libere rimetur; nam fixa mentis acie contemplans, liberius & parius perspicit, quæ aguntur in potentiis sensibilibus, & inquisitionibus rationis, quam qui cogitans sedet & meditans; hi enim phantasmatum turbulentiā patiuntur, à quibus ille liber existit. Ex his patet, nihil esse dulcius oculis contemplationis, ejus tamen acquisitionem constat esse difficillimam.

Thom. à Iesu Opus. Tom. II.

Demum infructuosam eam meditationem debemus facili extimare, quæ in contemplationem, meditationem illius est finis, non transierit enim tunc sicut via sine termino, navigatio sine portu, corpus sine anima. Quare qui desiderio contemplationis flagrat, pius & continuus insistat meditationibus, quibus meditis ad contemplationis montem facile perveniat.

De contemplationis acquisitæ subiecto, causis, effectibus, aliisque circumstantiis in fine hujus Libelli disseremus; seorsim enim utriusque contemplationis, infusa & acquisitæ, in his & multis aliis eadem est ratio.

CAPUT IV.

Quid Contemplatio infusa & supernaturalis sit, fusius explicatur.

SANCTVS Bonaventura Itiner. 3. aternit. dist. 2. contemplationem supernaturalem in hunc modum describit: Contemplatio est actus intellectus non impediti, gratia sanati, in aterna spectacula directi, cum admiratione suspensi. hæc ille. Quæ definitio, ut ipse taceat ibidem, contemplationem secundum potissimum ejus statum, hoc est, supernaturalem & perfectam, comprehendit. Bernardus lib. de scala claustr. contemplationem infusam videtur describere, eundem autem: Contemplatio est mentis in DEVM suspensa elevatio, aterna dulcedinis gaudia degustans. Richardus de S. Viç. lib. 1. de contemplat. c. 8. contemplationem in hæc verba definit: Contemplatio est libera mentis perspicacia, in sapientia spectacula cum admiratione suspensa. Hanc vero Richardi descriptionem S. Bonaventura ubi supra dist. 2. latissime explicat. Illud vero clare ex hac definitione constat, in ea contemplationem supernaturalem, prout est actus doni sapientiæ, describi, ut constat ex illis verbis, in sapientia spectacula.

Hæc sunt & alia, quæ tam Patre, quam Auctores alii de contemplatione docuerunt: nos vero universaliorem & clariorem definitionem supernaturalis contemplationis inquirentes, ita existimamus describendam: Contemplatio est Deitatis summa, vel ejus effectuum prompta, perspicax, sive clara cognitio, ab intellectu, vel à sapientiæ dono procedens. Hæc autem contemplationis infusæ descriptio latissime patet, omni quæ supernaturalis contemplationis genus sub se comprehendit, tam perfectum quàm imperfectum, tam infimum quàm superemum pertingens gradum.

Sed ut hæc definitio plenius perspicatur, singulas partes exolicare decrevimus. Id vero ut convenientius prosequamur, breviter doni sapientiæ & intellectus discrimen prænotare oportebit. Explicuimus in Libro de orat. supernaturali, donorum Spiritus sancti operationes, earum inter se distinctionem & proprietates; nunc salius aliquantulum doni intellectus & sapientiæ divinas operationes attingemus; pender enim ex hoc supernaturalis contemplationis exacta ac perfecta cognitio.

In primis intellectus & sapientiæ dona directe pertinent ad vitam contemplativam: nam à DEO donum intellectus ideo infunditur intellectui humano, ut per illud mysteria fidei subtilius apprehendat, & in eorum interiora penetret. Differunt autem intellectus & sapientiæ, ut egregie adnotavit D. Bonaventura Tom. 1. de don. Spiritus sancti, cap. 5. quia intellectus est cognitio speculativa, & quasi

H 3

quali

2. *part.*
Summa
Theol.
mystic.
nost. Philo.
ippo
Tract. 3.
Disc. 1.
& 3.

quasi per visum; sapientia verò est cognitio experimentalis & practica, & quasi per gustum: & ideo superior est sapientia, quia intellectus tantum dicit cognitionem, vel visionem; sapientia supra cognitionem dicit delectationem. Et infra additur: *Summa huius differentia est, quod donum intellectus est proprie penetrativum, sed donum sapientia est proprie saporativum.*

Deinde intellectus donum, non solum divina attributa (quæ sub sensibilis creaturæ cortice Italorum oculis absconduntur) sed etiam, quæ sub Scripturæ, mysterium Fidei, ac Verbi incarnati velamine latent, ita percipit, ita te intuetur. Imò DEUM ipsum in seipso, hoc lumine intellectus defecit mentes, quantum in hac mortali vita permittitur, contemplatur ac vident, juxta illud Matthæi 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi DEUM videbunt. Ac demum nihil est ex illis, quæ supra, quæ intra, ac quæ infra nos sunt, quæ intellectus noster illustratus hoc Spiritus sancti dono non penetrat, ac ad contemplationem deducit, ut sequenti Libro ex D. Thomæ & aliis differemus.

Unde objectum hujus nobilissimi doni intellectus est quodcumque ens, sive creatum, sive increatum, quatenus in ipso vel per ipsum DEUM, vel quæ DEI sunt, luminis supernaturalis acuminem possunt intueri. Sapientia verò principale & primum objectum, teste D. Bonaventura *Itiner. 3. atern. dist. 2.* est ipse DEUS, sub ratione quæ verum, excitativum, sicut voluntati ad eum saporosam delectationem. Et ideo actus sapientia est contemplari DEUM non quocumque modo, sed cum dilectione, ac cum quadam suavitate experimentalis in affectu. Hæc ille.

Constat igitur ex his Primò, contemplationem supernaturalem non tantum ad donum sapientia, sed ad intellectus donum pertinere. Secundò, dari posse aliquando supernaturalem contemplationem, ab intellectu dono promanantem, quæ saporosa illa sapientia delectatione caret: sunt enim operationes istorum donorum distinctæ ac separata, & ideo operationes, quæ ad intellectus donum spectant, contingere possunt absque sapientia doni in illis; sapientia verò raro sine prævia doni intellectus manu ductione inveniri queat: habent enim se veluti includens & inclusum, nam quid aliud est sapientia donum, quam illa clara & affectuosa DEI cognitio, divino illo sapore & experimentalis gustu conspersa?

Quare minus aptè, tam antiqui, quam recentiores Scriptores contemplationis supernaturalis intuitum sapientia dono adscripserunt, nisi eorum mentem eam fuisse interpretemur, contemplationem supernaturalem non absolute & in genere definire voluisse, sed tantum secundum ejus præstantissimum & perfectissimum gradum. In quo sensu D. Bonaventura ubi supra dist. 2. in princ. Richardi definitionem est interpretatus: est enim contemplatio, quæ ex sapientia dono secundum supremum ejus gradum dimanat, inter omnes nobilissima: nam in hoc dono, sicut & in aliis, sunt tres gradus, infimus, medius, & supremus; quibus major aut minor contemplationis nobilitas ac excellentia respondet, ut si DEUS dederit, sequenti Libro exponemus.

Congruè igitur in definitione contemplationis eam, vel ab intellectu, vel à sapientia dono, ut in plurimum proficere adnotavimus, ut illa distinctione omne supernaturalem contemplationis genus comprehenderemus: prætermittimus tamen scientiam donum, quia hoc ad proximum potius, quam ad theoriam dirigit.

Consultò præterea illam ab aliis Auctoribus

particulam, cum admiratione suspensa, adduci solitam prætermittimus: quia quamvis frequenter contemplationem admiratio sequatur, maxime cum in spectacula æterna per affirmativam DEI cognitionem assurgimus; ea tamen DEI contemplationem, quæ per negationem DEUM agnoscit, quæ sine phantasmate, aut saltem levissima eorum admiratione fit, & quæ pura contemplatio nuncupatur, aut secundum alios *modi* nescit, admirationem si vestigium ignorat. Nam si ea aliquando ad eam concendit puritatem, ut vix ipsius intellectus operatio percipitur, quæ ratione contemplatur ea abstractione consociatur, ac à phantasmate elongatur, admirationem sentiet aut stuporem.

Præterea, quia assueti alii, ipsius contemplationis gradui, ut experientia ipsa docet, quamvis in principio admirationis veritatis inspecta non sint certæ, illa tamen novitate transita, transit etiam non raro admirationis affectus. Demum in dejectione contemplationis non inconsulto additur, *prompta, perspicax, & clara cognitio ad omni intellectus, sive sapientia dimanans*; ut contemplationem acquiescentiam excluderemus, quæ præterquam ab habitu prædictorum donorum non dimanat, non in promptè, perspicaciter, aut clarè ad divinorum intuitionem assurgit. Nam illa meditatione præmissa, quasi quibusdam discursibus, ac spiritibus gressibus ad veritatis aspectum non sine labore concendit: hæc verò quasi in ictu oculi omnia creata transcendens, supra Divinitatis montem à DEO ipso rapitur. Deinde et si aliquando in contemplatione acquisita ex habitu comparato prompta ac facilis elevatio ad æterna contingat, adhuc non ita promptè, ut cum supernaturali elevatione possit comparari: præterea illa in æternis diu non figitur, nec quæ divina sunt, ea plenitudine ac emmentia intuetur aut degustat, quia hæc quæ supernaturalis est contemplatio solet præstare, Deum in illa homo proprio assurgit labore, ac propriis pedibus gradens divina arcana perlustrans, ac illam contemplationis mysticam ingrediens supernaturalem verò quasi quibusdam contemplationis sursum velocissimè à Spiritu divino ad ea quæ DEI sunt intuenda elevatur: plenius vero sequenti Cap. inter has duas contemplationes distinctis rationes alias prosequemur.

Illud etiam obiter vult prætermittam, in hac tractatione indistinctum de contemplatione supernaturali, prout à dono intellectus, sive sapientia procedit, à nobis fote differendum. Nam quamvis, si speculative, sive metaphysice, ut dici solet, loquamur, doni intellectus operatio à sapientia operatione differat: tamen doni intellectus intuitus sine aliquo sapore ac delectatione invenitur: ad mensuram enim divinæ & supernaturalis cognitionis regulariter affectuosa ac saporosa consequitur prægustatio.

Præterea cum contemplatio supernaturalis dupliciter etiam contingat altera, quæ DEUM per viam positionis; altera, quæ per viam negationis divinam ingrediendo caliginem contemplatur (de quibus latius infra differemus) tam huius, quam illi præscripta definitio congruit.

Hæc denique contemplationis definitio communis est omnibus supernaturalis contemplationis gradibus, infimis, mediis, & supremis, nempe incipientibus, proficientibus, & perfectis; seu purgativæ, illuminativæ, & unitive gradibus; quare aliis convenientior, universalior, & clarior nobis visa est.

CA.

Duplex
contem-
plationis
genera.

CAPVT V.

Discrimen inter infusam & acquisitam Contemplationem.

ACQUISITA & infusa contemplatio non in materia, quia eadem est; utriusque enim **DEUS** ipse, & omnia, quæ ad ejus perfectionem cognitionem ordinantur: non in causa, nec effectibus; utraque enim à **DEI** amore promanans, tamquam causa ad ipsum perfectius amandum, quasi ante oculos facta reuertitur, differunt: sed potius in modo operandi sive tendendi in **DEUM**: quia infusa sapientia, vel intellectus dono magis expeditè, promptius, & suavius procedit; quam illa, quæ ab habitu Fidei, vel ab alia virtute morali, seu Theologica dimanat. Infusa enim contemplatio, tam in modo cognoscendi & penetrandi divina, quam in effectibus lucis, amoris, & suavitatis plenior: & eminentior est acquisita.

Docent id Patres, quamvis non ita expresse, sub nominibus acquisita & infusa contemplationis. Hugo Victorinus Homil. 1. in Ecclesiastem, egregie meditationis acquisita & infusæ discrimen ignis comparatione declaravit, dicens: Contemplationis autem duo sunt genera: unum quod prius est, & incipientium, in creaturarum consideratione; alterum quod posterius, & perfectior est, in comparatione Creatoris. In Proverbiis Salomon quasi meditando incipit, in Ecclesiastem ad primum gradum contemplationis ascendit, in Canticis canticorum ad supremum se transiit. In meditatione quasi quadam lucida est ignorantia cum scientia, & lumen veritatis quodammodo in media caligine erroris emicat; velut ignis in ligno viridi, primum quidem difficile apprehendit, sed cum statu vehementiori excitatus fuerit, & acris in subiectam materiam exardescere coeperit, tunc magnos quosdam fumos & caliginis globos exurgere, & ipsam adhuc modicam scintillationis flammam variis interlentem obvolvere videmus: donec tandem paulatim crescente incendio, vapore omni exhausto, & caligine disiecta, splendor serenus appareat. Tunc vitrix flamma in omnem crepitantem congeriem discurrens liberè dominatur, subiectam materiam circumvolans, ac molli tactu perfringens, lambendo exurit ac penetrat; nec prius quiescit, quam intima penetrando succedens, totum quodammodo traxerit in se quod invenit præter se. Postquam autem incendio id, quod exurendum est, concremarum, à sua quodammodo natura totum in ignis similitudinem proprietatemque transferit, tunc omnis fragor decedit, & strepitus sopitur, atque illa flammarum spicula è medio sublata colluntur, servusque ille & vorax ignis cunctis sibi subiectis, & amicis quadam similitudine incorporatus, in alta se pace silentioq; componit: quia iam non invenit nec diversum aliquid præter se, nec adversum contra se. Primum ergo visus est ignis cum flamma & fumo, deinde ignis cum flamma sine fumo, postremo ignis purus sine flamma & fumo.

Sic nimirum carnale cor quasi lignum viride, & necdum ab humore carnalis concupiscentia exsiccatum, si quando aliquam divini timoris, seu dilectionis scintillam conceperit, primum quidem pravis desiderii reluctantibus, passionum & perturbationum fumus exoritur: deinde roborata mente cum flamma amoris, & validius ardere, & clarius splendere coepit, mox omnis perturbationum caligo evanescit, & iam pura mente animus ad contemplationem veritatis se diffundit. Novissime autem, postquam assidue veritatis contemplatione cor penetratum fuerit, & ad ipsum summe veritatis fontem

medullitus toto anima affectu intraverit; tunc in idipsum dulcedinis quasi totum ignitum, & in ignem amoris conversum, ab omni strepitu & perturbatione pacatissimum requiescit. Primum ergo, quia inter pericula tentationum consilium queritur, quasi in meditatione fumus cum flamma est. Secundo, quia mente pura cor ad contemplationem veritatis diffunditur, quasi in principio contemplationis flamma sine fumo est. Tertiò, quia iam inventa veritate & perfecta charitate, nihil ultra id quod unicuique queritur, in solo amoris igne summa tranquillitate & felicitate suaviter repaasatur. Tunc corde toto in ignem amoris converso, verè **DEUS** omnia in omnibus esse sentitur; cum tam intima dilectione suscipitur, ut præter illum etiam de semetipso cordi nihil relinquitur.

Ut igitur tria hæc propriè vocabulis distinguamus, prima est meditatio, secunda speculatio, tertia contemplatio. In meditatione mentem pia devotione succensam perturbatio passionum carnalium importune exurgens obnubilat. In speculatione novitas insolite visionis in admirationem sublevar. In contemplatione miræ dulcedinis gustus totam in gaudium & jucunditatem commutat. Igitur in meditatione est sollicitudo, in speculatione admiratio, in contemplatione dulcedo. Hæc Hugo, qui non sine speculationis acquisitam intelligi contemplationem.

Sicut Bonaventura secutus Richardum de septem itineribus, iter. 3. distinct. 3. Quamvis contemplatio & speculatio pro invicem soleant poni, & in hoc sæpè Scriptura sententia proprietatem obnubilant & involvant, apertius tamen & expressius speculationem dicimus, quando per speculum cernimus; contemplationem verò, quando veritatem sine aliquo involuto umbrarum, vel opinie in sui puritate videmus. Ex quo apparet, quod contemplatio in speculationem sapientia clariorem aspectum habet quam speculatio, & gustum sapidiorem. Unde Richardus ibidem, exponens illud, Montes exultaverunt ut arietes, & colles sicut agni ovium, dicit: Colles ad agnorum similitudinem exultant, quando immensa illa intima solemnitas tripudia eos usq; supra semetipsos levat, ut calestrum secretorum arcana saltem per speculum in angustate videre valeant. Montes verò quasi adinstar arietum exultant, quando majores in jucunditatu sua excessibus in pura & in simplici veritate vident, & minores, ut jam dictum est, vix per speculum in angustate videre valent. hæc ille.

Expedit etiam scire, quod Linconiensis Commentator Dionysius loquens de speculis spiritualibus super 3. Angelorum hierarchiam, dicit, quod specula spiritualia pura, clara & plana, spiritualiter primo recipiunt radios solares sibi incidentes immediate à fonte luminis; & tale dicitur lumen contemplationis, contemplatum tamen in oculo contemplantis, ut infra patebit: & secundario lumen receptum specula refundunt in eos qui luminis sunt capaces, non tamen secundum claritatem illam, qua ipsi recipiunt, sed secundum cuiuslibet capacitatem; & hoc dicitur lumen speculationis: quia mediante speculo spirituali recipitur, vel per scripturam, vel doctrinam, vel per exempla ab illuminatis speculis procedentia, quemadmodum speculum materiale primo à lucido suscipit radios sibi incidentes, quos reflectit in oculos conspicientis, quos oculus tanquam sibi iam mediante speculo proportionatos recipit, quos tamen in fonte luminis propter nimiam resplendentiam oculus debilis immediate videre non potuit, ut patet ad sensum; nec lumen speculare ita effecaciter repræsentat lucidum oculi videntis, sicut lumen immediate receptum à lucido, ut patet in Perspectiva, & in Epistola Jacobi, ubi dicitur, quod considerans vultum suum in speculo, statim oblitus est, &c.

In quibus conveniunt, & in quibus differant infusa & acquisita contemplatio: *infusa contemplationem, quod hac diviniluminis radios à fonte luminis immediate ferè accipiat, ac proinde clariorem aspectum habeat, & gustum lapidiorum quam acquisita contemplatio, quæ speculario potius dicitur; quia lumen speculationis non immediate ab ipso DEO, sed quasi per speculum, nempe per scripturam, vel doctrinam, sicut speculum materiale; & ita veritatem non æquè puram ac limpida, sed potius obnubilatam intuetur.*

Demum, licet ista contemplationum genera in his, aliisque multis maxime differant, conveniunt tamen in materia sive objecto, & in aliis proprietatibus & effectibus; distant tamen quamplurimum, quia infusa contemplatio majorem lucis, amoris, suavitatisque divinæ plenitudinem præ se fert, ac ad DEUM ipsum perfectius perspicaciusque intuendum promptior affurgit.

CAPUT VI.

De subjecto, causa, objecto, ac sine Contemplationis infusa.

CONTEMPLATIONEM, ut ab ejus subjecto incipiam, in intellectu potius quam in voluntate consistere, petitiſſimorum Doctorum sententia tenet; idque non obscure ex dictis superioribus Cap. conſpicitur. Nam si contemplatio, quam supernaturalem vocamus, actus est doni intellectus vel sapientiae, quæ dona intellectum luce supernaturali illustrant, ac mirifice ornant; consequens est, ut etiam contemplatio ad intellectum verè pertineat, ac in eo tamquam in connaturali centro sustentetur. Cum enim sit spiritalis quædam visio sive intuitio, quæ divinam intuetur & æternam; necessariò ad animæ oculos, quorum est veritas, em inspicere, pertinere debet.

Ita tamen contemplationem in intellectu docemus consistere, ut eam in voluntatem, si vera & supernaturalis sit, insinere necesse sit, ut superius Cap. 1. & 2. copiosius annotavi. Est enim contemplatio, ut rectè ad veritatem sanctus Thomas 2. 2. quæst. 180. art. 1. charitatis veluti filia; nascitur enim ex charitate & DEI amore, quare causam habet, sive originem in voluntate; amorem in qua Dei, quo impellimur ad figendos oculos in deum & desiderando videre & contemplari, quæ tam ardentem diligimus. Statim verò ac eum cum amore & admiratione conspicimus, immensa ejus bonitate & pulchritudine allekti, iterum ad ardentioris amoris impetum, quo deus succensit, augetur magis ipsius DEI cognitio ac contemplatio, sive visio magis clarescit. Unde est mirabilis in contemplatione circulus: nam voluntatis amor contemplationem parit, contemplatio novum gignit amorem, qui iterum cognitionem præcedentem, ac in ipsam effluentem reddit: clariorem, ac iterum atque iterum cognitio & amor invicem juvantur. Merito igitur à contemplationis puritate in infinitum distat, qui contentus divinarum speculativa intuitionem (ut mos erat antiquis Philosophis) ad amorem DEI alioque voluntatis affectus contemplatione ipsa non excitatur. Nec enim contemplatio nuda veritatis visio dicenda est, sed affectuosa, & quam ardens DEI amor gignit. Sicut spontus ex dilectione sponte ardentem cupit ejus pulchritudinem contemplari, & dum attentius sapientiaque eam intuetur, magis ac magis ejus pulchritudinis amore vulneratur; & ita in uitio ex amore, ac amor ex sponsi intuitionem mirabiliter augetur, sibi que invicem sunt causæ,

Quomodo contemplatio oritur ex charitate, & charitas ex contemplatione?

amor contemplationis, & contemplatio amoris. Contemplationis subjectum breviter ostendimus; jam ejus causam agentem, ex qua illa procedit, explicemus, de qua re præcedenti Cap. differimus, ubi à Spiritu sancto, medio dono intellectus, vel sapientiae, tamquam ab uberissimo fonte contemplationis gratiam modo quodam celesti & divino promanare docuimus. Sunt enim isti dona, sapientiae inquam & intellectus, præcipua lumina, quibus nostra mens à Spiritu sancto illustrata, divina penetra mysteria, & res maxime sublimis modo quodam jucundissimo ac suavissimo ex unione, quam sapientia habet cum Spiritu divino, à quo procedit, degustat: est enim non solum intuitiva ac limpida divinarum cognitionis, sed & eorum lapidissima atque jucundissima contemplatio. Quare cum Spiritus sanctus, mediis his duobus luminaribus in celum animæ perfectorum infusus, illis occultissima arcana, quæ sub Fidei cortice latent, manifestet, ac ea cum voluptate maxima præbenda concedat, merito intellectus seu sapientiae dono, seu potius Spiritui sancto tamquam efficienti principio adscribenda est.

Præterea causæ proximæ contemplationis tres potissimum numerantur à Dionysio Carthusiano in Tract. de contempl. nempe fervidus amor DEI abstractio mentis ab omni operatione circa creaturam, contactus mentis ad extensionem ac delectationem suam in DEO: & quanto perfectiores hæc causæ fuerint ac fortiores, tanto contemplatio eamque consequens alienatio, seu raptus ac ecstasis, erunt diuturniores; quod tamen potissime pendet à divina largitate; quod enim directus mentem in supernaturalem elevationem conferaverit, coplenè diutius suspensio permanebit. Et quamvis Bernardus dicat, mortuum esse brevem, id intelligendum est respectivè ad imbecillitatem humanæ mentis, & ad id quod frequentius evenire solet, non autem respectivè ad divinam elementiam, quæ aliquando derinet. Sanctos in raptu longo temporis spatio. Hæc ille.

Contemplationis præterea objectum est Divinitas summa, sive omnium ejus effectuum, supernaturalis ac divinus intuitus. Est enim laudissima divine contemplationis materia, quæ propter ejus immensitatem nullis aliis limitibus contineri potest, quàm his, nempe, Deus ipse in seipso, ac multiplex ejus perfectio, ut bonitas, sapientia, immensitas, &c. ac creaturæ omnes, quæ ab ipso emanarunt; quæ omnia non incongruè Ioannes Cassianus Collat. 1. cap. 15. brevis sequentibus verbis comprehendit: Contemplatio verò Dei, ut ille multis artibus concipitur: Nam DEVS non solum incomprehensibilis illius substantia sue admiratione cognoscitur, quod tamen adhuc in spe promissionis absconditum est; sed etiam creaturarum suarum magnitudine, reliquitque suis consideratione, vel quotidiane dispositionis auxilio pervidetur: quando scilicet quæ cum Sanctis suis per singulas generationes egerit, miris purissima perstramus; cum potentiam ipsius, quæ universa gubernat, inspicitur ac regit, cum immensitatem scientia ejus, & oculum, quem secretis cordium latere non possunt, trementi corde miramur; cum arnam mari, undarumque numerum dimensum ei cogitamus; pavidi cogitamus cum plurimarum gentium, cum seculorum horas ac dies, cum præterita futura & universa obstupescens scientia ejus assistere contemplamur; cum ineffabilem clementiam ejus consideramus, quæ innumera flagitia, quæ singula quibusque momentis sub ipsis committuntur aspectu, ineffessa longanimitate sustinet; ac cum intuemur vocationem, quæ nos nullis præcedentibus meritis

Contemplationis objectum est Divinitas summa.

Tract. de contemplatione.

Confessio. Jo. an. à Je. sub Mart. ca. 1. & Theolog. mystice & Tract. schol. le. or. supral. dati. A. ton. à S. rito. S. Philip. SS. T. mirare. Tract.

merito gratia suae miserationis ascribitur; cum denique quor occisiones salutis tribuit adaptandis, cum quodam admirationis inuenitur excessu; quod ita nos nasci precepit, ut ab ipsis inenabulis gratia nobis Legibus, sua notitia traderetur, quod ipse aduersarium vincens in vobis, pro solo bonae voluntatis assensu, eterna beatitudine ac perpetuis nos praeuiis munerat; etiam postremam dispensationem suae incarnationis pro nostra salute suscepit, ac mirabilia mysteriorum suorum in cunctis gentibus dilatavit. Sunt autem alia quoque huiusmodi contemplationes innumerae, quae pro qualitate vitae ac puritate cordis in nostris sensibus oriuntur, quibus Deus vel videtur mundis obtutibus, vel tenetur. Haec autem Cassianus. Ac ut paucis amplissimam contemplationis materiam explicem, ea omnia quae sub intellectus aut sapientiae doni obiectis contineri queant, (de quibus plenius sequenti Libro disseremus) ea inquam omnia contemplatio divina rimando penetrat, ac penetrata mira cum dulcedine ac suavitate degustat.

Contemplationis scopus est unio arcana & felicissima cum DEO
 Demum supernaturalis contemplationis finis sive scopus est unio arcana & felicissima cum DEO per amorem fructivum: concedit enim DEUS donum hoc contemplationis animabus sanctis, ut eas ad perfectam per amorem unionem ac transformationem in ipsum DEUM perducat: est enim haec unio, (ut infra de unitiva via uberius disseremus) huius vitae beatitudo, si quae contingere potest in hac mortali peregrinatione. Est verò contemplatio, quae miro modo Dei amorem excitat, & desiderium intimae unionis ac transformationis in ipsum dilectum inflammat.

Est praeterea contemplatio ultimus & alius perfectior gradus, huic felicissimae unioni immediatus, ac in quo Spiritus sanctus iustorum animas mira quadam luce, medio sapientiae dono, interiorius illustrat, ardentissimo inflammat amore, ac demum iucundissima exultatione in DEUM exita se posuit, & à seipsum alienas transformat.

CAPVT VII.

Supernaturalis Contemplationis proprietates & effectus.

SANCTVS Gregorius super Ezechiel. Homil. 14. divinae contemplationis proprietates breviter oratione complexus est, dicens: Vita contemplativa amabilis valde dulcedo est, quae super semetipsam animam rapit, caelestia aperit, spiritualia mentis oculis patefaciens. haec ille: quibus praestantes contemplationis supernaturalis proprietates praecellenter describit.

Consulendum. Harum igitur prima est, quae per semetipsam animam rapit, ut significet, non quamcumque elevationem mentis in DEUM contemplationem supernaturalem esse, sed illam tantum, in qua anima illustra: ionibus donorum Spiritus sancti praeracta, non humano, sed divino potius modo rapitur ad divina; rapitur, inquam, non raptu illo violento & ecstasico, quo exita omnes sensus possit sursum ad DEUM magna animi perspicacitate, suspensione, & stupore intruendum ab hac regione. & in aliam, quae lucis est, transferri: nam quamvis supra laudatum aliquando in supernaturali contemplatione contingat, raro tamen, defecatisque mentibus id soli contingeret. loquimur igitur de raptu sive exitu S. & levatione, in eo sensu, quo locutus est D. Gregorius, nempe quando anima non per seipsam, suamque induriam & laborem ad divina elevatur; sed nitatur, hic de elevatione, qua divina patiens, ut loquitur Tract. 3. S. Dionysius, media Spiritus sancti motione ad

aeternorum contemplationem suavisime trahitur, ita ut elevatio illa non tam activa quam passiva, non tamen excludens arbitrii nostri libertatem, omnino videatur.

Hanc ergo mentis elevationem suspensio consequitur, quae nihil aliud est, quam quaedam à rebus terrenis ad DEUM, & quae DEI sunt, quasi violenta elevatio. De hac suspensione locutus est Iob cap. 7. dicens: Suspendium elegit anima mea, & mortem omnia ossa mea. quasi apertius dicat: Optavi mortem omnium inordinatarum, & affectionum, ac animi passionum; & earum omnium oblitus, ac si essem mortuus, elegi suspensionem à rebus quibuscumque creatis, ut animus sic elevatus divina commodius possit intueri. Unde Gregorius 8. Moral. cap. 13. exponens quid sit illud suspendium, inquit: Quid per animam, nisi mentis intentio; quid per os, nisi carnis fortitudo designatur? Omne autem quod suspenditur, procul dubio ab imis elevatur. Anima ergo suspendium eligit ut ossa moriantur; quia dum mentis intentio ad alta se sublevar, omnem in se fortitudinem vitae exterioris necat. Haec suspensio, quamvis aliàs dulcissima videatur, non incongrue violenta dici potest, non absolute, sed inspecto homine post peccatum lapsa, cui veluti connaturale est, rebus visibilibus ac terrenis tenacissime adhærere.

Deinde haec contemplatio (qua mens ad DEUM rapta, ac ab humanis recedens, ac omnium oblita, divinitusque in altum suspensa) divina aperit: quia ille Spiritus eiusdem excitator magnificus, januas caeli aperit, magnitudinem multitudinemque divinarum sapientiae & scientiae DEI ostendit, ad eum modum quo ostendit D. Joanni Apocalyp. 4. quod repente ostium illi fuerit apertum in caelo, & vox quaedam tamquam tuba ipsi dixerit: Ascende huc, & ostendam tibi quae oportet fieri post haec. Qui dum parer vocanti, statim ait: Eui in spiritum, eo inquam ingressus. Haec igitur ratio in supernaturali & infusa contemplatione Deus aperit caelum mentibus contemplativis, ac ingressus illis profundissima suae gloriae arcana revelat.

Vnde aperire caelum, divina penetrare, est proprius effectus doni intellectus: est enim veluti clavis aurea, quae coricem sensibilibus aperiens, thesauros & divitias DEI omnipotentis intus latentes manifestat, ac usque ad ipsum DEUM purè ac nudè conspiciendum pertingit.

Contemplationem demum delectatio sapissimè consequitur: nam cum contemplatio supernaturalis sapissimè, & ut in plorandum à sapientiae dono promanet, quae miram dulcedinem causat, necesse erit ut voluptas maxima ex contemplatione procedat. Quare merito S. Gregorius Homil. 14. in Ezechiel. ut supra, contemplationem non tam delectabilem, quam ipsam delectationem ac dulcedinem vocat: nam inquit: Contemplativa vita amabilis valde dulcedo est. Sed quia de iucunditate ac dulcedine plura diximus superius, in his amplius non immorabimur.

Effectus verò supernaturalis contemplationis praecipui sunt, admiratio, delectatio, mentis nova illustratio; ardentissima, ecstasica & anagogica dilectio, id est sursum ducens ac rapiens ad divina. Aliquando etiam provenit ex contemplatione inestimabilis quaedam iucunditas, quae iubilatio dicitur. Ad omnes virtutum functiones mira animi agilitas ac promptitudo, ac demum omnes effectus, quos alibi orationi supernaturali adscripsimus, contemplationi, quae praecipua orationis supernaturalis portio censetur, erunt merito adscribendi.

CA.

CAP V T VIII.

De medijs perveniendi ad Contemplationem supernaturalem.

CONTEMPLATIO supernaturalis & in fusa donum DEI est, & peculiaris gratia, quæ neque industria nostrâ, neque labore comparari potest. Non enim potuisset Moyses ad montem ascendere, neque ingredi caliginem, ubi vidit & contemplatus est DEUM, nisi Dominus prius eum vocasset. Vocavit enim, ut dicitur Exodi 24. Moysen Dominus de medio caliginis die septimo. Idem quoque Dominus vocavit & invitavit sponsam, dicens: Surge amica mea, speciosa mea, columbamea, & veni: columba mea in foraminibus petra: Cantic. 2. Quibus aperte significatur, DEI esse inspirare, & contemplationis alas ei conferre, qui sit ingressurus in vivam petram, Christum videlicet Dominum, ejusque mysteria contemplaturus. Quod si nemo ad præsentiam Regis Aſſueti non vocatus admittebatur, quanto minus licebit nobis ad conspectum cælestis Regis intrare, ejusque divinam faciem intueri, familiariterque cum eo conversari, nisi ipsi us Regis gloriæ vocatione invitentur, ut pulchre Richardus de præparat. ad contemplat. cap. 76. Quam rari sunt, vel quia nolunt, vel quia nequeunt, qui hucusque ascendunt. Rarum valde in hunc montem ascendere: sed multo rarius in ejus vertice stare, & ibi moram facere, rarissimum autem ibi habitare, & mente requiescere. Quis, inquit, ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus? Prius ascendere est, postea stare. In stando quidem labor, sed in ascendendo major. Multi quidem in ipsa ascensione descenderunt propter nimium laborem ascendendi: multi ab arduo ejus vertice oculis descenderunt propter laborem standi. Hoc fortasse eis intolerabile videbatur, quoniam non solum in hunc montem, nisi per magnum laborem non ascenditur, verum etiam sine magna difficultate ibi immorari non datur. Sed forte jam ascendisti, jam ibi stare didicisti: nec hoc sufficiat tibi. Disce ibi habitare, & mansionem facere, & qualemcumque mentis evagatione abstractus illuc semper redire. Absque dubio per multum usum quandoque vertetur tibi in oblectamentum, in tantum, ut absque ulla laboris difficultate possis ibi assidue esse: quoniam poena potius tibi sit alibi quam ibi moram aliquam facere. Mira jucunditas, in hoc monte sine labore morari posse. Petro attestante, qui ait, & tam insolita suavitatem allectus, exclamat: Bonum est nos hic esse. O felicem, qui potuit in hunc montem ascendere, & mente requiescere! ô quam magnum! ô quam rarum! Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Et quidem magnum est, ascendere posse, & stare; majus tamen est, posse inhabitare, posse requiescere. Ascendere & stare est virtutis, inhabitare & requiescere est felicitatis.

Idem infra sequenti cap. Videtis, inquit, quod non nisi veritas in hunc montem deducit & adducit ipsa ducit, ipsa est quæ perducit: libenter sequor veritatem, non habeo suspectum talem ducem. Sed quid est veritas? Quid tu dicis Doctor bone, Doctor Christe? Quid est veritas? Ego sum, inquit, via, veritas, & vita. Er infra: Via ardua, via secreta & multis incognita, quæ ducit ad montem hujus asperit.

Felix quidem anima, quæ sicut alter Moyses die septimo, sex integris diebus in medio caliginis hærens, post multam laborum exercitationem, animi desolationes, ac ingentia suspensa, ad montis verticem, id est ad jucundissimam contemplationem, jucundissimamque cum DEO unionem invitarur. Felix servus Hebræus, qui sex annis ser-

viens, septimo liber evadit, id est, Felix anima, quæ post longum tempus, moram in actione consumpta, ad contemplationis quietem tandem pervenit.

Invitantur tamen omnes ad contemplationis dulcedinem, Isaac 56. Omnes sicientes venite ad aquas. Neque ea ratione invitatur, ut uno, ut ita dicam, tractu ad fontem viventium aquarum pervenire debeant, imò potius ut gradatim sentiantque nostro labore, exercitatione, & præcipue orationibus aliisque exercitiis perveniamus. Operatur igitur est magna longanimitas, magna & constanti perseverantia ad fores divinæ sapientiæ polare, quousque ad sublimem ipsius contemplationem, & felicissimam unionem ingrediamur.

Richardus cap. 79. ut supra, ad tria potissimum media reducit ea, quæ juvare possunt ad gratiam contemplationis comparandam, nempe studium operis, studium meditationis, studium orationis, quibus, inquit, paulatim promovemur, & quandoque perducimur ad perfectionem cognitionis. & infra addit: Absque dubio sine ingenti exercitio, sine frequentissimo studio sine ardenti desiderio ad perfectam scientiam altitudinem mens non sublevaratur. Hæc ille. Ac propterea rectè dicit Bernardus in Scala claustr. rarum, aut etiam prodigiosum esse contemplationem, quam orationis exercitia non præcedunt. Per orationis vero exercitia, lectionem, meditationem, assiduam sui ipsius abnegationem verè in eligit, ut ex pluribus ejusdem Bernardi locis facile constat. Serm. 3. de circumcissione, iam verò, inquit, cum in his fuerit diutius exercitatus, roga danti dei devotionis lumen, diem serenissimum, & sabbatum mentis, in quo tamquam emeritis miles, in laboribus universis vivas absque labore, dilatato nimirum corde currens viam mandatorum Dei: ut quod prius cum amaritudine & coactione tui spiritus faciebas, de cetero jam cum summa dulcedine peragas & delectatione. Hanc, ni fallor gratiam peribat qui ait: Remitte mihi ut refrigerer. ac si dicat: Quousque in labore & dolore isto crucior, & morte afficior tota die? Remitte mihi ut refrigerer.

Idem alio loco de sponsa & adolescentibus loquens ait: Illuc ergo pariter currunt. Qui? Spiritu ferventes anime. Currunt sponsa, currunt adolescentula: sed quæ amat ardentius, velocius & citius pervenit. Perveniens non dico repulsionem, sed nec cunctationem patitur. Sine mora aperitur ei, tamquam domestica, tamquam charissima, tamquam specialiter dilecta, & singulariter grata. Adolescentula autem quid? Sequuntur à longè: neque enim citius adhuc infirma sint, pari possunt devotione cum sponsa currere, nec ipsius omnino imitari desiderium & fervorem, ideoque tardius pervenientes foras remanent.

Et rursus alio loco: Nec tamen vel in trahens præsto erit sic omni anime, nisi illi duntaxat, quam ingens devotio, & desiderium vehemens, & prædicti affectus sponsam probat, & dignam ad quam gratia visitandi accesserum Verbum decorem induat, formam sponsæ accipiens. hæc ille.

Callianus Collat. 14. cap. 2. & 3. duo potissimum prærequirit, nempe ut ingenti studio in actuali vita nos exerceamus, cujus viæ activæ perfectio & in expugnatione vitiorum, & virtutum acquisitione consistit. Quousque enim, inquit, ad theoreticæ voluerit pervenire, necesse est ut omni studio atque virtute actualem primam scientiam consequatur. Nam hæc quidem absque theoreticæ possessione potest, theoreticæ verò sine actuali omnimodè apprehendi non potest. Gradus enim quidam ita sunt ordinati atque distincti, ut his humilitas humana possit ad sublimem conscendere: qui si invicem sibi ea quæ dictionis ratione

Quamvis
etiam
minus i-
donei
pro me-
ditatione,
aut
contem-
platione
acqui-
ta, sibi
dispono-
re vale-
ant pe-
contem-
plat. lu-
pernatu-
rality

ratione succedant, potest ad altitudinem perveniri, ad quam sublimato primo gradu non poterit transvolari. Frustra igitur ad conspectum Dei tendit, qui vitiorum contagia non declinat: Spiritus namque Dei effugiet fictum, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Est enim contemplatio primum actionis; quare non semper eam querentibus aut procurantibus datur, quia ad eam aspirant aliqui non planè domitis terrenis affectibus, nec in virtutibus exercitati. En forte appetis & ipse, ait S. Bernardus *Serm. 46. in Cantica*, contemplationis quietem, & bene facis; tantum ne obliviscaris flores, quibus lectulum sponsa legis aspersum. Ergo cura & tuum similiter circumdare bonorum floribus operum, virtutum exercitio, tanquam flore fructuum, sanctum otium praevenire: & aliquando delicato satio otio dormitare voles, si non exercitatus quiescere appetas, & licet saecunditate neglecta, soli cupias Rachelis amplexibus oblectari. Sed & praeposterus ordo est, ante meritum exigere premium, & ante laborem sumere cibum, cum dicat Apostolus: Qui non laborat, non manducet. Mandatis tuis intellexi, inquit, ut scias, nisi obedientia mandatorum, contemplationis gustum penitus non debet. haec tenus Bernardus.

Demum D. Gregorius egregiè debitam ad contemplationis gratiam promerendam dispositionem descripsi *lib. 6. Moral. cap. 25.* dicens: Qui ergo iam in se continentis carnis edomuit, superest ut mentem per studia sanctae operationis exerceat: & quisquis iam mentem per sancta opera dilatat, superest ut hanc usque ad secreta intima contemplationis extendat. haec ille.

Et tunc igitur tyrones, qui actualis vitae exercitiis neglectis, ad contemplationis gratiam evolare contendunt. Qui, ut S. Gregorius *lib. 6. Moral. cap. 26.* docet, vellent Rachel em ducere, cum non iubeantur licet labores, id est, vitam contemplativam amplecti, cum non gustaverint activae vitae labores & exercitia. Unde rectè idem Gregorius *cap. 27.* addit: Si fastidium contemplationis ascendere desideras, prius te ipsum probè plantae actionis. Juvat etiam non parum acquisita contemplatio ad eam, quam insulam appellamus comparandam, & illam puto, si habitualis sit, potiorē ac proximiorē esse dispositionem ad hanc gratiam divinam promerendam.

Sed quia non omnes apti sunt, nempe meditationibus, neque contemplationi etiam acquisitae; non ideo, qui huiusmodi sunt, tanquam indigni aut minus idonei à contemplationis supernaturalis gratia procuranda rejiciendi sunt: nam continuis sepe aspirationibus seu actibus anagogicis, qui cordis pariter munditiam, sepius à DEO promerentur illuminationem, ut breviter scripsit Carthusianus de fonte lucis, *cap. 9.* in fine: Deinde, inquit, ab exterioribus abstrahat mentem suam, & eam recolligat, eius dispersiones & evagationes abiciendo: sicq; iuxta D. Dionysii documentum se convertat ad radium supernam illustrationem operando, & pro ea orando, seq; ad Dei considerationem aut contemplationem pro viribus elevando. Et tunc DEVS sublimis, qui sapientia dux est, & princeps totius illuminationis, videns diligentiam hominis fidelem, ac primum eius conatum, manum applicabit, ac porriget adiutricem, mentem per donum sapientiae illustrando, prout Isaias asserit: Requiem dabit tibi Dominus, & implebit splendore animam tuam. Ipse enim est sol sapientiae ac intelligentiae, quo in ani-

ma resplendente ac radiante, omnia mox clarescunt, veniunt, & tranquilluntur, & exultant in ea. Sicq; Creatoris sui maiestatem immensam, pulchritudinem infinitam, sapientiam, omnipotentiam, atque beatitudinem, perfectionem & eminentiam prorsus interminabilem incipit intueri, ac vehementissime admirari, iucunde conficere, ferventer diligere, eiq; intus congaudere, & in ea ad horam quiescere. Haec ille. Diximus haec de his, quae maximè ad gratiam contemplationis obinendam juvare possunt; nunc operae pretium erit de his quae impediunt discurrere. Sed in ea re non opus erit multum immorari: nam cognitis praecipuis mediis, aperit impedimenta ab unoquoque dignoscuntur.

CAPVT IX.

Contemplationis gratia aliquando imperfecta conceditur, aliquando perfectis denegatur.

SOLET autem Deus contemplationis gratiam aliquando imperfecta & in exercitiis libera- liter elargiri. Docent id passiim Patres: D. Bernardus ad Fratres de monte Dei; D. Bonaventura de septem gradibus contemplationis *Caustan. Coll. 4. cap. 5.* Richardus in *Cantica*, *cap. 8.* D. Gregorius in *Homil. in Ezech. 17.* & alii etiam quamplurimes Patres in alta de sensibili gratia, de contemplatione supernaturali, alius se donis sive oblectamentis, quae ad eum miscico dierviam spiritualem ingredientibus concedi solent tradiderunt, ut latius scriptum est in *Libro de vi purgativa supernaturali*; ubi etiam pericula, quae propter horum donorum abutim incipientibus imminabant, plenius insinuavimus. Nec solum spiritualibus tyronibus, sed etiam mandatis aliquando haec caelestis contemplationis gratia affalget, ut ibidem etiam annotavimus.

Communitè verò haec contemplationis gratia perfectis à DEO post multam exercitationem infunditur, licet non omnibus; neque enim perfectio Evangelica cum contemplationis dono inseparabiliter conjuncta est, iustitia enim Christiana in perfecta DEI dilectione, quae à contemplatione minimè pender, sita est. Prae cetera non omnes etiam perfecti ad contemplationem hanc vocantur à DEO, (sunt enim donationes & scilicet 5. gratiae diversae;) omnibus tamen spiritualibus athletis, qui à vitiis & passionibus purgantur, ac virtutibus condecorantur, fas est ad supernaturalem hunc contemplationis gradum aspirare, & quantum in se est conari, & an à DEO admittantur experientia comprobare. Gratias verò sive dona DEI, quae gratis data nuncupantur, ut sunt Prophetia, linguarum genera, apparitiones imaginum vel corporum, nec procurare nec desiderare licebit; esset enim hoc superbiae conjectura notissima. Ad donum verò sapientiae sive intellectus, à quibus radii divinae lucis profluentes universam animae regionem illustrant, ac amoris ardentissimi igne accendunt, honestissimum est cum discretione conari, ac se omnino disponere, cum huiusmodi donum sit efficacissimum medium majoris perfectionis comparandae.

Existimo tamen, scopum ad hanc altissimam con-

Vid. P. Balthaf. nostri sapientiarum Comment. in Castellum animae S. M. Theres. mansione 4. cap. 5. Reflexion 2. & Tract. 3. Theol. myst. 2. part. nost. Philippi Discurs. 1. art. 6. 2. Directo- rii myst. nost. An- toni Tract. 3. Disput. 3. scilicet 5.

contemplationem perveniendi (id est, immediata dispositionem ad huiusmodi gratiam) esse perfectam cordis puritatem, juxta illud Matth. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi DEVM videbunt. Quare optimè Cassianus Collat. 1. cap. 7. fermè in eodem proposito, Omnia igitur, inquit, huius gratia (puritatis inquam cordis) gerenda appetenda sunt. Et infra cap. 8. docet, removendam esse omnem sollicitudinem, quæ cordis turbat puritatem & tranquillitatem, & principali conatu dandam esse operam divinarum rerum contemplationi; quod exemplo Marthæ & Mariæ intendit probare. Immo & D. Thom. 3. Contra Gentes cap. 137. virtutum omnium functiones & actus ordinari docet ad vitam contemplativam, removendo animi passionem, sive perturbaciones, quæ cordis puritatem impediunt.

Ex his conjicere licet, contemplationis gratiam modò perfectis, modò incipientibus dari, & quòd omnibus liceat eam desiderare, ac per cordis puritatem inquirere & procurare. Quare D. Gregorius nullum exsternat à contemplationis gratia, saltem desideranda, excludendum, dum Homil. 17. super Ezech. ita scripsit: Non enim contemplationis gratia summus datur, & minimus non datur; sed sæpe hanc summus, sæpe minimus, sapiens remoti, aliquando eam conjugati percipiunt. Si ergo nullum est fidelium officium, à quo possit gratia contemplationis excludi, quisquis cor intus habet, illustrari etiam lumine contemplationis potest; quia intraportam undique per circuitum fenestra obliqua constructa sunt, ut nemo ex hac gratia quasi de singularitate gloriatur, nullum se donum veri luminis asimet habere privatum: quia in eo quod se habere præcipuum putat, sæpe alter est ditior, qui habere apud se boni aliquid non putat. Hactenus Gregorius.

Fateor tamen, non omnes esse idoneos, nec à DEO ad hanc gratiam vocari. Hi autem sua sorte contenti vivant, ac DEI voluntati & beneplacito se humiliter conforment, ut optimè Blosius in Epistola quadam sub finem docet, his verbis: Non omnes ad hoc idonei sunt, ut se in illis plenius exercent. Quam, quaso, absurdum foret, si is cui Rex demandavit officium standi ante mensam suam, & serviendi, in ussu sese impudenter mensa Regi ingereret acresideret? Atqui non minus imprudè facit, qui se totum otio contemplationis tradere vult, cum tamen ad illud singulariter à DEO non vocetur. In regno celesti omnes Beati mensa summi Regis assistunt, omnes per amorem DEI perfecte uniti sunt, omnes suaviter in DEO requiescunt, & torrente divina voluptatis assidue potantur: at hic non omnibus electis illud conceditur, sed nec expedit quidem, ut omnibus concedatur.

CAPVT X.

Contemplationem non posse esse diuturnam.

NVLLVS sanè fragili carne circumdatus potest ita esse divinæ contemplationi semper affixus, ut nunquam non cogatur eam intermittere. Experti sunt hanc veritatem multi Ecclesiæ Patres, atque heroici viri, qui divina passi judicabant se non posse diu in contemplationis actuali incurrere peristere. Cassianus Collat.

1. cap. 13. sic ait: Inhabere quidem DEO iugiter & contemplationi ejus, quemadmodum dicitur inseparabiliter copulari, impossibile est homini istius carnis fragilitate circumdato.

Idem Collat. 23. cap. 5. Quis enim nunquam, quamvis præcipuum omnium iustorum atq; sanctorum, corporis huius vinculis illigatus, sanum hoc bonum ita possidere potuisse credendus est, ut nunquam à divina contemplatione discedens, ne parvo quidem tempore ab eo qui solus bonus est, terrenis cogitationibus putetur abstractus? Qui nunquam illam cibum, illam indumentum, aliarumque carnalium rerum gesserit curam, nunquam de fructuum susceptione, de loci commutatione, de cellula structione sollicitus, aut opem aliquam humani concupierit adjumenti, aut inopia sterilitate vexatus, illam sententiam Dominica inceptions incurrit: Ne solliciti sitis anima vestra quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini? Denique ipsum illum Apostolum Paulum, qui omnium Sanctorum laborem, passionum numerositate transcendit, nequaquam hoc implere potuisse confidenter adstruimus, ipso in Actibus Apostolorum discipulis attestante: Ipsi scito, quoniam ad ea, quæ mihi opus erant, & hi qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ: vel cum Thessalonicensibus scribens, in labore & migratione, nocte & die operatum fuisse testatur. Quibus licet magna eidem meritorum stipendia parentur, tamen mens ejus, quamvis sancta atque sublimis, non poterat non ab illa celesti theoria intentione terreni operis aliquando divelli. Hactenus Cassianus.

S. Gregorius Homil. 14. in Ezechielem: Anima, ait, ad contemplandum DEVM nititur: sed in quodam certamine posita; modo quasi exuperat, quia intelligendo & sentiendo in circumscripti lumine aliquid degustat; modo succumbit, quia degustando iterum deficit. Idem similiter lib. 5. Moral. cap. 23. Nec enim, inquit, in suavitatem contemplationis intima diu mens figitur, quia ad semetipsam immensitate lucis revocata revocatur. Cumq; internam dulcedinem degustat, amore aestuat, tre super semetipsam nititur, sed ad infirmitatis suæ tenebras fracta relabatur, & magna virtute proficiens videt, quia videre non potest hoc quod ardentius diligit, nec tam ardentius diligeret, nisi aliquatenus videret. Non ergo stat, sed transit spiritus, quia supernam lucem nostram nobis contemplatio & inhiantibus aperit, & max infirmantibus abscondit.

D. Augustinus lib. 7. Confess. cap. 17. Rapiebar à te decore tuo, mœxque diripiebar ab te pondere meo, & ruebam in ista cum gemitu, & pudus hoc consuetudo carnalis. Idem quoque Augustinus 10. Confess. cap. 40. Neque in hoc omnibus, inquit, qua percurro consulens te, invenio tutum locum animæ meæ, nisi in te quò colligantur sparsa mea, nec à te quidquam recedat ex me. Et aliquando intromittis me in affectum multum inusitatum introitus ad nescio quam dulcedinem; quæ si persiciatur in me, nescio quid erit, scio quid vita ista non erit. Sed recido in hac erumnosis ponderibus, & resorbeor, solitū & teneor, & multum fleo, sed multum teneor. Tantum consuetudinis sarcina degravat. Hic esse valeo, nec vult illic volo, nec valeo: miser utrobique.

Sanctus Bernardus lib. de amore Dei cap. 4. Hic est, ait, finis, hæc est consummatio, hæc est perfectio, hæc est pax, hoc est gaudium Domini, hoc est gaudium in spiritu sancto, hoc est silentium in celo. Quamdiu quippe sumus in hac vita, hæc

Egregie demum Richardus de preparat. ad contempl. cap. 76. explicans illa verba Psalmistae: *Quis ascendit in montem Domini, aut quis stabit in loco sanctis eius* ? ita ait, ut supra jam annotavi-
mus: Rarum valde in hunc montem ascendere, sed multo rarius in eius vertice stare, et ibi moram facere, rarissimum autem ibi habitare, & mente requiescere.

Deinde, quia in contemplatione necesse est, quasi ecstasim pati, ac violentiam inferre nobis ipsis, relinquendo omnes sensus, & omnem etiam discursum, ac ab omnibus, quæ sensibilia & quæ conaturalia sunt homini, pro hoc statu abstrahi, & in simplici intuitu mentis circa rem altissimam, & summè spirituale occupari. Quæ omnia non contingunt sine magna violentia & corporis & sensuum omnium, tam interiorum, quam exteriorum; & cum verè animus in contemplaione eleuetur supra seipsum, ac omnibus aliis excidat, verè in hoc actu

At in contemplationem non pro illo simplici actu, sed facillimè sumptam consideremus, prout alias mentis operationes, quæ vel illam præcedunt, vel consequuntur, quales sunt meditationes piæ, Scripturarum lectio; actus anagogici, gratiarum actiones, orationes, si ve quis alius pius affectus, quo quis DEUM sibi præsentem cernit; tunc contemplativa vita facis diuturna esse potest, secundum illud Davidicum: *Providebam Dominum in conspectu meo semper*. E hoc est quod Christus Dominus in Evangelio docet Lucæ 18. *Oportet semper orare, & nunquam deficere*. & cap. 21. *Vigilate utique omni tempore orantes*. & 1. ad Thel. 5. *Sine intermissione ora-*

Orare autem semper & sine intermissione orare, nihil aliud est, quam mentem cum DEO per amorem, vel desiderium assidue coniungere, ut sentit D. Augustinus Epist. 121. ad Probam. cap. 9. & in Psal. 37. in illa uerba, Domine, ante te omne desiderium meum, ubi facit: Ipsum desiderium tantum, oratio tua est, & fit continuum desiderium, contemplatiua oratio: non enim dicit frustra Apostolus, Sine intermissione orantes. Nunquid sine intermissione genu flectimus, aut manus leuamus? Orare hoc pacto sine intermissione, non possumus facere. Est alia interior oratio sine intermissione, oratio qua est desiderium. Si non vis intermittere orare, noli intermittere desiderare: continuum desiderium tuum, continua vox est. Tacebis, si amare desistas. Flagrantia charitatis clamor cordis est. Si semper manet charitas, semper clamat: Si semper clamans, semper desideras. Hec Augustinus. Hoc igitur modo quam contemplatio recte esse diuina, quantum ad amorem & desiderium inhærendi Deo.

DE
CONTEMPLATIONE
DIVINA
LIBER SECUNDVS.

De tribus hierarchiis siue gradibus Contem-
plationis.

PROLOGVS.

QVID sit contemplatio supernaturalis, & quodplex, hæcenus docuimus; superest jam, ut eam per gradus siue hierarchias di-
vidamus. Voco autem gradus, omnes illas differentias, quæ
contingere possunt in contemplantis mente, secundum clario-
rem & sublimiorem, vel minus clarum & sublimem aspectum
ad DEVM, quatenus ejus mens à nobiliori principio, hoc est,
à nobiliori Spiritus sancti dono, vel ab ejusdem doni excellen-
tiori gradu ad superna erigitur. Illud autem prænotare oportet ex mente D. Bo-
naventuræ *1^a in. 3. dist. 4. art. 1.* quod aliud sunt gradus contemplationis, aliud
verò gradus perveniendi ad diversas dispositiones ad contemplationem. *Gradus*
enim contemplationis (inquit ille) *sunt quidam progressus & profectus intellectualis cogi-*
tationis, & saporosa dilectionis ad contemplandum DEVM sub ratione boni & veri. Unde
Gregorius 22. Moral. dicit: Gradus dicuntur mensura crescentium virtutum; tales au-
tem gradus profectum sunt innumerabiles. Gradus autem ad contemplationem dispo-
nentes sunt illa, quæ adjuvant & disponunt gradatim intellectum & affectum ad contem-
plandum: & sic omnis creatura est quasi quædam scala, per quam gradatim ascenditur ad
contemplandum DEVM, cum creatura sint creatæ propter electos. Loquendo tamen se-
cundum consuetum modum, gradus contemplationis dicuntur illa incrementa contempla-
tionis, & illa dispositiones, quæ magis intellectum & affectum coadiuvant ad contemplan-
dum, & quæ distincta sunt & tradita à sanctis Doctores. Unde *Gregorius 22. Mora-*
lium dicit: Gradus vocantur incrementa virtutum distincte tradita à sanctis. Necessita-
tem autem istorum graduum contemplationis ostendit *Gregorius 22. Moral. dicens sic: Ne-*
mo infima deserens, repente fit summus; quia ad obtinendam perfectionis meritum, opor-
tet, ut mens quotidie in altum quasi quibusdam gradibus ascensionis perveniat. Unde &
recte in Psalmo dicitur: *Ibunt de virtute in virtutem, donec videatur DEVS deorum in*
Sion; Et idem: DEVS in gradibus ejus cognoscetur (scilicet contemplationis) *cum suscipiet*
eam contemplator.

cap. 14.

Creatu-
ra sunt
veluti
scala, per
quas ad
Deum
contem-
plandum
ascendi-
tur.

Similiter *Linconiensis super Angelica hierarchia ostendit necessitatem istorum gra-*
duum per exemplum, dicens sic: Sicut oculi carnis infirmiores prius suscipiunt lumen solis
obscuro, & magis coloribus superfusum; deinde magis confortari, suscipiunt illud à colo-
ratis, mediis coloribus; & postea visu roborato, plus suscipiunt illud superfulgidum colori-
bis albis; deinde verò plus aucta sanitate, suscipiunt illud fulgentibus coloribus superfusum,
ut speculis; tandem oculis perfecte sanatis, suscipiunt solarem radium, non autem alicui su-
perfusum, sed in se ipsum ipsum solem, in ipso puro solari lumine irreverberatè conspicien-
tes. Sic etiam oportet mentis oculum infirmiori prius assuescere, ad conspiciendum lumen
solis intelligentia in grossioribus, deinde in subtilioribus, donec tandem ex ipsa luminis da-
tione multis multipliciter superfusa extendamur, & refectamur in simplicem ipsius radi-
um. Hac ille.

Ex prædictis apparet, quod tam in radioso lumine, contemplationis speculativa,
quàm

Hierat-
chicæ An-
gelicæ di-
versimo-
de i Deo
illumi-
nantur

Confir-
matio
veritatis
reperit
inter co-
templa-
tes &c

quàm in saporoso gustu contemplationis practica oportet paulatim & gradatim proficiendo ascendere, & ascendendo clarius cognoscere DEVM: quia sicut dicit Hugo super Angelicam hierarch. quanto magis crescit ascensio, tanto magis crescit cognitio, donec oculus intellectus magis ac magis illuminetur, & confortetur, & affectus mentalis magis purificetur & inflammetur, & totus homo interior & exterior in Deum ordinetur. Et hoc verius & perfectius videtur fieri per gradus illos, qui mentem ad similitudinem celestis hierarchie purgant, illuminant, & perficiunt. Et infra: Tales autem gradus Dionysius in Angelica hierarch. dixit esse tam in mente Angelica, quàm in mente humana bene ordinata. Hactenus D. Bonaventura.

CAPVT I.

In Contemplatione tres potissimum gradus, seu potius hierarchia constituenda.

At verò sicut in Angelicis spiritibus tres potissimum hierarchiae à Patribus merito distinguuntur, ita non erit ab eis, eisdem in mente humana, quantum ad contemplationem attinet, distinguere.

Nam quamvis sint novem Angelorum ordines, ut ex Scriptura sacra non obicere colligitur, omnes tamen ad tres hierarchias S. Dionysius Celest. Hierarch. quem secuti sunt D. Thomas 1. part. quest. 108. & omnes fere Commentatores S. Dionysii, reducendas esse iudicant, & in singulis earum tres ordines constituerunt; videlicet in infima Angelos, Archangelos, & Principatus; in media Potestates, Virtutes, & Dominationes; in supremam vero Thronos, Cherubim, & Seraphim posuerunt. Et idem in qualibet hierarchia Angelica tres ordines (ut auctor est S. Thomas art. 2. ut supra) S. Dionysius secundum diversos actus & officia distinguit, quae diversitas ad tria, eodem D. Thoma auctore, reducitur; nempe ad summum, ad medium, & ad infimum gradum.

Ac praeterea, sicut etiam tres illae caelestes hierarchiae, inter se potissimum distinguuntur (ut S. Thomas secutus D. Dionysium art. 1. ut supra scripsit,) quia non eodem modo illuminantur à DEO. Nam qui sunt primae hierarchiae, immediate ad DEUM extenduntur, & quasi in vestibulis DEI collocantur; immedie autem ab eo lumen accipiunt. Secundae vero hierarchiae Angelicae, licet non immediate à DEO, plenius tamen ac in causis universalioribus, quàm hi, qui ad tertiam, hoc est, infimam pertinent, lumen accipiunt. Ita non incongrue, d. m. nos (vestigia D. Dionysii secuti) in mente humana contemplationis graduum distinctionem inquirimus, eorum diversitatem ad tres principales hierarchias Angelicas similes non immerito referemus.

Primo, Quia ad instar caelestium spirituum mentes contemplativae supra propriam naturam sublimatae, in caelestibus theoriis tota suspenduntur, ac Angelicis spectaculis naturae possibilitatis terminos supergressae, tota immerguntur: quamvis frequenter ad inferiora, infirmitatis suae victae ponderis, relabantur, quod valde alienum est à beatis illis spiritibus. Deinde, Quia quemadmodum caelestes illae hierarchiae penes plenius & universalioris luminis irradiationem, ac maiorem ad ipsius luminis fontem approximationem merito discernuntur; ita hierarchiae contemplativorum, quae parènt divinae & caelestis nuncupari possunt; ex majori aut minori, purioris aut perfectiori lucis divinae participatione, non abs re distinguì possunt. Ac demum, Quia in unaquaque earum, ut pari passu cum caelestibus & Angelicis incedant, tres etiam ordines sive species, videlicet infimum, medium, & supremum, divina aspirante gratia constituemus.

Thom. à Iesu Oper. Tom. II.

Ut autem ea, quae de his gradibus sive hierarchiis dicenda sunt, possint commodius ab omnibus capi, rectiusque iudicari, quatuor erunt à nobis explicanda. Primum dicemus de gradibus perfectionis supernaturalis luminis, à quibus etiam pender perfectio graduum in effectibus, videlicet in ipsa contemplatione, ita ut juxta lucis & cognitionis supernaturalis gradus, constituenda etiam sint contemplationis incrementa, & stabilendae supradictae hierarchiae. Secundò, distributionem graduum ex mente aliquorum Patrum explicabimus. Tertiò, meliorem, clariorem & commodiorem graduum distributionem per comparisonem ad tres hierarchias adducemus. Quartò, speciem de unaquaque hierarchia sive gradu, ac de singulis uniuscujusque hierarchiae speciebus favente Deo aliqua differemus.

CAPVT II.

De mentis humanae & virium, seu potentiarum eius divisione, & quibusdam nominibus, sive acceptationibus earum.

PRIMO sciendum est, animam nostram esse quandam Republicam à Deo creatam, ac summo consilio in se ordinatam ac dispositam; constat enim in primis homo duplici natura, corporali scilicet & spiritali; & ideo duplices operationes debet habere, corporales inquam & spirituales. Harum igitur ordinem & directionem in proprium finem egregie docet Hugo de S. Victoris de anima lib. 2. cap. 23. secutus A. Quorem libri de spiritu & anima, per comparationem ad civitatem, dicens: Nobilis est creatura anima; civitas namque DEI est, de qua tam gloriosa dicta sunt, quòd ad imaginem & similitudinem DEI facta est. Haec civitas Ierusalem merito appellata est, quia ad fruendum visione illius pacis summae, quae facit utraque unum, creata est. Mens eius Paradisus est, in qua dum caelestia meditatur, quasi in paradiso voluptatis delectatur. Domus etiam summi Patris familias est anima, propter unitatem morum: sponsa Christi, propter dilectionem: templum Spiritus sancti, per sanctificationem: civitas Regis aeterni, propter concordiam civium. Et quia nulla est civitas absque populo, disposuit in ea Conditor noster populum triplicis gradus; id est, sapientes ad consulendum, milites ad propugnandum, artifices ad ministrandum. Cives huius civitatis sunt naturales & ingenerati animae vigores, tamquam indigenae, quorum distincti sunt gradus, quia alij superiores, alij inferiores, alij medij. Superiores quidem sunt intellectuales sive medij, rationales infimi, animales: quorum haec differentia est, animalis sive sensuali appetit visibilia, rationalis discernit & discretis oculis aspernatur ea, intellectualis pertrahit ad divina. Intellectuales igitur sensus sunt tamquam animae Consiliarii, dicentes ei: Deum time, & mandat eius observa; propter hoc enim est omnis homo. Rationales sunt tamquam milites, qui hostes concupiscentiarum impugnant per arma iustitiae. Animales sive sensuales sensus sunt

tanquam rustici & artifices, qui corporibus rudimentis insunt, & corpori necessaria ministrant. Hec ille.

Horum civium numerum, sive triplicem animam vim, quam ipse ex mente Philosophorum appellat sensualem, rationalem, & intellectualem, Richardus de S. Viatore in tres partes sive vires distribuit, nempe imaginationem, rationem, & intellectum, sive intelligentiam: comparat enim ille hominis animam non tam civitati, quam orbis, laio quidem & amplius, ac in ipso tres caelos, juxta illas tres vires constituit, monensque ac invitans nos ad nostri ipsorum cognitionem & contemplationem, lib. 3. de contempl. cap. 8. ubi sic scribit: *Soli spirituales digni inventi sunt, qui videant opera DEI & mirabilia ejus in profundo. In hoc sancto profundo invenies multa suspenda & admiratione digna: ibi invenire licet alium quendam orbem, latum quidem & amplum, & aliam quamdam plenitudinem orbis terrarum. Ibi sua quadam terra suum habet calum; nec unum tantum, sed secundum primum, & tertium post primum & secundum. Et ut hoc triplex calum congrua possumus distinctione discernere, primum dicatur imaginale, secundum rationale, tertium intellectuale. Teneatque imaginatio vicem primi caeli, ratio secundae intelligentiae vicem tertii. Et horum quidem primum, ceterorum comparatione grossum quiddam atque corpulentum, & suo quodam modo palpabile atque corporeum, eo quod sit imaginarium atque phantasticum, post se retrahens & in secretis formis & similitudinibus rerum corporaliū. Reliqua verò duo hujusmodi comparatione admodum subtilia, & omnino incorporea, & ab ejus consuetudine multum longinqua. Sic sane calum hoc exterius, quod nos dicimus Firmamentum, absque ulla dubitatione constat esse visibile atque corporeum, & ipsum quidem primum, & omnium infimum.*

Quod autem est terra ad hoc visibile calum, hoc est sensus corporeus ad illud internum phantasticum & imaginarium calum. Nam sicut hoc visibile calum omnium quae terra gignit atque nutrit multitudinem finis sui magnitudine comprehendit, sic omnium quae sensus attingit appetitus suggerit, similitudines intrasuum suum imaginatio includit. In primo itaque calo continentur omnium visibilium imagines & similitudines: ad secundum verò pertinent visibilia omnium rationes, definitiones, & invisibilium investigationes: ad tertium autem spectant spirituum ipsorum etiam divinarum comprehensiones & contemplationes. Hec Richardus.

In his igitur tribus caelis, qui in amplissimo interioris hominis orbe latent, (quorum etiam antea meminerat S. Augustinus 12. super Genesim ad litteram) tres hierarchiae a nobis inferius constitutae ac stabiliendae sunt, ita ut quaelibet in proprio caelo, quasi in nativo loco residens, in DEUM opt. max. contemplationis figat obitum.

Doctores verò mystici, majoris claritatis & distinctionis gratia, in sex gradus praedictas animae vires partiti sunt, nempe sensum, imaginationem, rationem, intellectum, intelligentiam; & apicem mentis, seu synteresis scintillam. Quos gradus breviter attingit divus Bonaventura cap. 1. Itinerar. mentis in DEUM: & quia loquitur tantum de gradibus, quibus per contemplationem in DEUM ascendimus, nullam fecit de voluntate mentionem. Et quamvis D. Thomas 1. part. q. 79. art. 8. & 10. ceterique periti Philosophi, rationem, intellectum, & intelligentiam non esse diversas potentias merito contendunt; admittunt tamen esse diversos adus, sive gradus intellectus: adducitq; D. Thomas pro hac sententia Auctorem libri de

spiritu & anima, dicentem: Cum ab inferioribus ad superiora ascendimus prius occurrat sensus, deinde ratio, postea intellectus, & postea intelligentia, quam etiam fuisse sententiam Boetii docet. Hoc igitur gradus breviter explicabimus.

Vires superiores animae incorruptibiles & immortales, quibus ipsa DEO immediate conjungitur sicut objecto, sunt intellectus & voluntas, quibus contemplando & diligendo ipsi insigunt DEO. Porro vis intellectiva, in quantum est divinitus, dicitur ratio: in quantum est simpliciter apprehensiva intuitiva, dicitur intellectus: in quantum verò est divinitatis & divinarum contemplativa per simplicem apprehensionem, dicitur simplex intelligentia, ut bene adnotavit Richardus lib. 1. de contempl. cap. 9. illis verbis: *Simplicem intelligentiam dico, quae est sine officio rationis; per quam verò, quae sine inquisitione imaginationis. Voluntas etiam, seu vis appetendi & volendi, in quantum est appetitiva seu volitiva boni intellecti, dicitur voluntas: in quantum verò habet respectum ad summum divinum quod bonum, dicitur apex principalis affectivae potentiae. Praeterea secundum D. Thomam 1. part. quest. 79. art. 12. in ratione speculativa est quidam habitus animae concreatus, quo principia prima in speculabilibus naturaliter, terminis intellectis sine discursu, mox cinnoscunt, ex quibus principiis procedit ratio ad notitiam conclusionum. Talia principia sunt haec & similia: Totum majus est sua parte. De quolibet est affirmatio, vel negatio. Et hic habitus proprie vocatur intellectus.*

In ratione verò practica alius est habitus concreatus animae, quo prima principia in operabilibus naturaliter cognoscit; ut quod DEO sit obediendum, bonum malo preferendum, & similia. Et hic habitus secundum D. Thomam. 1. part. quest. 79. art. 12. vocatur synteresis, quae naturaliter movet stimulatque ad bonum, & malo remurmurat. Estq; illud naturale judicatorium, in quo secundum D. Augustinum universa lumen naturalis principia scripta sunt, & semina victuorum vera & incommutabilia. Et haec synteresis interdum nominat habitum tantum, interdum potentiam simul cum habitu, & spectat ad intellectum practicum, secundum D. Thomam ubi supra.

Hanc ergo mentis synteresim Doctores mystici merito appellant superiorem scintillam rationis, seu intelligentiae, quae ab eis scintilla appellatur propter splendorem cognitionis, & ardorem inclinationis ad bonum: nam semper nata est in superioribus figi, & ad divina elevari, ad bona movens & stimulans, & mala abhorrens. Haec in principiis practicis non errat, & in nullo hominum unquam extorreo extinguitur: in ea etiam non est peccatum, sed per eam forsitur anima quemdam respectum ad DEUM immediatum, quo capax est ab ipso immediate & directe tangi, irradiari, & inflammari. Quam fuisse aliquorum sententiam, docet D. Thomas, ubi supra. Quidam, inquit, posuerunt synteresim esse quamdam potentiam ratione altiore. Hec ille. Ob has etiam causas interdum haec synteresis a Mysticis etiam dicitur apex mentis.

CAPVT III.

De gradibus supernaturalis luminis, sive Contemplationis, ut à dono intellectus, seu sapientia procedat.

HACTENVS de subiecto supernaturalis contemplationis diximus. Haec autem eo vocabitur

Tres animae vires tribus calis comparatur: & quae ratione?

Eadem vires, in sex quasi gradus distinctione?

Quae sit intelligentia contemplativa?

Quod sit habitus spiritus sancti, quo operatio operis continetur.

Quae sit scintilla rationis, seu apex mentis?

Donatus intellexit quae exierit

Quæ sit bilior perfectior quæ judicatur, quod in nobiliori a-
nime parte recipitur aut subiectatur. Quare sub-
limior illa erit contemplatio, quæ à ratione, cæ-
quæ ab imaginatione aut sensu procedit; & quæ
intelligentiâ percipitur, illâ quæ ratione aut ima-
ginatione comprehenditur.

Si verò de exteriori cognitionis principio, DEO
scilicet, loquamur tunc eo sublimior ac altior erit
contemplatio, quod ab excellentiori causa fuerit
profecta. Et quia DEUS, quantum ad præsens
propositum attinet, non uniformiter nec una ra-
tione influit in plures iustorum mentes, idcirco se-
cundum istius influxus varietatem ac perfectionis
gradus metienda erit infusa contemplationis per-
fectio. Influxus autem DEI secundum ejus la-
tissimam considerationem dupliciter contingit.
Aut enim influit mediis Spiritus sancti donorum
hominibus; & tunc perspecta illius doni à quo pro-
cedit nobilitas, crescit aut imminuitur in effe-
ctu, hoc est in ipsa actione contemplationis gra-
dum perfectio.

In quolibet autem Spiritus sancti dono tres in-
veniuntur actionum sive operationum gradus:
Infimus, quando operatio illius doni principaliter
media imaginatione contingit, (loquimur nunc
de donis speculativis, videlicet intellectus & sa-
pientia, qui potissimum ad contemplationem or-
dinantur.) Medius, quando doni operatio in ra-
tione recipitur, Supremus, quando suprema ho-
minis portio, intelligentia videlicet, sive apex
mentis ut alii volunt, illustratur. Quæ omnia ex-
emplis inferius adducendis fient clariora.

Aliquando verò DEUS immediatè per se ipsum
mentem illustrat ac irradiat, veluti in Prophetia
contingit, quæ operatio divinor est præcedente,
& reduci solet ad aliquod genus gratiarum, quæ
gratias datur à Theologis communiter nuncupantur:
de quibus Apostolus. 1. Cor. 10. Alij, inquit,
datur per spiritum sermo sapientia, alij sermo scien-
tia, alij gratia sanitatum, alij operatio virtutum,
&c.

Quæ ut plenius intelligantur, triplicem esse co-
gnitionis nobis à Deo infusæ gradum, ut auctor
est D. Bonaventura de myst. Theolog. ex compa-
ratione ad solis radios prænosse oportet. Sicut eni-
nim claritas solis tribus modis percipitur: Primo,
in objecto, ut in pariete, ligno, vel alio materiali
objecto, sole inquam splendens super aliquod
horum; Secundo, in radiis ipsi solaribus existen-
tibus in aëre; Tertio, in seipso, id est, in globo vel
rota solari; sic divinæ lucis radii mentibus huma-
nis tripliciter se manifestant, quod etiam exemplo
ignis Opuse. 61. declarat D. Thomas, qui in ma-
teria tetra est carbo in aëre, flamma in propria
sphaera, ignis.

Præscire deinde oportebit, contemplationem
supernaturalem, de qua in præfati sermonem in-
stitimus, præcipuè à dono intellectus promana-
re: est enim donum hoc latissimum & nobilissi-
mum, omnem quæ de Deo in hac vita haberi pot-
est contemplationem comprehendens: nam ut re-
ctè inquit D. Bonaventura Tom. 1. de donis Spiritus
sancti, cap. 3. & 4. de dono intellectus, hoc donum
se extendit ad omnes veritates necessarias ad salutem,
quæ sunt nobis abscondita, & quasi velata tam in re-
rum naturis sensibilibus, quam Scripturæ sive in divi-
nis Sacramentis & figuris, donec ingrediamur ad ve-
ritatis puras illuminationes & contemplationes. Puræ
autem veritatis illuminationes, inquit ille, sunt,
quando veritas sine imaginibus & figuris per semetip-
sam percipitur. Item Spiritus sanctus per donum in-
tellectus facit nos penetrare & contemplari omnia ve-

Thom. à Jesu Oper. Tom. II.

lamina Veritatis incarnata, & Veritatis etiam in-
creata.

Divus etiam Thomas 2. 2. quæst. 8. artic. 1.
inquit, proprium esse doni intellectus, sub accidentibus
naturæ rei substantialis, sub verbis significata ver-
borum, sub similitudinibus & figuris latentem verita-
tem, & in causis effectus latentes, & è converso, con-
templari. ubi Cajetanus, explicans mentem D.
Thomæ, ita scribit: Retine senarium numerum eo-
rum, in quibus & quæ legere facit donum intellectus;
hæc siquidem omnia comprehendere videntur, quæ in-
tellectus per Fidei donum penetrare potest: nam vel in
accidentibus, vel verbis, vel figuris seu similibus, vel sen-
sibilibus, vel effectibus, vel causis latent quæcumque, latet;
adeo ut nil prætermisum occurrat. Extendit se donum in-
tellectus ad penetrandum omnia ad quæcumque judi-
canda vel applicanda, sapientia & scientia & consili-
um se extendunt, & rursus ad omnia quibus Fides as-
sentitur. hæc Cajetanus.

Ex quibus non obscure colligitur, nihil latere
eorum, quæ Fidei sunt, lumen hoc supernaturale
intellectus: extendit enim se ad contemplandum
ea omnia, quæ in DEO ex creaturis, ex Scripturis,
ex Veritate incarnata possunt cognosci: deinde
sine creaturarum scala immediata Veritatem in-
creatam, & mysteria beatissimæ Trinitatis abscon-
dita, ea luce & claritate, quæ in hac vita permitti-
tur, intrinsecus. Unde fit, ut irradiationes divinæ,
quibus contemplativi cælestibus insistant theoriis,
sive mediare per creaturas, aut sensibilia alia si-
gna, sive immediate ad contemplationem assur-
gant, ab intellectu dono promanent.

Est enim triplex Dei cognitio, ut D. Bonaven-
tura de myst. Theol. cap. 3. part. 4. philosopha-
tur. Una, quæ per speculum creaturarum sensi-
bilium, ad cognitionem invisibilium ascendit, & ponitur.
Alia, quæ intelligentiæ exercitio per immersionem
spiritualium radiorum doceat primam causam per-
fectæ cognoscere, de qua D. Augustinus in lib. de
Magist. & ver. Relig. sæpe facit mentionem. Alia
verò est istis multo excellentior, per amorem ar-
dentissimum univum, quæ actualiter, sine omni
medio animum disponente ardentissime facit in-
dilectum suis extensionibus sursum activis con-
furgere, quæ mystica Theologia dicitur, quæ confur-
rectio per ignorantiam dicitur, quia remota om-
nis imaginationis & rationis actus, per unionem
ardentissimi amoris id sentit in præfati, quod in-
telligentia capere non sufficit.

Hæc triplici cognitione omnis quæ de DEO
haberi potest cognitio comprehenditur, & secun-
dum quemlibet horum graduum ab intellectu
dono, si contemplatio sit supernaturalis, prove-
nire debet, quæ aperta est sententia D. Thomæ.
Nam de prima & secunda specie cognitionis ex-
pressè loquitur 2. 2. quæst. 8. ubi supra. De tertia
verò, quæ per amorem ardentissimum confurgit,
quod idem est, ac per negationem & remotionem,
secundum celebrem D. Dionysii sententiâ,
(de qua nos infra Tertia hierarchia de mystica
Theologia latius differentes, dicemus.) D. Tho-
mas scribit 2. 2. ubi supra art. 7. & in 3. dist. 34.
q. 1. art. 4. ubi docet, proprium effectum doni in-
tellectus esse, nudare & purgare animam non tam
à vitiis & illecebris, quam ab erroribus, phan-
tasmibus, & spiritualibus formis, ut spiritualia (ut
art. 2. prosequitur) quasi nuda veritate capiantur
supra humanum modum: & hoc, inquit, facit
donum intellectus. Et dist. 35. quæst. 2. art. 2. q.
2. ita scribit: In statu ergo viæ intellectus ingreditur
ad spiritualia, maxime ad divina, primo modo. (id
est, per viam remotionis.) Et post pauca: Et ad

I 3

boc

hoc pervenit Moyses, qui dicitur intrasse ad caliginē in qua DEVS erat. Exod. 19. & propter hoc etiam, quantum ad statum viæ, munditia ponitur in sexta Beatitude, quæ pertinet ad depurationem intellectus à corporalibus. Hæc D. Thomas. Ex quibus consequitur, donum intellectus humanam mentem divinitus illustrare ad divina conspicienda, non solum in rebus sensibilibus aut signis, qui est primus gradus; aut intelligibilibus formis, quibus DEVS in attributis & perfectionibus positis, quales sunt bonitas, sapientia, iustitia, &c. cognoscitur, quæ pertinent ad secundum: verum etiam, ut ad perfectiorem DEI cognitionem, quæ per remotionem aut negationem dicitur, contemplando assurgamus, quæ mystica Theologia siue pura contemplatio vocatur, quæ supremum sibi vendicat locum.

Illud quoque notandum occurrit, quod etsi intellectus dono omne genus contemplationis, quod supernaturaliter evenire possit, attribuitur; non tamen ab intellectus consortio sapientiæ donum nobilissimum excludimus: quia cum hæc contemplatio, ut supponimus, infusa & supernaturalis sit, ac ab amore Dei procedat, ut Cap. 1. adnotavimus, sit ut simul sapientiæ donum, ut plurimum cum intellectu concurrat. Nam quæ in intellectus penetrat & intelligit, sapientia gultat ac percipit cum delectatione.

CAP V T IV.

Triplex Contemplationis gradus, à triplici doni intellectus irradiatione dimanans.

HIS igitur præmissis, juxta triplicem radiorum doni intellectus, nempe in objecto materiali, in radiis solaribus, aut in ipso g. obo caelesti, triplicem etiam doni intellectus irradiationem debemus distinguere. Primò, quando Spiritus sanctus medio hoc dono mentem illustrans, facit eam contemplari ex creaturis sensibilibus Creatoris potentiam, sapientiam, ac infinitam bonitatem. Nominem autem *creaturarum* intelligi omnia ista sensibilia, quibus manu docemur ad intuendas DEI mirabiles perfectiones, quales inquam sunt mundus iste sensibilis, tam major quam minor, homo scilicet microcosmos mentis nuncupatus, & omnia quæ in eo continentur. Scripturæ sacræ, Veritas incarnata, & alia similia quæ corporalia sunt, vel ad illa reducuntur. Iste verò est infimus gradus doni intellectus, & qui in imaginatione tamquam in primo cælo siue animæ regione præcipue consistit, quia ab his quæ imaginatio concipit, mens erigitur, & veluti gradibus ad superiora conscendit; de quo inferius plenius dicemus.

Secundò, Medio Spiritus sancti dono, divinus contemplationis radius in intellectu quasi immediatè recipitur ac fulget, quo mens contemplantis, semò à imaginationis manuductione suspensa, invisibilia & æterna contemplatur. Talia sunt illa quæ de Divinitatis natura, & illa simplicis essentiae unitate, ac de beatissima Trinitate Fide credimus, & divinarum Scripturarum auctoritate probabamus. Et sicut per solares radios in æthere resplendentes oculus materialis ad solis contemplationem erigitur; sic oculus intellectualis per immisos radios à Sole iustitiæ, non per aliquam creaturam, sensibilem scientiam, aut industriam humanam, sed per Fidei & intellectus radium ad supercaelestium secretorum agnitionem

elevatur. Hinc B. Dionysius ad Timotheum scribens ait: *Verte te ad divinum radium.* quasi diceret, Non quæras alium Doctorem, nec aliud exemplar assumas ad divina percipienda, sed in te ipsum ingredere, & elevando omnes vires tuas super creata omnia, per radios tibi desuper infusus ad contemplationem divinorum te extendas. Spectat verò etiam iste cognitionis gradus ad donum intellectus, in quantum per ipsum, DEUM in intelligibilibus & spiritualibus imaginibus ac speciebus contemplamur; reside quæ in secundo cælo, siue animæ regione.

Tertiò denique, Claritas ista siue radius celestis contemplativorum mentibus plenius manifestatur, quod dupliciter fieri coningit. Primò, Quando doni intellectus illustratione ad puram DEI contemplationem sine ulla seculi phantasmatum admixtione sublimamur; aut quando divinam ingressi caliginem, DEI incomprehensibilem lucem oculis caligantibus contemplamur. Secundò, Quando DEUM per intimam, ineffabilem, & fructivam unionem animæ illapsum, quod nunquam sine ecstasi fieri contingit, eminentiori modo quam à creatura mortali concipi possit intuemur, quæ DEI cognitio siue contemplatio omnibus aliis meritis à Mylicis iudicatur superior ac nobilior; in ea enim, ut inferius latius annorabimus, huius vitæ felicitas sua est ac futuræ gloriæ inchoatio: ibi enim anima ingressa ipsam divini solis sphaeram, non tam per solares radios menti immisos, quam Deum in seipso & per seipsum suavitè gustare ac quasi contectare incipit. Hæc verò nobilissima & pura contemplatio in tertio cælo ac suprema animæ regione convertitur.

Hic igitur triplex gradus cognitionis, est illa viarum dierum in solitudine. Hæc triplex illuminatio unius diei, & prima est sicut vespere, secunda sicut manè, tertia sicut meridies. Hæc denique triplicem respicit rerum existentiam, scilicet in materia sensibili, in intelligentia, & in essentia divina. Secundum ergo triplicem hunc intellectus doni gradum, (nempe infimum, medium & supremum: quorum primus ad imaginationem præcipue; secundus ad intellectum, qui non tam purè ac nudè veritates contemplatur ac solet intelligentia, pertinet; tertius ac supremus in pura intelligentia & mentis apice, quæ DEUM oculo puro & simplici, sine phantasmatum incursione, vel saltem tam parva ac tenui eorum expressione, ut percipi vix queat, recipitur) triplicem contemplativorum hierarchiam siue calum distinguimus. Prima & infima ad primum & infimum doni intellectus gradum; secunda & tertia ad secundum & tertium, hoc est supremum contemplationis gradum erunt reducendæ: de quibus infra suo ordine differemus.

Hæc demum triplex hierarchia, seu potius contemplationis supernaturalis gradus, ad tres iustorum status, *Incipientium, Proficientium, & Perfectorum*, meritis reducuntur: distinguimus enim in Libro de oratione supernaturali tres vias supernaturales: in prima, quam *purgativam supernaturalem* vocavimus, *Incipientes*; in secunda, quæ *illuminativa supernaturalis* dicitur, *Proficientes*; in tertia, quæ *unitiva* etiam *supernaturalis* nomen vendicat, *Perfecti*, quasi veterani milites recensentur.

Horum verò trium statuum, ut ibi plenius annotavimus, primus purgat, secundus illuminat, tertius perficit; qui sunt tres actus hierarchici, & Angelicæ hierarchiæ valde affines. In his ergo tribus statibus siue vitis constituitur à nobis contemplatio.

templativorum hierarchia, tamquam in propriis sedibus resident. Nam prima, quae interior est, utpote quae in imaginatione sensibus externis adjuncta collocatur, viam purgativam supernaturalem ingredientibus familiaris esse solet: secunda verò, quae illustrior est ac splendorior, utpote in intellectu sive ratione resident, ad viam illuminativam supernaturalem, quae nobilior est, merito reduci- tur: tertia demum via, quam unitivam supernaturalem vocamus, cuius est, purgata iam mentis acie, ac sine phantasmatum nubibus divina contemplari, & arcano nexu Deo vinciri, ibique veluti in arce Sion pace, quae superat omnem sensum, & voluptate purissima perfui, tertiam hierarchiam veluti propriam sedem libentissime complectitur.

Hae denique sunt supernaturalis contemplationis species, sive gradus, quae à Spiritu sancto, media donorum operatione, solent emanare. De aliis verò ejusdem Spiritus sancti adhuc nobilioribus illustrationibus, quibus purissimae mentes ineffabili modo tanguntur, sequenti Capite dicemus.

CAPVT V.

Contemplatio supernaturalis quandoque ab altiori principio, quam sit donum intellectus aut sapientia, procedit.

DEMVM si consideremus contemplationem ut à DEO immediatè, saltem sine ullo inter- ventu alicujus habitus, sive doni intellectus, sive sapientiae, dimanat, tunc altior est omnibus aliis speciebus & modis divinae cognitionis, & excedit contemplationem, quae à sapientiae dono procedit: quia tunc altiori modo contemplatur divina: & pertinet ad sapientiam, prout est gratia gratis data, secundum illud 1. Corinth. 12. *Alij datur sermo sapientiae*, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 4. art. 5. in corp. Imò etiam supra donum intellectus est altior gradus, eodem D. Thomae auctore 2. 2. q. 8. art. 5. & in 3. Sentent. distinct. 34. q. 1. art. 2. nempe Fides, ut est fructus Spiritus sancti, sive gratia gratis data, per quam magna cum certitudine, excellentiori inquam ordinaria, rebus Fidei adhaeremus: qua certitudine purificata mens non iam credere ea quae sunt Fidei videtur, quàm ea videre ac clarescere intueri.

Supremus igitur gradus cognitionis in hac vita ille erit, qui supra Fidem, & infra divinae essentiae visionem contingit. Hunc contemplationis altissimum gradum docuit divus Thomas 1. 2. q. 8. art. 3. ad 2. ubi loquens de illa visione Exodi 33. qua Moyses dicitur DEUM videri facie ad faciem, ita inquit: *Per visionem faciei intelligitur quodam eminens contemplatio infra essentiam divinae visionis.* Hae D. Thomas. Quibus verbis non obicere significat, dari cognitionem Fidei, mediam inter cognitionem Fidei & beatam visionem, nempe. Quod expressè docuit Dionysius Carthusianus in acta Apost. cap. 7. in illa verba: *Vidit gloriam DEI*: quam, inquit, fieri per splendidissimam quamdam irradiationem increatae lucis in apice intellectus.

In Christo & Deipaliam adhuc altior fuit.

Tom. 2. de Relig. lib. 2. cap. 17. & 19. egregiè tractat; ubi etiam docet, hac animam B. Virginis fuisse ornatam, de qua nos latius disseremus infra Libro 6.

Varii igitur sunt, ut ex superioribus Capitibus colligere licet, ascensionis gradus, per quos ad altissimam supernaturalis contemplationis arcem pervenitur. Primus contingit, cum ex illustratione doni intellectus sive sapientiae ad divinorum cognitionem assurgimus. Hic autem gradus triplicem hierarchiam Angelicam similem complectitur, secundum triplicem doni intellectus etiam gradum, sive hierarchiam, nempe infimum, medium & supremum; quas quidem hierarchias majoris distinctionis ac claritatis gratia in alios tres divisimus gradus: quare ex hac triplici hierarchia novem resultant contemplativorum ordines, de quibus sigillatim à nobis erit tractandum.

Præterea si ad altiora contemplationis principia & objecta gradum faciamus, adhuc ad celsiorem divinorum intuitum rarissimis idque sanctissimis mentibus concessum pervenimus, ad illam inquam contemplationis aciem, quae divino ac plenissimo præacta lumine, non habituali sed actuali tantum, perfunditur. Quod si hujus divini luminis illustratio speciebus intelligibilibus à DEO immediatè immittitur in formetur, purissima ac divinissima erit contemplatio, multò eà nobilior, quae ad species & similitudines imaginarias terminatur. Hujusmodi autem altissimae & perfectissimae contemplationis species ad ultimum gradum terrae hierarchiae reduci possunt.

Contingit autem contemplationis mentibus non semper eodem, parique modo; nam aliquando ex vehementia contemplationis contingit humanam mentem ecstasim pati ac rapi ad divina, aliquando sui compos manere. Sunt autem hujusmodi raptus ex terra contemplationis accidentia, ex quibus illius nobilitatem non debemus penitare, sicut homines rudes & divinarum rerum imperiti facere solent: sepius enim altior contemplationis gradus sine ecstasi exerceat solet, de quibus plenius infra disseremus.

CAPVT VI.

Gradus Contemplationis tam ex mente Richardi, quam aliorum Patrum.

VENERABILIS Richardus lib. 1. de contempl. cap. 6. sex gradus sive contemplationum genera diversa, quibus ascendere docet gradatim usque ad summum apicem intellectus & affectus, constituit.

Primum gradum & infimum in imaginatione secundum solam imaginationem designavit, qui verè non potest dici gradus intellectualis operationis; est enim longè inferior intellectu. Ab illa igitur ascendit gradatim usque ad increatae Veritatis cognitionem, omnem humanum intellectum excedentis, imò etiam usque ad excessum humanae mentis.

Secundum ponit in imaginatione secundum rationem, quod sit, inquit ille, quando ea quae in imaginatione versamus, & imaginatione comprehendimus, ratione quarimus & invenimus, imò inventum & notum in considerationem cum admiratione ducimus.

Tertium contemplationis genus est in ratione

secundum imaginationem. Hoc autem, inquit, contemplationis genere veraciter tunc utimur, quando per rerum visibilibus similitudinem in rerum invisibilium speculationem sublevamur. Et rectè quidem hæc contemplatio in ratione, sed secundum imaginationem esse dicitur; quia omnis ejus ratiocinatio & argumentatio ab imaginatione fundamentum sumit. Quartum genus contemplationis est, quod in ratione & secundum rationem formatur; quod utique fit quando semoto omni imaginationis officio, solis illis animus intendit, quæ imaginatio non novit, sed quæ mens ex ratiocinatione colligit. Ejusmodi speculationi insistimus, quando invisibilia nostra (nempe animam) quæ per experientiam novimus, & ex intelligentia capimus, in considerationem adducimus, & ex eorum consideratione in celestium contemplationem assurgimus. In hac primam contemplatione humanus animus puræ intelligentiæ utitur, & semoto omni imaginationis officio, ipsa intelligentiæ nostra in hoc negotio primum seipsam per semetipsum intelligere videtur.

Quintum contemplationis genus esse dicimus, quod est supra rationem, non tamen præter rationem. In hanc autem contemplationis speculam mentis sublevatione ascendimus, quando ea ex divina revelatione cognoscimus, quæ nulla nostra ratiocinatione integrè investigare sufficimus. Talia sunt illa, quæ de Divinitatis natura & illa simplici essentia credimus, & Scripturarum divinarum auctoritate probamus. Supra rationem autem ideo dicitur ascendere, quia animus tunc cernit quod humane mentis metas transcendit. Denique ideo supra rationem, nec tamen præter rationem censenda est, quia ei quod per intelligentiæ aciem cernitur, humana ratio contrariè non potest, quin potius faciliè requiescit.

Sextum contemplationis genus illud est, quod in his versatur quæ sunt supra rationem, & quæ videntur esse præter seipsum contra rationem. In hac utique dignissima & omnium suprema contemplationum specula tunc animus veraciter exultat atque tripudiat, quando illa ex divini luminis irradiatione cognoscitur, quibus omnis humane ratio reclamat. Talia sunt panem omnium quæ de Personarum trinitate credere jubemur; de quibus cum humane ratio consulitur, nil aliud quàm contrariè videtur. Duo itaque ex his generibus in imaginatione consistunt, quia solis sensibilibus intendunt: duo in ratione consistunt, quia solis intelligibilibus insunt: duo verò in intelligentiâ subsistunt, quia solis intellectibilibus intendunt. Sensibilia dico qualibet visibilia & sensu corporeo perceptibilia; intelligibilia autem dico invisibilia, ratione tamen comprehensibilia; intellectibilia hoc loco dico invisibilia, & humana rationi incomprehensibilia. Ex his ergo sex contemplationum generibus quatuor inferiora versantur maximè in rebus creatis, duo verò suprema in rebus increatis atque divinis. Item ex his quatuor duo superiora versantur circa invisibilia, duo verò infima circa visibilia, atque corporea; infima namque duo procul dubio versantur in rebus visibilibus atque creatis: duo autem suprema maximè versantur in rebus invisibilibus & increatis, duo verò media maximè in rebus invisibilibus atque creatis. Hæc ex Richardo cap. 6. & 7. ut supra, eisdem Auctoris verbis, licet non eodem contextu, transiata.

Hos alio modo ex-
ponit Auct.
tor. lib. sensuum operatione, qua res corporales concipiuntur, constituit. Secundum in imaginatione, per

quam rerum corporalium similitudines concipiuntur. Tertium in ratione, qua rerum naturas sive rationes cognoscimus. Quartum in intellectu, quo intelliguntur spiritus creati. Quintum in intelligentiâ, qua spiritus increatus percipitur. Sexum in sapientiâ, per quam aperitur spiritualis gustus. Hi sunt gradus contemplationis secundum prædictum Auctorem, quos plenius explicat S. Bonaventura Itiner. 3. etern. dist. 4. 4. 3.

Sanctus verò Thomas 2. 2. quest. 80, art. 7. secutus D. Dionysium, distinguit tres gradus contemplationis secundum tres differentias moris: localis: nempe circularis, secundum quem aliquis movetur uniformiter circa idem centrum; rectus, secundum quem aliquid procedit ab uno in alium; obliquus denique, quasi compositus ex utroque. Quibus moribus, ut bene advertit Cajetanus in eo articulo, nihil aliud denotatur, quàm quod in contemplatione primò anima aciem intellectus à compositis ad simplicia reducat; hoc est, à sensibilibus, quæ constat esse composita, ad simplicem intus contemplandam, quæ simplex est, per quam veniat; & hic est primus gradus. Deinde ascendat ad contemplationem quiddam simplicis, quæ tamquam si contempletur unam substantiam seipsum paratam. Post hos verò duos gradus ascendat media divini luminis participatione, ad contemplationem divinæ veritatis. Et ita secundum hanc sententiam ascenditur à sensibili ad intelligibile, & à minus intelligibili ad magis & perfectius intelligibile.

Hi autem diversi gradus, & si qui sunt alii, si attendi considerentur, non incongruè reduci possunt ad tres hierarchias à nobis superius expolitas, in quibus ab imaginatione ad rationem sive intellectum, ab intellectu ad intelligentiâ, quasi ordine naturæ servato, ascendimus; hoc est, à sensibilibus ad intelligibilia, ab intelligibilibus minus perfectis ad puriora & perfectiora intelligibilia, (perfectiora inquam tam ex parte objecti quàm ex parte modi) assurgimus. In hoc etiam sensu, nempe secundum ordinem ad magis seu minus perfectè cognoscibilia, tres distinguimus etiam gradus correspondentes hierarchiæ; ita ut primum cælum, ubi prima residet hierarchia, si contemplatio sive cognitio DEI per sensibiles creaturas; secundum si ipsius DEI intuitio, non in speculo creaturarum, ascendendo ex earum speculatione, sed potius in seipso, hoc est immediata per Fidei cognitionem, ejus unitatem, trinitatem, ceteraque attributa in intelligibilibus formis contemplant, ac per viam positionis sive affirmationis ascendendo: tertium denique cælum dicitur pura ac mystica contemplatio, qua DEUS in hac vita per omnium ablationem sive negationem in mirabili caligine ineffabiliter cognoscitur ac gustatur.

Triplici etiam cælo triplex etiam animæ oculus respondet. Primus sensibilis seu imaginarius, quo divina in similitudinibus corporalibus intuemur: secundus intellectualis, quo DEUM in intellectualibus objectis, videlicet misericordia, unitate, & trinitate conspiciamus: tertius denique simplex oculus dicitur, quo omnes imagines ac similitudines, tam corporeas quàm intelligibiles, per ablationem transcendentem, ipsam DEUM in caligine, id est luce inaccessibili, intuemur.

DE
CONTEMPLATIONE
DIVINA
LIBER TERTIUS.

*De prima Contemplativorum hierarchia siue gradu, quo mens è re-
rum sensibilium cognitione ad invisibilem contemplationem
assurgit.*

PROLOGVS.

HANC primam contemplantium hierarchiam in primo nostræ ani-
mæ cælo, secundum quod superius interioris orbis cælos distinxi-
mus, hoc est in imaginatione, potissimum residere, supra adnota-
vimus. Est enim primum hoc cælum, in quo lucet primus doni in-
tellectus radius, quo imaginatio non sive comite intellectu tacta,
ex corporalibus istis quæ sensu hauriuntur corporeo, percipere in-
cipit quàm sint multa, quàm magna, quàm diversa, quàm pulchra vel iucunda
quæ in Deo invisibilia sunt, & in omnibus his creatricis illius superessentia pot-
entiam, munificentiam mirando veneratur, & venerando miratur. Creatoris enim
opera omnia, quæ visibilia sunt, ad hoc creata fuere, & taliter disposita, ut & præ-
sentis vitæ usibus deservirent, & futurorum bonorum magnitudinem adumbra-
rent.

Quare in hac prima hierarchia Spiritus sanctus mentem humanam divino doni
intellectus lumine tangit, ut ad ea quæ in DEO sunt absconsa, ex Vniuersi totius
creaturis, ex Scripturis etiam, ac demum ex Sapientia incarnata Christo IESV Ser-
vatore nostro mira agilitate confurgat, ac thesauros sapientia ac scientia DEI sub
creaturarum, Scripturarum, atque incarnati Verbi cortice latentes, media con-
templatione comperiat, ac suavissimè incipiat degustare. Vnde non immerito con-
templatio, quæ ad hanc primam hierarchiam siue primum cælum spectat, in tres
gradus siue species distribuetur. Primus & infimus ex creaturarum visibilium con-
templatione, secundus ex Scripturarum mira penetratione, tertius & supremus ex
Verbi incarnati cognitione ad incomprehensibilis Deitatis perfectiones contem-
plandas gradatim mira quæ suauitate conscendit. sunt enim hæc tria veluti tres li-
bri, in quibus partim characteribus & manifestis notis, partim hieroglyphicis ac
symbolis, DEI perfectiones mirabiles exarantur. Hoc verò contemplationis ge-
nus, quod ad primam hierarchiam spectare videtur, viam purgativam supernatu-
ralem divinitus ingredientibus communicari à DEO opt. max. liberaliter solet.

De primo contemplationis gradus (ex creaturis nempe) qui est liber omni-
bus notus, & in quo se summi DEI bonitatem ac sapientiam legisse gloriabatur o-
lim magnus ille Antonius, multa & varia Patres scripsere. Gregorius Nazianze-
nus de Theol. lib. 2. Clemens Papa Recognit. lib. 8. Athanasius Orat. contra idola,
Ambrosius Hexaëmeron lib. 4. Chrysostomus Homil. 2. de incompreh. Dei nat. & in
Psal. 134. Cyrillus Ierosol. Catechesi 9. Theodoretus in lib. de providentia, & præci-
puè lib. 4. de Græcarum affectionum curatione. Hi terè omnes, insitos in creaturis di-
vinæ maiestatis fulgores uberrima oratione explicarunt. sed ne contemplanti,
materiam inopiâ aliquando contingat deficere, copiosam & à Patribus traditam u-
nicuique gradui materiam suggerere conati sumus, quod non in hac tantum, sed
& in aliis hierarchiis, DEO favente, præstabimus.

CAPVT

Quod creaturarū speculatio ad summi Creatoris perfectionem contemplandam ductum praestet.

SVNT quidem rerum visibilium forma quasi invisibilium picturae & imagines: quare, utin hac prima contemplationis specie mens ad invisibilia conscendat, corporeae similitudinis baculo se sustentat, & veluti per quamdam rerum corporearum scalam ad divina sese erigit, ad cuius ascensum, intellectus ab imaginatione, cuius est corporeas has imaginationes reprobare, manu ducitur. Dū enim imaginatio rationi rerum visibilium formas representat, (utin hoc propositi egregie scripsit Richardus lib. 2. de contempl. c. 17.) & ipsam ex earundem rerum similitudine ad invisibilium investigationem informat, quodammodo illuc eam conducit, quod per se ire nescivit. Namquam enim ratio ad invisibilium contemplationem assurgeret, nisi ei imaginatio, rerum invisibilium formas representando exhiberet, unde ad illa similitudinem traheret, & investigationis huiusmodi formaret. Unde est, quod ille interior homo noster exteriori hominem ducem suum vocat, cum ait: Tu vero homo unanimes, dux meus & notus meus. Certum namque est, qui a nisi per corporeum sensum animus noster ad exteriorum notitiam pervenire non potest. Merito ergo exteriori hominem ducem suum dicit, sine cuius ministerio vel potius magisterio ad invisibilium cognitionem non pertingit; sed nec ad invisibilium quidem, cum ad illa cognoscenda sine horum notitia assurgere non possit. Quoties ergo cognoscendarum rerum per corporeum sensum experientiam capere cogitur, toties nimirum interior homo noster ducem suum sequi videtur. Absque dubio sensus carnis sensum cordis in cognoscendis rebus precedit: quia nisi prius sensibilia per sensum corporeum animus caperet, omnino non inveniret quid de eis solum cogitare posuisset. Sed furtive mirum non est, si sensum cordis sensus corporis illuc ducit, quod ipse ire potest: sed illud valde mirabile, quomodo illuc eum conducit, quod ipse ascendere non potest. Sensus quidem corporeus incorporea non capit, ad quae tamen sine eius manu ductione ratio non ascendit, sicut jam supra monstrata ratio docet. Certo etsi homo minime peccasset in cognitione rerum, sensus exterioriorem adjuvasset: nam Evam suam in adiutorium accepisse Adam quis neget? Aliud vero est, cursus sui comitem habere, & aliud est, itineris sui ducem quaerere. Nam quoniam Eva virum suum semel contra Dei consilium vel praeceptum post se traxit, & ad consilium suum consensum inclinavit, praevaricationis suae poenā infirmatus Adam, iam eam sequi necesse habet, & usque nunc quoridiano ejus magisterio eget. Verum tamen tunc de adiutoris sui ducatu non solum non confunditur, sed & gloriatur, quando interveniente ejus obsequio, ad invisibilium contemplationem, corporearum similitudinum calle perducitur. Haec tamen ille.

Hanc igitur esse primam viam omni ingrediendi ad invisibilium contemplationem, nemo ignorat: at sub sensibilibus rebus multa latent invisibilia, quae domi intellectus illustratione sub eorum cortice indagare animus & contemplari solet; quae omnia ad tria capita recte redocuntur. Primum, mundus visibilis: secundum, Scriptura sacra: tertium, Sapientia incarnata; de quibus speciatim in hac prima hierarchia differemus. Toties

igitur contemplatio ad primam hierarchiam pertinebit, quoties rerum omnium visibilium, quae ad tria praedicta capita spectant, ratione lesum, vel latentem rimamur: invento autem eo, admiratione suspendimur, cum, verbi gratia, aspiciemus huius mundi machinam, Scripturae profunditatem, Veritatis incarnatione immensitatem, ad contemplandum quam mirabiliter omnia facta sint, quam convenienter ordinata, quamque sapienter disposita, mens assurgimus. Huiusmodi contemplationis gratia verè fulgebat Sapiens qui Sap. cap. 7. veteraciter aiebat: *Mihi autem dedit DEUS ex sententia dicere. Ipse enim dedit mihi horum, quae sunt scientiam veram, ut sciam dispositionem totius terrarum, & virtutes elementorum, initium, & consummationem, & medietatem temporum, vicissitudinum permutationes, & commutationes temporum, annu cursum, & stellarum dispositiones, naturas animalium, & iras bestiarum, vim ventorum, & cogitationes hominum, differentias virgultorum, & virtutes radicum.* Haec ille. Ac deinde addit: *Et quaecunque inquit sunt abscondita, didici.* Nec enim contentus erat Sapiens videre ovis terrarum dispositionem, elementorum virtutes, & mirabilia alia, nisi divinorum operum, iudiciorum, facientiarum rationem absconditam penetraret. Quam enim non videat? (ut ait Richardus lib. 2. cap. 5.) quam latè pateat huiusmodi considerationi pelagus, quam multipliciter se diffundat hoc mare magnum & spaciosum manibus? In huius immensitatu admiratione exclamans Prophetia, iudicia, inquit, tua abyssus multa! Abyssus profectò multa & magna, iudicia tua occulta: multa, numero sitates magna, profunditates plane infinita, plane inscrutabilia. Hinc illa miranda spectacula corum, qui vident mirabilia in profundo. Quam enim mirabilia putas vident in hoc profundo illi, qui descendunt mare in navibus, facientes operationem in aquis multis? Multi sunt, siquidem, qui conveniunt ad hoc mare magnum & spaciosum, sed alij ad transivendum, alij ad piscandum. Ad transivendum, quidem illi, qui capiunt transire de gentem, & de Regno ad populum alterum. Sed qui inter eos sunt piscatores hominum, veniunt sane ad piscandum, laxantes retia sua in capturam. Mittentes ergo nunc ad sinistram, nunc ad dexteram navigare ad Domini praeceptum, includunt saepe multitudinem piscium copiosam, vagos scilicet hominum sensus, affectusque lubricos concludentes & extrahentes in ficum. Sed nec eadem semper retia, sicut nec in eandem semper capturam mittunt. Nunc ergo argumentationem, nunc exhortationem retia laxant, aliquando ad probandum aliquod verum, aliquando ad improbandum falsum, aliquando ad eliciendum aliquod occultum, aliquando ad persuadendum iustum, aliquando ad dissimulandum aliquid iniustum. Isti sane qui venerunt facere huiusmodi operationem in aquis multis, isti, inquam, sunt qui vident mirabilia in profundo. Ab istis enim transibitur sapientia de occulto. Audi quid dicat magnus ille contemplator sapientiae: Quam magnificata sunt opera tua Domine, omnia in sapientia fecisti! Absque dubio miranda erant, quae viderat, qui sic exclamabat. Viderat sane mirabilia in profundo, & sapientiam traherebat de occulto, qui omnia in sapientia facta deprehendit, & indubitanter agnoscit, quod sapientia attingeret à fine usque ad finem, fortiter, & diserneret omnia suaviter. Ecce quomodo in omnibus operibus divinis hoc aurum sapientiae apparebat, aurum sapientiae lucebat, quomodo in eum ocula sapientiae divinae clarae omnia operuerat. haec Richardus.

CAPVT II.

*Innumeras DEI perfectiones in creaturis
repreſentari, variis ſimilitudinibus
docent antiqui Patres.*

MVNDVM hunc viſibilem, librum eſſe litteris & notis exaratum, DEI gloriam ejuſque auguſtiſſimam maiestatem (arcanam alioqui & inviſibilem) intellectui creaturæ palam prædicantem, aperte docuit Rex David, cum Pſal. 18. ait: Celi enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Dies diei eructat verbum.

Cali quo
modo
gloriam
Dei enar-
rent.

Quo igitur pacto, dicet, celi ampliffimam DEI maiestatem explicant? qua voce? quo idioma-
te? aut qua orationis ferie? D. Chryſoſtomus Homil. 9. ad populum. Antiochenum, huic dubitationi pulchre reſponderet, dicens: Vocem non habent, os non poſident, ipsis non eſt lingua, quomodo igitur narrant? Per ipsum adſpectum. Cum enim videris pulchritudinem, magnitudinem, celſitudinem ſuum, formam, per tantum temporis permanere, tamquam vocem audiens, & ad adſpectum diſcens, adoras eum, qui tam pulchrum & admirabile corpus creavit.

Vnde egregie Baſilius Hexæm. Hom. 11. Quin & univerſa, inquit, moles mundi perinde eſt ac liber litteræ exaratus, palam conteſtans ac prædicans gloriam DEI, illiusque auguſtiſſimam maiestatem (arcanam alioqui & inviſibilem) abunde enuntians intellectui creaturæ, quatenus ad cognitionem attinet veritatis.

Gregorius quoque Nyſſenus in ſuo Hexæm. creaturæ DEI orationem eſſe, his verbis expreſſit: Verè quidquid cum ſapientia fecit, DEI oratio eſt, quæ non ſonantibus quibuſdam instrumentis diſtinguitur & exprimitur, ſed per ea, quæ in apparentibus rebus exiſtunt miracula pronuntiantur.

Chryſoſtomus præterea in Pſal. 110. exponens illum locum, Exquiſita in omnes voluntates eius, univerſam creaturam eſſe homini pro libris & litteris ad DEI magnificentiā cognoscendam, edocuit, dum ait: Ad præcepta eius, ad mandata eius. Non ſolam autem ad præcepta eius, ſed ut ipſe etiam cognoscatur ab hominibus; quæ quidem eſt principalis eius voluntas, & propter quam hæc maxime fecit. Quod itaque dicit Prophetæ, eſt ejuſmodi: Is qui attendunt & ſapiunt, perfectiſſimam, apertiſſimam, & evidentiffimam DEI cognitionem hominum menti aſſerunt. Ad hanc enim eius voluntatem ea ab initio ab ipſo maxime conſtituta ſunt, ut magnitudine, pulchritudine, poſitura, operatione, miniſterio, & aliis omnibus animum ſpectatoris commoveret, mentemque & intelligentiam excitaret, & ad opificem & preſantiſſimum artiſicem Deum inquirendum, & adorandum cum qui illa fecerit, & ut univerſum corpus totius creaturæ eſſet ei pro libris & litteris. hæc Chryſoſtomus.

Mundus
liber, &
creaturæ
verba
Dei ſunt,
& quid
nos do-
ceant?

Et verè dicuntur creaturæ verba DEI, & mundus liber: nam ſi DEI dicere, creare eſt, res ab eo conditæ meritiſſe verba DEI cenſebuntur, mundus verò liber, in quo exarata ſunt DEI verba maiestatis illius proferentia. In hoc libro ampliffima præconia & elogia divinæ potentie, infinitæ ſapientie, & inenarrabilis bonitatis eius exarata ſunt, quæ paſſim tum radibus, tum erudicis, tum viris, tum mulieribus, legere & contemplari datum eſt; idque tam die, quam nocte, omniſque tempore & loco.

Inſuper & in quolibet iſtius libri capite immenſam DEI gloriam conſpicari licet: enim verò tam excelsa ſapientiſſimi DEI maiestas in omni, & in

qualibet huius Univerſi parte emicat, ut illud Iſaie 6. Plena eſt omnis terra a maiestate eius, crebro iterare poſſemus. Si namque per ſingula huius libri capita excurrere tempus ferret, facile in quolibet mirabiles divinæ maiestatis radios ipsis creaturis inſitos foret invenire: etenim quænam in primis DEI opificis gloria in orbis machina appareat, quæve in celo, in aſtris, in ſole, quæque in nocte & die, annique temporibus, quæ denique in elementis, ac in eorum diverſitate ac commixtione, & præcipue quæ in terra, in aquis & gemitibus, quæ in lapidibus, ceterisque terræ partibus; quæ in piſcibus & avibus, quæ in apibus, araneis, & muribus, quæ in terreſtribus animalibus, quæ vel in ipsis formicis, & in minimis quibuſcumque aliis creaturis vilioribus, ac demum, quæ in omni tam ſupernarum quam infernarum rerum claſſe immenſæ DEI maiestatis veſtigia repertiuntur, penes innumeros Patres cernere licebit, qui argumentum hoc variis in locis uberrima ſunt oratione proſecuti. Tandem, creata omnia, D. Auguſtino teſte, de cognit. vera vite, Tomo 9. cap. 8. dicuntur quaſi ſeneſtræ, ex quibus DEI magnitudinem contemplari poſſimus; ac ab aliis Patribus veſtigia, DEI terga, imagines & picturæ ipsis DEI: ob eamque cauſam D. Paulus 1. Cor. 13. ſpeculum DEI eas appellat, dicens: Videmus nunc per ſpeculum in enigmate. Quid per ſpeculum in enigmate intelligit, niſi lumen naturæ ac revelatum? Ecce eleganter Apoſtolus naturæ lumen ſpeculum appellavit, ac Fidei articulos enigmata dixit: natura ſiquidem eſt ſpeculum, DEI imagine inſignitum; lumineque naturæ DEUM videre, eſt per ſpeculum, ſeu lineam reflexam, hoc eſt, per creaturam contemplationem, in DEUM opificem, à quo emanant, DEUM ipſum percipere & inveſtigare.

CAPVT III.

*Qualiter creaturæ omnes in muſica quadam
ſymphonia DEI laudes immenſas can-
tu ſimplici proclamant.*

DECANTANT laudantque DEUM creaturæ omnes, & intellecta prædicant & ejuſdem expertes: Angelus lingua angelicâ, homo verò tum voce, tum vita. Ceteræ verò à DEO conditæ creaturæ, Univerſum hoc replentes, per Proſopopœiam DEI laudes peſſolvere dicuntur, eò quod magnitudo ipſarum, pulchritudo, varietas, & alii ab eis manantes effectus, potentie, ſapientie, & bonitatis DEI immenſæ in ſe coruſcantium notæ ſint & monimenta, quibus Angelus & homo ad divinas laudes pangendas excitantur, ut Chryſoſtomus id aptè ediderit, cum in Pſalmum 143. ita ſcribit: Duo ſunt modi laudandi DEUM, gloriaque & honore aſſiciendi: unus quidem per verba, alius verò per ipſum. Huc accedit etiam tertius, qui eſt per vitam & rectè facta: nam hominibus non ſolum loquentibus, ſed etiam tacentibus, DEO gloria offertur, quem admodum Chriſtus quoque dicit: Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui eſt in celis. Et rurſus: Glorificantes me glorificabo. Eſt enim quæ ſit per linguam glorificatio; ſicut eum Moyses glorificavit cum Maria, dicens: Cantemus Domino gloriosè enim magnificatus eſt. Eſt etiam quæ ſit per ipſam creaturam, ut hic ipſe dicit: Celi enarrant gloriam DEI, & opera manuum eius, &c. & ita hic etiam laudat eum creaturæ pulchritudine, poſitione, magnitudine, uſu, natura, myſterio, perfeverantia, utilitate

Tres De-
um lau-
dandi
modi.

qua ex eo proficiuntur. Quando ergo dicit, Laudate Dominum Angeli, virtutes, cali, luna, sol, stella, aqua, quae est super calos, hoc dicit, unumquodque eorum, quae facta sunt, dignum esse sapientia Effectoris, & esse plenum magno miraculo. Hæc Chrysost.

Qua ratione omnes creaturæ Deum laudent?

In quo etiam sententia Augustinus præclare docuit, creaturas continuò inter se certare pro laude sui Creatoris. Omnes creaturæ, inquit, certatim dimicant pro excellentia sui Creatoris. quasi luculentius effecter, creaturas omnes continua pugna inter se configere, ut DEI fulgores in se latentes hominibus manifestent, ac DEI excellentiam gloriam illis annuntient. Canunt igitur creaturæ DEI laudes concentu (ut ajunt) musico, planctusque, noris seu sonis gravibus, & qualibus; istaque notæ ac soni, canones sunt, super quos Angeli pariter & homines velut super bases aliquas discunt, cum nimirum ex earum inspectione ad laudes divinas assurgunt, juxta D. Pauli Rom. 1. testimonium, ubi ait, quod invisibilia DEI, per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur. et quæ, ut Musici vocant, contrapunctum formale.

Ad quid mundi productio ac conservatio excitare debeat?

Cæterum, omnia hac hominum & Angelorum modulatione, ex creaturarum intuitu promanant, ad jucundissimum creaturarum chorum descendunt. Planè, operum omnium, in quibus divina radiat majestas, præstantissimum mundi productio est; in hoc quippe per quam augustinus opificio singulariter ingens DEI potentia splendescit, dum tam mirandam ex nihilo machinam plasnavit; quando etiam omnipotentia ejus manu subnixâ, tandem eadem perdurat, nec ulla umquam circulatione cæli lassatur, neque astra perspicuissimi fulgoris decremen tum capiunt, nec elementa perperis transmutationum moribus absumuntur, nec rerum species infinitis indivisibilibus pereuntibus intereunt. Verum, ut quid DEUS tam mirabile suæ potentia protulit ostentum, nisi ut ex illius intuitu omnis creatura admirandum creationis beneficium recolens, per quod cum non esset, suum esse recepit, Artificis illius magnificentiam indefinenter exolleret? Huc sanè mens illa suprema intuitum direxit, & in hunc præcipuè finem æterna Sapientia orbem condidit, ut quemadmodum in cælo ab Angelici hierarchiis nunquam intercalatis præconis sublimatur, sic & in terra à terrestribus cunctis peregrinis laude prædicaretur. Hinc Regius Psalmista David singulas creaturarum rerum classes, Angelicam scilicet & humanam, illam cælestem, hanc terrestrem, ad DEI laudes depromendas convocat, sic ajens: Laudate Dominum de calis, Laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes Angeli ejus, Laudate eum omnes virtutes ejus. Quo tam hæc David? Quia ipse dixit & facta sunt, ipse mandavit & creatæ sunt. Ad concentum etiam variorum Musicæ instrumentorum eas ampliusarget dicens: Laudate eum in sono tube, Laudate eum in psalterio & cithara. Hæc autem omnia divino afflatus Spiritu protulit, ut non solum articulo metaphoricove sono suum creaturæ prædicent Audientem, sed & operibus, velut musicis instrumentis, in ejusdem laudes abeant: quod tam quidem præstant, cum id ad quod creatæ sunt, diligentissimè persolvunt, & in junctas sibi à DEO operationes exactè complent: tunc siquidem summæ DEI, architecti peritissimi, potentia majestatis elucet, cum juxta ipsius decreta res omnes creatæ sua munia perfecte obeant: ex quibus effectibus ad causas secundas, à secundis ad primam omnium quæ supremam (à qua vis om-

Cum creaturæ id præstant ad quod conditæ sunt, tunc perfecte Deum laudant.

nis operandi profuit) scandentes, totum quod resultat opus à DEO procedere cognoscimus. Scilicet Angelus & homo per ingentiam sibi libertatem ab hoc symmetrico cantu turpiter detecerunt, quando sprete DEI præceptis prævaricati sunt.

PRIMÆ HIERARCHIÆ GRADVS PRIMVS.

CAPVT IV.

Infimus prima Hierarchia gradus ex mundi hujus visibilis Contemplatione confugit.

HOC igitur primum contemplationis genus consistit in speculatione & admiratione rerum corporalium hujus mundi, eorum inquam omnium, quæ per quinque sensus corporis ingreditur ad animam. Et est quidem hoc omnium infimum, & ad incipientes spectans: ab hoc enim debent rudiores inchoare, ut paulatim possint ad alia iora, quasi quibusdam perfectionum gradibus ascendere. Ad hoc utique contemplationis genus quævis cognitio & admiratio Creatoris, quæ ex rerum corporalium consideratione confugit, sine dubio spectat.

Habet hic primus contemplationis gradus materiam copiosissimam & satis prolixa: hic sibi inveniet quisque, ubi contemplationis suæ vela expandat. Exercuerunt se etiam multi Philosophi in hoc genere contemplationis: ceperunt enim laenter rerum causas investigare, & invenire; sed defecerunt scrutantes scrutatio: non enim erat ejusdem facultatis, physicas rerum rationes invenire, & divinorum judiciorum profunditatem scrutari. quare evanuerunt in cogitationibus suis, eo quod non possint invenire homo opus, quod operatus est DEUS ab initio usque ad finem. revelat autem DEUS per Spiritum suum quæ abscondita sunt sapientibus, parvulis, quibus vult, quando vult, & quantum de his scire oportet.

Hæc porro prima speculatio in aliam triplicem considerationem à Richardo 2. de contemplat. cap. 3. dividit, ita ut prima rerum corporalium contemplatio sit in rebus, secunda in operibus, tertia in moribus. Sed quia valde prolixè hanc persequitur distinctionem, nos secum D. Bonaventuram in Itinerario mentis in DEUM, hanc mundi visibilis considerationem in duas tantum partes dividemus. In prima, de ascensione per hunc mundum visibilem, tam majorem quam minorem, ad DEUM optimum maximum dicturi sumus: in secunda verò, de modo ascendendi ex creaturis ad Creatorem differemus.

Igitur sanctus Bonaventura, egregius ac perspicax divinorum operum contemplator, in mirabili illo Libello quem Itinerarium mentis in Deum inscripsit (quem Geisio Universitatis Patiensis Cancellarius summo opere inter alia divi Bonaventuræ opera commendavit) cap. 1. ejusdem Itinerarii, tractans de hoc primo contemplationis gradu, ita inquit: Quoniam igitur prius est ascendere in scala Jacob, primum gradum ascensionis collocemus in imo, ponendo totum istum mundum sensibilem nobis tanquam speculum: per quod trans-

quomodo is u-

Summa conditio-
ri poten-
tia, sapi-
entia, ac
bonitas
relocatio
creaturis

Septifor-
mis crea-
turarum
conditio
septifor-
me præ-
bet testi-
monium
potentia
sapientia
ac boni-
tatis De-
i quod (galatin
declara-
tur.

quomo-
do is u-
lucpan-
dus?

Summa
conditio-
nis poten-
tia, sapi-
entia, ac
bonitas
reducitur
creaturis

mus ad DEI Mopificem summus, ut sumus Hebrai
transseunt ad Aegyptio ad terram patriam repromif-
sam; sumus & Christiani, cum Christo transseunt ex
hoc mundo ad Patrem. sumus & Sapientie amatores,
qua vocat & dicit Eccli. 24. Transite ad me omnes
qui concupiscitis me, & a generationibus meis adim-
plemini. A magnitudine enim speciei & creaturae,
cognoscibiliter poterit horum creator videri. Relucet
autem Creatoris summa potentia, sapientia, & bene-
volentia in rebus creatis, secundum quod tripliciter
nuntiat sensus carnis sensui interiori. Sensus enim
carnis aut deservit intellectui rationabiliter investi-
ganti, aut vultu credenti, aut intellectualiter con-
templanti. Contemplans considerat rerum existen-
tiam actualem, credens rerum decursum habitualem,
ratiocinans rerum praecellentiam potentialem.

Primo modo aspectus contemplantis res in seipsis
considerans, videt in eis pondus, numerum, & mensu-
ram: pondus quoad situm ubi inclinatur, numerum
quo distinguuntur, & mensuram qua limitantur.
At per hoc videt in eis modum, speciem, & ordinem,
nec non substantiam, virtutem & operationem, ex
quibus confurgere potest, sicut ex vestigio, ad intelli-
gendum potentiam, sapientiam & bonitatem Crea-
toris immensam.

Secundo modo aspectus fidelis considerans hunc
mundum, attendit originem, decursum & terminum.
Nam Fide credimus aptata esse secula verbo vita. Fi-
de credimus trium legum tempora, scilicet natura,
Scriptura, & gratia, sibi succedere & ordinatissime
decurrisse. Fide credimus mundum per finale iudi-
cium terminandum fore. In primo potentiam, in
secundo providentiam, in tertio iustitiam summi
principii advertentes.

Tertio modo aspectus ratiocinantis investigans vi-
det quaedam tantum esse, quaedam tantum esse & vi-
vere, quaedam vero esse, vivere & discernere. Et prima
quidem esse minora, secunda media, tertia meliora.
Videt iterum quaedam tantum esse corporalia, qua-
dam partim corporalia, partim spiritualia: ex quo
advertit, aliqua esse mere spiritualia tamquam utrif-
que meliora & digniora. Videt nihilominus quaedam
esse mutabilia, & corruptibilia, ut terrestria; quaedam
mutabilia & incorruptibilia, ut caelestia: ex quo ad-
vertit, quaedam esse immutabilia & incorruptibilia,
ut supercaelestia.

Ex his ergo visibilibus confurgit ad considerandam
DEI potentiam, sapientiam & bonitatem, ut entem,
viventem & intelligentem, mere spiritualemente & in-
corruptibilem, & intransmutabilem. Hac autem
consideratio dilatur secundum septiformem condi-
tionem creaturarum, quae est divina potentia, sapien-
tia, & bonitatis testimonium septiforme: si conside-
tur cunctarum rerum origo, magnitudo, multitudo,
pulchritudo, plenitudo, operatio & ordo.

Origo namque rerum secundum creationem, distin-
ctionem, & ornatum, quantum ad opera sex dierum,
divinam praeferat potentiam cuncta de nihilo produ-
centem, sapientiam cuncta lucide distinguentem, &
ac boni-
tatem cuncta largiter adornantem.

Magnitudo autem rerum secundum molem longi-
tudinis, latitudinis, & profunditatis, secundum excel-
lentiam virtutis longe lateque, & profundum se extenden-
tis, sicut patet in diffusione lucis secundum efficaciam
operationis intimae, continuae & diffusae, sicut patet in
operatione ignis, manifeste indicat immensitatem po-
tentiae, sapientiae, & bonitatis trini DEI, qui in cunctis
creaturis per potentiam, praesentiam & essentiam in-
circumscriptus existit.

Multitudo vero rerum secundum diversitatem ge-
neralem, specialem & individualemente, in substantia, in
forma seu figura, & efficacia ultra omnem humanam

Thom. Aquin. Opus, Tom. II.

astimationem, manifeste trium praedictarum condi-
tionum in DEO immensitatem insinuat & ostendit.

Pulchritudo autem rerum secundum varietatem
luminum, figurarum, colorumque, in corporibus simpli-
cibus, & mixtis, & etiam complexionatis, sicut in cor-
poribus caelestibus & mineralibus, sicut lapidibus &
metallis, plantis & animalibus, tria praedicta evidenter
proclamat.

Plenitudo autem rerum secundum quod materia
est plena formis, secundum rationes seminales: forma
est plena virtute, secundum activam potentiam: vir-
tus est plena effectibus, secundum efficientiam, id ipsum
manifeste declarat.

Operatio multiplex, secundum quod est naturalis,
secundum quod est artificialis, secundum quod est mor-
talis, sua multiplicissima varietate ostendit immen-
sitatem illius virtutis, artis, & bonitatis; quae qui-
dem est omnibus causa essendi, ratio intelligendi, &
ordo vivendi.

Ordo autem secundum rationem durationis, situa-
tionis & influentiae, scilicet per prius & posterius, su-
perius & inferius, nobilius & ignobilius, in libro crea-
turae insinuat manifeste primi principii primitatem
quantum ad infinitatem potentiae.

Ordo vero divinarum legum, praeceptorum & iudi-
ciorum, in libro Scripturae immensitatem sapien-
tia.

Ordo autem divinarum Sacramentorum, benefi-
ciorum, & retributionum in corpore Ecclesiae, immen-
sitatem bonitatis: ita quod ipse ordo nos in primum &
summum, potentissimum & sapientissimum, & op-
imum evidentissime manuducit. h. c. tenus D. Bo-

naventura. Qui tandem caput concludens, ele-
ganter exclamat, dicens: Qui igitur tantis rerum
creaturarum splendoribus non illustratur, caecus est; qui
tantis clamoribus non evigilat, surdus est; qui ex omnibus
his effectibus DEI non laudat, mutus est; qui tantis
indiciis primum principium non advertit, stultus est.
Aperi ergo oculos, aures spirituales admove, labia tua
solve, & cor tuum appone, ut in omnibus creaturis DE-
VM tuum videas, audias, laudes, diligas & colas, ma-
gnifices & honores, ne forte contra te universus orbis
terrarum consurgat: nam propter hoc pugnabit orbis
terrarum contra insensatos, & contra, sensatu erit
materia gloria, qui secundum Prophetam possunt di-
cere, Delectasti me Domine in factura tua, & in operi-
bus manuum tuarum exultabo. Quam magnificata
sunt opera tua Domine! omnia in sapientia fecisti,
impleta est terra possessione tua.

Praeterea Clemens Papa Recognit. lib. 8. qua-
litet in hac mundi fabrica DEI opificis sapientia
& potentia splendet, docet his verbis: Quis e-
nim est exigui saltem sensus homo, qui cum cernat do-
num, omnia quae ad usus necessaria sunt habentem,
cujus cameram in sphaera gyrum videat collectam,
eamque vario splendore & imaginibus depictam, diver-
sis luminaribus praecipuis & maximis adornatam; qui
inquam est, qui huiusmodi fabricam videns, non sta-
tim pronuntiet, a sapientissimo & potentissimo arti-
fice esse constructam? Hec ille.

De eadem DEI contemplatione ex considera-
tione mundi sensibilis, piissimus quidam Auctor
brevis, sed sapienter scribit in hac verba: Profe-
cto si ipsae creaturae exaeque prudenterque conside-
rentur, mitificet animum considerantis in admi-
rationem rapiunt, & ad laudem atque amorem
summi Conditoris non parum accendunt. Nam
universus iste mundus veluti quidam liber est di-
gitus DEI scriptus, in quo singulae creaturae tam-
quam singulae litterae figuratae sunt. Quemad-
modum autem is, qui litteras non novit, si
librum apertum inspiciat, videt sane ipsarum
litterarum

Observe
Lector.

Mundus
Libere est,
digito
Dei scri-
ptus, quid
in eo ho-
minum
litterarum

mo spiri-
tualis le-
gat?

literarum characteres, vim tamen & significatio-
nem earum non comprehendit; ita is qui non per-
cipit ea, quæ DEI sunt, conspicit quidem externa-
rum creaturarum speciem, sed internam illarum
rationem non intelligit: *Vir enim inspicit non co-
gnoscat, & stultus non intelligit hæc; Psalm 91.* Cæ-
terum homo spiritualis, qui oculos animi habet
apertos, dum exteriùs DEI opificium contempla-
tur, quàm mirabilis sit ipse opifex, intus concipit,
& ex pulchritudine rerum, quas considerat, transi-
sit ad pulchrum illud pulchrorum omnium pul-
cherrimum, unde omnis pulchritudo profuit.
Cui in hac iucunda contemplatione constato,
singula quæque pro miraculo sunt; adeo ut ipse
oblitus factus, cum Propheta exclamare cogatur
Psalm 91. & 103. *Quàm magnificata sunt opera
tua Domine! Omnia in sapientia fecisti. Delectasti
me in factura tua, & in operibus manuum tuarum ex-
ultabo.* Sanè non minus sit pendum videri debet
quod humor vitis in vinum (DEO disponente)
quotannis convertatur, quàm quod olim in Cana
Galilee, eodem iubente, aqua in vinum mutata
fuerit, ut habetur Ioan. 2. 6. & majus est, multos
quotidie creare, qui non erant, quàm hisqui mor-
tui fuerant, vitam reddere. Nulla tam vilis, vel
tam vilis ut ita dicam, tam exigua creaturula est, in qua non
creatura, reluceant hæc ita DEI invisibilia, potentia, sapi-
entia, & bonitas. Itaque DEUS per ea, quæ facit
prodat agnoscitur, quemadmodum B. Paulus Rom. 1. af-
ferit dicens: *Invisibilia ejus à creatura mundi, per ea
tenentia, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.*

Nulla est
tam vilis
ut ita dicam,
tam exigua
creaturula est,
in qua non
creatura,
releceant hæc
ita DEI invisibilia,
potentia, sapi-
entia, & bonitas.
Itaque DEUS
per ea, quæ facit
prodat agnoscitur,
quemadmodum
B. Paulus Rom. 1.
afferit dicens:
*Invisibilia ejus à creatura mundi, per ea
tenentia, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.*

Quantum, quælo, admiratione dignum est, quod
am ac ipse DEUS cælum, terram, & omnia, quæ in his
bonita-
tem. continentur, ex nihilo creaverit, pluraque creare
possit, quàm sit substantiæ pelagus infinitum? Fe-
cit omnia; solum peccatum non fecit; neque enim
ipsum aliquid esse dici debet. Conservat item
omnia; nam si virtute sua non conservaret illa, quæ
condidit, ex universis redigerentur in nihilum, quia
ex se nihil sunt, & omnino dependent ex DEO à
quo facta sunt. Curat omnia, attingit à fine us-
que ad finem fortiter, & ab Angelo usque ad ex-
tremum vermiculum disponit omnia suaviter, ita
ut nec solum quidem ex arbore decidat, absque
ejus providentia.

In quibus
magis te
splende-
re creaturam
multitudine
at, divini-
na poten-
tia, in qui-
bus sapi-
entia, in
quibus
bonitas.

Potentiam ipsius Creatoris manifestat rerum
creaturarum multitudo & quantitas, sapientiam
ostendit species & qualitas, bonitatem declarat
utilitas. Quàm multa creavit DEUS? Numera-
tia, in qui-
bus sapi-
entia, in
quibus
bonitas.

stellas cæli, arenam maris, pulverem terræ, pluviam
gutta, avium plumas, piscium squammas, pilos
entia, in
quibus
bonitas.

quadrupedum, folia & fructus arborum. Nu-
mera homines, volucres, pecudes, plantas,
lapides. Numera cætera omnia, si potes; si
non potes, confitere esse innumerabilia.

Quàm verò magna creavit DEUS? Metire
moles montium, tractus fluminum, spatia cam-
porum, altitudinem cæli, profundum abyssi.
Rursum quàm parva creavit DEUS? nam ipsa
quoque ad quantitatem spectant, & non minor
potentia est, parva ex nihilo creasse, quàm cre-
asse maxima. Igitur, quàm parva creavit DE-
US? Ut prætereamus inanimata, attende pa-
pilliones, inulcas, culices; attende scolopendras,
formicas, tineas; attende singula insectorum ani-
malculorum genera.

Accurate
sunt hæc
omnia
perpen-
denda.

Jam, quàm apta, quàm pulchra sunt, quæ
creavit DEUS? Inspice structuram & compa-
gem corporis humani, inspicere fabricam cæli,
considera elementorum dispositionem, temporum
vicissitudines, considera cætera omnia, & ubi-

que miram harmoniam, miram convenientiam
& ornatum invenies. Nam si vel solum arbo-
ris contemplari volueris, deprehendes in eo sta-
pendum quoddam artificium. Videbis quàm
apte ea parie sit robustius, quæ parte rami suæ ar-
boris est magis vicinum. Videbis quàm con-
venienter se dilatat, quàm pulchre destinat,
quàm decenter per gyrum veluti serratis dentibus
circumsepatur, quàm concinnè producta hæc
illucque costulas, in sese intexatur. Inspice nu-
mum aliquod, inspicere & alterum ejusdem gene-
ris, tot invenies dentes in uno quot dentes in al-
tero; tot costulas in uno quot costulas in al-
tero, talem figuram in uno qualem figuram in al-
tero.

Quid porro hac luce pulchrius? quid sereno
cælo amœnius? quid rutilo sole venustius? quid
lunæ stellarumque decore compitius? quid vario-
rum flosculorum elegantia speciosius? quid vario-
rum flosculorum elegantia speciosius? quid vario-
no tempore magis formosum? in quo horii, pra-
tra, silvæ, agri, redi vivo vestita ornatu, jucun-
dissimum spectaculum nobis exhibent, in quo
herbarum ac plantularum germina, latente qua-
dam naturæ vi (quam ipse Conditor indidit) è
terra mirabiliter prodeunt, & erecta sursum in
suas spicas, tamquam morte proculcata, statim de
gloriam futuræ resurrectionis appositè designant.
Taceo de his quæ deformia videntur: nam & in
eis pulchra admodum est ipsa deformitas, aspe-
ctumque non parum demulcet.

Transio ad illa, quæ auditum, olfactum,
gustum, & tactum oblectant. Quid philo-
melarum & guleritarum cantu gratius? quid lyre
& citharæ modulatis sonis dulcius? quid tota-
rum ac liliorum redolentia suavis? quid saporis
diversorum fructuum atque condimentorum de-
lectabilis? quid bysso & serico lenius? Omnia
hæc & ea quæ aspera, & ea quæ amara sunt.

Ecce autem omnia, & magna & parva, &
pulchra & deformia, & dulcia & amara, & le-
nia & aspera, summus ille rerum Opifex ad sui
laudem, hominumque utilitatem, vitam,
eruditionem, ac solatium condit. Pauca per-
strinximus, quia locus non admittebat ut mul-
ta diceremus; ceterum omnia nec animo quidem
comprehendi possunt, neque verbis explicari.
Tu ex his quæ dicta sunt, discipe philosophantem
in aliis, quæ à nobis expressa non sunt. Omnia
grato oculo contemplantur.

Dic nonnumquam apud te ipsum hæc aut
similia: *Quàm potens & quàm magnus est, qui
tam multa tamque immensa creavit! & quàm pul-
cher & suavis est, qui tam amena & dulcia condidit!
& quàm bonus & liberalis est, qui omnia ista donavit!*
Ad hunc modum per creaturas transi ad Crea-
torem, ex creaturis mirare Creatorem, cum crea-
turis lauda benefactorem. Si defæcato cordis creaturam
oculo potueris considerare etiam invisibiles DEI ad Crea-
turas, animam rationalem puritate & san-
ctimoniam ornatam, Angelos, Virtutes, Po-
tentes, testates, Dominationes, ceterosque celestis dantis!

Et sanè quid mirificum in hoc visibili mundo
conspici potest, quod excelsius veriusque in
DEO invisibili esse non arbitremur? Nam si or-
bis conditus tam decorus est, quis creans? si hæc
picta imago tam pulchra conspicitur, qualis erit
ipsa facies? si partus effectusque tantum emicat,
quantum parens & causa fulgore coruscabunt?
Sed quia hujus mundi decus in eo consistit, ut
quasi

Pluroni-
ci 3, mon-
dos alle-
rarent,
& qua-
lit

Fa S.
Clemen-
tino mo-
ni con-
templa-
tio.

quali per ipsa vestigia, DEI unitatem ac trinitatem repræsentet, etiam ex hac ratione Vniuersi huius ordo nobis contemplandus erit.

CAPVT V.

Contemplatio DEI ex mundi minoris, scilicet hominis, figurâ & partibus.

TRES mundos Platonici statuerunt, maximum, magnum, & paruum. Maximum, ipsum DEUM appellant, in cuius Deitate rerum omnium ideæ seu formæ reuidentur; elementisque congestum opificium, existit maritimum mundum verò paruum, hominem ipsum dixerunt, qui *paruo* *notos*, exiguis scilicet mundus, à priscis fuit nuncupatus, quia ea quæ per magnum hunc mundum dispersa sunt, quasi epilogo quodam in se recolligit atque recludit. De contemplatione mundi maximum, id est, summi DEI, in Secunda & Tertia hierarchia, ipso dan. e, dicemus; de magno, qui est omnium creaturarum rerum aggregatio, succinctè tractauimus: in præsentia utin de minoris mundi fabrica, in qua non minùs DEI providentia miranda, summa bonitas, & inaccessa menti creatæ sapientia, quàm in orbe maiori respicendæ, agendum.

Pia S. Clemens Papa, postquam Recognit. li. 8. de maiori mundo plurima dixerit; de minori scribit in hunc modum: Sed veniamus adhuc, si videtur, etiam ad nostram, id est, hominis substantiam, qui est paruum in alio mundo. & consideremus quantum sit ratione compositus; & ex hoc præcipue sapientiæ Conditoris intelliges: qui cum ex diversis substantiis conflet, id est, mortali & immortalis, per artificialem providentiam Conditoris societatem diversitas non refugit, & quidem longè à se distinctis substantiis: alia namque de terra sumitur & à Conditore formatur, alia vero ex immortalibus substantiis datur.

Idem ipse de corpore & membrorum eius elegantia sic inquit: Vide in corpore hominis, artificium opus, quomodo ossa velut columnas quasdam, quibus caro sustentetur ac portetur, inseruit; tum deinde quæ alæ utraque parte, id est, dextera & leua, mensura seruetur, ut congruè pes pedi, & manus manui, digiti quoque digiti, ut singuli ad singulos tota æqualitate concordent. Sed & oculus oculo, & auris auri; quæ non solum consona sibi & concordantia, sed & visibus necessariis apta firmantur: manus quidem ut operi commoda sint, pedes ut gressibus, oculi ut visibus seruiant, superciliorum excubitus custodiant: aures ad audiendum ita firmata, ut cymbalo similes suscepti verbi repercussum sonitum altius reddant, & usque ad sensum cordis emittant: lingua autem ad loquendum illis a dentibus, plectri reddat officium: ipsi verò dentes, alij ut incidant & dividant cibos, & interioribus tradant; interiores verò, ut in modum mole conficiant & comminuant, quo opportunus stomacho traditi coquantur, unde & molares appellati sunt. Sed & nares comminandi status & reddendi ac recipiendi gratia factæ sunt, ut inuolutione spiritus, calor naturalis, qui ex corde est, vel accendi vel refrigerari, cum res poposcerit, quæ ut pulmonis officio, qui pectori inherere datus est, ut mollitie sua palpet & foveat cordis vigorem, in quo videtur vita consistere: vira dico, non anima.

Nam quid dicam de substantia sanguinis? quam velut fluvium ex fonte procedens, & uno prius alveo introitus, tum deinde per innumeras venas quasi per ar-

Thom. à Jesu Oper. Tom. II.

as derivatus, totam humani corporis terram vitæ alibus rigat fluentis, jecoris opere ministratus, quod ad efficaciam digestionis ciborum atque in sanguinem mutationis, in dextro latere jacet.

Et post nonnulla sic concludit: Quod si tantæ ratione videmus in homine membra disposita, ut cum in ceteris omnibus similibus habitus videatur, in his tantummodo discrepent, in quibus usus diversitatem requirit; & neque in viro aliquid superfluum, aut egens, neque in sentina quod desit videamus, vel quod abundet: quis ex his omnibus non evidenter cognoscatur rationis opus, & sapientiam Conditoris? His adspiciatur etiam ceterorum animalium rationabilis diversitas, & suo quodque usui ministerio, convenientis. Hæc S. Clemens.

Gregorius Nazianzenus lib. 2. de Theologia, brevitate de hominis plasmatione plura præhendit. Ut primum, inquit, quæ hominis sunt consideremus, unde, quæso, primæ hominis plasmatio? unde corporis tam venusta forma? unde membrorum tam concinna dispositio? unde eorum obedientia, quæquevis ad solum voluntatis motum moventur, maneræque sua obeunt? unde sensibus vis ac præstantia, ut specierum rerum extrinsecarum positarum sint receptores ac quasi hospites & delatores? Quis primus vendi fontem aperuit, & vitæ principia dedit? quis spiritum seu animam insufflauit? quæ impertivit vim rationalem, irascientem, concupiscentem, memoriam, quibus cuncta attingit, discurrit, spernit, amplectitur, & conservat? quæ hominem compegit, naturæ stuporem, mortalem & immortalem, vinculum cælestium & terrestrium? qui animam nunquam decedit quamquam corpore evanescat, lapsus attamen sui iacturam perpetua successione reparat. Non hæc certe sunt ignota naturæ vires & effectus, sed opificis Dei sapientissimi.

Castiodorus lib. de anima, Theodoretus Serm. 3. & 4. de providentia, & Patres alij quamplures, mira de anima & corpore humano edisserunt, quæ brevitate causa præmittenda duximus. Vno aut altero tantum testimonio ex Lactantio Firmiano contenti erim, qui libro de opificio Dei præclare & eruditè generatim prius de uniuerso homine, speciatim postea de singulis membris disseruit. Capite itaque 8. libri de opificio Dei, de forma hominis, & membrorum omnium habitudine, & peculiariter de auribus & oculis scribens, ita ait: Nunc rationem totius hominis ostendæ, singulorumque membrorum, quæ in corpore operata sunt, utilitates & habitus explicabo. Cum igitur statisset DEVS omnibus animalibus solum hominem facere cælestem, cetera universa terrena, hunc ad celi contemplationem rigidum erexit, bipedemque, constituit, scilicet ut eadem spectaret, unde illi origo est; illa verò depressit ad terram, ut quia nulla huic immortalitatis expectatio est, toto corpore in humum proiecta, ventri pabuloque, seruirent. Homini itaque, solus recta ratio, & sublimis staturus, & vultus DEO Patri communis ac proximus, originem suam fictoremque, testatur. Eius prope diuina mens, quia non tantum animantem, quæ sunt in terra, sed etiam sui corporis est sortita dominatum, in summo capite collocata, tamquam in arce sublimi, speculatur omnia & contuetur. Hanc ejus aniam DEVS non obductam porrectamque, formavit, ut in mutis animalibus, sed orbi & globo similem, quod orbis rotunditas perfecta rationis est & figura. Eo igitur mens & ignis ille diuinitus, tamquam calidus regitur: cuius cum summum fastigium naturali veste texisset, priorem partem, quæ dicitur facies, necessariis membrorum ministerio & instruxit pariter & ornauit.

Ac primum oculorum orbem concavis foraminibus conclusit, à quo foratu frontem nominatam Varro exissimavit; & eos

K 2

Alia S. Greg. Nazianzeni de hominis plasmatione.

Cur homini soli in eromina animam ita erecta conditus sit?

Ineffabi-
lis divine
providē-
tie ac la-
pientia
virtutē
mirificē
in visus
& auditus
organis
replen-
det.

neq; minus neq; amplius, quā duos esse voluit, quod ad speciem nullus est perfectior numerus quā duorum. sicut & aures duas, quā dupliciter incredibile est quantā pulchritudinem pra se ferat, quod tum pars utraq; similitudine ornata est, tum ut venientes al- trinsecus voces facilius colligantur. Nam & forma ip- sa mirandum in modum ficta, quod earum foramina voluit esse nuda, & inobscura, quod & minus decorum & minus utile fuisset; quoniam simplicium cavernarū angustias prae volare vox posset & spargi, nisi per ce- ptam per cavos sinus & repercussu retentam foramina ipsa convehrent, illis similia vasculis, quibus impositis solent angustiora vasa compleri. Eas igitur aures (qui- bus est inditum nomen a vocibus hauriendus; unde Vir- gilius: —————

vocemq; his auribus hauri.
Aut quia vocē ipsā Graeci & ὤτι vocant ab auditu, per immutationē littera, aures velut aures sunt nomina- te) noluit DEVS artificem molliorē pelliculi informare, ne pulchritudine demerēt pendula & flaccientes; neq; du- ris ac solidis ossib; ne ad usum habiles essent, immobi- les ac rigentes: sed quod esset horū medium excogita- vit, ut eas cartilago mollior alligaret, & haberēt aptā simul & flexibilem firmitatem. In his audiendi tantum officium constitutum est, sicut in oculis videndi: quorū praecipue inexplicabilis est ac mira subtilitas, quia eo- rum orbis gemmarum similitudinem pra se ferentes, ab ea parte quā videndum fuit, membranis perlucen- tibus vexit, ut imagines rerum contra positā, tāquā in speculo resurgentes, ad sensum intemū penetrarent.

Per eas igitur membranas sensus ille qui dicitur mens, ea quae sunt foris transpiciat; ne forte existimes, aut imaginum incurfione nos cernere (ut Philosophi dixerunt) quoniam videndi officium in eo debet esse quod videt, non in eo quod videtur; aut intentione aë- ris cum acie aut effusione radiorum; quoniam si ita es- set, tardius quā oculis advertimus videremus, donec intentus aër cum acie aut effusi radij ad id quod vide- dum esset, pervenirent. Cum autem videamus eodem momento temporis, plerumq; verō aliud agentes, mili- lominiis tamē universa quae contra sunt posita intue- amur, verū & manifestū est, mentē esse quae per oculos ea quae sunt opposita transpiciat, quasi per fenestras, lucente vitro aut speculori lapide obductas. Et rēcir- cō mens & voluntas ex oculis sapē dignoscitur.

Quod quidem ut reselleret Lucretius, inepriusimo usque argumento. Si enim mens, inquit, per oculos vi- det, erutus & effusus oculis magis videret; quoniam e- vulsā cum postibus fores plus inferunt luminis, quā si fuerint obductae. Nimirum ipsi, vel potius Epicuro qui eum docuit, effossi oculi erant, ne viderent, effossi or- bes & ruptas oculorum fibras, & fluentem per venas sanguinem, & crescentes ex vulneribus carnes, & ob- ductas ad ultimum cicatrices nihil posse lucis admit- tere; nisi forte auribus similes oculos nasci volebant, ut non tam oculum quā foraminibus cerneremus; quo ni- hil ad speciem sedius, ad visum inutilius fieri potest. Quātulū enim videre possemus, si mens ab intimū penetrabilibus capitis per exiguas cavernarum rimulas attenderet; ut si quis vellet transpicere per cicutam, non plus profectō cerneret, quā cicuta ipsius capacitas comprehendat. Itaque ad videndum membrīs potius in orbem conglobatis opus fuit, ut visus in latum sparge- retur, & quae in primori facie adherent, ut libere pos- sent omnia contueri.

Ergo ineffabilis divina providentia virtutē fecit duos simillimos orbis, eosq; ita derivinxit, ut non in totum converti, sed moveri tamen ac flecti cum modo possent. Orbis autem ipsos humoris puri ac liquiati plenos esse voluit, in quorum media parte scintilla laminum conclusa tenerentur, quas pupillas nuncupamus, in quibus puris ac subtilibus cernendi sensus ac ratio con- tinetur. Per eas igitur orbis seipsam mentē intendit

ut videat, miraq; ratione in unum miscetur & con- jungitur amborum luminum visus.

Idem Auctor de exterioribus membris homi- nis eorumque usu tractans cap. 10. sic ait: Sed nos ad DEI operam revertamur. Vt igitur oculi miratiles essent ab injuria, eos ciliorum regiminibus oculant; unde oculos dictos esse, Varro placet. Nam & ipsa palpebrae, quibus mobilis est inest, & palpitatio voca- lum tribuit, pilis in ordine stantibus vallatae, septum o- culis decentissimum praebent. Quarum motus assiduus incomprehensibili celeritati concurrens, & videndi tenorem non impedit, & reficit obtutum. Acies enim, id est, membrana illa perlucens, quā sicari & ob- rescere non oportet, nisi humore assiduo tersa pure ut- teat, obsolescit. Quid ipsa superciliorum j assigna pilis brevibus adornata? nōne quasi aggeribus & mae- namentum oculis, ne quid superne incidat, & speciem si- mul praestant? Ex quorum confuso nasus exoritur, & veluti equali porrectus iugo, utriusque aciem simul & discernit & munit.

Inferius quoque genarum non indecens tumor, in similitudinem collium leniter exurgens, ab omni par- te oculos efficit tutiores; provisumq; est ab Artifice sum- mo, ut si quis forte vehementior ictus existeret, cuius- nentibus repellatur. Nasi verō pars superior, usq; ad medium, solida formata est, inferius autem cartila- gine adheret molli, ita ut ad usum digitorum possit ef- se tractabilis. In hoc autem, quamvis simplicis mem- bro, tria sunt officia constituta: unum ducendi spiri- tus, alterum capiendi odoris, tertium ut per eum ca- vernas purgantem a cerebri desuunt: quas ipse DE- VS tam mirabili quā divina ratione multus est, ut tamen hiatus ipse nasi oris speciem non deformaret; quod erat plane futurum, si unum ac simplex foramen pateret. At id velut pariete per medium ducto inter- sepsit atque divisit, secūq; ipsa duplicitate palatissi- mum.

Ex quo intelligitur, quantum dualis numerus una & simplici compage solidatus, ad rerum valeat pos- sessionem. Nam cum sit corpus unum, tamen totum ex simplicibus membris consistere non poterat, nisi ut ef- sent partes vel dexterae vel sinistae. Itaque pedes dext- & item manus, non tantum ad utilitatem aliqua usūq; vel gradiendi vel faciendo valent, sed & habita- decoremq; mirabilem conferunt: sic & in capite, quod totus divini operis quasi culmen est, & auditum in du- as aures, & visum in duas acies, & odoratum in duas nares a summo Artifice divisa est: quia cerebrum, in quo sentiendi ratio est, quamvis sit unum, tamen in duas partes membrana interveniente discretum est. Haecenus Lactantius.

CAPVT VI.

Qua sint potissimum consideranda in quali-
bet creatura, ut facilius ad Creatorem
ascendamus.

SED ut facilius in hoc Univerſo, & qualibet ejus creatura uberiorem contemplationi marem adinvenire possimus, oportet ut modum aliquem ad superna ascendendi ex creaturarum inspectio- ne praescribamur. Vt autem ab hac Univerſi ma- china incipiamus, in illa generatim accepta, sep- tem creaturarum conditiones inprimis sunt con- siderandae, quas D. Bonavent. in Trinitario men- tis in Deum cap. 1. pulchre animadvertit, ex quo licet aliqua superius a nobis adducta sint, non ta- men verebimur nonnulla hic repetere, sic itaq; in- quit S. Doctor: Ex his ergo visibilibus consurgit ad considerandam DEI potentiam, sapientiam, bonitatem.

Hac autem consideratio dilatur secundum sepius formam conditionem creaturarum, quae est divina potentia, sapientia, & bonitatis testimonium sepius formae; si consideretur cunctarum rerum origo, magnitudo, multitudo, pulchritudo, plenitudo, operatio & ordo.

Septem in creaturis consideranda. Origo namque rerum secundum creationem, distinctionem & ornatum, quantum ad opera sex dierum, divinam praedicat potentiam cuncta de nihilo producentem, sapientiam cuncta lucide distinguentem, & bonitatem cuncta largientem adornantem.

potentia, sapientia ac bonitatem melius percipiendam. Magnitudo autem rerum secundum maiorem longitudinem, & latitudinem, profunditatem, secundum excellentiam virtutis longe lateque, & profundius se extendit, sicut patet in diffusione lucis; secundum efficaciam operationis ignis, manifeste indicat immensitatem potentiae & bonitatis trini DEI, quoniam creaturae per potentiam, praesentiam & essentiam, in circuitu scriptis existit.

Multitudo vero rerum secundum diversitatem generalem, specialem & individualem, in substantia, in forma seu figura, & efficacia altera omnium humanarum affirmationem, manifeste trium praedictarum conditionum in DEO immensitatem insinuat & ostendit.

Pulchritudo autem rerum secundum varietatem hominum, figurarum & colorum, in corporibus simplicibus, & mixtis, & etiam complexionatis, sicut in corporibus caelestibus & mineralibus, sicut lapidibus & metallis, plantis & animalibus, tria praedicta evidenter proclamant.

Plenitudo autem rerum, secundum quod materia est plena formis, secundum rationes feminales: forma est plena virtute, secundum activam potentiam: virtus est plena effectibus, secundum efficientiam, id ipsum manifeste declarat.

Operatio multiplex, secundum quod est naturalis, secundum quod est artificialis, secundum quod est moralis, sua multiplicissima varietate ostendit immensitatem illius virtutis, artis, & bonitatis, quae quidem est omnis causa efficiens, ratio intelligendi, & ordo vivendi.

Ordo autem secundum rationem durationis, situationis & influentiae, scilicet per primum & posterius, superius & inferius, nobilius & ignobilius, in libro creaturae insinuat manifeste primi principii primatatem, quantum ad infinitatem potentiae. Ordo vero divinarum legum, praeceptorum & iudiciorum, in libro Scripturae immensitatem sapientiae. Haec D. Bonaventura.

Has vero septem condiciones, seu circumstantias creaturarum si diligenter, DEI freti gratia, inspicimus, ita animum in contemplationem abripiunt, ut in admiratione immensae cuiusdam magnitudinis, multitudinis, bonitatis, pulchritudinis operationis, & ordinis ad DEUM opt. max. assurgendo, quasi deficiat, & postea ad se reversus, quidquid extra DEUM conspiciat, quasi vanum & inane despiciat: contemplanti enim Creatorem, angusta videtur omnis creatura.

D. Bernardus Serm. 3. Peutee. in qualibet creatura, etiam minima, tria docuit esse considerata: primum, quod creaturae sunt, in quo DEI potentia; secundum, quomodo factae sunt, & in hoc DEI sapientia; tertium, ad quae finem factae sunt, in quo eius bonitas & benignitas splendet. Tria, inquit Bernardus, in hoc magno opere cogitare debemus; videlicet, quid sit, quomodo sit, ad quid sit constitutum: & in esse quidem rerum, inestimabili potentia commendatur, quod tam multa, tam magna, tam multipliciter, tam magnifice sunt creata. Sane, in modo ipso sapientia singularis elucet, quod haec quidem sum, haec vero deorsum, haec in medio ordinatissime sunt locata. Si vero ad quid factum sit mediteris, occurrunt tam utilis benignitas, tam benigna utilitas, quae etiam ingratisimos quoque, multitudine & magnitudine beneficiorum pos-

Thom. a Iesu Oper. Tom. II.

sit obstruere: potentissime siquidem ex nihilo omnia, sapientissime pulchra, benignissime utilia sunt creata.

Verumtamen & fuisse novimus ab initio, & adhuc multos videmus esse in filijs hominum, qui in bonis inferioribus sensibilibus mundi huius tota sensu alacritate depresti, totos se dederunt his, quae facta sunt; quoniam modo vel ad quid facta sunt negligentes. Quid istos nisi carnaliter dicamus? Paucissimos esse iam non arbitror; legimus tamen nonnullos quandoque fuisse, qui modum & ordinem investigarent factorum, adeo ut plerique non modo utilitatem rerum perquirere distulissent, sed & ipsas magnanimitate sperverint, cibo parcissimo vilissimoque contenti. Ipsi quidem sese Philisophos vocant, sed a nobis curiosi & vani reitibus appellantur. Virisque igitur successerunt viri prudentiores utriusque, qui nimirum & quae facta sunt, & quomodo facta sunt transilientes, incenderunt aciem mentis, ut ad quid facta sint viderent: nec latuit eos, quoniam omnia omnia propter semetipsum operatus est DEVS, omnia propter suos, aliter tamen propter se, aliter propter suos. In eo quippe quod dicitur, Omnia propter se, praeviens commendatur origo in eo autem quod dicitur, Omnia propter suos, magis exprimitur fructus sequens. Omnia fecit propter semetipsum, gratia videlicet bonitatis; propter omnia propter electos suos, pro eorum scilicet utilitate; ut illa quidem efficiens causa sit, haec finis. Hi sunt spirituales viri, sic utentes hoc mundo tamquam non utentes, sed in simplicitate cordis sui quaerentes DEVM, ne illud quidem magnopere vestigantes, quoniam modo mundialis hac machina volveretur. Primi voluptate, secundo vanitate, tertio veritate completi. Haec Bernardus.

Denique, qui ad divinae maiestatis contemplationem ascendere cupit, (cum ea quae invisibilia sunt, per ea quae facta sunt visibilia quocumque modo conspiciantur (conscendendum est, velut ad Salomonis thronum per sex gradus, quos Alcanius Britannus in Glossa magna mystica prope finem 2. Tomi lausissime explicavit. Nos vero brevitate consulentes, ad breviorum summam eos redicemus; ad sex inquam rerum creaturarum genera, quorum alterum altero nobilius est, secundum quod magis ad ipsam DEI maiestatem accedit.

Primo gradu ascendimus ab his quae non sunt, sive a materia prima, (quam Philosophi appellant seminatium omnium formarum) ad primum genus eorum, quae sunt, hoc est, ad elementa simplicia, quae ex quatuor primariis qualitatibus composita dicuntur; ignis caliditate, aer humiditate, aqua frigidityte, terra siccitate praepollent. Illa sunt matricies cunctarum a natura genitorum. Et quamquam terra infimum sit, quis mirificam eius praestantiam celebrare valeat? Aspice, quae terra, terram in media mundi sede fixam, quot floribus, quot herbis, quot arboribus sit induta, quot fontibus & liquoribus sit irrigata, quot animalium species gignat, quot metallorum & gemmarum genera in suo utero concipiat. Dehinc contemplare eorum fontes, fluminum domos, terrarum lac, id est maria, omnem terrae superficiem irrigantia. Intuere aerem modo serenitate promicantem, modo nubibus obscuratum; ut nunc fulgura jactat, modo coruscationes exhalet, modo tonitrua evomat, imbres denique & nives & grandines donet. Sulpice de hinc ignem quam sit lucidus, efficax, levis; quanta sit eius agilitas, claritas, & calor. Tandem aspice caelum illud praestantissimum ab omni mutatione alienum: quis non admiretur quam sit illa sphaericalis machina pulchra, multiformis & uniformis, cuius natura incorruptibilis, essentia lucida, corpus pellucidum; cuius motus in spatio certus, in ordine inviolabilis. in cursu perpetuus;

K 3 cuius

Quomodo Deus omnia propter se, & omnia propter electos suos, propter Ele-

Per sex gradus a creaturis ad Deum ascendendum, primum gradus.

cujus lux vitalis, radius influens, & fulgor indeficiens. Hæc mirifica & stupenda sunt: Sapientia æternæ monumenta. Quid deinde pulchrius cælo, cum lunæ, stellarum, solisque fulgoribus velut quibulda floribus coronatur? ut eum paradisum putet, depictum vivispirantium rosarum monilibus.

Gradus secundus.

Sed ad secundum gradum transeuntes, innumeram rerum inanimatarum aciem offendimus ex quatuor elementorum mixtione coalescentium. Quis siquidem non demeretur, in terræ visceribus tot metallorum, sulphureorum, ac lapidum concipi genera? Quis ad miras eorum proprietates non obstupescat? quis auri, argenti, æris, rui morum nitorem, præstantiam & utilitatem sine mirifico animi gaudio explicet?

Tertius gradus.

Tertium gradum sibi vendicant ea, quæ vegetativa polleant anima, ut sunt herbarum, arborum & germinum varia genera. Quis enim multiplicem radicem, stipitem, florum, fructuum & seminum varietatem recenset? quis illorum naturas, dotes, & proprietates sermone attingere valeat? Aspectu ceterè jucundissimum est, intueri qualiter terra hiberno tempore squalida gelo, ad solis verni obtutum penitus exurgatur, & vitali roris aspersione irroretur, quomodo subito viridi amictu induatur, ac fructus uberrimos producat.

Quartus.

Quartum throni gradum occupant ea, quæ sensu prædita sunt: hæc autem sunt innumera piscium, avium, animaliumque species, aquas, terram & ætherem undequaque replentium. Quis autem formas piscium diversas, quis mores, quis innatas ipsis proprietates, quis modos procreandi, quis pascendi artes unquam attinget? Quod si ab aquis in ætherem assurgamus, & avium naturas contemplerur, in ipsis innumera genera reperiemus: alie enim sunt filipennes, alie cutipennes, membranipelles alie, vagipennes alie; alie carnibus, alie fructibus, alie aliis vescuntur; alie mites, alie feræ; alie canum, alie non. Et quis denique multiplicem illarum structuram, membrorum ordinem, sensuum instrumenta, affectiones, vires, mores, naturasque æque contemplabitur, cum exiguum omnium formicam profundè pensantem in stuporem ferri humanam mentem videamus? Rursus si ad terram descendamus, tot sunt animalium genera, tot species, ut explicari nequeant.

Quintus.

Residet in quinto gradu homo, supra sensum rationem adjiciens; estque cælestium ac terrestrium vinculum, cum anima expertibus vita, cum plantis vegetantibus, cum amantibus sensitiva, cum Angelis intellectiva virtute. Hujus si corpus, si animam contempleris, nihil ipso excellentius, nihil divinius reperies. Corpus enim si spectes, videbis quæ virtute, quæ arte cor vitæ fons vivificet, stomachus concoquat, hepar sanguinem fundat, pulmo expiret, rubeus sanguis per venas quasi per rivulos effusus, spiritus vitales alar; nervi omnia obli-gent, ossa quasi columnæ omnia ferant, caro conspiciat, pellis contegat, crines, ungues ornent, sensus externa capiant. Corpus ceterè adeo est insignis, ut ab illo sapientissimo DEO plasmatum, quasi statua in mundi theatro Regis imaginè præferens, cuncta in stuporem & terrorem adducat. Quod si animam contempleris, quomodo non obstupescas, si ejus vires, potentias, facultates investiges? & quam vi memoria præterita recolat, intellectus illustrat, voluntas regina nulli subdatur, quæ serie ingenio investiget, judicio discernat, ratione discurret, mente contempletur, memoria servet, voluntate capax sit bonis & quod appetit amore, prosequatur spe sustineat, arbitrio eligat, imagineque DEI insignita cælestia affectet.

Et hæc pauca sufficiant ex his quæ de hominetradi possunt, sine quæ quali per transeuntem dicta.

Supremum tandem gradum DEO propinquius suscipit Angelica natura, quæ intellecta corpori minimè allegato prædita est. Quis igitur illam suspiciens non demeretur: cum Angelus secundum Damascenum sit substantia intellectualis, semper mobilis, suæ potentatis, arbitrioque libero, corporis expertus, DEI ministra, immortalitate insignita? Mirum igitur non est, si eas quæ possunt gratias rependentes creature omnes una cum homine clamant, Ipse fecit nos, & non ipsi nos: ipse dixit, & facta sunt; ipse mandavit, & creata sunt.

CAPVT VII.

Mundum propter hominem fuisse conditum, capotissimum de causa, ut ex visibilibus ad invisibilia ascendamus.

SED & aliud inter alia præstantissimum beneficium extat, quod scilicet mundum hunc universum immensa sua liberalitate & bonitate propter hominem fabricaverit DEUS, ut esset ipsi regia domus, & ut eundem regeret, ejusque potiretur imperio & oblectamento. Etenim (ut egregè probat Lactantius lib. 7. cap. 4. mundum propter hominem conditus, ubi sic ait: Nihil est, ut opinor, quod sit propter seipsum factum; sed quidquid omnino sit, ad usum aliquem fieri necesse est. Quis enim, vel tam ineptus, vel tam otiosus, ut aggredietur facere aliquid frustra, ex quo nullam utilitatem, nullum commodum speret? Qui domum adificat, non idè adificat ut tantummodo domus sit, sed ut in ea possit habitari. Qui navim fabricat, non idè insinit operi, ut tantum navis appareat, sed ut in ea navigetur, ut qui vas aliquod instituit aut format, non propter id facit ut tantum scissile videatur, sed ut vas illud essetum capiat aliquid necessarium. Similiter cetera quaecumque sunt, non utique in superacuum, sed ad usus aliquos utiles laborantur. Mandat igitur à DEO factus est, non utique propter ipsum mundum; neque enim aut calore solis, aut lumine, aut aspiratione ventorum, aut humore imbrum, aut alimonia frugum, cum sensu careat, indiget.

Sed ne illud quidem dici potest, quod DEVS propter seipsum fecerit mundum: quoniam posset esse sine mundo, sicut fuit antea; & in omnibus quæ in eo sunt, quæque generantur, DEVS ipse non utitur. Apparet ergo animantium causa mandum esse constitutum: quoniam is rebus quibus consistat, animantes fruuntur, quæ ut vivere, ut consistere possint, omnia hu necessarii temporibus certis subministrantur. Rursus ceteras animantes hominis causa esse factas, ex eo clarum est, quod homini serviunt, & tutela ejus atque usus data sunt: quoniam sive terrena sunt, sive aquatiles, non sentiunt mundi rationem sicut homo.

Et infra: Magna igitur, & recta, & admirabilis est ratio, & potestas hominis, propter quem mundus ipsum & universa quaecumque sunt, DEVS fecit; tantumque illi honoris habuit, ut eum præficeret universis, quoniam solus poterat opera DEI mirari. Oprime igitur Asclepiades noster de providentia summi DEI disserens in eo Libro, quem scripsit ad me; Atque idem, inquit, meritis quis arbitretur, proximum sibi locum divinam providentiam dedisse ei, qui potuerit intelligere ordinationem suam. Nam sol iste est: quis enim videt ita ut intelligat quia sol est, & quantum gratia afferat ceteris institutis? Hoc ceteri est: quis id sufficit? Terra hæc: quis eam colit? Hoc pelagus: quis in eo navigat? Hic est ignis: quis eo utitur? Instituit ergo summus DEVS non propter se, quia nihilo indiget, sed propter hominè, qui his congruenter uteretur. Hæc Lactantius.

Augustinus.

Angeli
& homi-
cur con-
diti?

Augustinus Opuscul. De Deo diligendo sic inquit: factus ergo Angelus, sive homo propter DEVM dicitur esse, non quia DEVS creator & summus beatus alterutrum indigeret officio, quia bonorum nostrorum non eget, sed ut serviret ei, & fruere iureo, cui servire regnare est. In hoc proficit serviens, non ille cui servitur. Et sicut factus est homo propter DEVM, sic factus est mundus propter hominem, ut ei serviret. Post- ruit ergo homo, ut ei serviret. Et ut ipse serviret, ut acciperet utrumque, & resisteret totum ad bonum homini, & quod accepit obsequium, & quod impendit. Ita enim voluit DEVS sibi ab homine serviri, ut ea ser- vitute non DEVS sed homo juretur, & voluit, ut mundus serviret homini, ut exinde similiter jure- tur homo. Totum igitur bonum hominis erat, & quod factum est propter ipsum, & propter quod factus est ip- se. Omnia enim, ait Apostolus 1. Cor. 3, nostra sunt; superiora scilicet, equalia, & inferiora. Superiora qui- dem nostra sunt ad fruendum, ut Deus Trinitas. Aequalia nostra sunt ad conveniendum, scilicet Ange- li: quia etsi modo sunt superiores nobis, in futuro erunt aequales. Et inferiora nostra sunt, quia ad usum nobis sunt; sicut res dominorum dicuntur esse famulorum, non privatione a domino, sed quia sunt ad usum eo- rum. Hæc Augustinus.

Præterea mundus est hominis domus, cujus pavimentum terra, floribus, arboribus, aliisque virgulis veluti gemmis decorata; cujus piscina, maria, flumina, lacus; cujus columnæ, montes; cujus caveæ, valles; cujus regmen, cælum; cujus lumina sive fenestræ, sol, luna, stellæ, unde Grego- rius Nazianzenus in orbem Dominicum dixit: Nihil verò mirum, si homo novissimus prolatus est, in manu DEI & imagine condecoratus: oportebat enim tamquam Regi prius Regiam constituere, & ita de munus Regem omnibus iam stipatum introducere. Conditus est etiam orbis, ut ejus imperium a DEO homini concederetur, & ipsi mundo, testante Sacra pagina, velut Rex pre- sideret. Conditus denique, ut delectationem & voluptatem ex nobilitate sua operatione perciperet, quæ est contem- platio, quæ ex visibilibus ad invisibilia conscen- deret, DEVM creatorem suum intelligeret, in- telligendo amaret, amando possideret, & possidendo fruere: tantum enim ac tam mirabilibus literis ex- aratus liber ad studium hominum intellectu prædito- rum, ex immensitate largitus divina collatus fuit. Hæc Gregorius.

Hanc igitur magnificentiam liberalitatemque æterni Regis & mundi Satoris DEI, per quam architectonicè fabricatam hanc mundi machinam, seu munusculum homini tradidit, quis pro digni- tate commendare queat? Augustissimum hoc mu- nus est, (ut pius quidam Doctor scribit) si dato- rem, si datum, si modum, si cui tradatur animad- vertas. Magnificus dator ipse DEUS est. Sed quid elargitus est? Non aurum, non immensas urbes, provincias; sed mundum omnem, tam amplum & spatiosum, ac pulchrum. Sed quomodo & qui- bus tantum præstat munus? Non Angelis; sed no- bis nil tale promerentibus, nil efflagitantibus, nil rependentibus. Et quibus tandem? Non amicis & familiaribus, id est, iustis; sed hostibus & impiis, læpæque contumacibus.

Verum si qui citò dat bis dat, quoties tibi, ô ho- mo, dedisse censendus est DEUS, qui tam citò, qui in principio temporum, antequam esses, tantum tibi munus contulit? Disce igitur, ô mortalis ho- mo, divinam liberalitatem nam si ipse, quod suum erat, largitus est; cur in quod tuum non est, avarè deines? Si ille tibi servo & hosti, cur tu fratri & amico non impertiris bona? Cuncta te ad libera- litatem excitant.

Cælum nō interrupta latione in cui gratiam vol- vitur, astra lucem munificè effundunt, ignis ca- lorem non cohibet, aër salubres imbres exhalat, nec umquam fatigatus sonos, odores, speculæque rerum profertre desinit. Maria, lacus & flumina continuò tibi adiut ad divitias comparandas pa- tescent, & innumera piscium genera tibi produ- cunt. Terra quoque uberrimos fœtus nonne effun- dit? herbas, arbores, & animantia sponte iterant, & perfossa, varios tibi lapides & metalla suppeditat. Cuncta demum summi Opificis iussu & exemplo quæ sua sunt liberalissimè largiuntur, solus homo manus comprimit, & non modò quæ sua sunt non impartitur, sed aliena rapit, nec ullum grati animi testimonium Largitori suo rependit, qui pulcherrimam & amplam hanc orbis machinā uberrimo munere, nō petitis, sed sponte est elargitus hæc ille.

CAPUT VIII.

Quæ cautela sit adhibenda in creaturarum Contemplatione.

QVONIAM creaturæ DEI ob hominis cul- pam non semel in tentationem & mûscipulam pedibus insipientium factæ sunt, cautela ma- xima opus est, ne cupientes rerum spirituales ve- nationem ingredi, intra creaturarum retia incau- ti capiamur, & dum ad sublime ire contendimus, deprimamur ad ima. Quare in tantavisibilibus rerū copia, inter spectaculorum genera, ut rectè scribit Richard. l. 2. c. 1, videat quisque quod eligat: caveat ne illud ante mentis oculos reducat, unde cordis sui mûditiam polluat. Debet ergo ad considerationis sue respec- tum volupratibus irritamentis amovere, qui cupit de in- terne incorruptionis perpetuitate gaudere. Quidquid avaritiam stimulat, quidquid gulam irritat, quidquid luxuriam inflammat, ab illa recordationum suarum frequentia seceruat. Ille sanè mundum & quæ in mun- do sunt utiliter in contemplationem adducit, qui per mundanorum respectum ad mundanorum defectum venit. Hunc huiusmodi contemplationis fructum mag- nus ille mundalium contemplator qualisvis & inve- nit, scriptumque reliquit: Vanitas vanitatum, dixit Ec- clesiastes, vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Ille vanitatis contemplationem non in vanitatem sumit, qui ex eo quod in uno respicit, in laudè Creatoris affert, qui cum in omnibus operibus suis mirabilem, laudabilem, amabilem reperit. Domine Dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in universa terra! ecce mirabilem. A solis ortu usque ad occasum laudabile nomen Domini: ecce laudabilem. Iustus Dominus in omnibus viis suis, & sanctus in omnibus operi- bus suis: ecce amabilem. Ligna ergo rigida, ligna ro- busta, ligna durabilia, qualibet considerationes sunt, quæ mentis vigorem reparant, quæ ad constantiam ro- borant, quæ in perseverantia confirmant.

Sanctas quoque Augustinus lib. de Virg. Relig. c. 29. docet vitandam esse in contemplatione crea- turarum vanam curiositatem, dum inquit: Ne in consideratione creaturarum vana & peritura curiosi- tas exerceatur, sed ex his gradus ad immortalia & semper manentia faciendus est. Ideo adjungit Pro- pheta: Expandi manus meas ad te.

Multæ sunt rationes & modi quibus ex creatu- ris ad Creatorem ascendere possumus; sed ille est aliis præferendus, quo usus est sanctus Augustinus li. 11. Confess. c. 4. DEVM alloquens: Tu Domine, inquit, fecisti ea, qui pulcher es; pulchra sunt enim: qui bonus es; bona sunt enim: quies sunt enim. Nec ita pulchra sunt, nec ita bona sunt, nec ita sunt, sicut tu Conditor eorum, cui comparata, nec pulchra, nec bona sunt. Scimus hæc, gratias tibi: & scientia nostra scientia tua com- parata, ignorantia est. Hæc Augustinus.

K 4

PRL

PRIMÆ HIERARCHIÆ
GRADVS SECVNDVS.

CAPUT IX.

Secundus gradus Contemplationis primæ hierarchie, sub Scriptura sacra velamine profundus ac mysticus sensus speculatur.

SOLET præterea Spiritus sanctus medio intellectus dono contemplationis mentibus se infundere, & lucis suæ radios tam copiose illis infundere, ut sub Scriptura sacra velamine veritates absconditas penetrare, & sub litteræ cortice sublimis cælestesq; theorias soleant percipere: plerumq; enim animæ puræ Scripturarum contemplationi incumbentes, tot ac tam multiplices profundosq; sensus veniunt, quot sunt ferè verba in novo & veteri Testamento, omnesq; illos ad divinæ amoris fomentum referunt.

Fertur, Etacæ Rogerium, Ordinis sancti Francisci, de seipso dixisse: Scio hominem, qui centies in Matutinis horis, & fortè in quolibet Versu, ad altissimi dei divinarum secretorum intelligentiam sursum tractus, quando ipse tractus illi totis viribus resistet. Mens igitur contemplantis, dum ruminat Scripturas, velut per quemdā radium ad amoris sui Creatoris multipliciter & mirabiliter erudita dirigitur. Vnde pulchre D. Dionysius l. de div. n. Indivisi-bilia autē a se silentio venerat: ad illucētes nobis in sacra eloquii spiritus dotes exercemur, & ab ipsis illuminamur.

Est enim Scriptura sacra quasi pistola Dei, ut S. Gregorius docet lib. 4. Epistola 40. ad homines missa, in qua de se credenda & cōfessanda scribit, faciendā ad suum cultum & ad felicitatem aeternā assequendam demonstrat. Est veluti magnū speculum, in quo ipse cum suis operibus intueatur & contemplandus interiorib; animæ oculis obicitur. Fons est in medio Paradisi Scriptura, quatuor-que illa flumina affluunt, quatuor sunt sensus, qui totam animæ regionem veluti alacrum Paradisum irrigant ac fecundant. Cui⁹ est ELIAS; quoniam sapiens antea ē ē est contemplatione divino amore flagrans quasi in cortu igneo ad celestium in celum rapitur. Vinum est sponsa, quod bibit cum lacte suo, adeo ut in contemplatione sã, ē ebria reddatur, non sine lacte iucunditatis. Manna pariter est Scriptura sacra, quod descendens de celo, omne delectamentum & omnis saporis suavitas continet: nam in sensuum Scripturæ contemplatione mens fructus spirituales ac sapidos percipit.

Ac demum saluberrimæ Scripturarum contemplationes animam vegetant, mentem exhilarant, intellectum illustrant, memoriā cælestibus corda, ejus gitationibus fecundant, fidem nutriunt, Spem erigunt, Charitatem accendant, ac omnes virtutes in animam introducant. Sed quia multa sacrarum Scripturarum Expositores de utilitate, jucunditate, deq; ejus auctore, fine & materia tradiderunt, prætermittimus, de Scripturis sacris id tantum quod ad materiam contemplationis attingere potest, breviter pertractabimus. Illud tamen in primis adverte, quod ad indagandas Scripturarum contemplationes multum profunt humilitas, patientia, abstinentia, suavis diligens mortificatio, & continua ad DEUM oratio, ac præcipue cor purum ac mundum possidere. Sicut enim vasa, quib; vinum infunditur, mundanda sunt, ne sordēs illa vinum inficiant, ejusq; suavitatem imminuant & perturbent; ita mundandum est in primis cor, ita ut in illo neq; odor, neq; sapor, neque color peccati supersit, ut præclare Ambrosius dixit li. 4. Hexaem. c. 1. Qui

vindemiam colligit, vasa prius quibus vinum infunditur mundare consuevit, ne sordēs aliqua vitæ gratiam decolorer: quid enim prodest ponere vitæ odorem, si decore quotannis, aut aratri sulcos ducere, putare, sordigere, adungere ulmus, & quodam commutatio capulare, si tanto labore vina quasita in vase coarctantur? sic Ambrosius.

Nec mundare tantum oportet cordis vasa, sed & fervore desiderii dilatare, teste Chrysostomo in Genesim Hom. 3. Merito thesauri cupimus conferri divinarum Scripturarum lectio: nam sicut ex illo quisquis vel parvum fructum capere valet, multas sibi parat divitias: ita & in sacra Scriptura, etiam in brevi dictione varias sententiarum vim, & indicibiles divitias invenire licet. Et non solum thesauri similia sunt Divina eloquia, sed fonti quoque largi perennibusq; scaturienti fluentis; id quod repleta heri omni didicimus: nam ut Proemia libri Genesim incipimus, explanando hoc dictum. In principio fecit DEVS calum & terram, totam horam insumpsimus, & neq; sit totum comprehendere valuimus. Magna enim est hujus thesauri abundantia, & larga fontis sui spiritualis ubertas.

Nec mireris, dilecte si nobis hoc accidat: etiam qui ante nos fuerit, pro viribus suis aquas inde hauserant, & similiter qui post nos futuri sunt, adematent abant, neque sic totum exacare poterunt, sed magis interim augescunt flumina & crescunt: hac enim spiritus alius fluminum natura est, ut hoc magis se accretat, & accretat spiritus alius gratia, quo magis inde haurire studet. Propter hoc Christus dicit Joan. 7. Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Qui credit in me, sicut dixit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ viventes. Quibus horum fluminum dapsilitatem & largitatem nobis indicat. Quoniam igitur spiritualium fluminum natura talis est, age, asseramus omnes multitudine nostra vasa, ut impletis illis domum redeamus. Nā quando videt gratia spiritus fervens desiderium, & vigilent mentem, tunc & gratiam suam optulenti liberalius largitur. Hæcenus Chrysostomus.

De puritate candore, quo mens Scripturas ita adire vel contemplari debeat, præclaris aliis exposuit D. Basilii in Hexaem. Hom. 1. Quia apparatu adornatam convenit esse animam, tantarum rerum auscultationi occurrant. Nemp̄ liberrimam, & per purgatam ab impura omni carni affectione, minime caligantem temporaria istius vitæ curis; sed promptam & alacram ad tolerantiam laborum, singula disquirendis attentam, qua undequeque circumspicit, contempletur cuncta & exploret, sic unde notis quæpiā conceptione nihil Deo indigna affulgeat menti. Hæc Basilii, quasi dicat, Si DEO dignas contemplationes parere cupis, studeas a carnis affectionibus expurgari, vitæ curis non offuscari; sed potius promptus & alacris ex omni parte explorator efficiaris. Virtus enim hoc loco D. Basilii non incongruè visus Metaphora; nam mens ea contemplando efficitur, quæ oculus in perspicendo. Quemadmodum enim oculus recipit, ut videat, species visibiles (ut Philosophi docent) ita mens species intelligibiles. Quare sicut oculis duo solent possi- Legem simum nocere, primum organi prava dispositio, notis. cum inquam alio quā naturali humore afficitur, tunc deinde nebulæ seu pulveris interjectio; menē pariter in Scriptura DEUM contemplantem duo Dei, impediant, intus carnis affectus, illecebrarumq; locopes studium, extrā verò vitæ curæ, & sollicitudines in- anxia: illa enim impuram, & caligantem animam faciunt. Expurganda igitur ante contemplationem est mens a carnis oblectamentis, ac a vitæ curis dissolvenda; quibus expurgata ac denudata, quasi aquila quæ acutissimum visum pollet, profundissima

Scriptura sacra, est Dei Epistola ad homines. Est peculum: Fons paradisi: curus Elix: vinum sponsa.

Manna & quare.

Plurima bona & commoda, ejus gitationibus fecundant, fidem nutriunt, Spem erigunt, Charitatem accendant, ac omnes virtutes in animam introducant. Sed quia multa sacrarum Scripturarum Expositores de utilitate, jucunditate, deq; ejus auctore, fine & materia tradiderunt, prætermittimus, de Scripturis sacris id tantum quod ad materiam contemplationis attingere potest, breviter pertractabimus. Illud tamen in primis adverte, quod ad indagandas Scripturarum contemplationes multum profunt humilitas, patientia, abstinentia, suavis diligens mortificatio, & continua ad DEUM oratio, ac præcipue cor purum ac mundum possidere. Sicut enim vasa, quib; vinum infunditur, mundanda sunt, ne sordēs illa vinum inficiant, ejusq; suavitatem imminuant & perturbent; ita mundandum est in primis cor, ita ut in illo neq; odor, neq; sapor, neque color peccati supersit, ut præclare Ambrosius dixit li. 4. Hexaem. c. 1. Qui

Ad ejus intelligentiam que nam cōferant?

que.

intelligere. & Tractatus præ-
sentat. in Apoc. al.
Tum. 1.
dis. 1.2.
3. not.
Francisci
à Jelu-
Maria.

Scriptura
sacra
fluvius
est, de se-
de Dei
proce-
dens.

queque & altissima prospiciet, & arque divina & celestia contemplabitur. Quare Cassianus lib. 5. in. 4. recte monuit, Monachos ad Scripturam notitiam pertingere cupientes non tā debere labores suos, & ad Commentariorum libros, quā omnem mentis industriam & cordis intentionem erga purgationem carnalium vitiorum impendere; quibus, inquit, expulsi, confestim cordis oculi, sublato passionum velamine, sacramenta Scripturarum incipient contemplari.

Sed neque hoc prætereundum erit, quomodo Scripturæ divinæ contemplationi deserviant: quod sanè fit, dum aliquando humanæ infirmitati condescendunt. Res enim invisibiles per rerum visibilibus formas describunt, & earum memoriā per quarundam concupiscibilium rerum speciem & pulchritudinem mentibus nostris imprimunt. Nunc enim terram lacte & melle manantem promittunt; nunc flores, nunc odores nominant; nunc per cantus hominum, aut per concentus avium celestium gaudiorum harmoniam designant. In Apocaly, si præterea invenies celestis lerusalem ornatum per aurum, & argentum, aliasque pretiosas gemmas descriptum.

Habet igitur hæc contemplatio, quæ sub Scripturæ velamine profunda Dei didicit intueri, copiosam sanè materiam, & silvam non modicam, quam brevissimè ac eruditissimè S. Bonaventura in principio primi Tomi opusculi explicans illum locum Apoc. 22. Ostendit mihi Dominus fluvium aque vive, splendendum tamquam crystallum, procedentem de sede DEI & Agni, &c. comprehendit, dum ita scribit: Verissimè ergo fluvius sacra Scriptura dicitur procedere de sede DEI. Vnde Rabanus sup. lib. Num. 18. Hæc, inquit, sola est quæ vocatur lex DEI. Quæ enim sunt præter illam, opera sunt humanarum adinventio-
num. Sic ergo describitur origo Scripturæ sub Metaphoræ rerum eminentissimarum, propter altitudinem dignitatis, cuius est inattingibilis altitudo; propter autem altitudinem bonitatis, est enim ejus inexhaustibilis plenitudo propter profunditatem imperscrutabilem; unde & fluvius aque vive dicitur. Ostendit mihi Dominus fluvium, &c. Licet autem abyssalis profunditas Scripturarum nobis inscrutabilis sit, dispensative tamen à Spiritu sancto actum est, ut in fluvio Scripturarum agnus periret, & elephas natet, secundum Gregorium in Prologo Moralium.

Est autem ille fluvius voluptuosissimus, propter flores suavisissimam delectationem; & luscissimus, propter odores limpidissimarum speculationum; ignitissimus, propter servores ardentissimarum inflammationum; impetuosissimus, propter vigores sublimissimarum elevationum. Et hinc est quid in Scriptura dicitur fluvius voluptatis, fluvius veritatis, fluvius charitatis seu igneus, & fluvius rapidus. Contra fluvius mundana scientie est fluvius torridus, & siccat; fluvius gratiarum; fluvius turbidus, & obscurans splendores intellectuum; fluvius repidus, & repesciens amores affectuum; fluvius turgidus, & temefaciens expressiones as-
suetum.

Quam mulcebre & quā dulces suavitates hic fluvius efflrat, docet Cassiodorus lib. de sacra Script. in. 4. sic inquit: Intuemini, sodales egregi, quā mirabilis sit, quā dulcis sapor divinarum Scripturarum, desiderium ad celestia semper erigens, satietas sine fine, & sursus gloriosa bonorum. Quid enim in illis literis suavitatis pariter & utilitatis non invenietis? intendatis in eas purissimo lumine veritatis? Mado siquidem claritatem DEI & proximi

monet, modo ut saculi peritura contemnas insinuat, modo ut illam patriam recorderis, in qua es perpetuo mansurus infundit, patientiam prædicat, spem tribuit, humilitatem proficiam laudat, superbiam semper ruinofam accusat; modo elemosinas creberrimè fieri persuadet. Quot sunt ibi verba, tot præmia. Hæc Cassiodorus.

Hic est ille fluvius, qui (Genes. 2.) egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum tur hic & fidelis animæ, & militans Ecclesiæ. Qui in de dividitur in quatuor capita, rivos historiarum, 4. capitula, anagogiarum, allegoriarum & tropologiarum, & quænam Rivi historiarum retrahunt animam à terrestribus: rivi anagogiarum refovent animam in celestibus: rivi allegoriarum dirigunt animam in credendis seu credilibus: rivi tropologiarum ordinant animam in agendis seu agilibus, ita ut verissimè dictum sit per Ecclesiasticum cap. 39. Benedictio illius, scilicet sacra Scripturæ, quali fluvius inundans. Hæc est mensa æternarum epularum. Vbi si quæras, quis cibus? Panis habens in se omne delectamentum, & omnis saporis suavitatem: Sap. 16. Si quæras quis potus? Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos: Psalmo 39. Hic est hortus plantationis divinæ. Rigabo hortum plantationum meum, & inebriabo prauum meum: Titum dicit: Scriptura sacra alimentum perfectum est eorum, qui aluntur, in gentium adimplens, infirmum curans, resurgens faciens & renovans bonum, affectum donans, à tristitia liberans, & letitiam largiens.

Est etiam fluvius sanctarum Scripturarum tam luscissimus & fulgidus, ut contentivus sit clarissimarum speculationum. Quod admirans Augustinus De civitate Dei lib. 22. Quā certa, dicit ipse, & quā speciosa omnium rerum scientia, ubi DEI sapientia de ipso suo fonte potatur. In Scriptura enim vir sapiens (Job. 28.) profunda fluviorum perscrutatur, & abscondita producit in lucem. Huic scientie nullam scientiam aliam esse comparabilem ostendit idem Augustinus scribens ad Volustianum, dicens: Tanta est Christianarum profunditas litterarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas ab incunete etate vel pueritia, usque ad decrepitam senectutem, maximo otio, meliori ingenio conarer addiscere; non quod ad ea quæ necessaria sunt, tanta in eis perveniat difficultate; sed cum quisque Fide tenuerit, sine qua piè recteque non vivitur, tam multa, tam multiplicibus mysteriorum umbraculis opacata, intelligenda proficientibus restant, tantæque in eis lucet altitudo sapientie, ut annosissimus, acutissimus, fragrantissimus cupiditate descendit hoc congruat, quod ejusdem Scriptura loco habetur, (Eccli. 18.) Cum consummaverit homo, tunc incipiet.

Is est enim fons parvus, qui crevit in fluvium, & in lucem solemque, conversus est, & in aquas plurimas redundavit: Esther 10. Vnde Gregorius super Ezechielem ait: Sacra eloquia visione maris simillima narrantur, quia in eis sunt magna volumina sententiarum, & cumuli sensuum: Nisi enim eam similem mari Prophetæ cerneret, non diceret, Repleta est terra scientiâ Domini, sicut aqua mari operientes. & Augustinus lib. 3. De doctrina Christi. cap. 4. Quanto minor est auri argentique, copia, quam de Aegypto populus ille abstulit, comparatione divinarum, quæ postea in Ierusalem consecutus est, quæ maxime in Rege Salomone (3. Reg. 10.) ostenduntur; tanta sit cuncta scientia collecta de libris Genilium, si divinarum Scripturarum scientie compararetur.

Est etiam fluvius sacrarum Scripturarum ignitissimus fluvius, propter servores ardentissimarum inflam-

flammationum. Vnde & dicitur fluvius charitatis. Hunc fluvium viderat Daniel cap. 7. egredi à facie Domini, cum dicebat: Fluvius igneus, rapidusq; egrediebatur à facie ejus, id est, antiqui dierum. Hujus fluvij finis est amor divinus; quia finis præcepti est charitas, dicit Apostolus: 1. Timoth. 1. unde Augustinus lib. de doctrina Christiana cap. 4. Non præcipit, inquit, Scriptura, nisi charitatem, non culpam, nisi cupiditatem. Ad istum charitatis paradysum nos excitat Damascenus lib. 4. sic inquit: Pulsamus in paradiso Scripturarum, qui odoriferus est, dulcissimus & speciosissimus; qui intellectualem volucrum cantibus amenissimis circumsonat aures nostras; qui tangit cor nostrum, & contristatum consolatur, sicut columba de argentea (Pl. 67.) cujus posteriora in pallore auri.

Est etiam fluvius impetuosissimus, propter vigores sublimissimarum elevationum. De quo fluvio dicit Job. 22. Fluvius lavabit fundamenta impiorum. & Psal. 45. Fluminis impetus, &c. & Cant. 4. Fons hortorum, puras aquarum viventium, quæ fluent impetu de Libano. Hucusque D. Bonaventura.

PRIMÆ HIERARCHIÆ GRADVS TERTIVS.

CAPVT X.

Tertius gradus primæ hierarchiæ versatur circa Contemplationem Sapientiæ incarnatæ.

Sac. scripturæ finis Christi.

CUM Christus Dominus sit totus Scripturæ finis, postquam diximus de ascensione mentis in DEUM per contemplationem Scripturarum, recto ordine sequitur, ut qualiter sub velamine Veritatis incarnatæ ad altissimas Divinitatis theorias debeamus ascendere, explicemus. Velamina autem Veritatis incarnatæ sunt omnes infirmitates & effectus, quos pro nobis Verbum in natura humana assumpsit, ut passibilitas, fames, sitis, &c. quæ omnia intellectus donum facit penetrare usque ad investigationem nudæ & purissimæ veritatis. Docet hoc ipsum veritas incarnata, dum inquit Ioan. 16. Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, quia docebit nos Christum, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ DEI absconditi.

Via secunda & brevissima ad sublimem divinitatis contemplationem per veniendi quæ sit?

Hæc est via plana, levis, & brevissima perveniendi ad altissimam Divinitatis contemplationem, de qua rectè scribit Richardus lib. 1. de præparatione animæ à cap. 76. ubi ad montem contemplationis, ac ad sublimem theoriam non ascendenti per Christum, docet h'c verbi Mira, inquit, jucunditas, in hoc monte sine labore morari posse. Petro attestante, qui tanta & tam insolita suavitate allectus exclamat: Bonum est nos h'c esse. O felicem, qui potuit in hunc montem ascendere! O quam magnum! O quam rarum! Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Psalm. 14.

Et infra addit: Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua. Vide si quod non nisi veritas in hunc montem deducit, & adducit? Sed quid est veritas? Quid tu dicis Doctor bone, Doctor Christe! Quid est veritas? Ego scio, inquit, via, veritas, & vita. Sequatur ergo veritatem, qui vult ascendere in montem. Sequere Christum, qui-

cumq; cupit ascendere in montem istum. Docente Evangelista didicimus, quia assumpsit IESVS discipulos suos, Petrum videlicet, Iacobum, & Ioannem, & duxit eos in montem excelsum seorsum. Ducuntur ergo discipuli IESV sursum & seorsum, ut possint apprehendere montem istum excelsum. Via ardua, via secreta & multum incognita, quæ ducit ad montis huius fastigia. Illi soli, ut arbitror, sine errore currunt, illi soli sine impedimento perveniunt, qui Christum sequuntur, qui à veritate ducuntur. Quisquis ad alta properas, secum eas si te præcedit Veritas; nam sine ipsa frustra laboras. Hæc ille. Vnde brevissime Leo Papa Ser. 1. de natali Domini: In Assumptione, inquit, natura nostra nobis factus est gradus, quo ad ipsam possumus ascendere.

Hos autem gradus ascendentes per humanitatem Christi ad ejus Divinitatem, præclare exponit S. Bonaventura in Prologo Itinerarij mentis indeunt, ubi tractans de Seraphim alato instar Crucifixi, qui in monte Alvernæ apparuit B. Francisco, ita scripsit: Per senas alas illas rectè intelligi possunt sex illuminationum suspensiones, quibus anima quasi quibusdam gradibus & itineribus disponitur ac transit ad pacem, per effectus excessus sapientiæ Christianæ. Via autem non est nisi per ardentissimum amoris Crucifixi, qui ad Paulum ad tertium celum raptus transformavit in Christum, ut diceret, Gal. 2. Christo confixis sum crucis vivo ego, jam non ego, vivi autem in me Christus. Qui etiam ad mentem Francisci absorbit, quod mens in carne patuit, dum sacratissima Passionis stigmatum in corpore suo ante mortem per bierum deportavit. Effigies igitur sex alarum sex illuminationum insignia, quæ ad Deum, ad qui nemini intrat rectè, nisi per Crucifixum. Nā qui non intrat per ostium in ovile, sed ascendit aliunde, ille fortis est & latro. Si quis verò per ostium introierit, ingredietur & egredietur, & pascua inveniet. Propter quod dicit Ioannes in Apoc. 22. Beati qui lavant vestimenta sua in Sanguine Agni, ut si potestas eorum in ligno vitæ, & per portas ingrediantur civitatem, quasi diceret, quod per contemplationem ingredi non potest Ierusalem supernam, nisi per Sanguinem Agni intret tamquam per portam. Non enim dispositus est aliquo modo ad contemplationes divinas, quæ ad mentales ducunt excessus, nisi cum Daniele c. 9. sit vir desideriorum. Desideria autem in nobis inflammantur dupliciter: scilicet per clamorem orationis, quæ ruge facit à genitum cordis; & per fulgorem speculationis, quæ mens ad radios lucis directissime & intensissime se convertit. Igitur ad gemitum orationis per Christum crucifixum (per cuius Sanguinem purgamur à foribus vitiarum) primum quidem Lectorem invito, ne forte credat, quod sibi sufficiat lectio sine unctione, speculatio sine devotione, investigatio sine admiratione, circumspexio sine exultatione, industria sine pietate, scientia sine charitate, intelligentia sine humilitate, studium absq; divina gratia, speculum absque sapientia divinitus inspirata. Hæc tenet Bonaventura.

In Christo igitur Salvatore nostro omnes DEI perfectiones mirè resplendent: in primis divini bonitatis altitudo, quæ seipsum nobis liberalissimè communicavit, ac tanta pro nostro amore mala perculit ac sustinuit. Resplendet etiam divina potentia, cum per Crucis infirmitatem de inimicis victoriam reportavit, ac parvo ligno genus humanum, quasi alter Noë in arca, in æternitatis portum transvexit. Præterea, quantum ejus iustitia refulgeat, ex eo constat, quod ab hominibus, quos tam ardentem amavit, plenam & rigorosam satisfactionem, effuso proprio Sanguine Unigeniti sui, Redemptoris nostri

IESU

Seper affectu
è pall

JESU Christi, exegerit. Et ut alia prætermittam, in Christo Domino divina & infinita emicat sapientia, qui tanta ac tam ineffabilia media, & inter ea præcipue unionem hypostaticam pro humani generis salute exogitavit. Ac demum, nullum est Dei attributum, & nullave perfectio, quæ in Christo Domino perfectius ac sublimius quam in omnibus rebus creatis simul acceptis non conspicitur. Quare merito de seipso Ioannis 14. dixit: Ego sum via, veritas, & vita. Dicitur autem Christus via: ut enim via est, per quam à termino uno ad alterum fit transitus, ita per Christi humanitatem ad Divinitatis cognitionem sublevamur: Ephes. 2. Per ipsum habemus accessum ad Patrem. unde præclare Augustinus lib. 11. de civit. cap. 2. Homini, inquit, est iter ad DEVM per DEVM & hominem, qui est Christus. D. Basilus vero lib. de Spiritu sancto cap. 8. Non solum per viam intelligit quantum ad opera iustitia, ad qua Christi vita ducimur; sed etiam illuminationem scientia, ducentem ad legitimum profectum semper ad interiora seftinantes, & ad ea que restant nosmetipsos extendentes, donec perveniamus ad beatitudinem, qui est DEI cognitio. Hæc Basilus.

CAPVT II.

Materia Contemplationis IESV Christi
Salvatoris nostri & amplissima & utilissima.

ILLE igitur qui querit spiritualibus deliciis abundare, debet iuxta vires sibi à Domino collatas huic contemplationi insistere, & Christo crucifixo fortiter adherere. Desudet huic thesauro abscondito effodiendo: fodiat in altum exultans, sicut qui effodiunt thesaurum, gaudentque vehementer cum invenerint sepulchrum. Quætere autem oportet: hunc thesaurum in profundo Divinitatis, qui à sapientia trahitur de occulto, ubi verè inveniet auri margaritarumque copiam; multiplicem inquam scientiam, profundam sapientiam, miram cordis munditiam, ac plurima alia scitu dignissima de Divinitate cognoscat, quæ sub humanitatis cortice latent. Hæc autem Christi utilissima contemplatio copiosissimam continet materiam. Nam modò Christi mysteria, ut incarnationis, Nativitatis, &c. modo ejus amarissimam Passionem & crucem intrantes, ad Divinitatis cognitionem altissimam sublevamur; ac ingredientes ad illam, acriter ad humanitatem egredientes, tam in ingressu quam in regressu palca uberrima invenimus. Sunt innumerae alia contemplationum Christi species, quas putæ mentes intellectus dono illustratae, suavissimè uno intuitu conspiciunt.

Omnia verò, quæ ad Christi Domini contemplationem spectare possent, S. Bonaventura ad septem capita in lib. de parvo bono, particula 3. revocavit: Nunc, inquit, breviter tangamus, qualiter contemplando ad veram sapientiam pervenitur. Per contemplationem namque, transit mens nostra ad supernam Ierusalem, ad cuius instar Ecclesia est formata, secundum illud Exodus 25. Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi monstratum est in monte: Et infra: Gradus autem perveniendi ad splendorem veritatis, ad quem pervenitur imitatione Christi, sunt septem; scilicet assensuratio, affectus compassionis, aspectus admirationis, excessus devotionis, amplexus assimilationis, amplexus Crucis, & intuitus veritatis. In quibus hoc ordine progrediendum est.

Primo considera, quæ est qui patitur, & ei sub-

sum veraciter esse Dei Filium, omnium rerum principium, Salvatorem hominum, & retributorem meritorum omnium.

Secundo considera, qualis est qui patitur, & ei configurare per compassionis affectum, scilicet ut ei comparariis tamquam innocentissimo, mirissimo, nobilissimo, & amantissimo.

Tertio considera, quantus est qui patitur, & ad ipsum egredere per admirationis aspectum, & attende quod ipse est immensus potestatis, speciositatis, felicitatis & aternitatis. Igitur admirare immensam potestatem annihilari, speciositatem decolorari, felicitatem tormentari, aternitatem mori.

Quarto considera, quæ de causa patitur, & reipsum obliviscere per devotionis excessum: quia patitur scilicet pro tua redemptione, illuminatione, sanctificatione, & glorificatione.

Quinto considera, qualis forma patitur, & ipsum induere per assimilationis amplexum. Passus est enim sicut verus agnus, libentissimè respectu proximi, reverentissimè respectu sui, obedientissimè respectu Patris, & prudentissimè respectu adversarii. Stude igitur ad habendum habitum secundum effigiem imitationis Christi, scilicet benignitatis, humilitatis, severitatis, & perspicacitatis.

Sexto considera, quantæ sint quæ patitur, & Crucem amplectere per passionis desiderium, ut sicut Christus passus est vincula, ut impotens omnipotentia; convicia, ut vilis bonitas; ludibria, ut stulta sapientia; & supplicia, ut iniqua iustitia: sic & tu considera passionem Crucis, hoc est passionem plenam injuriarum in rebus, contumelias in verbis, ludibria in signis, & supplicia in tormentis.

Septimo considera, quid ex hoc consequatur quod patitur, & veritatis radii intrare per contemplationis ocalum: quoniam ex hoc quod agnus passus est, septem singacula libri aperta sunt: Liber iste est universali rerum notitia, in qua septem erant clausa homini, quæ quidem sunt per passionis Christi effectum resecrata: scilicet DEVS admirabilis, spiritus intelligibilis, mundus sensibilis, Paradisus desiderabilis, infernus horribilis, virtus laudabilis, reatus culpabilis.

Primo enim, DEVS admirabilis manifestatus est nobis per Crucem esse summa & inscrutabilis sapientia, summa & irreprehensibilis iustitia, summa & inenarrabilis misericordia: summa enim sua sapientia decepit diabolum, summa sua iustitia quæ fuit redemptionis precium, summa sua misericordia pro nobis tradidit Filium suum. Quæ si diligenter considerentur, Deum nobis clarissimè manifestant.

Secundo, Spiritus intelligibilis nobis manifestatus est per Crucem secundum differentiam triplicem, scilicet quanta sit benignitas, quantum ad Angelos; quanta sit dignitas, quantum ad homines; & quanta sit crudelitas, quantum ad damones; Nam Angeliper miserunt crucifigi Dominum suum, DEI Filius crucifixus est propter genus humanum, & hoc ad crudelem suggestionem demonum.

Tertio, Mundus sensibilis nobis manifestatus est per Crucem, quoniam est locus tenebrarum plenus, in qua regnat cecitas, quoniam lucem veram & summam non cognovit; regnat sterilitas, quoniam IESV MChristum tamquam instructum de seipso, & regnat impietas, quoniam DEVM & Dominum suum & amicum innocentem damnavit & interfecit.

Quarto, Paradisus desiderabilis nobis manifestatus est per Crucem, in quo est sabbatum totius gloria, spectaculum omnis latitæ, & promptuarium omnis opulentiæ. Unde DEVS propter illam habitationem nobis restituendam, factus est pro nobis homo, scilicet vilis, miser, & pauper. In quo colesitudo abiectionem induit, iustitiarum suorum, opulentiæ egestatem suscepit.

Nam

Septem
affectus
è passio-

JESU

Nam altissimus Imperator accepit servitutem abjectam, ut sublimaremur in gloriam: iustissimus iudex subit reatum penalissimum, ut iustificaremur à culpa: opulentissimus Dominus subit egestatem extremam, ut locupletaremur in copia.

Quindò, Infernus horribilis nobis manifestatus est per Crucem, locus utriq. plenus omni egestate & penuria; vilitate & ignominia, & omni calamitate & miseria. Vnde si necesse fuit hac Christum pati propter peccati deletionem, multo fortius oportet hac pati damnatos propter justam meritorum suorum retributionem.

Sextò, Manifestata est nobis per Crucem virtus laudabilis, quantum scilicet sit pretiosa, speciosa, & fructuosa. Verè pretiosa, quia potius voluit Christus vitam corporalem perdere, quam virtuti contrariare: verè speciosa, quia in ipsi contumeliam relucebat: & verè fructuosa, quia unus actus perfecta virtutis, infernum spoliavit, caelum aperuit, & perditam refoverat.

Septimò, Manifestatus est nobis per Crucem reatus culpabilis, quantum sit detestabilis, cum ad sui remissionem indigeat tam magno pretio, grandi piaculo, & tam difficili medicamento. Ecce igitur habes, quomodo in Cruce omnia manifestantur, si bene ad hac septem reducantur; omnia enim ad hac septem reducuntur. Vnde ipsa Crux verè beata, est clavis, porta, via, & splendor veritatis. Hæc Bonaventura.

CAPUT XII.

De suavissima Vulnerum Salvatoris contemplatione.

REQUIES tutissima ac dulcissima simul in Vulneribus Christi ac ejus visceribus, piis patet contemplatoribus. In quibus sanctus Bernardus scribens *Serm. 62. in Cantica*, postquam de sublimiori Divinitatis contemplatione egerat, ad Vulnerum Christi contemplationem descendens ita inquit: *Sicut ne hoc quidem possibile sit, huic sanè proponit IESVM, & hunc crucifixum, ut & ipse absque suo labore habitet in foraminibus petra, in quibus non laboravit. Nec verendum quod patiatur repulsam, qui & vocatur ut intret. Ingredere, inquit, in petram, abscondere in fossa humo à facie timoris Domini, & à gloria majestatis ejus. Infirme adhuc & inertis anime, (qua juxta quod in Evangelio quidam de semetipso confiteretur, fodere non valet, mendicare erubescit.) fossa ostenditur humus ubi lateat, donec convalescat & proficiat, ut possit & ipsa per se sibi cavare foramina in petra, per qua intret ad interiora Verbi, animi utique vigore & puritate. Hæc ille.*

Pleniùs verò Hugo de S. Victore de anima lib. 4. cap. 10. hanc Vulnerum Christi contemplationem devotè describit dicens: *Tuta & firma requies est infirmis & peccatoribus in Vulneribus Salvatoris. Securus illic habito; patent mihi viscera per Vulnera. Quidquid ex me mihi deest, usurpo mihi ex visceribus Domini mei; quoniam misericordia affluunt, nec desunt foramina per qua effluant. Per foramina corporis patet mihi arcum coram, patet*

magnum pietatis sacramentum, patent viscera misericordiae Dei nostri, in quibus visitavit nos Oriens ex alto: *Luce 1.* Vulnera Christi IESU plena sunt misericordia, plena pietate, plena dulcedine & charitate. Foderunt manus ejus & pedes, & latera lancea foraverunt: *Psal. 21.* Per has rimas licet mihi gustare quoniam suavis est Dominus meus: quoniam revera suavis ac mitis, & multæ misericordiae omnibus invocantibus eum in veritate, *Psal. 33.* omnibus inquirantibus, & maxime diligentibus.

Copiosa redemptio data est nobis in Vulneribus laudis Salvatoris nostri. Magna multitudo dulcedinis, & gratia plenitudo, & perfectio virtutum. Cum me pulsaret aliqua turpis cogitatio, recorro ad vulnera Christi, cum de me premit caro mea, resurgo recordatione Vulnerum Domini mei. Cum diabolus parat insidias mihi, fugio vulnera ad viscera Domini mei, & recedit à me. Si ardet desiderium libidinis moveat membra mea, recordatione Vulnerum Filij Dei extinguatur. In omnibus adversitatibus non invenit am efficax remedium, quam Vulnera & dolores Christi. In illis dormio securus, & requiesco inter brachia Christi. Christus mortuus est pro nobis. Nihil tamen est illi ad mortem, quod morte Christi nobis non salvatur. Tota spes mea est in morte Domini mei: mors ejus mortuum meum, refugium meum, salus vita, & resurrectio mea.

Et paulò post: *Non possum terri multitudine peccatorum, si mors Domini in mentem venerit; quoniam peccata mea illum vincere non possunt. Clavi & lancea clamant mihi, quod verè recordatus sum Christi, si eum amavero. Longinquè aperuit mihi latera Christi lancea, & ego intravi, & ibi requiesco securus. Qui timet, amet; quoniam perfecta charitas foras mittit timorem, 1. Ioan. 4.* Nullum tam patens est & tam efficax contra ardorem libidinis medicamentum, quam mors Redemptoris mei. Extenda brachia sua in cruce, & expandit manus suas in cruce paratus in amplexus peccatorum. Inter brachia Salvatoris mei & vivere volo, & mori cupio. sic Hugo.

Sanctus Bonaventura Tomo 2. in Stimulo amoris cap. 3. breviter hujus contemplationis dulcedinem expressit dicens: *Secundum est ut vitara, quantam potes, Christo compari pro te passo. Vbi enim & semper ejus passionem, & mortem sibi crudelissimam & penosam, sed nobis necessariam & dulcoratam, debes in corde tuo assidue meditatione pensare. Nisi enim sibi compatiendo noverimus nos compati, secum non poterimus jucundari. Si autem bene ejus Passionem fueris meditat, & multum intraveris lateris ejus, certè pervenies ad cor ejus. O felix cor, quod sic cordi Christi dulciter colligatur! cuius latera sub capite ejus, & dextera amplexatur! Rectè tunc sponsus cum sponsa in cubiculo requiescit. Sed obsecro te, o anima, mihi narra dulcedinem quam tu sentis, quæ solet mihi delicias quibus cum sponso tuo Christi affluas, non occultes. Sed ut bene videas, me non audis, quia cor tuum absorptum est nimio præ dulcore: jam tui interpretis existentis in carcere es oblita. Certe enim te sic amantate nimia esse raptam, ut jam non sit tibi vox penitus neque sensus. Quicquidque autem ad contemplationis quietem & dulcedinem mihi per Christi lateris ostium voluerit introire, faciem serquest & latrorem. sic Bonaventura.*

DE
CONTEMPLATIONE
DIVINA
LIBER QUARTUS.

De secunda contemplantium hierarchia, qua rerum invisibilium intuitu ad supernorum assurgit contemplationem, ipsumque DEVM ut unum trinumque intuetur.

PROLOGVS.

POSTVLAT rationis ordo, ut de secunda hierarchia, quæ sedem habet in secundo cælo, nempe intellectu sive intelligentia, qua DEVM in intellectualibus objectis, doni intellectus radiis illuminati, intuemur, differamus. Hæc igitur hierarchia triplici etiam gradu, infimo, medio, & supremo continetur. Primus ex speculatione sui, id est animæ nostræ, quæ DEI imago meritò censetur, ad ipsius DEI contemplationem nos ducit. Et quia duplex est DEI imago in nostra mente; altera naturalibus tantum potentiis insignita; altera, sive potius hæc eadem, donis gratuitis reformata: in utroque sensu qualiter ad DEVM per hanc nobilissimam imaginem ascendere debeamus, dicemus. In secundo loco de speculatione diuinæ unitatis & creatricis essentia, ejusque ineffabilibus attributis. In tertio verò de beatissimæ Trinitatis contemplatione tractabimus.

SECUNDÆ HIERARCHIÆ GRADVS
PRIMVS.

CAPVT I.

De Contemplatione DEI per suam imaginem, nempe animam naturalibus potentiis insignitam.

PRÆCIPUUM & principale speculum ad videndum DEVM sanè est animus rationalis. Si enim invisibilia DEI per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, nullibi quàm in ejus imagine diuinæ cognitionis vestigia expressius sculpta reperientur: hominem enim secundum animam ad DEI imaginem factum certò scimus & credimus quare ad ejus cognitionem aptius speculam, quàm spiritum rationalem non inuenimus. Tergat igitur speculum suum, quilibet cupit videre Deum suum. Exterso autem speculo, ac diligenter inspecto, incipiet ei quedam diuini luminis

claritas interlucere, & diuinus quidam Spiritus sancti radius oculis ejus apparere. Hoc lumen oculos ejus irradiauerat, qui dicebat Psal. 4. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, dedisti latitium in corde meo. Hoc igitur Spiritus sancti lumen nihil aliud est, quàm donum intellectus mentibus nostris inspiratum, quod in primis docet nos penetrare velamina sive tenebras mentis nostræ, donec ad notitiam propriam perueniamus, & imaginem sanctissimæ Trinitatis nobis concreatam agnoscamus, cum Dominus dicat Lucæ 17. Regnum Dei intra vos est, id est, in imagine sua. Ideoque David Psalm. 138. agebat: Mirabilis facta est scientia tua ex me. Vnde S. Augustinus maxime in hoc versatus exercitio lib. 10. Confess. cap. 7. inquit: Quid ergo amo, cum DEVM meum amo? Quis est ille super caput animæ meæ? Per ipsam animam meam ascendam ad illum, transibovim meam quæ hæreo corpori, & vitaliter compagem ejus repleo.

Et infra cap. 27. Serò te amavi, pulchritudo tantæ antiquæ & tam novæ, serò te amavi. Et ecce intueras, & ego soror, & ibi te quarebam, & in ista formosa qua fecisti deformis irrueram. Ea me tenebant longè à te, quæ si in te non essent, non essent.

L

Quare

Speculū
aptissi-
mum ad
Deum
contem-
plandum
est anima
hominis,

Thom. à Jesu Oper. Tom. II.

Quare animus, qui in sui cognitione non est exercitatus, plane ad DEI contemplationem non fuit tollitur: frustra enim cordis oculum erigit ad videndum DEUM, qui non idoneus est ad videndum seipsum. Prius dilcat homo cognoscere invisibilia spiritus sui, quam praelumat invisibilia DEI apprehendere: ex speculatione enim sui ipsi, maxime spiritus sui intelligentia comparatur, ut optime Richardus l. 3. de contempl. c. 6. loquens de hoc contemplationis genere, scribit: Ex hoc exercitio, ait, crescit auri copia, multiplicatur scientia, augmentatur sapientia. Ex hoc exercitio cordis oculi mundatur, ingenium acuitur, intelligentia dilatur. Nihil recte estimat, qui seipsum ignorat. Nescit quam sub pedibus suis omnis mundana gloria jaceat, qui conditionis sue dignitatem non pensat. Nescit omnino, nescit quid de spiritu Angelico, quid de spiritu divino sentire debeat, qui spiritum suum prius non cognovit. Si nondum idoneus es intrare ad teipsum, quomodo ad illam rimandam idoneus eris, qua sunt intra vel supra teipsum? Si necdum dignus es intrare in tabernaculum primum, qua fronte praesumus ingredi in tabernaculum secundum, hoc est in sancta sanctorum? Si nondum moliri potes gressus altos, ut cum Domino IESU, vel saltem cum Moyse ascendas in montem excelsum; qua praesumptione paras volare in caelum? Prius videri ad te, quam rimari incipias, qua sunt supra te. Prius soli ortus sui confinia irradiat, quam ad altiora conscendat.

Qui seipsum ignorat, idoneus non est ad altiora percipienda

Hinc etiam per Salomonem dicitur: Oritur sol, & occidit, & ad locum suum revertitur, ibique renascens, & c. Ergo sol ad locum suum revertitur, ut ibi renascatur; renascens paulatim se ad altiora elevat, ut postmodum celi verticem tangat. Oritur, inquit, sol, & occidit, & ad locum suum revertitur. Sol oritur, quando veritas intelligentia cordi inspiratur; idemque sol occidit, cum intelligentia radius subtrahitur. Sed post occasum sol ad locum suum revertitur, ut iterum renascatur. Solus huiusmodi locus ipse est animus: ex ipso enim animo intelligentia nascitur, quando à divina gratia visitatur. Quid ergo est solem ad locum suum redire, nisi mentis intuitum ad sui considerationem reflectere? Post occasum ergo sol ad locum suum revertitur, quia per subtractionem gratiae ad defectus sui considerationem mentis oculus reverberatur. Per hoc enim quod divina gratia se ad tempus subtrahit, cogitur homo cognoscere quod nihil est, & quod per se nihil potest. Sed post loci sui reversionem iterum renascitur, quia per considerationem propria infirmitatis amissa intelligentia reparatur. Hactenus Richardus.

Qua verò ratione in praxi ex contemplatione animae nostrae ad DEI cognitionem debeamus altius progredi, docet Hugo VIctor. li. 2. de anima c. 20. his verbis: Redeat ergo ad se mens rationalis, & colligat se in se, ut sine imaginibus corporeis seipsam & omnipotentis DEI invisibilem naturam considerare valeat: terrenarum phantasmata imaginum, & quidquid terrenum cogitationis ejus occurrerit, espuat, & talem se intrinsecus querat, & videat qualis est sine istis. Consideret se talem qualis sub DEO super corpus creata est: deinde supra semetipsam surgat, & se ipsam deserat, atque quodammodo in oblivionem sibi veniat, & se contemplatione sui Creatoris humiliter & devotè subjiciat. sic ille.

Sed & clariss. D. Gregorius Homilia 17. in Ezechielem, in illa verbo, Et ostium contra ostium; Nam sapes, inquit, volumus omnipotentis DEI naturam invisibilem considerare, sed nequaquam valeamus: atque ipsi difficultatibus fatigata anima ad semetipsam redit, sibi, de seipsa gradus ascensionum facit;

Descriptio conditionis & operationum animae.

ut primum semetipsam si valet consideret, & tunc illam naturam, qua super ipsam est, in quantum poterit, investiget. Sed mens nostra si in carnalibus imaginibus fuerit sparsa, nequaquam vel se vel animam naturam considerare sufficit: quia per quot cogitationum ducitur, quasi per tot obstacula caecatur.

Primum ergo gradus est, ut se ad se colligat: secundus, ut videat qualis est collecta: tertius, ut super semetipsam surgat, ac se contemplationi Auditoris invisibilis intendendo subjiciat. Sed se ad se nullatenus colligit, nisi prius didicerit terrenarum atque caelestium imaginum phantasmata ab oculo mentis compescere: quidquid de visu, quidquid de auditu, quidquid de odoratu, quidquid de tactu & gustu corporeis cogitationi ejus occurrerit, respicere atque calceare: quatenus talem se querat intrinsecus, qualis ipse est. Nam hec quando cogitat, quasi quassam umbram corporum introrsus versat. Abigenda ergo sunt omnia materiae secretionis ab oculis mentis; quatenus talem se anima consideret, qualis sub DEO super corpus creata est: ut à superiore vivificetur, & vivificetur inferius quod administrat. Quae & sic infusa est corpori, ut non per membrorum partes partibus sit divisam, nam in quolibet loco pars corporis percipitur, tota dolet. Atro autem modo una eademque, vivificatione membrorum perficiens, cum ipsa per naturam non diversabitur per corpus amen agit diversa.

Ipsa quippe est, quia per oculos videt, per aures audit, per nares odoratur, per os gustat, per membra commutat, & tangendo lenes ab aspero discernit. Et cum tam diversa per sensus operatur, non haec diversa, sed una illa in qua creata est ratione disponit. Cum ergo seipsam sine imaginibus corporum cogitat anima, primum ostium intravit: sed ad hoc ostium illud tendit, unde de natura DEI omnipotentis aliquid contempletur. Anima itaque in corpore, vita est carnis: DEVS vero qui vivificat omnia, vita est animarum. Si igitur tanta est magnitudo, ut comprehendi non possit vita vivificata; quis intellectu comprehendere valeat, quanta maiestas sit vita vivificans? Sed hoc ipsum considerare atque discernere, jam est altius intrare; quia ex sua estimatione anima colligit quid de incircumscripso Spiritu sentiat, quae incomprehensibiliter regit, quae incomprehensibiliter creavit.

Conditor etenim noster longe incomparabiliter creaturae suae praesidet, & quaedam operatur ut fiat, nec tamen vivat; quaedam vero ut fiat & vivat, nec tamen discernere aliquid de vita alean; quaedam autem ut fiat, vivat, atque discernant. Et, ut dicitur 1. Cor. 12. operatur unus omnia, sed in omnibus non divisus. Est enim verè summus, & nequaquam sibi dissimilis. Anima autem est per naturam sibi semetipsi diversa non est, per cogitationem tamen quomodo diversa est. Eo enim modo iste quo de visu cogitat, de doctore auditu cogitare obliviscitur; & eo momento iste quo de auditu vel gustu cogitat, de odoratu vel tactu cogitare non praevaleret: quia per contentionem & oblivionem fit semper sibi semetipsi dissimilis, ut nunc haec nunc illud cogitare teneat. Omnipotens autem Deus, quia sibi semetipsi similis est, ea virtute videt qua audit, omnia ea virtute creat qua judicat creatura. Eius ergo & videre, simul omnia administrare est, & administrata conficere. Hactenus Gregorius.

De anima nobilitate & perfectione expenditur.

Vitae de Deo.

Quomodo doli per radiales domos Dei, spiritus Christi templi Spiritus sancti & civitas Regis aeterni?

Triplex vis animae & ponitur

CAPVT

CAPVT II.

De dignitate animæ rationalis ex Patribus
Contemplatio.Extima
animæ
nobilitas
& præ-
stantia
expendi-
tur.

Nihil æquè invitare nos potest ad ingre-
diendum intra nos ipsos, quam nostræ ani-
mæ nobilitatem pensare, quam sepius Patres
expendunt. In primis Richardus lib. 3. de con-
templatione c. 13. Cognosce, ait, quæso, ð homo, di-
gnitatem tuam; cogita excellentem illam animam tuam
naturam, quomodo fecerit eam DEVS ad imaginem
& similitudinem suam, quomodo sublimavit eam su-
per omnem corpoream creaturam, & statim mirari
incipies, quomodo inclitasti in projectione de celo
in terram; & pariter Domino clamaris incipies, Quid
mihi est in celo, & tunc quid volui super terram? Quid
mirum, quæso, si in recordatione conditionis meæ, si ad
conspicuum animæ meæ subit & absque mora confusio
faciet meæ cooperuit me? Quem enim non pudeat, do-
minum mundi, civem celi, dilectam DEI addixisse
servituti corporis, prostruisse spiritibus immundis, diu
tenuisse sub iugo servitutis, ad faciendam carnem cu-
ram in desideris? Mirabitur sane quisque cum anima
sua dignitatem cognoverit, cum bene attenderit quid
sit vel esse debeat, unde vel quid projecta sit: mira-
bitur, inquam, quomodo facta sit quasi vidua domina
gentium, princeps provinciarum facta sit sub tributo.
Ad hanc ut arbitror, considerandum revocare nos vo-
luit qui dixit, Quid est Israel quod in terra inimico-
rum est in veterasti in terra aliena, coquinatus es
cum mortuis, deputatus es cum his qui in inferno sunt.
Hæc ille.

Hugo Victorinus lib. 2. de anima cap. 23. animæ
nobilitatem & dignitatem describens sic ait: Nobili-
tatem creaturæ est anima: civitas namque est DEI, de
qua tam gloriosa dicta sunt, quod ad imaginem & si-
militudinem DEI facta est. Hæc civitas iherusalem me-
rito appellanda est, quia ad fruendum visione illius
summe pacis, quæ fecit utraque unum, creata est.
Mens ejus par aditus est, in qua dum celestia medita-
tur, quasi in paradiso voluptatibus delectatur. Domus
etiam summi Patrius familias est anima, propter uni-
tatem morum; sponsa Christi, per dilectionem; tem-
plum spiritus sancti, per sanctificationem; civitas
Regis æterni, propter concordiam civium.

Et quia nulla est civitas absque populo, disposuit in
in ea conditor noster populum triplicem gradus, id est
sapientes ad consulendum, milites ad propugnandum,
artifices ad ministrandum. Cives huius civitatis sunt
naturales & ingenerati animæ rigores, tamquam indi-
gena, quorum distincti sunt gradus; quia alii superio-
res, alii inferiores, alii medi. Superiores quidem sunt
intellectuales sensus, medi rationales, infimi sensua-
les. Quorum hæc differentia est: animalis sive sensua-
lis appetit visibilia, rationalis discernit, & discretio-
nis oculo aspernatur ea; intellectuales pertrahit ad di-
vina. Intellectuales igitur sensus sunt tamquam ani-
mæ consiliarii, dicentes ei cum Ecclesiaste c. 12. DE-
UM time, & mandata ejus observa, propter hoc
enim est omnis homo. Rationales sunt tamquam
milites, qui hostes concupiscentiarum impugnant per
armam iustitiam. Animales sive sensuales sensus sunt
tamquam rustici & artifices, qui corporalibus rudi-
mentis insistant, & corpori necessaria ministrant.

Triplex
vis ani-
mæ ex-
ponitur.

Hanc triplicem vim animæ, id est sensualem, rationa-
lem, & intellectualem, Philosophi vocaverunt partes
non integrales, sed virtuales, quia potentia ejus sunt.
Sensualitas ea vis animæ est, quæ corpus vegetatur, &
per corporis sensus ista exteriora sentit & discernit.
Omnes enim sensus, tam exteriores quam interiores,

Thom. à Iesu Oper. Tom. II.

ad animam referuntur, utpote ab illa procedentes: ut
enim sentiant, omnes ab anima habent. Ratio est
vis animæ, supra corporalia & infra spiritus alia collo-
cata. Secernit vera a falsis, quod est Logica; virtutes
a vitiis, quod est Ethica; & per experimenta rerum
investigat naturas, quod est Physica.

In his vero tribus tota Philosophia consistit; totam
igitur Philosophiam ratio comprehendit. Intellectus
sive intelligentia ea vis animæ est, quæ de divinis
quantum homini possibile est cognoscitur. Ad celestia
atque penetranda ratio per se non sufficit, nisi a DEO
adjuvetur. Tunc finis ejus, si bene viget, cum ad
notitiam secretorum, quæ diu investigando quæsit,
pervenerit, intellectus seu intelligentia nuncupatur.
Boetius tamen dicit, intelligentiam solius DEI esse, &
admodum paucorum hominum; sed horum alterum
pro altero sepe ponitur. Memoria etiam consors
& cooperatrix est rationi, quoniam sine ea ratio ad
incognita procedere, nec cognitorum scientiam reti-
nere potest. Memoria est vis animæ, accepta retinens,
præterita repetens, elapseda colligens. Humanus igitur
appetitus inter ima & summa positus, cum ple-
rumque in utraque divisus sibi metipsum sit contrarius; in
quancumque partem totus transierit, nomen ejus me-
ritò sortitur. Si carnis voluptatibus pascitur, carna-
lis sive animalis nominatur; si spiritibus desiderii
delectatur, spiritualis nuncupatur; appetitus siqui-
dem est naturalis vis in animante, movendus avi-
de sensibus attributa. Hactenus Hugo Victori-
nus.

Hoc verò totum contemplationis genus, quod
ad propriam nostri ipsorum dignitatis cognitio-
nem pertinet, Richardus quinque divisi gradus
contemplationis animæ, in quibus animæ præcipuas partes live po-
tentias eruditè depinxit. Et quia mirabiles sunt
tam potentia quam operationes animæ, earum
cognitio multum etiam conferre poterit tam ad
nostram, quam omnipotentis & sapientissimi
DEI cognitionem & admirationem. Non erit
abs re si Richardum ipsum loquentem audiamus,
ut abundantior possimus contemplantibus
materiam ministrare.

In primo itaque gradu huius contemplationis, ut
Richardus loquitur cap. 20, lib. 3. de contempl. Primus
consideramus ea quæ pertinent ad animæ qualitatem, contem-
vel essentia ipsius proprietatem; quod vix a quodam & gradus.
perpetuas sit, quæ nullis penis, nullis unquam tormen-
tibus extingui possit; quod non solum possit ipsa in perpe-
tuum vivere, sed corpus etiam ad vitam & ad sensum as-
nimare; quod nullo sustentamento egeat; quod sine sub-
sidio sempiternè subsistat; quomodo sit per tot corporis
membra diffusa, cum sit ipsa simplex, partibusque, ca-
rens individua essentia; quomodo in toto corpore suo,
quasi in suo quodam mundo, sit utique ubique tota,
quemadmodum DEVS invenitur ubique, totus in om-
ni creatura sua; quomodo in illo suo mundo sola vo-
luntate omnia movet atque disponit, sicut in hoc
mundo DEVS solo voluntatis nutu omnia regit, qui
eodem voluntatis nutu omnia creavit.

Invenies in hoc spectaculo & alia multa considera-
tione digna, quæ nec sine admiratione speculari, nec
sine jucunditate possis admirari. Quid tamen mirum,
si invenimus in spiritu rationali miranda multa at-
que stupenda, cum sit præcipua DEI creatura, & ad
imaginem & similitudinem ipsius facta? Cum enim
sit mirabilis DEVS in operibus suis, magnus atque
laudabilis nimis in omnibus magnalibus suis, ubi ta-
men, obsecro, apparebunt mirabilia virtutum ejus
insignia, quam in imagine sua, quam in similitudi-
ne suæ? Absque dubio omnipotentis Artificis industria,
quæ ubique mirabilis apparet, in ejusmodi opere sin-
gulariter eminet.

L 2

Et

Secund^o. Et cap. 21. In secundo huius contemplationis gradu considerantur illa, quae ad cognitionem sunt, vel

grad.

veritatis studio deservire possunt; & quaecumque in augmenta scientiae concurrunt atque conducunt. In hac sane consideratione recte mirantur volubilitatem cogitationis, agilitatem imaginationis, ingenij acumen, discretionis examen, capacitatem memoriae, vivacitatem intelligentiae, & circa haec alia qualibet stupenda & admiratione digna.

Quis enim digne pensare, quis aestimare valeat sufficienter, quis in eius considerationis admiratione non expavescat, si diligenter attendat quae sit illam multiplex cogitationis humana volubilitas, quae sit eius tam inquietae & insatigabilis velocitas, quae per tam multa, tam varia, & tam infinita discurret; quae nulla hora, nullo temporis momento quiescit; quae tot spacia locorum, quae tot volumina temporum in tanta festinatione pretransit; cui undique patet tam facilis transitus, tam agilis discursus de summis ad ima, de imis ad summa, de primis ad novissima, de novissimis ad prima. Sed de imaginationis agilitate facultatis, eius facilitate quid nos dicere sumus, vel quid inde digne dicere possimus, quae omnium eorum quae animus suggerit, in tanta velocitate imaginem depingit? Quidquid aforis animus per auditum haurit, quidquid ab intus ex sola cogitatione concipit, totum imaginatio absque mora, & omni difficultate seposita, per representationem affert, & quamlibet rerum formas sub mira festinatione representat.

Quale, quae, est, tot rerum atque tantarum in momento, in ictu oculi picturas effigere, & iterum easdem eadem facilitate delere, vel alio atque alio modo multiformiter variare? Nonne per imaginationem animus quotidie novum caelum, novam terram creat, & in illo phantastico mundo quasi alius quidam creator quanta libet ejusmodi generis creaturas omni horum aequat, & pro arbitrio format? Nihilominus autem, si ingenij acumen attendimus, quod in illo mirari debeamus, citius invenimus.

Vide quam multa, imo penè infinita humano ingenio pervia sunt, quae nullo unquam corporeo sensu attingi possunt. Vide quomodo illud humani ingenij acumen soleat profunda investigare, intima quaeque penetrare, involuta, perplexa, obscura & in tenebris posita evolvere, enodare, illustrare & in lucem evocare. Intimos, (ut ita dicam) latitantis naturae finis, abditosque recessus vivacitatis suae subtilitate quotidie adit, irumpit, atque pertransit festinans & anhelans semper in ultiora penetrare, & altiora condescendere. Attende quot scientiae disciplinas invenerit, quomodo tot artes excuderit; & tunc incipies obstupescere, & ex nimia admiratione deficere. Sic sanè si memoriae capacitatem, ejusque amplitudinem attendas, invenies absque dubio quod digne mirari debeas. Quantus, quae, est ille tam immense amplitudinis sinus, qui tot rerum substantias, tot substantiarum formas, tot genera rerum, tot species generum, tot individua specierum, individuum verò tot proprietates, tot qualitates, tot quantitates, actiones & passionem, habitus, situs, loca & tempora latitudinis suae ambitu comprehendit, abscondit atque custodit, diuque custodita iterum in medium perducit? Cogita, si potes, quae sint illa gazophylacia, quam multa, quam lata, quam ampla, quam profunda vel alta, quae tot scientia thesaurus, & sapientia gazas possunt undecumque colligere, & inconfuse custodire. Miranda proculdubio memoriae capacitas: sed non minus mirabili intelligentiae vivacitas. Quam sit autem magna vel miranda, facile est perpendere, & ex praedictis colligere. Quidquid enim sensus attingit, cogitatio parit; quidquid imaginatio format, ingenium investigat, memoria conservat: horum omnium nutritiam intelligentia

capit, & cum libuerit, in considerationem admittit, vel in contemplationem adducit.

Et cap. 22. In tertio huius contemplationis gradu consideramus rationalis animi voluntatem, multiformemque ejus affectionem. Quis enim digne explicare possit, quot alternationis modos momentaneum permutationibus induit, quam multiformiter se alternatum vicissitudinum moribus variare consuevit? Cogitet quisque, quibus perturbationibus quotidie animus afficitur; indeque colligat, quam multiformiter variatur. Modo se in fiduciam erigit, modo in dispendium cadit: nunc per constantiam figitur, nunc subitaneis timore concutitur: modo cum irae perturbat, modo ingens furor exagitat. Nec illud adeo mirum, quod variis qualitatibus, diversisque perturbationibus per singula momenta afficitur; sed illud supra modum stupendum, quod sub eodem penè momento saepe contrarias affectionibus tangitur: nunc odio nunc amore ducitur, modo gaudio modo dolore distrahitur. Quam saepe videmus inter mira gratulationis nostrae tripudia, quomodo superveniens subitoque emergens tristitia causa animum vehementer concutit ac deiecit, & omnem illam exultantis animi solennitatem subito in mare rem vertit. Nec tamen adeo mirum, quod pro diversis rebus animus saepe & subito contrarius se qualitatibus induit; sed illud multo mirabilius, quod propter unam eandemque rem contrariis affectibus contrarius affectus superducit. Nam diu multumque dilecta nimis populum odio saepe prosequimur, & vehementer approbata atque desiderata subito detestamur. Sed ut adhuc amplius mireris, unum eandemque hominum affectum, si diligenter attendere velis, circa unam eandemque rem multiformiter variare videbis. Nam modo de magno fit parvus, modo de parvo fit magnus: quandoque autem de magno fit major, quandoque de modico fit & adhuc minor.

Deinde cap. 23. ita prosequitur: In quarto huius contemplationis gradu virtutem deliberationis consideramus. Quomodo tot animi affectiones quotidie in virtutes redigit, in quas eas & per discretionem disponit, & in bona intentione figit.

Et paulo post: Nonne illius officium est, totam illam internam familiam turbam, tot cogitationum, tot affectionum pro arbitrio disponere, & imperantem more suae legibus subjugare, quotidie iudicium & iustitiam facere, dominari avariis usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum? Nonne ipse est carnalis desideria fortis castigatione percutere, fluctuantium cogitationum tumultus violentè reprimere, saepe quotidie ad spiritalem pugnam accingere, ad accendendam vindictam in nationibus, increpationes impopularum? Nonne ipse est, omnes rebelles animi motus, elationumque fastus fortiter premere, hostiliumque illam virtutum exercitum viriliter opprimere, ad aligantius Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manibus ferreis? Debet autem non solum vitia reprimere, verum etiam virtutes excolere, familiamque virtutum fortis animadversione ferire; domum autem David sagaciter disponere, & diligenter enutrire. Iudicabit itaque in nationibus, implebit ruinas, conquassabit capita in terra multorum. Sed & super solium David & super regnum eius sedebit, ut confirmet illud & corroboret in iudicio & iustitia. Quis autem digne describat, quae vel quantae sint illae virtutum turbae, terrarum ut castrorum acies ordinatae, ipsius disciplinam instruenda, ipsius ordinatione disponenda? Quales, quae, vel quanta credende sunt illae virtutum phalanges, quae currus Pharaonis & exercitum ejus evertunt, quae Salomonis nostri currum undique cingunt & succurrunt? Currus DEI decem milibus multiplici, militum letantium; Dominus in eis in Sina in sanctis

Sed si tantis virtutibus pollet in hac etiam vita qualem anima perfecta, quanta, quæso, erit illa virtutum consummatio, quam habebit in illa summa futura plenitudinis gloria? Hæc Richardus.

Quintum vero contemplationis gradum consulo prætermittimus, quia non tam ad animam quam ad gratiam DEI cum ea cooperantis dignitatem spectare videtur. Illud tamen non est prætermittendum, quod in fine capituli 24. idem Richardus scribit eodem libro, quod ad cognitionem suæ ipsius non parum conducit, dum inquit: Multum enim per omnem modum animus tam ad dilectionem DEI, quam ad despectum sui proficit, cum sepe attendit, cum plene agnoscit quam per se nihil possit, quam admiranda, quam amplectenda illius gratia, per quam ita operatur in nobis omnia opera nostra, ut sint tam sua quam nostra. Superius aspernavimus quam sine multiplicibus vel multis formis humani cordis affectibus: hos atque ille Spiritus Domini quotidie in electis suis paulatim contempletur, & in unam harmoniam conformatur, & gratia sua plectro quasi citharæ doctissimus, hos extendendo, illos relaxando, ad concordem quandam consonantiam coaptat, donec reboet ex his in auribus Domini Sabaoth melodia quedam melliflua, & supra modum dulcis, tamquam citharæ dorum multorum citharizantium in citharis suis. Sed si tam mira harmonia, & tam multiplex consonantia surgit de corde uno in tantam pluralitatem tam multiplicium affectionum, quæ, quæso, vel quantæ erit in illa super electum animorum consona concordia, concors, consonantia, in tanta multitudine tot millium Angelorum, tot animarum sanctorum exultantium & laudantium viventem in secula seculorum. Hæc omnia utique agit atque disponit multis formis illa divini gratia Spiritus, qui, ut superius jam dictum est, operatur omnia in omnibus. Hæc Richardus.

CAPUT III.

De eadem speculatione DEI per imaginem animæ nostræ naturalibus potentibus insignita.

HUGO Victorinus de DEI imagine in anima rationali refulgentem, prælatum inter alios Patres lib. 2. de anima cap. 21. & aliis pertractavit, ubi sic inquit: Tanta dignitas humana conditionis esse cognoscitur, ut non solum iubentis sermone (sicuti alia sex dierum opera) sed consilio sanctæ Trinitatis, & operæ divinæ maiestatis creatus sit homo; ut ex primæ conditionis honore intelligeret, quantum deberet suo Conditori, dum tantum in conditione mox dignitatis privilegium præstitit ei Conditor, & tanto amplius Conditorum diligeret, quanto mirabilius se ab eo conditum intelligeret. Nec ob hoc solum quidem, quod consilio sanctæ Trinitatis sic excellenter a Conditore conditus est, sed etiam quod ad imaginem & similitudinem suam Creator omnium eum creavit; quod nulli alteri ex creaturis donavit. Quæ imago diligentius in interiori hominis nobilitate est consideranda.

Primo quidem, quod sicuti DEVS unus semper ubique totus est, omnia vivificans, movens & gubernans, sicut Apostolus ait Actor. 17. quod in ipso vivimus, movemur, & sumus; sic anima in suo corpore ubique tota viget, vivificans illud, movens & gubernans. Non enim in maioribus corporis sui membris maior, & in minoribus minor; sed in minimis tota est, & in maximis tota. Sic infusa corpori est, ut non per membrorum partes parvis sit divisa: nam in quolibet lo-

co pars corporis percutitur, tota dolet.

Miro autem modo una eademque vivificatione membris prædens, cum ipsa per naturam non sit diversa, per corpus tamen agit diversa: ipsa quippe est quæ per oculos videt, audit per aures, per nares odoratur, per os gustat, per membra omnia tangit, & tangendo lenis ab aspero discernit: & cum non sit diversa, per sit diversa. Ex qua re intelligitur, quod anima est anima secundum modum suum in suo corpore, sicut DEVS est in suo mundo, interius siquidem & exterius, superius & inferius est: regendo superior, portando inferior, replendo interior, circumdando exterior: sic est intus ut extra sit, sic circumdat ut penetret, sic portat ut præsideat. Et sicut DEVS nec crescentibus creaturis crescit, nec decrecentibus decrescit; sic anima nec minutis membris minuitur, nec adauctis augetur. Hæc est imago sive similitudo omnipotentis DEI, quam anima habet in se. Quandam etiam sanctæ Trinitatis habet imaginem. Primo, in eo quod sicut Deus est, vivit, & sapit; ita anima secundum suum modum est, vivit, & sapit. Est quoque & alia trinitas in ea: quia ad imaginem perfectæ quidem & summæ Trinitatis; quæ est in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, condita est. Et licet unus sit anima nature, tres tamen in se vires habet, id est intellectum, voluntatem, & memoriam. Quod idem (licet aliis verbis) in Evangelio designatur, cum dicitur Matth. 12. Diliges Dominum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua; id est, ex toto intellectu, ex tota voluntate, & ex tota memoria.

Nam sicut ex Patre generatur Filius, & ex Patre Filius, procedit Spiritus sanctus; ita ex intellectu generatur voluntas, & ita ex illis ambobus procedit memoria, sicut facile a sapiente quolibet potest intelligi. Nec enim anima perfecta potest esse sine his tribus, nec horum trium aliquid sine aliis duobus integrum constet, quantum ad suam pertinet beatitudinem. Et sicut DEVS Pater, DEVS Filius, DEVS Spiritus sanctus est, non tamen tres Dei, sed unus DEVS, & tres personæ: ita anima intellectus, anima voluntas, anima memoria, non tamen anima tres in uno corpore, sed anima una, & tres vires. Atque in his tribus divinam imaginem gerit mirabiliter in sua natura. Non interior homo, & ex his, quasi excellentioribus anime viribus, iubetur diligere Conditorum; ut quantum intelligitur, diligitur; & quantum diligitur, semper in memoria habeatur. Nec solum sufficit de eo intellectus, nisi fiat in amore eius voluntas: imò nec hæc duo sufficiunt, nisi memoria addatur, quod semper in mente intelligentis & diligentis maneat DEVS, ut nullum potest esse momentum, quo præsentem non habeat eum in memoria. Et ideo mihi iustè videtur dictum, interiorem hominem imaginem esse DEI. Hæc Hugo.

D. Bonaventura in Itinerario mentis in Deum cap. 3. plura de hac divina dilecti imagine, sed omittis aliis tandem in fine capituli concludit: Secundum autem harum potentiarum ordinem (loquitur enim ibi de tribus anime potentibus, memoria, intellectu, & voluntate) & habitudinem ducit in ipsam beatissimam Trinitatem. Nam ex memoria oritur intelligentia, ut ipsius proles; quia tunc intelligimus, cum similitudo, quæ est in memoria, resultat in acie intellectus, quæ nihil aliud est quam verbum. Ex memoria & intelligentia spiratur amor, tamquam nexus amorum. Hæc tria, scilicet mens generans, verbum, & amor, sunt in anima quoad memoriam, intelligentiam, & voluntatem, quæ sunt consubstantiales, coæquales, & coævæ, se invicem circumcinctes. Siquidem DEVS perfectus est spiritus, habet memoriam, intelligentiam, & voluntatem: ha-

Anima

per cor-
pus di-
versa, a-
git, licet
in se non
diver-

Quomo-
do ho-
mo ima-
ginem
habeat
SS. Tri-
nitatis?

Idem
amplius
exponi-
tur.

bet & Verbum genitum, & Amorem spiratum, qui necessario distinguuntur, cum unus ab altero producat; non essentialiter, non accidentaliter, ergo personaliter. Dum igitur mens seipsam considerat per se, tamquam per speculum consurgit ad speculandam Trinitatem beatam Patris, Verbi, & Amoris, trium personarum coeternarum, coequalium, & consubstantialium: ita quod quilibet trium in quolibet est aliorum, unus tamen non est alius, sed ipsi tres sunt unus DEVS. sic ille.

CAPVT IV.

De Contemplatione DEI in sua imagine, donis gratuitis & supernaturalibus reformatis.

IN hoc contemplationis gradu aspirantis divinitus gratie qualitates, modos, effectus (ve cum attentione miramur, & cum admiratione ad Creatoris laudem assurgimus: quidquid enim boni in iustorum cordibus agitur, septiformis ille Spiritus per inspirantem gratiam operatur: nam sine cooperante gratia omnino non sufficimus, vel ad cognitionem veritatis, vel ad amorem virtutis. Si enim ex natura operibus ad divinas perfectiones intrinsecas quasi per scalam ascendimus, plenius sane effectibus gratiae & gloriae, quorum maior est nobilitas, divina penetrabimus, & hoc est DEUM ex supernaturalibus effectibus cognoscere. In hoc igitur gradu contemplamur pariter & admiramur quomodo haec divina gratia tot animi affectiones quotidie in virtutes redgat, & in bona intentione figat, & quomodo insillat, ut omnis nostra affectio ab illicitis ad licita transferatur. Virtute enim huius gratiae agitur, ut affectus boni nutriantur, promoveantur, solidentur, ac ut affectus mali cohibeantur & destruantur, itaque hunc humiliat & hunc exaltat, suscitans de pulvere egenum, & de stercore ei gens pauperem. Nonne gratia officium est (ut recte considerat Richardus, quamvis in alio proposito, lib. 3. de contempl. cap. 23.) totam illam internam familiam turbam, tot cogitationum, tot affectionum, pro arbitrio disponere, & imperantis more sub legibus subiugare? & cetera, quae latius prosequitur, & adduximus superius.

Ad hanc etiam speculationem reduci queunt, tam gratiae, quam gloriae mirabiles effectus. De gloria dicemus infra. Gratiae vero effectum & qualitates declarat idem Richardus lib. 3. cap. 24. Verumtamen, inquit, quam magnum, quam mirabile illud esse creditur, quod quidquid virtutis in nobis operatur, nobis ad meritum imputatur. Et miro quodam incomprehensibilis modo sic nobis sua voluntatis beneplacitum inspirat, ut iuste nobis ad meritum reputari debeat, quidquid bonitatis eius in nobis gratia imprimit vel reformat. Salvo enim humanae voluntatis arbitrio, & omnino absque ulla coactione, qualibet bona voluntas per inspirantem gratiam in divina bonitatis placitum consilatur: & idcirco homini ad retributionum gloriam cumulat quidquid ex libero mentis consensu in ipsa divinitus agitur. Operatur autem illa studiorum bonorum cooperatrix gratia quaedam in nobis quae sunt ad augmentum debiti, quaedam vero quae sunt ad incrementum meriti, quaedam autem quae videntur esse ad inchoationem praemij. Toties namque servituti nostrae debitum divina benignitas auget, & sibi nos magis obnoxios reddit, quoties in nobis scientia & sapientia dona accrescit. Haec itaque & qualibet eiusmodi in augmentum sunt debiti potius quam meriti.

Multipli-
ces divi-
nae gra-
tiae, &
opera-
tionis in
nobis ef-
fectus.

Sed quidquid virtutis divina nobis bonitas inspirat, ad merita retributionis accumulatur: quidquid veritatis suavitatis, quidquid divina dulcedine mentium nostris divinitus infunditur, ad praemij inchoationem quodammodo spectare videtur. Haec omnia operatur utique idem Spiritus. Nam & unctio eius docet nos de omnibus, & charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis, & nihilominus constat esse ab ipso quodlibet gaudium in Spiritu sancto. Vultu autem apertius nosse ad quem fructum solet Spiritus iste spiritum nostrum facundare? Fructus autem Spiritus est, ait Apostolus, caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas.

O quam multa, & quam magna sunt quae Spiritus iste operatur in nobis, dividendis singulis prout vult! Divisiones enim gratiarum sunt, idem autem spiritus. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiae, alii sermo scientiae, alii fides, alii gratia sanctorum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, & cetera innumera in hunc modum. Perpende, obsecro, quam sit spectabile, quaevis salubre, haec & huiusmodi divini Spiritus operationes in speculationem adducere, & in earum contemplatione animi suum ad humilitatem & charitatem roborat, sic ille.

Inter opera autem gratiae primum sibi vendicat locum Christus Dominus, nam, ut recte Rupertus Abbas lib. 1. de operibus, est excellens, immum opus DEI: quia vero ratione per Christum Servatorem, ac per opera gratiae, debemus ad divina assurgere, sequenti Capite ex D. Bonaventurae doctrina, DEO dante, dicemus.

CAPVT V.

De eadem DEI contemplatione ex eius imagine donis gratuitis reformatis, ex D. Bonaventura.

HUJUS contemplationis materiam profundius omnibus aliis D. Bonaventura in capite 4. Imerari tradidit: quare contentum diximus ejusdem verbis tam referre. Sed quoniam non solum, inquit ille, per nos transeundo, verum etiam in nobis contingit contemplari primum principium, & hoc majus est quam praecedens; ideo hic modum considerandi quartum obtinet contemplationis gradum. Mirum autem videtur, cum ostensum sit quod DEVS ita propinquus sit mentibus nostris, quod tam paucorum est in seipsis primum principium speculari. Sed ratio est in promptu: quia mens humana sollicitudinibus distracta, non intrat ad se per memoriam phantasmatibus obnubilata, non redit ad se per intelligentiam concupiscentiae illata, nequaquam revertitur ad seipsam per desiderium suavitatis interna & latrice spiritualis; ideo tot aliter in his sensibilibus jacens, non potest ad se tamquam ad DEI imaginem reverti.

Et quoniam ubi quis ceciderit, necesse habet ibidem recumbere, nisi apponat quis & adjiciat ut resurgat; non potuit anima nostra perfecte ab his sensibilibus relevare ad contritum sui & aeterna veritatis in seipsa, nisi Veritas assumpta forma humana in Christo fieret sibi scala reparans priorem scalam, quae saluta fuerat in Adam. Unde quantumcumque sit illuminatus quis lumine naturae & scientia acquisita, non potest intrare in se, ut in seipso deleatur in Domino, nisi mediante Christo, qui dicit Ioan. 10. Ego sum ostium: per me si quis introierit, salvabitur, & ingreditur & egredietur, & pascua inveniet. Ad hoc autem ostium non appropinquamus, nisi in ipsam credamus, speremus, & amemus.

Tribus
virtutibus
Theologicis
mores
veluti
enda: &
quid ei
illae pre-
rent?

Necesse est igitur, si reintrare volumus ad fructio-
nem veritatis, tamquam ad paradisum, quod ingre-
diamur per Fidem, Spem, & Charitatem mediatoris
DEI & hominum IESU Christi, qui est tamquam li-
gnum vite in medio Paradisi. Superest igitur est igitur
tur imago mentis nostra tribus virtutibus Theologicis,
quibus anima purificatur, illuminatur, & perficitur;
& sic imago reformatur, rescitur, & conformis super-
na Ierusalem efficitur, & pars Ecclesie militantis,
qua est proles (secundum Apostolum) Ierusalem cae-
lestis. Ait enim ad Galat. 4. Illa quae iuxta est
Ierusalem, libera est, quae est mater nostra. Ani-
ma igitur credens, sperans, & amans IESUM Chri-
stum, qui est Verbum Patris incarnatum, increatum,
& inspiratum, scilicet via, veritas, & vita, dum per
Fidem credit in Christum tamquam in Verbum increa-
tum, quod est Verbum & splendor Patris, recuperat
spiritualem auditum & visum: auditum ad suscipi-
endum Christi sermones, visum ad considerandum
ipsius lucis splendores. Dum autem Spe suspirat ad
suscipiendum Verbum inspiratum, per desiderium &
affectum recuperat spiritumalem olfactum. Dum Cha-
ritate completur Verbum incarnatum, ut suscipi-
ens ab ipso delectationem, & ut transiens in illud per
estaticum amorem, recuperat gustum & tactum.
Quibus sensibus recuperatis, dum sponsum suum videt
& audit, odoratur, gustat, & amplexatur, decanta-
re potest (tamquam sponsa) Canticum anticorum,
quod factum fuit ad exercitium contemplationis se-
cundum hunc quartum gradum, quem nemo capit nisi
qui accipit; quia magis est in experientia affectuali,
quam in consideratione rationali.

In hoc namque gradu, recuperatis sensibus interio-
ribus, ad videndum summum pulchrum, ad audiendum
summum harmonicum, ad odorandum summum odori-
ferum, ad degustandum summum suave, ad apprehen-
dendum summum delectabile, disponitur anima ad
mentales excessus, scilicet per devotionem, admira-
tionem, & exultationem, secundum illas tres exclamatio-
nes, quae sunt in Canticis anticorum. Qua-
rum prima fit per superabundantiam devotionis, per
quam fit anima sicut virgula summi ex aromatibus myr-
thae & thuris. Secunda per excellentiam admirationis,
per quam fit anima sicut aurora, luna, & sol,
secundum processum illuminationum suspirantium
animam ad admirandum sponsum considerandum.
Tertia per superabundantiam exultationis, per quem
fit anima suavissima delectationis deliciis affluens,
inmixta totaliter super dilectum suum.

Quibus adeptis, efficitur spiritus noster hierarchi-
cus ad conscendendum sursum secundum conformi-
tatem ad illam Ierusalem supernam, in quam nemo
intrat, nisi prius per gratiam ipsam in cor descendat,
sicut vidit Ioannes in Apocalypsi sua cap. 21. Tunc
autem in cor descendit, quando per reformationem
imaginis, per virtutes Theologicas, & per oblectatio-
nes spiritualium sensuum, & suspensiones excessuum
efficitur spiritus noster hierarchicus, scilicet, purga-
tus, illuminatus, & perfectus. Sic etiam gradibus no-
vem ordinum insignitur, dum ordinat in eo disponi-
tur nutritio, dictatio, ductio, ordinatio, roboratio,
imperatio, susceptio, revelatio, & unio: quae
gradatim correspondent novem ordinibus Angelorum,
ita quod trium primo dictorum gradus respiciunt in
mente humana naturam, tres sequentes industriam,
& tres postremi gratiam.

Quibus habitis, anima intrando in seipsam, intrat
in supernam Ierusalem: ubi ordines Angelorum con-
siderans, videt in eis DEUM, qui habitans in eis, om-
nes eorum operatur operationes. Unde dicit Bernar-
dus ad Eugenium, quod DEVS in Seraphim amat ut
charitas, in Cherubim novit ut veritas, in Idrionis

sedet ut aequitas, in Dominationibus dominatur ut
majestas, in Principatibus regit ut principium, in
Potestatibus tuetur ut salus, in Virtutibus operatur
ut virtus, in Archangelis revelat ut lux, in Angelis
assistit ut pietas. Ex quibus omnibus videtur Deus
omnia in omnibus, per contemplationem ipsius, in
mentibus, in quibus habitat per dona affluentissime
charitatis.

Ad huius autem speculationis gradum specialiter
& praeipue administratur consideratio sacrae Scri-
pturae divinitus immixta, sicut Philosophia ad praece-
dentem: sacra enim Scriptura principaliter est de o-
peribus reparationis, unde & ipsa praeipue agit de Fi-
de, Spe, Charitate, per quae virtutes habet anima re-
formari, & specialissime de Charitate, de qua dicit
Apostolus 1. ad Timotheum. 1. quod est finis praecepti
secundum quod est de corde puro, conscientia bona,
na, & Fide non ficta. Ipsa est plenitudo legis, ut
dicit idem. Et Salvator noster (Matth. 22.) asse-
rit, totam Legem Prophetarum pendere in duobus prae-
ceptis eiusdem, scilicet in dilectione Dei, & proximi:
quae duo innuuntur in uno sponso Ecclesiae Christo IE-
SU, qui simul est proximus & DEVS, simul frater &
Dominus, simul etiam Rex & amicus, simul Verbum
increatum & incarnatum, formator noster & refor-
mator, & o: qui etiam summus hierarcha est, pur-
gans, illuminans, & perficiens sponsum, scilicet to-
tam Ecclesiam, & quamlibet animam sanctam. De
hoc igitur hierarcha & Ecclesiastica hierarchia est to-
ta sacra Scriptura, per quam docemur purgari, illu-
minari, & perfici, & hoc secundum triplicem legem
in eam aditam, videlicet naturae, Scripturae, & gra-
tiae. Haecenus D. Bonaventura.

CAPVT VI.

De Contemplatione caelestis gloriae, ac felicitate Beatorum.

POSTQVAM egimus de virtutibus & donis
gratuitis, quibus imago DEI exornata nos ad
ipsius DEI (auctoris supernaturalis horum do-
norum) munificentiae, bonitatis, & sapientiae
contemplationem invitat; rectus differendi or-
do postulat, ut delectatio, & gloria, quae
veluti corona & praemium his donis & gratis
correspondent, aliqua dicamus. Nam quod ele-
sti regnabunt cum Christo, tot erunt praemia, &
de tot unio scilicet, qui salvabitur, erunt gau-
dia. Multiplex autem est, & varia materia huius
contemplationis.

CONTEMPLATIO PRIMA.

De carentia omnis mali in vita beata.

PRIMA contemplatio ea esse poterit, sibi
summam esse requiem, & omnis mali carentiam
conspiciamus. Sanctus Augustinus Serm. 37.
de Sanctis: Vbi non est paupertatis metus, non egritudo
imbecillitas; nemo leditur, irascitur nemo, in-
videt nemo; cupiditas nulla exardescit, nullum cibi
desiderium, nullus honoris aut potestatis pulsus
ambicio; nullus ibi diaboli metus, insidiae demonum nulla,
terror gehenna proci; ibi mors neque corporis erit,
neque animae. sic ille.

Richardus in illa verba Cantic. 3. Letitulum Sa-
lomonis sexaginta sortes, &c. sic inquit c. 10. Salomō
pacificus interpretatur, & significat Christum, qui
pacificus est, quae in caelis & in terris sunt, qui Patri
peccatores reconciliavit, & inter Angelos & homines

Quomo-
do sit
Deus
omnia in
omni?

Per quas
virtutes
sic anima
speciali-
ter refor-
manda?

Beati
quot ha-
bent in
caelo fo-
cios, tot
habebunt
gaudia.

Novem
gradus,
qui re-
spondet
novem
ordinibus
Angelo-
rum.

Quare
quies di-
catur
Lectul⁹

concordiam reformavit, peccatores conversos iustus sociavit. Quos vero hic in concordia sociat, in Regno etiam perpetua charitate & pace sibi coniungit, & ad quietem perpetuam perducit. Quia quies lectul⁹ dicitur, quia in illa ab omni inquietudine & laboribus huius vite pausat. In illa quiete pausat, qui hic pro DEO laboraverunt: ibi enim, ut in Tob legitur, requiescunt sepi robore, & quondam vinchi, absque omni molestia. Illi aeterna quies reficit & remunerat, quos hic labor preceptorum & virtutum profectus fatigabat; & qui hic vinculis humana infirmitatis ligabantur, ibi disruptis vinculis DEO sacrificant hostiam laudis. Vincula haec sunt fames, sitis, somnus, lassitudo, & cetera huiusmodi, quae omnia ibi cessabunt; quia non esurient neque fricient amplius, nec labor erit ibi, nec dolor, nec cadet super illos sol iste materialis, qui eos urat, sed neque estus tentationis: iam enim tunc dicit eis Spiritus, ut requiescant a laboribus suis & tentationibus.

Magni
Christi
dolores
magna
gaudia
membris
ejus con-
tulerunt.

Spiritus, qui eos ad obediendum preceptis roboravit, tunc ut quiescant a labore dicit: qui enim ingressi sunt in requiem illam, requieverunt ab operibus & a laboribus suis, sicut & a suis DEVIS, quibus pro homine laboravit, & cum redemit. Ab his laboribus requievit in se, pro his laboribus requiescunt in illo membra eius. Nullus unquam sicut ille laboravit, quia non fuit dolor sicut dolor ejus: sed secundum multitudinem dolorum ejus consolationes aeternae letificaverunt membra ejus, quia magni dolores ipsius magna gaudia membris ejus contulerunt; magnus labor perpetuam requiem, & amara mors sempiternae vitae dulcedinem. sic ille.

CONTEMPLATIO SECUNDA.

Fruitio perfecta omnium bonorum.

SECUNDA contemplatio erit de fruitione perfecta omnium bonorum, qua in illo caelesti Regno gaudent Beati; de qua optime Hugo Victorinus lib. 1. de anima cap. 4. Præmium autem, inquit, est videre DEVM, vivere cum DEO, vivere de DEO, esse cum DEO, esse in DEO, qui erit omnia in omnibus; habere DEVM, qui est summum bonum. Et ubi est summum bonum; ibi est summa felicitas, felix securitas, & securitas aeternitas: ibi est vera latitudo, plena scientia, omnis pulchritudo, & omnis beatitudo.

Descri-
ptio cae-
lestis
beatitu-
dinis.

Est ibi pax, pietas, bonitas, virtus, & honestas, Gaudia, latitudo, dulcedo, vita perennis, Gloria, lux, requies, amor, & concordia dulcis. Sic cum DEO homo beatus erit, in cuius conscientia peccatum inventum non fuerit. Videbit DEVM ad voluntatem, habebit ad voluptatem, fruatur ad jucunditatem; in aeternitate vigeat, in veritate fulgeat, in bonitate gaudeat. Sicut habebit permanenti aeternitatem, sic cognoscendi facilitatem, & requiescendi felicitatem: civis siquidem erit illius sanctae civitatis, cuius Angeli cives sunt, DEVIS Pater templum, Filius ejus splendor, Spiritus sanctus charitas.

O civitas caelestis, mansio secunda, patria fertilis & ampla, totum continens quod delectat sine murmure, incolae quieti, homines nullam indigentiam habentes! Quam gloriola dicta sunt de te, ait Psalmista Psal. 86. civitas DEI! sicut letantium omnium habitatio est in te: omnes letantur in latitudo & exultatione, omnes delectantur de DEO, cuius aspectus pulcher, facies decora, eloquium dulce; delectabilis est ad videndum, suavis ad habendum, dulcis ad perfruendum. Ipse per se placet & sufficit ad meritum, sufficit ad primum, nec extra illum quidquam queritur, quia totum in illo invenitur quicquid desidera-

tur. Semper liber cum aspicere, semper habere, semper in illo delectari & illo perfrui. In illo clarificatur intellectus, purificatur affectus ad cognoscendum & diligendum veritatem. Et hoc est totum bonum hominis, nosse scilicet & amare Creatorem suum.

Quae ergo nos tangit vesania, vitiis sitire abstinendum, huius mundi sequi naufragium, vitia laborum pati infortunium, impia tyrannidis terre dominatum, & non magis convolare ad Sanctorum felicitatem, ad Angelorum societatem, ad solennitatem supernae letitiae, & ad jucunditatem vitae contemplativae, ut possimus intrare potentiam Domini, & videre superabundantes divitias illas bonitatis ejus. Ibi vacabimus, & videbimus quam dulcis est Dominus, & quam magna multitudo dulcedinis ejus. Videbimus gloria decorum, & Regia potestatem bonorum: cognoscemus Patris potentiam, Filii sapientiam, Spiritus sancti benignissimam clementiam; & tunc habebimus notitiam illius summae Trinitatis.

Nunc corpora per corpus videmus, imagines etiam corporum cernimus, tunc vero ipsam Trinitatem puram mentis intuitu videbimus. O beata visio, videre DEVM in seipso, videre in nobis, & nos in eo felici jucunditate, & jucunda felicitate! Quicquid desiderabimus, totum habebimus, nihil amplius desiderantes: & quicquid videbimus, amabimus, ipso amore beati, beati dulcedine amoris, & suavitatem contemplationis. Haec erit summa illius contemplationis, haec erit summa illius felicitatis: quoniam intelligitur in seipso puro esse summa Divinitas, comprehenditur in ea incomprehensibilis Trinitas, patebit arcana Divinitatis, videbitur & amabitur DEVIS: & hac visio & delectatio totum cor hominis implet & satiat, tota erit illius beatitudinis consummatio. Una erit omni lingua & jubilatio indefessa, unus affectus, amor aeternus. Patebit veritas, implebitur charitas, & erit integra corporis & animae societas.

Fulgebit sicut sol humanitas glorificata, quiescit concors carnis & spiritus societas, Angelorum & hominum unum erit gaudium, unum colloquium, unum convivium: non languebit amor, nec liquebit dilectio. Praesentibus omnibus bonis nulla erit dilatio afflicto; quoniam beaticae divinae maiestati praesentia omnia erit omnia, & erit communis apertum omnipotentia, sapientia, pax, iustitia, & intelligentia. Non erit in illa pace diversitas linguarum, sed pacifica & concors concordia morum & affectionum. In torrente illius voluptatis nihil ultra appetet concitata satietas, tanta erit felicitas. Ibi siquidem erit cumulus felicitatis, supereminens gloria, superabundans latitudo.

Sed ad haec quis idoneus? Profecto verus penitens, verus obediens, amabilis socius, fidelis servus. Verus penitens semper in labore & dolore dolet de peccatis, laborat pro futuris cavendis: vera siquidem penitentia, sine temporis intermissione de peccato dolere. Sic plange commissa, ut non committat plangenda: irrisor namque est & non verus penitens, qui adhuc agit quod peniteat. Si ergo vis verus penitens esse, cessa a peccato, & noli amplius peccare: quam manum est penitentia, quam sequens compungit culpa. Haec tenas Hugo Victorinus.

Richardus in Cantica cap. 10. pulchre, ut lolet, hanc fruitionem delectibus. Iste enim, inquit, sunt plateae Ierusalem, id est, viae Ierusalem Ierusalem, qui vident DEI pacem. Haec plateae sunt rationis memoria, voluntas, quae lata sunt, quia multa in hiis plateis influunt, intrant, & exennt. Quanta comprehendit ratio, quanta memoria, quanta voluntas! Sed platea ista firmetur, id est, complenabuntur, id est, perficiantur compiebunt ut autem mundo, id est, divina sapientia &

DEI fruitione: singula enim DEVS occupabit, letificabit, beatificabit, & perfecte satiabit. Quidquid enim sapere poterit ratio, quidquid recollere memoria, quidquid desiderare voluntas, DEVS erit, & singula haec implebit; quia omnia in omnibus erit, & cantabitur canticum letitiae de felicitate beatitudinis aeternae.

Ibi dum iusti sine fine damnatorum cruciatu conficiunt, in DEI laudibus crescunt, quia & in se cernunt bonum quo remunerati sunt, & in illis supplicium quod evaserunt. Erit gratiarum actio, & vox laudis. Gratias agent liberatori suo DEO, & cum perpetua charitate diligant: in quo etiam signa sua liberationis, cicatrices videlicet & Vulnerum, indefinenter aspicient. Quamvis, remissis periculis, & miseria quam evaserunt, tanto exultantes dicent: Tortentem pertransiit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra quam inolerabilem; ac laudantes DEVM subjungent: Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captivum de nobis eorum, scilicet demonum. De laqueo, quorum? venantium, animae eorum erepte sunt, & contritus est laqueus; quia cessavit tentatio, & ipse sunt liberati. Sed inimici vinculi aeternae damnationis sunt ascripti, quos etiam semper videbunt in inferno, ut eorum conspectu tormentis, semper gaudeant, & liberatorem suum diligant, & gratias illi agent. Vnde ad Iob Dominus loquitur, quod diabolum electi accipiunt in premium sempiternum: & quia hic se cum eis dum eos tentando affligit, & illic dum visa eius poena gaudebunt quam evaserunt.

Pro his omnibus erit gratiarum actio, eritq; vox laudis: quia quem diligunt, perpetuo laudabunt. Laudabit enim Ierusalem, id est, visio pacis, id est omnes videntes illam pacem, laudabunt Dominum, qui est eorum pax & exultatio, & aeterna beatitudo; & in pace sua & concordia, & in charitate sua suos unit in Regno & conjungit, ut & quidquid felicitatis & gaudij nus habuerit, hoc etiam per charitatem alterius sit, dum iste illi quod ipse habet optat, & ille istius bonum, ut in ipso, sicut in se suum amat. Quot ergo electi regnabunt cum Christo, tot erunt ibi premia, & de tot uniuscuiusq; qui salvabitur erunt gaudia. Si quis computare possit numerum civium supernorum, etiam computare poterit gaudia singulorum; quia tot sunt electorum gaudia.

Videndum est nunc, quam insusa & quam diuturna sunt. Conferamus gaudium huius vitae ad gaudium patriae. Si duplicemus, si triplicemus, si quadruplicemus, si multiplicemus quantumcumque, numerus per numerum multiplicari potest, non pertingimus ad aequalitatem gaudij Beatorum. Et quia hic igniculus, ibi caminus, sicut dicit auctoritas: Vivit Dominus, cuius ignis in Sion, & caminus in Ierusalem. Sed nec ad terminum, quia infinitum est, sicut immensitate, ita aeternitate, quantum ad comprehensionem vitae praesentis: ita ut nulla comparatione, nulla computatione ad magnitudinem huius gaudij sive diuturnitatem possimus attingere. Dictum est quam multipliciter sit hoc gaudium, quam magnum, quam diuturnum; videndum nunc quid sit, & in quo sit. Vnde sciendum, quod ipsum in DEO est, & DEVS est. Neque enim verum atque perfectum dici posset, si non DEVS esset, vel extra DEVM esset. Et quia nihil verum, nihil perfectum extra DEVM, nec creatura ad similitudinem DEI facta aliquid praeter DEVM sufficere, vel perfecte hanc possent implere: hoc est illud plenum gaudium, quod in Evangelio Dominus petere & querere monet, & quod accepturos esse petentes perhibet. Et hoc est illud, quod oculos non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quod DEVS suis

preparavit. Parvus & magnus ibi sunt, & servus liber à domino suo.

Et infra eodem capite: Edent enim & bibent in mensa ejus in Regno suo. Huius mensa requies, ut in Iob legitur, plena est pinguedine. Requies illius mensae est refectio illius gloriae, quae plena est pinguedine: quia perfecte satiat, sicut dicit Propheeta: Satiabor cum manifestabitur gloria tua. Illa gloria satiabitur, & pariter illam desiderabimus, nec desiderium habebit defectum, nec satietas fastidium; quia desiderium comitabitur satietas, & satietatem desiderium: illius enim immensitas praestabit satietatem, & dulcedinis gustus desiderium. Semper ergo satiabitur, & semper delectabit.

Hac est illa refectio, hac est illius mensa requies plena pinguedine. Satiabimur enim ex adipe frumentis, quod in terram cecidit, id est, Divinitate Salvatoris nostri, qui defectum nostrae mortalitatis suscepit, ut nos sua Divinitate reficeret. De torrente id est transitoria & turbulenta passione bibit in huius mundi via, ut nos torrente voluptatis suae potaret in patria. Qui calicem passionis bibit, & nobis fontem aquae vitae aeternae preparavit. Haec sunt deliciae, illa refectio, illa abundantia Ierusalem, illa requies & pinguedo illius mensae. Ille torrens voluptatis quo inebriantur electi, ut obliviscantur & expertes sint omnis miseriae, & gaudeant sine fine. Haec est beatitudo, requies, & lectulus Pacifici nostri, ubi pascit suos huius delicias, & ubi cubat in meridie. Hic lectulum habet sponsa cum sponso in nocte, id est, in huius vitae cecitate; ibi autem in meridie, id est, plena charitate & cognitione. Hic cognoscit tantum ex parte, ibi cognoscit sicuti est, & perfecte: ibi dormit, & requiescit in pace, sine omni perturbatione, & in idipsum, id est, in illius pace quiescit, qui est pax & gaudium, quod est idipsum. Et quia semper idem est, & eodem modo est, nec mutatur aliquando, nec finitur; quia nec habet transmutationem, nec vicissitudinis obumbrationem. Illam plenitudinem & delicias cogitando circumscribunt, & considerando ambiunt devoti & fortes, qui in adimplendis praeceptis viriliter desudant. Haec tenet Richardus.

Quare merito Hugo Victorinus exclamat dicens li. 4. c. 4. de anima, prope finem: O vita vitalis, vita sempiterna, & sempiternae beatitudo, ubi gaudium sine dolore, requies sine labore, dignitas sine tremore, opes sine amissione, sanitas sine langore, abundantia sine defectione, vita sine morte, perpetuas sine corruptione, beatitudo sine calamitate! Vbi omnia bona in charitate perfecta, ubi species & visio faciei ad faciem, ubi plena scientia in omnibus & per omnia. Vbi summa DEI bonitas cernitur, & lumen illuminans à Sancto glorificatur. Vbi praesens majestas DEI conspicitur, & hoc vita cibo sine defectu mens intuentium satiatur. Vident & videre desiderant, sine anxietate & sine fastidio satiantur. Vbi verus iustitia Sol mira sua pulchritudinis visione omnes reficit, & ita universos caelestis patriae cives illuminat, ut luceant ipsi, lumen videlicet illuminatum per DEVM, lumen illuminans ultra omnem solis nostri splendorem, atque cunctarum stellarum claritatem, immortales adherentes Deitati, ac per hoc immortales & incorruptibiles facti, juxta a promissionem Domini Salvatoris Ioan. 17. Pater, quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum, & illi sint tecum, ut videant claritatem meam, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, & ipsi in nobis unum sint. O Regnum calorum, Regnum felicissimum, Regnum carens morte, & vacans fine! Cui nulla tempora succedunt per aeternum, ubi continuus sine nocte dies nescit habere tempus, ubi victor miles donis ineffabilibus cumulatur,

In ceteris desiderium comitatur satietas, & satietatem desiderium.

Alia caelestis vitae descriptio.

Nobile

Nobile perpetua caput amplectente corona. sic
Hugo Victorinus,

CONTEMPLATIO TERTIA.

Angelorum aliorumque Beatorum societas.

TERTIA contemplatio erit circa Angelorum, aliorumque Sanctorum societatem, de qua Augustinus *Serm. 37. de Sanctis*, Verum, ait, super hac omnia est consociari Angelorum, & Archangelorum ceteribus, Thronis etiam & Dominationibus, Principatibus & Potestatibus, omniumque celestium supernarumque Virtutum contuberniis persui, & intueri agmina Sanctorum splendidius sideribus micantia, Patriarcharum fide fulgentia, Prophetarum spe latantia, Martyrum purpureis victoria coronis lucentia, Virginumque choros candentia festa gestantes inspicere. sic ille.

CONTEMPLATIO QVARTA.

De Angelorum ac Sanctorum proprietatibus & eorum exercitiis.

QVARTO contemplator in Angelicis ordinibus, Sanctorumque choris, ac praecipue in beautilima Virgine figet obtutus, eorumque proprietates attributaque contemplabitur. De hac contemplatione pulchre & breviter Hugo, qui *lib. 4. de anima c. 14.* introducit nuntium quemdam de aeterna vita, & de gaudiis caelestibus euntianem, ac dicentem: Vidi talia quae nullus hominum potest digne loqui, dicam tamen aliquid prout poterit. Vidi DEVM, sed per speculum, & in enigmate. Contemplatus illam ineffabilem individua Trinitatis maiestatem initio sineque carentem. Sed quia lucem habitat inaccessibilem, ab ipsa luce reverberati sunt oculi mei, & intuitus obtusus. Exuperat enim omnem sensum, omnemque intuitum illa claritas, illa pulchritudo. Aliquantisper tamen intuitus sum Dominum IESVM Christum in dextra Patris sedentem, in aeterna vita regnantem, quamvis super omnem creaturam adeo speciosum, ut in eum desideret. Angeli prospicere: adhuc tamen vulnera passionis, quibus nos redemit, in corpore suo habentem, Patri pro nobis assistentem. Vidi iuxta ipsum gloriosam Matrem ejus, cum omni honore & reverentia in throno mirabili sedentem, super omnes ordines beatorum hominum & Angelorum exaltatam, suum filium pro nobis interpellantem, & ejus cui vult miserentem. Sed hanc admirabilem claritatem matris & filij diu ferre non sustinens, converti aspectum meum ad illos beatorum spirituum ordines, qui ante DEVM assistunt, quorum sempiterna beatitudo de visione DEI & amore, nec minuitur, nec finitur, sed semper crescit & permanet.

Sed nec istorum quidem dignitates & gradus, laudes quoque quas Creatori referunt, ullus hominum cogitare, nedum enarrare sufficit. Deinde Prophetas intuitus sum, & Patriarchas viro exultantes gaudia, qui eam quam olim à longe salutaverant, patriam obtinent, qui ea, quae in spiritu praeviderant, completa conspiciunt. Vidi Apostolos in thronis sedentes, tribus & linguis omnes iudicare paratos, & de pauperibus & de infirmis tam gloriosos, tamque sublimes factos à Domino IESU, satisque super hoc miratus sum. Vidi, sed pervidere non potui innumerabilem beatorum

Martyrum exercitum, gloria & honore coronatum, Martyrumque passionibus huius temporis, quae peritulerant, immortales, reputabant ad illam gloriam, quae revelata erat in eis. Horum felicitate & gloria diu delectatus, reperi spei gloriosam multitudinem Confessorum, inter quos viri Apostolici & Doctores, qui sanctam Ecclesiam doctrinis suis manuerunt, fulgent quasi stella in perpetuas aeternitates. Sunt ibi Monachi, qui pro claustris & cellis angustis, immensa & sole clariora palatia possidentes, pro asperis tunicis nive candidiores ornibus, suavitatem molliores vestes induti, ab oculis eorum abstergit DEVS omnem lachrymam, Regem in decore suo vident. Postremo ad chorum Virginum reperi, quarum (ut dicitur Apocal. 14.) gloria, etiam, & melodia dulcis. Nam cantabant canticum, quod nemo alius poterat dicere, nulla hominum eloquentia digne enarrare potest, sed ader in regione earum tam suavis erat, ut omnia aromatum genera exuperet.

Et infra cap. 25. Omnium simul in communi affectu sepius formis est. Vivunt, sapienter, amant, gaudent, laudant, veloces sunt, securi sunt. Vivunt vita sine fine, sine molestia, sine diminutione, sine annis, adventu, fine. Vita eorum, visio & cognitio beata Trinitatis, sicut Dominus ait, Ioannis 17. Hec est vita aeterna, ut cognoscant e Deum verum, & quem misisti IESUM Christum. Sapienter consilia atque iudicia DEI, quae sunt abyssus multa. Sapienter causas & naturas, & origines omnium rerum. Amant DEVM incomparabiliter, quia sciunt unde & ad quid DEVS eos provexit. Amant singuli singulos, sicut seipsos. Gaudent de DEO ineffabiliter, gaudent de tanta sua beatitudine. Et quia unusquisque unumquemque diligit sicut seipsum, tantum gaudium quiescat habet de bono singulorum, quantum de suo, quantum bonum quod non habet in seipso, possidet in altero. Constat igitur, quod singuli tot gaudia habent, quot socios; & singula gaudia tanta sunt singulis, quantum proprium singulorum. Cum autem quisque plus amet Deum quam seipsum & omnes alios secum, plus gaudet de DEI felicitate quam de sua & omnium aliorum secum. Si ergo cor unumquemqueque vix e aptum suum gaudium, quomodo capiat tot & tanta gaudia? Ideo dicitur Matth. 25. Intra in gaudium Domini tui. Non intrer gaudium Domini tui in te, quia capere non posses. Inde laudant Deum sine fine, sine fastidio, sicut scriptum est Psalm. 83. Beati, qui habitant in domo tua Domine, in saecula saeculorum laudabunt te. Veloces sunt, quia ubicumque esse vult spiritus, ibi est etiam corpus. Omnes securi sunt. Securi sunt de tali vita, de tanta sapientia, de tanto amore, de tanto gaudio, de tali laude, de tali velocitate, quod nullum finem, nullam diminutionem, nullum detrimentum habebunt. Ecce pauca dixi vobis, quae videri in caelo: neque enim ut videri dicere, neque ut sumi videre possim. haec tamen Hugo Victorinus.

Sanctus Bernardus *lib. 5. De consideratione ad Eugenium c. 4.* de gaudiis etiam & proprietatibus beatarum mentium pulchram aliam adducit contemplationem, dicens: Huiusmodi expeditur, age jam dirigatur consideratio in eam, quae sursum est Ierusalem, quae est mater nostra, ac tota tribus memoratu viis caute & diligenter investigemus investigabilia; quatenus tamen licet, vel magis quatenus nobis donabitur. Et primo quidem cives spiritus esse debent, potentes, gloriosos, beatos, distinctos in personis, distinctos in dignitatibus, ab introstantes in ordine suo, perfectos in genere suo, corpore aetherei, immortales, perpetuos, impassibiles, non creatos, sed factos, ad est, gratia, non natura, mente puros, affectu benignos, religione pios, castissime integros, unanimitate indivisibiles, pace securos, à DEO conditos, divinis laudibus & obsequiis

Gloria
Christi
Domini,

SS. Vir-
ginis Ma-
rie,

Angelo-
rum,

Prophe-
tarum,
Patriar-
charum,
Aposto-
lorum,

obsequiis deditis. Hac omnia legendo comperimus, fide tenemus.

Seraphim. Et paulo post: Cernere est in his, qui Seraphim appellantur, quomodo amet, qui unde amet non habet. Sed est & qui nihil horum, quia fecerit odit, quos salvandos fecit, quomodo foreat, quomodo provehat, quomodo amplectetur, quomodo delecta electa juvenit, & paleas ignorantiarum eius ignis ille consumens, ipsam sibi purgatissimam, & suo amore dignissimam reddat.

Cherubim. Cernere est in Cherubim, qui plenitudo scientia dicuntur, DEVM scientiarum Dominum esse, qui solus solam nesciat ignorantiam, qui totus sit lux, & tenebra in eo non sint ulla; totus sit oculus, & qui minime aliquando fallitur, quia minime clauditur; qui extra se non quat at lumen, cui admoveatur, ut videat, ipse qui videt, ipse unde videt.

Thronorum. Cernere est in Throno, quam non suspectus omnis innocentia ludeat in his, qui circumvenire nolit, circumveniri non possit; quippe qui sit amans & videns. Nec vacua seges, tranquillitatem insignit est. De vultu tali iudicium nemini prodere opto, cui insit amor, error absit, absit & perturbatio.

Dominionum. Cernere est in Dominionibus, quanta sit Dominus maiestatis, cuius nutu imperium constat, & imperio universis atque aeternitas terminantur.

Principatum. Cernere est in Principatibus principum, ex quo omnia, & quomodo a cardine ostium, sic ab ipso regi universitatem.

Potestatum. Cernere est in Potestatibus, quam potestativè idem Princeps quos regit protegit, contrariis potestates artens & propulsans.

Virtutum. Cernere est in Virtutibus, unam ubique aequaliter preste esse virtutem, per quam omnia vivificant, efficiant, invisibilibus, immobilibusque, omnia tamen moventem utiliter, tenentem fortiter. Quia cum in minimis usitata effecta apud mortales eruperit, miracula sive prodigia vocant.

Archangelorum & Angelorum. Cernere postremo & mirari est in Angelis & Archangelis veritatem atque experientiam vocis illius, Quoniam ipsi cura est de nobis, qui ad nos & ratorum non desunt iucundare visionibus, instruere revelationibus, suggestionibus commovere, sedulitate solariari, sic Bernardus.

Sed inter omnia amorem mirum inter Christum & Beatos contemplatur, & quomodo diligat quos tanto pretio redemit, quomodo illorum saluti congaudeat, & quomodo ipsi eum diligant, & in eius amore requiescant, & in eo gaudeant per quem se redemptos, & ad tantam gloriam se translatos sciunt, & semper vident.

Quibus hæc celestium gaudiorum contemplatio non omnibus pater, sed his tantum, qui per veram poenitentiam fuerint a peccatorum sordibus mundati, & post diuturnam pugnam a vitiorum passionibus liberati, atque de timore & spe per divinationem gratiam ad perfectam charitatem translati; nam gratiam ad perfectam charitatem translati; tunc hi illuminatis oculis ascendere, atque sapientiae felicitatis gaudia contemplari possunt.

Hactenus DEO largiente de visibilibus ad invisibilem cognitionem ascendimus: restabat jam explicandus fructus a contemplativis ex hac cognitione percipiendus. Quid enim prodest, si in DEO maiestatis celsitudinem & potentiam, si sapientiam & benignitatem contemplerur, si nullum nobis inde colligamus fructum. Præclare Hugo Tom. 3. lib. 7. c. 26. huius contemplationis tres effectus sive utilitates designat, DEI potentiae, sapientiae, & bonitatis correspondentes; quos appellat tres dies invisibilis lucis: ita ut ad contemplationem divinæ potentiae sequatur lux divini timoris, ad sapientiae intuitionem divinæ veritatis

lux corresponderet, ex bonitatis verò contemplatione lux dilectionis sive amoris derivetur. Quas utilitates sive fructus longa oratione bidem prosequitur Hugo. Quare reliquis aliis, hæc tantum, quæ sequuntur interceda censemus.

Postquam igitur nos, quantum DEVS largiri dignatus est, de visibilibus ad invisibilem cognitionem pervenimus, nunc iam mens nostra ad semetipsam redeat, & quid sibi ex hac cognitione utilitatis provenire possit, attēdat. Quid enim nobis prodest, si in DEO cognoscimus maiestatis celsitudinem, & nullam nobis inde colligimus utilitatem? Sed ecce dum de illo interno divina contemplationis secreto revertimur, quid nobiscum asserre poterimus? quid nisi lucem, de regione lucis venientes? Hoc enim decem & necessarium est, ut si a lucis regione venimus, ad iugandas nostras tenebras nobiscum lucem apporremus. Et quis scire poterit quid ibi sumus, si illuminati non redimus? Appareat ergo quod ibi sumus, appareat, quod ibi vidimus. Si ibi vidimus potentiam, apporremus lucem divini timoris: si ibi vidimus sapientiam, apporremus lucem veritatis: si ibi vidimus benignitatem, apporremus lucem dilectionis. Potentia torpentes ad amorem excitet, sapientia ignorantia tenebris & aetatis illuminet, benignitas frigidus calore charitatis inflamet.

Et infra cap. 27. Tres dies habemus intrinsecus, quibus illuminatur anima nostra. Primus dies est timor, secundus est veritas, tertius est charitas. Tres dies est timor, dies potentie, dies veritatis, dies sapientie, dies filii, dies charitatis est dies benignitatis, dies Spiritus sancti, dies claritatis divinitatis, dies sed in nostra mentis illuminatione quasi alium diem Pater, alium Filius, atque alium habet Spiritus sanctus: non quod ullatenus credendum sit, Trinitatem, quæ inseparabilis est natura, in operatione posse separari; sed ut discretio personarum in distinctione operum valeat intelligi. Quando ergo omnipotentia DEI considerata, in admirationem cor nostrum excitat, dies Pater est: quando verò sapientia DEI inspecta, agnitione veritatis cor nostrum illuminat, dies Filius est: quando autem in benignitas DEI attentum, ad amorem cor nostrum inflamat, dies Spiritus sancti est. Potentia terret, sapientia illuminat, benignitas lenificat. In die potentie per timorem morimur, in die sapientie per contemplationem veritatis a strepitu huius mundi sepeli mur, in die benignitatis per amorem & desiderium bonorum aeternorum resurgimus. Hactenus Hugo Victorinus.

Tres dies mystici declarantur, quorum unus Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus.

Quid hi dies in mente operetur?

SECUNDÆ HIERARCHIÆ GRADVS SECUNDVS. CAPVT VII.

Contemplatio DEI secundum quod est unus.

SVBLIMVS ceteris est hoc contemplationis genus, quod divino flante Spiritu aggredi conamur, videlicet ipsius DEI ac immanentium perfectionum eius intuitio. Hucusque per scalam creaturarum ascendimus; sed hac scala perfecti & domestici DEI non egent, egent tamen peregrini: non enim qui exercitatos habent sensus, opus habent ex his quæ facta sunt. Factis notitiam mendicare; unde nec medium requirunt ad eam contemplationem corporis sensum. Sensui ipsi illis est intelligentia ac sapientia, omnia ista in DEO sentiens: & id eo præclarius est contemplationis genus, quando minus aliterius adjumen o indiguit ad omne, quod nosse & contemplari libuerit.

Quanta verò sit huius contemplationis dignitas, inde facile colligatur, quod in ea omnis confide-

Quare ceteris sublimior sit hic contemplationis gradus?

TARTO

ratio atque contemplatio circa summa & divina vertatur. In aliis contemplationis gradibus DEUM in creaturarum veluti speculo contemplatur, in hoc verò ad intelligentiam supercaelestium & divinorum immediatè subleuamur.

In superioribus de visibilibus ad investiganda invisibilia progredi conati sumus; prius à corporea creatura incipientes, qualis est mundus iste visibilis, ad incorpoream & rationalem creaturam, quæ merito minor mundus vocatur, gradum fecimus; deinde à rationali creatura, ab Scripturarum, ac præcipuè à Sapientie incarnatione contemplatione, usque ad magni DEI sapientiam, bonitatem & omnipotentiam conscendimus, Philosophorum more, qui ex creaturis naturali lumine creatricis Sapientie perfectiones summas indagantur. Jam verò ut Theologi Christianissimi DEUM non solum vobis lumine nature cognitum, sed supernaturali Fidei splendore reuelatum, ejus unitatem ac immensitas & incomprehensibiles perfectiones intuentes, quasi ab ipso ejusque perfectionibus & attributis redeuntes ad rationalem creaturam, & alia opera & effectus gratiæ; deinde à rationali creatura ad creaturam corporealem regredimur. Docet enim vos Fides DEUM esse unum ens simplicissimum, omnium visibilium & invisibilium creatorem, sapientissimum, benignissimum, potentissimum, ac demum ex omni parte infinite perfectum; illumque esse omnium creaturarum fontem, & originem indeficientem. Vnde cognitis divinis ac incomprehensibilibus DEI perfectionibus, sapientia inquam, potentia, clementia, & bonitate, aliisque innumeris, harum postea divinarum perfectionum in creaturis quali emicantes fulgores conspiciuntur.

Quid nos fides de Deo doceat?

Ad quæ te extendat hujus contemplationis objectum?

Quæ sint de Deo confideranda?

Verissima est hujus contemplationis materia: pertinent enim ad eam ea omnia, quæ de DEO luminenaturali & supernaturali possunt cognosci, ut quòd DEUS sit ens primum, æternum, incausatum, independens, perfectum, infinitum, immateriale, simplicissimum, adorandum, ac prima omnium & gubernatrix causa. Vnde affirmat Apostolus ad Rom. 1. Invisibilia DEI per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur: sempiterna quoque ejus virtus, & Divinitas. Ad hanc quoque speciem pertinet contemplari (ut breviter notavit Cathartianus de fonte lucis, cap. 11.) quemadmodum DEUS sit bonitas pura, veritas sempiterna, unitas simplicissima, purus actus, omnipotens virtus, sanctitas exemplaris, sapientia æternalis, causa & ratio omnium idealis, esse purum in se subsistens, ac separatum, universorum principium, prima omnis rectitudinis, omnisque justitiae, veritatis, & virtutis regula & mensura: ens in quo est omnis nobilitas, omnis pulchritudo, omnis felicitas ac dulcedo, omnis pietas & justitia, summa charitas, plena libertas, omnisque perfectio absque mensura ac fine, & prorsus simplicissime, ita ut omnia ista sint unum, unitasque in DEO, scilicet simplicissimum ac superditiſſimum ejus esse, tam infinite incomprehensibiliterque perfectum, ut omnia ista in se simplicissime ac supereminenter istius comprehendat. Hac omnia de DEO excelso ac glorioso limpidè, amorosè, & congratulatoriè contemplari, ad hanc contemplationis speciem attinet, sic ille.

Circa hanc Deitatis contemplationem interim aliqua exempla ex Patribus profereamus.

De esse DEI, & quòd principij & essentie ratio propriè soli DEO conveniat, ex

Bernardo,

DIVUS Bernardus lib. de consideratione ad Eugenium cap. 6. Nunc iam transi, inquit, spiritus istius, si forte cum sponsa discrepasse: tu: Paululum cum petranissem eos, invenire quem diligit anima mea, Cantic. 3. Quæ est Non sanè occurrit melius, quam Qui est: hoc ipse de se voluit responderi. Hoc docuit, dicente Moysi ad populum Exodi 3. ipso quidem in iungente: Quæ est, mihi me ad vos. Merito quidem: nihil competentius æternitati, quæ DEVS est. Si bonum, si magnum, si beatum, si sapientem, vel quidquid tale de DEO dixeris, in hoc verbo imitatur, quod est, Est. Nempe hoc est ei esse, quod hac omnia esse. Si centum talia addideris, non recessisti ab esse. Si ea dixeris, nihil addidisti, si non dixeris, nihil minuisse. Si vidisti hoc tam singulare, tam sanctum esse, nomen in comparatione huius quidquid hoc non est, iudicas potius non esse quam esse? Quid item DEVS? Sine quo nihil est: tam nihil esse sine ipso, quam nec ipse sine se potest.

Ipsè sibi, ipse omnibus est; ac per hoc quod amodo solus est ipse, qui suum ipsum est & omnium esse. Quid est DEVS? Principium: & hoc ipse de se responsum dedit Ioannis 8. Multa in rebus dicuntur principia, sed respectu posteriorum: aliquid si aliquid præcedens respicias, ipsum potius principium dabis. Quamobrem si quæras verum simplicis principium, invenias oportet quod principium non habuerit. Ex quo Vniversum caput: ipsum præfatum minime caput. Nam si caput, aliunde caput necesse est. A se enim caput nihil, nisi forte quod putaverit, quod non erat, dare sibi potuisse ac exciperet, aut fuisse aliquid antequam esset. Quid utrumque quia ratio non consentit, constat nihil sibi eximet existisse principium. Quod vero aliud principium habuit, primum non fuit. Verum ergo principium nequaquam caput, sed totum ab ipso caput.

Quid est DEVS? Cui sæcula nec accesserunt, nec decesserunt, nec coætæna tamen. Quid est DEVS? Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Ex quo omnia creabiliter, non seminabiliter: per quem omnia, ne alium auctorem atque alium respectum arbitreris: in quo omnia, non quasi in loco, sed quasi in virtute. Ex quo omnia, tamquam uno principio, auctore omnium: per quem omnia, ne alterum inducatur principium artificem: in quo omnia, ne tertium inducatur locus. Ex quo omnia, non de quo; Quia non est materia DEVS. Efficiens causa est causa materialis. Frustrà Philosophi materiam quaerunt, non requirit materia DEVS: non enim officium Dei, quæsitum, non artificem. Ipse per se in se omnia fecit. Vnde? De nihilo. Nam si ex aliquo fecit, ut finis lud non fecit, ac per hoc nec omnia. Absit ut de sua materia corrupta incorruptibilibus substantia tam multa fecerit, etsi bona, corruptibilia tamen.

Quærit, Si in ipso omnia, ipse ubi? Nihil non minus invenio, quis capiat locum? Quærit ubi non sit? Ne hoc quidem dixerim. Quis sine DEO locus? Incomprehensibilis est DEVS. Sed non parum apprehendisti, si hoc tibi de eo competum est, quod nusquam sit qui non clauditur loco, & nusquam non sit qui non excluditur loco. Suo autem sublimi atque incomprehensibili modo, sicut omnia in ipso, sic ipse in omnibus est. Denique (sicut ait Evang. Ioan. cap. 1.) in mundo erat. Alias verò ubi erat antequam mundus fieret, ibi est. Non est quòd quæras ultra, ubi erat? præter ipsum nihil erat: ergo in seipso erat.

Idem

Idem quoque Bernardus cap. 11. ut supra :
Quid ergo est DEVS? Quod ad vniuersum spectat, finis;
quod ad electionem, salus; quod ad se, ipse novit. Quid
est DEVS? Voluntas omnipotens, benevolentissima vir-
tute, lumen aeternum, incommutabile ratio, summa bea-
tudo, creans mentes ad se participandum, vivificans
ad sentiendum, efficiens ad appetendum, dilatans ad
capiendum, iustificans ad fruendum, dirigens ad acqui-
tatem, formans ad benevolentiam, moderans ad sapien-
tiam, roborans ad virtutem, visitans ad consolationem,
illuminans ad cognitionem, perpetuus ad immortalita-
tem, implens ad felicitatem, circumdans ad securi-
tatem. Haecenus Bernardus.

CAPVT IX.

De eadem contemplatione, ex Richardo.

DE hac eadem contemplationis materia eru-
ditè scripsit Richardus lib. 4. de contempla-
tione cap. 17. his verbis: Quia autem circa Divinita-
tem unitatem consideratur in una & simplici natura,
videamus quàm sit humana intelligentie modum ex-
cedentia, cum tamen sint nihilominus rationi con-
sentanea; & idcirco maxime ad primum Cherubim,
hoc est, ad quintum contemplationis genus pertinen-
tia. Certè principale illud & summum omnium cre-
dimus verè simplex & summè unum, & in illo uno &
simplici bono esse omne bonum. Quantum ad essen-
tiam, nihil illo simplicius; quantum ad efficaciam, nihil
illo multiplicius. Quantum ad essentiam, quid illo sim-
plicius, quod verè & summè unum est? Quantum ad
efficaciam, quid illo multiplicius, quod verè & absque
dubitacione omnia potest? Vide quàm sit difficile, hu-
mana ratione comprehendere omne quod est; & tunc
intelliges, quàm sit incomprehensibile illud bonum in
quo omne bonum est. Supra rationem est, comprehen-
dere quomodo bonum illud verè simplex & summè u-
num omne bonum sit.

Verumtamen huic assertioni ratio humana facile
acquiescit, & sua attestacione alludit considerans, &
affirmans, & veraciter contestans: quia plenam atque
perfectum & omnino sufficiens non esset, si in illo sum-
mo & sempiterno bono boni aliquid defuisset. Quo-
modo ergo comprehendere potest, quod immensum & infi-
nitum est? Magnus, inquit, Dominus, & laudabi-
lis nimis, & magnitudinis ejus non est finis. Sed
quis sensus potest capere, quæ ratio comprehendere,
quomodo possit simul utrumque esse & verè simplex, si
est immensum; & summè unum, si est infinitum? Ec-
tamen ratio cum ratiocinatione attestatur, quia verè
simplex est, quod veraciter compositum non est: quia
omne quod compositum est, naturaliter dividi potest;
& quod naturaliter est divisibile secundum aliquid,
est & commutabile. Consentit ergo ratio, verè simplex
esse; quoniam oportet incommutabile esse, quod con-
stat optimam & summam omnium esse. Apud quem,
inquit, non est transmutatio, nec vicissitudo ob-
umbratio. Si igitur bonum est, incommutabile esse
bonum; & æquè erit, simplex esse. Consequens ergo est,
quia summè simplex est, quod summè bonum est. Si er-
go nihil simplicius, nihil est illo subtilius: & quo nihil
subtilius, nihil illo profundius: & profundissimo nihil
incomprehensibilius, & consequenter nihil incomprehen-
sibilis. Videamus adhuc quid ex mutua collatione pro-
veniat, simplicitatis & immensitatis unitatis & uni-
versitatis. Si omne bonum ibi est, & quidquid ibi est,
summè bonum est; ergo summa potentia, ergo summa
sapientia, summa bonitas, summa felicitas. Vbi verò
summa simplicitas est, totum quod est, unam idemque
ipsam est. Vnum itaque idemque, est ei, esse, & vivere,

Thom. à Iesu Oper. Tom. II.

& intelligere, & posse, bonam & beatum esse: & vide
quàm hoc sit incomprehensibile. Non ergo est aliunde
potens, aliunde sapiens, aliunde bonus, aliunde
beatus.

Cognita ergo quæ sit illa potentia, cui est idem facere,
quod fieri velle. Attende quæ sit illa sapientia, cui
idem est posse quod scire. Pensa quæ sit illa bonitas, cui
quidquid placet, eo ipso decet quod placet: cui quid-
quid dedecet, eo ipso dedecet quod displicet. Confide-
ra, quæ sit illa vita, cui idem est esse quod beatum esse.
Item & illud attende, quia si verè omnipotens est, &
ubique potest. Potenti aliter ergo ubique est, & ubi locus
est, ut ubi loci non est. Si verò potentialiter, & essentialiter;
quia non est alia ejus potentia, & alia ejus essen-
tia. Essentialiter ergo est intra omnia & extra omnia,
infra omnia & supra omnia. Si intra omnia, nihil illo
secretius: si extra omnia, nihil illo remotius: si infra omnia,
nihil illo occultius: si supra omnia, nihil illo sub-
limius. Quid ergo illo incomprehensibilis, quo nihil
remotius, nihil secretius, nihil occultius, nihil subli-
mius? Item si in omni loco est, nihil illo presentius: si
extra omnem locum est, nihil illo absentius. Hæc
Richardus.

CAPVT X.

Rursum de esse DEI, eiusque perfectionum contemplatione.

AD unitatis DEI contemplationem multiplex
ac varia reducitur contemplatio: nam nunc
de mirabili esse DEI, quod nobis ad stuporem &
ardorem dilectionis proponitur, multa scripse-
runt Patres, præcipuè D. Bonaventura cap. 5. Iste-
nerary mentis in Deum, hoc nomen DEI, nempe
esse, quod est nomen primum, æternum, sim-
plicissimum, actualissimum ac perfectissimum,
præclare explanavit. Nec solum de esse DEI, sed
etiam de multiplici perfectione ipsius contempla-
tio, ut de immensitate, bonitate, sapientia, & ce-
teris attributis, quæ de ipso Scriptura docet, ad
hanc reducitur speculationem, quæ omnia brevi-
ter ac eruditè Cassianus Collatione 1. cap. 15. scrip-
sit dicens: Contemplatio verò DEI multisartè con-
cipitur. Nam DEVS non sola incomprehensibilis illius
substantia sua admiratione cognoscitur, (quod ta-
men adhuc in se promissionis absconditum est) sed
etiam creaturarum suarum magnitudine, vel equita-
tis sue consideratione, vel quotidiana dispensationis
auxilio pervidetur; cum scilicet, quæ cum Sanctis suis
per singulas generationes egerit, mente purissima per-
lustramus; cum potentiam ipsius, quæ universa guber-
nat, moderatur, ac regit; cum immensitatem scientia
ejus, & oculum, quem secreta cordium latere non pos-
sunt, trementi corde miramur; cum arena maris, an-
darumque numerum dimensum ei cognitumque pavide
cogitamus; cum pluviarum guttas, cum saculorum di-
es & horas, cum præterita futura & universa obstu-
pescentes, scientia ejus assistere contemplamur; cum
ipsius committuntur aspectum, indefessa longanimitate
sustentat; cum intuemur vocationem, quæ nos, nullis
præcedentibus meritis, gratia sua miserationis adse-
vit; cum denique quot occasiones salutis tribuit ado-
randis, cum quadam admirationis intuemur excessu,
quod ita nos nasci præcepit, ut ab ipsis cunabulis gra-
tia nobis legisset, sua notitia traderetur; quod ipse ad-
versarium vincens in nobis, pro solo bona vo-
luntatis assensu, æterna beatitudine ac perpetuis
nos præmiis muneratur; cum postremo dispensatio-
nem Incarnationis suæ pro nostra salute suscepit,

Simplici-
tatis, bo-
nitatis,
potentiæ,
aliorum-
que Dei
attribu-
torum
descrip-
tio.Quomo-
do ad
hunc co-
templa-
tionis
gradum
pertineat
divino.
rum at-
tributo-
rum cõ-
sidera-
tio?

ac mirabilia mysteriorum suorum in cunctis gentibus dilatavit. Sunt alia quoque huiusmodi contemplationes innumerae, quae pro qualitate vitae, ac puritate cordis in nostris sensibus oriuntur, quibus DEVS vel videtur mundis obtutibus, vel tenetur. sic ille.

Hac autem divinarum perfectionum contemplatio magnam solet præ se ferre admirationem: dono enim intellectus mens nostra illustrata, DEI immensas opes & perfectiones conspiciens, illum iam quasi Oceanum maximarum infinitarumque perfectionum incipit cum admiratione contemplari. Hac contemplatione ferebatur Apostolus, cum Rom. 11. exclamavit: O altitudo divitiarum sapientiae & scientiae DEI! Sed eam explicat Augustinus lib. 7. Confessionum cap. 5. cum dicit: Tanquam si mare esset ubique, & undique per immensa spatia infinitum, & haberet intra se spongiam quamlibet magnam, sed finitam, tamen plena esset undique spongia illa ex omni sua parte ex immenso mari: sic creaturam tuam finitam te infinito plenam putabam, & dicebam: Ecce DEVS, ecce quae creavit DEVS, & bonus est DEVS, atque his validissime longissimeque praestantior. Et lib. 1. Confessionum c. 4.

Admiranda divinitas naturae perfectionis ac descriptio.

& 5. Quid est Deus meus? quid rogo, nisi Dominus Deus? Summe, optime, potentissime, omnipotentissime, misericordissime & iustissime, secretissime & presentissime, pulcherrime & fortissime, stabilis & incomprehensibilis, immutabilis mutans omnia, nunquam novus, nunquam vetus, innovans omnia, & in vetustate perducens superbos, & nesciunt; semper agens, semper quietus, colligens & non egens, portans & implens & protegens, creans & nutrens & perficiens, quatenus cum nihil desit tibi. Amas nec astuas; zelas, & securus es; pavit, & non doles; transis, & tranquillus es; opera mutas, nec mutas consilium; recipis quod invenis, & nunquam amisisi. Numquid inops, & gaudes lucris? numquid avarus, & usuras exigit? Supererogatur tibi ut debeas, & quis habet quidquam non tuum? Reddis debita nulli debens, donas debita nihil perdens. Et quid dicimus? DEVS meus, vita mea, dulcedo mea sancta. Aut quid dicit aliquis, cum de te dicit? & veraciter de te, quoniam loquaces murti sunt. Quis mihi det acquiescere in te? Quis mihi det, ut venias in cor meum, & inebries illud? Haec Augustinus.

CAPVT XL

De aliis DEVM & divina attributa contemplandi modis.

Quatuor de Deo contemplationum genera tradit S. Bern.

SANCTVS Bernardus lib. 5. de consideratione, in fine, quatuor circa DEVM optimum maximum contemplationum genera tradidit. Prima & maxima contemplatio est admiratio maiestatis. Hac requirit cor purgatum, ut à virtutibus liberum, atque exoneratum peccatis, facile ad superna levet, interdum quoque vel per aliquas morulas stupore & ecstasy suspensum teneat admirantem.

Secunda autem necessaria est huic, est enim intuentis iudicia DEI. Quo sanè pavidò aspectu dum vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, iniat ad sapientiam, humilitatem servat.

Tertia contemplatio occupatur, vel potius oritur circa memoriam beneficiorum, & ne dimittat ingratum, sollicitat memorantem ad amorem benefactoris. De talibus dicit Prophetia loquens ad Dominum: Memoriam abundantiae suavitatis tuae eruabunt. Eructatio gratiarum actio est.

Quarta, quae retrò sunt obliuiscens, in sola requiescit expectatione promissorum: quae cum sit meditatio

aeternitatis (siquidem quae promittitur, aeterna sunt) longanimitatem alit, & perseverantia dat vigorem. Concludit, quatuor haec respondere longitudini, latitudini, subtilitati, & profundo, quae Apostolus de Deo cogitanda proponit.

Sed his omnibus nobiliorem eam existimo contemplationem, quae ad DEI incomprehensibilitatem terminatur, & quae proprius ad mysticæ Theologiae divinisissimam sapientiam accedit. De hoc genere contemplationis plura scripserunt Patres, ex quibus praecipua proferemus testimonia.

S. Augustinus in Meditationibus sic scribit: Mens DEVM non attingit, quia incomprehensibilis; intellectus, quia investigabilis; sensus non percipit, quia invisibilis, lingua non explicat, quia ineffabilis; scriptura non explicat, quia inexplicabilis. Sanctus Gregorius Nazianzus, in Sanctum lavacrum Oratio 3. DEVS etenim, ait ille, lumen est sublimissimum, inaccessibile, ac ineffabile; quod neque mente comprehendit, neque sermone exprimi potest; omnem naturam rationalem illuminans; illud in intelligentia, quod sol in sensu, existens: tanto magis contemplatione intellectum, quo tanto plus purgatur; ac quanto magis contemplatur, tanto plus dilectum; & magis diligimus, tanto plusur sus cognitum seipsum contemplans & comprehendens, pauca extraxit effundens. Lumen inquam, quod in Patre & Filio & Spiritu sancto contemplari potest, quorum divinitas sunt cognitio, eadem & unica splendorum eruptio.

Et Oratio in No. v. Dominicum diem: DEVS erat lumen, inquit, inaccessibile & incomprehensibile, neque incipiens neque desinens, neque mensurabile, semper fulgens, tripliciter miramur patris quantum sit contemplatione cognitum. Quinque paucis quidem, ut arbitror, sunt, & luminaria facienda à primo lumine splendorem trahentia. Præterea nempe, quae cum ipso versantur, ac spiritus ministrantes. sic ille.

Tertullianus Apologia adversus Gentem: Quod colimus nos, DEVS unus est, qui totam molem istam cum omni instrumentorum corporum, spirituum, verbo quo fuit, ratione qua disposuit, virtute qua potuit, de nihilo expressit, in ornamentum maiestatis suae; unde & Graeci nomen mundo æquius accommodaverunt. Invisibilis est, est videtur; incomprehensibilis, est per gratiam representatur; inestimabilis, est humanis sensibus aestimatur: adeo vero & tantus est. Ceterum quod videri communiter, quod comprehendere, quod aestimari potest, minus est & vultu quibus occupatur, & manibus quibus contemnatur, & sensibus quibus invenitur. Quod vero inmensum est, soli sibi notum est: hoc quod est, DEVM aestimari facit, dum aestimari non capit. Ita enim magnitudinis & notum hominibus obijcit & ignotum. Haec Tertullianus.

Cyprianus Prologo in lib. De cardinalibus Christi operibus: Huius reiforma, Seraphim faciem DEI & pedes velat, & patentibus, quae in medio sunt, principium finemque maiestatis divina alarum extensio refracta supra, operiens, aditum ad se temerariis tractatoribus vel scriptoribus interdicit: nec patitur aliquid se videri Divinitas, quam utique investigatio fidelis aliquomodo odorat vel sentit; sed parum quod est sentiam non conspiciat, nec comprehendat. Afirmatio quippe de DEI essentia in promptu haberi non potest: neque enim diffinibilis est Divinitas, sed verum sincerusque, remotio indicat negando quid non sit, quam asserendo quid sit: quoniam quidquid sensui subiacet illud esse non potest. Quod omnem superat intellectum, quidquid audit vel videri vel sciri potest, non continet maiestati: hebes est in hac consideratione omnia acries sensuum, & caligat aspectus. sic ille.

SECUNDÆ HIERARCHIÆ
GRADVS TERTIVS.Beatissima TRINITATIS
contemplatio.

Basilios Homilia de fide: Tu autem si aliquid de DEO dicere, aut audire cupis, mitte corpus unum cum sensibus corporeis: relinque terram, mare & aërem sub tuis pedibus. Transi contemplatione temporum pulchre distinctas ordinationes, terra ornatus, supra aëthera mentis oculos attolle, siderum cursus mirandam naturam præteri; ordinem, magnitudinem, quantos omnibus usus præbeant, splendorem, motum, collocationem, quemadmodum inter se iungantur, ac discent; mirabili quadam ac perpetua ratione, omnia mente sublimior factus despice. Deinde supra calum ascende, & animo pulcherrima quæ ibi adsum contemplare, caelestes exercitus, Angelorum choros, præsulatus Archangelorum, gloriam Dominationum, sedes Thronorum, Virtutes, Principatus, Potestates, singula percurrente creata, mentem amore divino incensus alius illis attolle, ac omnium conditricem naturam divinam intrare, stabilem, immobilem, nihil in se alienum retinentem, simplicem, impassibilem, indivisibilem, incompotibilem, lucem inhabitantem inaccessam, potentiam ineffabilem, magnitudinem incensam, gloriam superminantem, bonitatem desiderabilem, pulchritudinem inenarrabilem, quæ omnia vehementer confirmata contingi quidem, sermone autem nequaquam explicari potest. Ibi namque Pater, Filius, & Spiritus sanctus, increata natura, Dominica majestas, naturalis bonitas. Hæc Basilios.

Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 5. Patrem enim effectorem huius Universi & invenire est difficile; & cum invenitur, ut apud omnes eloquari, nequit fieri: verbum enim minime explicari potest, ut alia disciplina, veri amicus dicit Plato. Pulchre enim audierat, quod sapientissimus Moyses montem ascendens per sanctam contemplationem, & fastidium eorum quæ percipiuntur intelligenti, necessario discernens, prohibet ne totus populus secum ascendat. Et quando dicit Scriptura Exodi 19. Ingressus est autem Moyses in caliginem ubi erat DEVS; hoc significat, ut, qui possunt intelligere, DEVM nec esse aspectabilem, nec verbis posse enuntiar. Caligo autem revera, nempe multorum incredulitas & ignoratio, obicitur splendori veritatis. Hæc idem.

Tandem Joannes Damascenus Orthodoxæ fidei lib. 1. cap. 1. De DEO tamen, inquit, quid est secundam substantiam, dicere impossibile, convenientiusque de DEO longe est per omnium ablationem facere sermonem: nam nihil eorum quæ sunt, est; non ut non ens, sed ut omnia extra supereminens, & super ipsum esse ens. Si enim eorum quæ sunt cognitio est, quod omnem superat cognitionem, & ipsum quoque super substantiam erit: & id recurrit; quod super substantiam est, & id quoque super cognitionem erit. Infinita igitur Divinitas, & incomprehensibilis; & hoc solum ejus comprehensibile, infinitas & incomprehensibilitas. Quæcumque autem per Theologiam affirmativam de DEO dicimus, non naturam ejus, sed ea quæ sunt circa naturam insinuant. Nam & si bonum, si iustum, si sapiens, si quidvis aliud dixeris, non naturam dicis DEI, sed ea, quæ circa naturam. Sunt etiam & nonnulla affirmativa de DEO dicta, vim superexcellentiæ negationis præferentia: ut, cum tenebras de Deo dicimus, non tenebras intelligimus, sed quod non lux, quippe qui superexcellit lucem; & lucem dicimus, quia non est tenebra. Hæc Damascenus.

Adeat Lector alios Patres: sufficit enim nobis pro hac contemplationis materia præstantiora testimonia annotasse.

Thom. à Jesu Oper. Tom. II.

ARDUUM sanè est, & valde difficile, ad hoc contemplationis generis gratiam sibi comparare. Puto ergo, ut verbis Richar di loquar lib. 4. de contemplat. cap. 6. in hoc opere opus esse intima potius compunctione, quam profunda investigatione; suspiris, quam argumentis; crebris potius gemitibus, quam copiosis argumentationibus. Scimus autem, quàm cordis intima nihil adeo purgat, mentisq; mundiciam nihil adeo reparat, nihil sic ambiguitatis nebulas detergit, serenitatemq; cordis adducit, quàm profunda & intima anima compunctio. Beati, inquit Scriptura, mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Studeat ergo cordis mundicia, qui cupit Deum videre, qui in divinorum contemplatione se firmat assurgere. Non enim facile est, nec leve, humanum animus Angelicam formam induere, & in super mundanum quendam & verè plusquam humanum habitum transire, spirituales penas accipere, & se ad summam levare. Ad hæc ergo quis idoneus; quis ad hæc opera dignus artifex invenitur, nisi eum divina gratia præveniat & subsequatur? Longè enim hæc contemplatio omnem corporea similitudinis proprietatem excedit. Quare non solum longè est ab imaginatione, sed omni quoque ratione superior. Quare cum materia hæc sit profundissima, & mentibus humanis omnino impervia; non erit abs re, in ea diutius quàm in aliis contemplationis generibus immorari, ac laudillimam contemplationis materiam offerre; ut his adjuci, vassillimos illos Trinitatis sui quoque modo investigare possimus.

De huius contemplationis altissima divinis magis materia multa Patres scripserunt. S. Irenæus lib. 5. Adversus hæreses; Gregorius Nazianzenus Oratione de fide, & alibi sæpius; Cyprianus Expositione in Symbolum Apostolorum; S. Basilios Homilia de fide, & Homilia in principio erat Verbum, & Homilia de Spiritu sancto, adversus Eanonymum libris. Augustinus locupletissimè lib. de Trinitate, & in numeris sæcè locis; Ambrosius lib. de dignitate humana conditionis; S. Hilarius lib. de Trinitate, & alii quamplurimi Patres, tam huius, quàm prioris ævi.

CAPVT XII.

De beatissima Trinitatis incomprehensibilitate, ac de materia huius contemplationis.

DEUS est fons indeficiens, ex quo omnis tam Consultè ad intra, quàm ad extra effunditur emanatio. Quid verò sit DEUS, ac quo ordine ex Patre generetur Filius, à Patre & Filio spiretur Spiritus Trinit. sanctus, æternusque amor, neque comprehendendi, part. 2. neque attingendi vix potest. Angebatur olim Moy Theolog. ses huiusmodi desiderio, ac non sine afflante mystic. Spiritu DEUM deprecari ausus est, ut scilicet il. Tract. 3. li aperiret anan sescaret, dicens Exodi 33. art. 6. Domine, ostende mihi faciem tuam. At illi re. disc. 2. spondens DEVS, inquit: Non poteris videre faciem meam; non enim me videbit homo, & vivet. Divinam liquidem essentiam, ac divinas

M 2

Verbi

Verbi & Amoris æterni emanationes perspicue, clareque cognoscere in hac vita, peregrinantium munus non est, cum hoc sit Beatorum mentibus tantum concessum.

Verumtamen non deest nobis obumbrata ac obscura quædam etiam in hac vita de beatissima Trinitate cognitio. Est locus, inquit Dominus Moysi, *apud me; stabis supra petram*. Hæc autem petra est Fides Ecclesiæ Catholicæ, extra quam nulla de DEO ac divinis processionibus scientia vera ac tuta esse potest: quare super hanc standum, qui voluerit de divina essentia ac divinis emanationibus piè & Ca holicè aliquid contemplari. Ibi enim per foramina petræ, id est, per lumen quod est revelata scientia, in Ecclesia fulget, quæ verè est radius sive participatio divinæ scientiæ. Nonnulla, licet subobscurè, de beatissima Trinitate, ejusque proprietatibus intellectus dono illustrati intueri poterimus: per foramen autem non DEI faciem, sed potius ipsius iam transacti posteriora tantum viderelicer, dicente adhuc ipso Domino ad Moysen, ut supra, *Cumq; transibis gloria mea, ponam te in foramine petra, & protegam dexterâ meâ, donec transeam; tollamq; manum meam, & videbis posteriora meâ, faciem autem meam non videbis*. Nam qui faciem alicujus intueretur, perfectè ipsum videret comprehendere, quod proprium est vitæ beatæ: qui verò posteriora, vix ejus magnitudinem & staturæ proceritatem videret posse peringere.

Ita certè, quod DEUS sit unus trinusque, non facie ad faciem in hac mortali peregrinatione aperire conspicere possumus; sed tantum supra petram stantes, revelatæ scientiæ radio, seu Fidei in fuso dono, Scripturarum sacrarum ope contemplari nobis permittitur. Quod perspicue Paulus 1. Corinth. 13. explicuit, cum dixit: *Videmus nunc per speculum in enigmate*, id est, lumine Fidei revelato, quod obscurum & enigmaticum est; *postea verò facie ad faciem*, id est, in vita beatæ Fidei quoque articuli enigmate appellari merito possunt, quia non naturali evidentiâ, sed lumine tantum revelato eorum constat certitudo. Hæcque ea sunt enigmata, quæ Samson noster Chritus Philistæis, Philosophis inquam eum irridentibus, obivit, quæque enucleari non possunt, nisi ejus sponsa Ecclesia ipsis reteraverit, & præcipue ea, quæ ad DEI Unitatem & Trinitatem spectare videntur.

Ad quæ Hujus contemplationis materia verè est & amplissima & profundissima, ac defæcatis mentibus suavissima. Ad hanc enim contemplationis speciem, ut apud docuit Carthusianus *lib. de fonte plationis lucis, cap. 11.* pertinet intueri, quemadmodum in vero ac simplici DEO sit æterna, immaterialis, immutabilis, actualissima, ac superpurissima generatio, ut puta emanatio Verbi æterni à Patre summo, qui seipsum perfectè æternaliterque cognoscens ac intuens, suipius conceptum & Verbum internum in se profert ac gignit. Quod namque in se & de se cognoscit ac intuetur, hoc intra se loquitur ac producit. Et quoniam unico actu intelligit seipsum, & omnia perfectè intelligit; idcirco una prolatione interna seu generatione mentali seipsum & cuncta plenissime intra se exprimit, & unicum dumtaxat Verbum gignit, quod est ipsum perfectæ ac naturalis imago, spendor, ac Filius, omniumque creaturarum exemplar; idcirco & ratio atque totius Universi forma archetypa in mente divina. De quo Augustinus, *Qui negat, ait, mundum, archetypum negat, & DEI Filium*.

Hinc in Verbo isto æterno tota Patris natura

resplendet, totaque ejus majestas ac perfectio representatur in eo: idcirco vera deitas continetur atque consistit in eo. Vnde *lib. 15. de Trinitate* asserit Augustinus, Pater tamquam seipsum dicunt genitum Verbum sibi æquale. Amplius ad hanc contemplationis speciem pertinet intueri, quemadmodum Pater & Filius se invicem intuentes, volentes, ac mutuo incomprehensibiliter ac superfluissimè complacentes, producant, & intra se spirant unum, increatum, plenum ac infinitum Amorem, propriæ amabilitati proportionatum, qui est amor, & nexus osculumque amborum. Quemadmodum enim verbum est emanatio intellectus, sic amor est emanatio voluntatis.

Rursus spectat ad hanc speciem contemplari, quam verè superbeatissima ac superdeliciosissima hujus altissimæ Trinitatis sit vita, quemadmodum hæc superenabiles, superlubiles, ac insuperandæ Personæ se mutuo intueantur intutione penitus comprehensiva, jucundissima, & æterna, se invicem quoque diuine amoris superardentissimo & immenso, sibiq; e mutuo perfectè ac supergaudiose complacent, atque se invicem super felicitissimè perficiantur; & qualiter sit in eis plena communio, superjucunda diffusio, consistentia supergloriosissima & æterna.

Ecce hæc omnia humiliter ac sincere, quæcunque & amorosè sunt contemplanda, cum præcordialissima congratulatione tam infinitæ beatitudinis & excellentiæ Trinitatis superexaltatæ ac adorandæ. Præterea causæ seu rationes amoris sunt cognitio, bonitas, similitudo, propinquitas, unio, communio, beneficentia, & prævia seu æterna dilectio. Cumque omnes hæc rationes in superessentiali & consubstantiali Trinitate perfectissimè protius consistant, (liquidem unaquæque earum aliam quamlibet omnino perfecte ac comprehensivè cognoscit) quælibet quoque earum est bonitatis immensæ: estque inter ea plena similitudo, ac summa propinquitas; quæ secundum earum emanat à prima, videlicet Filio à Patre, & tertia ab utraque, utpote Spiritu sancto à Patre & Filio.

Inseparabiles quoque sunt, quia consubstantialia. Unaquæqueque autem se totam communicat, & Filius à Patre infinitum bonum accipit, plenitudinem Deitatis, quemadmodum ipse p. o. citatur: Pater quod dedit mihi, majus omnibus est, (divina scilicet essentia.) Vnde ibidem subiungit: *Ego & Pater unum sumus*. Et hoc ipsum bonum immensum à Patre ac Filio accipit Spiritus sanctus, Pater & Filio verissimè consubstantialis, coæternus, & coequalis. Unaquæque eorum earum sicut se ab alia infinita diuine emanat. Hic constat, quod inter eas sit protius inseparabilissima & immensa dilectio, Hæc Carthusianus,

CAPITULUM XIII.

DEVS simplex & trinus; ex D. Bernardus.

DIVUS Bernardus de consideratione ad Eugenium 1. 5. c. 7. *Quid est, inquit, DEVS? Quo nihil melius cogitari potest. Si approbat, non oportet assentiaris esse aliquid quod DEVS sit, & quod DEVS non sit: hoc enim sine dubio melius. Quomodo non melius DEO, si DEVS non est, quod dat DEO, ut sit? At melius illam Divinitatem, quam dicunt DEVM esse, non aliud quam DEVM esse fatemur. Non est ergo in DEO nisi DEVS. Quid inquirunt? Negat DEVM habere Divinitatem? Non sed quod habet, hoc est.*

Negat

Negat Divinitatem DEVM esse? Non, sed non alia, quam qua ipse est; aut si tu aliam invenisti, adjuget me Trinitas DEVS, adversus illam tota me contumacia erigo. Quaternitas orbem determinat, non signat Deitatem. DEVS Trinitas est, DEVS trinus singula personarum. Si quartam Divinitatem adplicere placeret, interim ego hanc qua Deus non est, persuasum mihi minime adorandam. Puto, quod & tu. Nempe, Dominum DEVM tuum adorabis, & illi soli servies. Gloriosa verò Divinitas, qua sibi honorem non audeat arrogare divinum. At melius quartum hoc omnino respuimus, quam sine honore recipimus. Multa dicuntur esse in DEO, & quidem sanè Catholicèque, sed multa unum. Alioquin si diversa patemus, non quaternitatem haberemus, sed cententatem: Verbi causa: Dicimus magnam bonum, iustum, & innumerat alia; sed nisi omnia unum in DEO & cum DEO confideres, habebis multiplicem Deum.

Mihi verò non deest, quod cogitem melius ejusmodi Deo tuo. Quærit quid? Metra simplicitas. Vero iudicio natura simplex multiplici antefertur. Scio quod ad hoc respondere solent. Non multa, inquit, sed unam tantum Divinitatem, qua omnia illa sunt; Deo ut sit conferre asserimus. Asseritur ergo etsi non multiplicem, duplicem Deum, & non ad merum simplex pervenisti, neque ad id quo melius cogitari non potest. Tamen non est simplex quod vel uni fuerit obnoxium forma, quam nec virgo, vel uni cognita viro. Securus loquor: ne is quidem, qui vel duplex est, erit meus; habeo enim meliorem. Esto quod hunc numeroso & multiplici anteponeam, sed planè præ simplici sperno.

Deus DEVS ipse Catholicè est. Tamen non habet hoc & illud, quàm non hæc & illa. Est qui est, non quia est. Purus, simplex, integer, perfectus, constans sibi, nihil de temporibus, nihil de locis, nihil de rebus trahens in se, nihil ex se deponens in eis, non habens quod ad numerum dividat, non qua colligat ad unum. Vnum quippe est, sed non unicum. Non partibus constat, ut corpus; non affectibus distat, ut anima; non formis substat, ut omne quod factum est: sed neque formæ, ut istius visum est. Magna Laus videlicet Deo, ut se ab in-formitate vindicet, forma una esse contentum. Hoc est dicere, cetera pluribus, Deum non nisi uni debere quod est. Quid? Cuius beneficio sunt qua sunt, ipse pro suo esse alterius beneficio inclinat? Laus ista, ut vulgo dicitur, blasphemiam valet. At non plurius est, nullo indigere quàm uno? Hæc reverentiam DEO, ut quod plurius est, illi tribuas.

Si cor tuum usque hinc ascendere potuit, DEVM tuum infra quomodo collocabit? Ipse sibi forma, ipse sibi essentia est. In hoc interim gradu suspicio illius: & si alter potior appareret, illum potius darem. Numquid verendum ne cogitatio transvolat illum? Quantumcumque in altum proficiat, ultra est. Infra quod homo cogitare possit, Altrissimum querere, ridiculum est; statuere, impium. Ultra, non curare quærendum est. Ascende, si adhuc potes, ad cor altius, & exaltabitur DEVS. Non est formatus DEVS forma est. Non est affectus DEVS affectio est. Non est compositus DEVS, merum simplex est. Et ut liquido noveris quid simplex dicā, idem quod unum. Tamen simplex DEVS, quàm unus est. Est autem unus, & quomodo aliud nihil. Si dici possit, DEVS unusquisque est. Vnus est sol, quod non sit alter: una luna, quod eque altera non sit. Atque id quid DEVS, sed plus. Quid plus? Vnus est etiam sibi. Et hoc vis tibi declarare: Idem est semper, & uno modo. Non sic unus sol, non sic una luna: clamat uterque non esse se unum sibi: ille motibus, illa & defectibus suis. DEVS autem non modo unus sibi, & in se unus est. Nihil in se nisi se habet. Non ex tempore alterationem habet, non in substantia alteritatem. Hinc de eo Boetius: Hoc verè unū,

in quo nullus est numerus. Nullum in eo aliud præter id, quod est. Neque enim subiectum fieri potest, forma enim est. Comparat huic uni omne quod unum dici potest, & unum non erit. Trinitas est, tamen Deus. Quid ergo? Destruiamus quod dictum est de unitate, quia inducimus trinitatem? Non, sed statuiamus unitatem. Dicimus Patrem, dicimus Filium, dicimus Spiritum sanctum, non tamen tres Deos, sed unum. Quid sibi vult iste, ut se loquar, absque numero numerus? Si tria, quomodo non numerus? Si unum, ubi numerus? Sed habeo, inquit, quid numerem, & quid non numerem. Substantia una est, Personæ tres sunt. Quid mirum, quid vel obscurum in hoc? Nihil, si Personæ scorsum à substantia cogitentur. Nunc verò cū tres illæ Personæ illa substantia sint, & illa una substantia tres illæ Personæ, qui numerum neget? Nam verè tres sunt. Quis numeret tamen? nam verè unum sunt. Aut si tu facile explicatū id putas, dicendo tres dicito quid numerasti? Naturas? Vna est. Essentias? Vna est. Substantias? Vna est. Deitates? Vna est. Non hæc, sed Personas numero, inquit. Quæ non sint illa una natura, illa una essentia, illa una substantia, illa una Divinitas? Catholicus es, minime hoc dabis. Haecenus divus Bernardus.

CAPUT XIV.

De beatissima Trinitate, eiusque proprietatibus; ex Richardo.

CIRCA Personarum autem trinitatem Trinitatisque speculationem Richardus lib. 4. de contemplatione cap. 18. ita scribit: Quam multa firmiter creduntur, veraciter asseruntur, quæ tamen non solum suprarationem, sed etiam contrarationem esse videntur. Credimus unum DEVM Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Patrem à nullo, Filium à Patre solo, Spiritum sanctum à Patre & Filio. Filium nascendo, Spiritum sanctum procedendo. Credimus itaque unum, eundemque, in Personis trinum, & in substantia unum. Vnde alius est Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus. Nec tamen aliud est Pater quàm Filius, nec aliud est Pater vel Filius, quàm amorum Spiritus. Nam alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti; cum sit omnibus una substantia, eadem essentia, & solanatura. Hæc omnia credimus: hæc omnia profitemur, & constat veraciter esse: & tamen in his omnibus (si iuxta humanam estimationem pensentur) videtur humanaratio fortiter repugnare.

Si Pater est ingenuus, Filius unigenitus, eritne substantia Patris ingenua, Filij genita? Et cum utriusque sit una eademque substantia, eritne eadem ipsa genita & ingenua, hoc est genita & non genita? Numquid eadem ipsa gignit seipsam, & gignitur à seipsa? Numquid ergo eadem ipsa gignitur & non gignitur, nascitur & non nascitur? si Filium nasci dicimus, quid de eius nativitate dicemus? Numquid eius nativitas aeterna non erit, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio? Si eius nativitas aliquando non fuit, quomodo Patri coæternus vel coequalis? Et si aliquando non erit, quomodo illa natura incommutabilis erit, in qua aliquid transit? Si semper fuit, quomodo ab alio esse accipit, qui nunquam esse incepit, sine quo Pater nunquam esse potuit? Et quomodo eius nativitas perfecta est, si adhuc futura est? An fortè iteratur semper, ut possit esse semper? Numquid ergo iam non una sed multiplex & infinita erit quamvis infinitum iterare oportebit.

M 3

Quid.

Quidquid verò de Filij nativitate diximus, vide ne forte & circa Spiritus sancti processionem eadem ratiocinatione querere possimus. Ecce & ista, si juxta humanam estimationem pensatur, humana rationi repugnare videntur. Si Spiritus sanctus cum Patre ejusdem potentia est, numquid & ipse potest quidquid & Pater potest? Numquid ergo talem Filium, qualem Pater gignere potest? An forte filium gignere potentia non est? & talem filium, qui omnipotens est? An forte non vult cum possit? Quomodo ergo eandem cum Patre voluntatis similitudinem, similitudinis plenitudinem possidebit? Multa in hunc modum, & penè innumerabilia circa Personarum trinitatem invenies, quæ humana rationi non solum incomprehensibilia, sed etiam dissona reperies.

Multa inquam ejusmodi invenies circa Personarum trinitatem, multa ejusmodi in Verbi incarnatione circa substantiarum unionem. Quid, quæso, est, in quo humanitas & Divinitas unitæ sunt, ut una persona esse possint? Numquid aliquid quod hominibus est, vel aliquid quod DEI est: vel aliquid quod utriusque est? Sed si utriusque non est, quomodo in eo uniti possunt, quod ab alterutro alienum est? Si aliquid quod hominibus est, ergo creatura est. Si aliquid quod DEI est, supra creaturam est, & jam creatura non est. Si aliquid quod DEI & hominibus est, numquid ipsum utrumque erit, & utrumque non erit? creatura scilicet, & non creatura? Sed questio ista valde est intricata, & hucusque, quantum arbitror, non mota, & idcirco fortassis rectius suppressenda.

Sed de anima Christi quid dicimus, quam omnem gratie plenitudinem accepisse negare non audeamus? Nam quidquid Pater habet ex natura, ipsa accepit ex gratia: nam in ipsa habitat omnis plenitudo corporaliter. Si accepit omnem plenitudinem gratiæ, ergo & plenitudinem sapientiæ, ergo & plenitudinem potentiam. Si ergo equalem sapientiæ, equalem potentiam habet cum Patre (quod negari non potest;) numquid Patri equalis erit, & creatura Creatori coæquari poterit? quod omnino fatendum non est. Sed si equalem sapientiæ, equalem potentiam absque dubitatione habet, quomodo ei omnino coæquari non valet?

Sed quid hoc de anima Christi dicimus, quando circa corpus ejus, juxta Fidei assertionem, multa credimus atque tenemus, quæ humana ratio impugnat & impossibilia judicat? Quando Corpus suum Christus discipulis suis distribuebat, numquid seipsum suis manibus portabat? Numquid idem ipse erat qui portabat & portabatur, idem ipse qui dabat, & qui dabatur? Quando à discipulis sumebatur, dentibusq; terebatur, numquid laedebatur? An forte in eo quod dabatur impassibilis erat, sicut & invisibilis erat, quamvis secundum id quod dabat, sicut visibilis sic & passibilis erat? Numquid ergo unum idemque corpus uno eodemq; tempore erat visibile & invisibile, passibile & impassibile? Et vide hoc quàm sit incomprehensibile, & videatur esse impossibile.

Vide quàm multis in locis idem Christi Corpus quotidie consecratur & habetur. Numquid ergo per partes dividitur, ut in tam multis locis habeatur? Quomodo ergo ipsum erit verè impassibile & verè incorruptibile? An verò cum sit per tot loca dispersum, ubique manet integrum & incorruptum, & omnino indivisum? Si igitur attendas in quàm multis locis sit, in quàm multis locis per eandem sanctificationis virtutem esse possit; quo te, quæso, tua ducet cogitatio, nisi ut unum idemq; corpus videatur tibi in infinitis locis esse posse, & hoc sub tempore uno? Sed vide idipsam quàm sit non solum contra proprietatem corporum, verum etiam supra omnem proprietatem finitum.

Si igitur tam in comprehensibilia sunt, tam incredibilia videntur, quæ de Corpore Christi veraciter creduntur, quanto magis illa, quæ circa animam Christi considerantur, omnem humanam rationem longe excellentius supergrediantur? Incomparabiliter tamen sublimiora sunt quæ circa Personarum trinitatem consideranda occurrunt. Eiusmodi itaque animæ quæ videntur humana ratiocinationis assiduas non solum excedere sed insaturare, rectè quidem asseruntur ad secundum Cherubim pertinere.

Rectè itaque dictum est, quod ea, quæ maxime considerantur circa divinam substantiam unitatem, pertinent ad Cherubim primum; quæ verò considerantur circa Personarum trinitatem, maxime spectant ad Cherubim secundum. Ad quintum itaque genus contemplationis pertinet consideratio prior: ad sextum verò, & ipsum ultimum, consideratio posterior. Hæc tenus Richardus.

CAPVT XV.

De summa & divina Trinitatis mutua dilectione: ex Hugone.

HUGO Tomo 3. lib. 7. cap. 23. Sed quia tres, inquit, Personæ in Deitate unæ credimus, superest ut quod de qualibet harum dicitur, utrumque etiam de aliis dici possit inquiratur. Dictum est autem, quod Pater amat Filium; restat ergo, ut consideremus, an pari modo dici possit, quid Amor Patris & Filij amet Filium, quod Filius amet Patrem, quid Amor Patris & Filij amet Patrem, quid Amor Patris & Filij amet se, quod Pater amet Amorem suum & Filij, quod Filius amet Amorem suum & Patris: postremo utrum quod unus & idem amor est quo quisque amat seipsum, vel ad invicem quisque alium. Sed hæc facilius inveniemus, si ea quæ jam dicta sunt ad memoriam revocemus.

In supradictis enim rationibus asserimus, quod DEVS prima causa est & origo bonorum omnium. Eo autem, qui fons est & principium omnium, excellentius bonum nullum esse potest: summum igitur bonum DEVS est. Beatitudo autem nusquam rectius quam in summo bono collocatur: DEVS igitur fons, & propriè principaliter beatus est. Beatus autem quomodo esse potest, cui idipsum non placet quod est? Quisquis igitur beatus est, & seipsum diligit, & id quod ipse est diligit. Si igitur Pater & Filius, & Amor Patris & Filij unum sunt, & unus DEVS sunt, cum in sola DEO vera beatitudo sit, necesse est, ut & quisque amet seipsum, & ad invicem quisque alterum. Neque beatitudo veraciter dici posset, immò potius summa infelicitas foret, si per contrariam voluntatem se dividerent, & per eandem naturam ab invicem separari non possent. Sicut igitur naturæ unum sunt Pater & Filius, & Amor Patris & Filij, ita quoque voluntate & amore unum non esse non possunt. Vno amore se diligunt, quia unum sunt; nec aliud est quod quisque amat in altero, quàm quod quisque amat in seipso; quia non aliunde est quod quisque est, quàm quod alter est. Quod Pater diligit in Filio, hoc idem Filius diligit in seipso; & quod amor Patris & Filij diligit in Filio, hoc idem Filius diligit in seipso. Item quod Filius diligit in Patre, hoc Pater diligit in se; & quod Amor Patris & Filij diligit in Patre, hoc Pater diligit in se. Item quod Pater & Filius diligit in seipso, hoc Pater diligit in se. Item quod Pater diligit in seipso, hoc diligit in Filio & in Amore suo. Et quod Filius diligit in seipso, hoc diligit in Patre & in Amore suo. Et quod Amor Patris & Filij diligit in se, hoc diligit in Filio & in Patre. Hæc Hugo Victorinus.

Summi bonum cogitari solet, ubique emanatione personarum.

Sex conditiones consuetudinis huiusmodi admittuntur in m.

CAPVT XVI.

De speculatione beatissime Trinitatis in eius nomine, quod est. Bonum: ex Bonaventura.

Summum bonum cogitari nequit, absque emanatione personarum.

DIVUS Bonaventura cap. 6. Itiner. ar. mentis in Deum, de hac contemplatione sic ait: Post considerationem essentialium, elevandus est oculus intelligentie ad contemplationem beatissime Trinitatis, ut alter Cherub iuxta alterum statuatur. Sicut autem visionem essentialium ipsi sunt esse principium radicale, & nomen, per quod cetera innoscescunt; sic contemplationis emanationum, ipsum bonum est principatissimum fundamentum. Vide igitur & attende, quoniam optimum quod simpliciter est, quo nihil melius cogitari potest: & hoc tale sit est, quod non potest cogitari non esse; quia omnino melius est esse quam non esse: sit est, quod non potest recte cogitari, quin cogitetur trinum & unum. Nam bonum dicitur diffusivum sui. Summum igitur bonum, summe diffusivum est sui. Summa autem diffusio non potest esse, nisi sit actualis & intrinseca, substantialis & hypostatica, naturalis & voluntaria, liberata & necessaria, indeficiens & perfecta.

Nisi igitur in summo bono eternaliter esset productio actualis, & consubstantialis, & hypostatica, aequè nobilis, sicut est producens per modum generationis & spirationis, ita quod sit æqualis principii eternaliter principiantis, ita quod esset dilectus & condilectus, genitus scilicet & spiratus, hoc est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus; nequaquam esset summum bonum, quia non summi se diffunderet. Nam diffusio ex tempore in creatura, non est nisi centralis vel punctualis respectu immensitatis bonitatis æternæ. Unde & non potest aliqua diffusio cogitari major illa, eā videlicet in qua diffundens communicat alteri totam substantiam & naturam. Non igitur summum bonum esset, si se vel intellectu illa carere posset.

Si igitur potes mentis oculo contueri paritatem bonitatis, quæ est actus purus principii charitativè diligenti amoris gratitudo, & debito, & ex utroque permixto, qui est diffusio plenissima per modum nature & voluntatis, quæ est diffusio per modum verbi, in quo omnia dicuntur, & per modum doni, in quo cetera dona donantur; potes videre per summam boni communicabilitatem, necesse esse trinitatem Patris & Filij & Spiritus sancti. In quibus necesse est propter summam bonitatem esse summam communicabilitatem, & ex summa communicabilitate summam consubstantialitatem, & ex summa consubstantialitate summam configurabilitatem, & ex his summam coequalitatem, ac per hoc summam coeternitatem, atque ex omnibus prædictis summam circuminsessionem, & unus operatur cum alio, per omnimodam indivisionem substantiæ, & virtutis, & operationis ipsius beatissime Trinitatis.

Sed cum hac contemplaris, vide ne te existimes comprehendere incomprehensibilem: habes enim adhuc in his sex conditionibus considerare, quod vehementer in stuporem admirationis inducit oculum mentis nostre. Nam ibi est summa communicabilitas cum Personarum proprietate, summa consubstantialitas cum hypostasum pluralitate, summa configurabilitas cum discretæ personalitate, summa coequalitas cum ordine, summa coeternitas cum emanatione, summa co-

Sex conditiones considerande, quæ vehementer admirationem in mentem

bonitatem: si enim ibi est summa communicatio & contemplatio vera diffusio, vera est ibi origo, & vera distinctio. Et placis quia totum communicatur, non pars idem ipsum datur quod habetur, & totum. Igitur emanans & produciens, & distinguuntur proprietatibus, & sunt essentialiter unum. Quia igitur distinguuntur proprietatibus, ideo habent Personarum proprietates, & hypostasum pluralitatem, & originis emanationem, & ordinem non posterioritatis, sed originis, & emissionem non loci mutationis, sed gratitudo inspirationis, per rationem auctoritatis producentis, quam habet mittens respectu missi. Quia vero sunt unum substantialiter, ideo oportet quod sit unitas in essentia, & forma, & dignitate, & eternitate, & existentia, & incommunicabilitate. Dum ergo hac per se figuratim consideras, habes unde veritatem contemplari. Dum hac adinvicem confers, habes unde in admirationem altissimam suspendaris. Et ideo ut mens tua per admirationem in admirabilem ascendat contemplationem, hæc simul sunt consideranda. Hæc D. Bonaventura.

CAPVT XVII.

Cum quanta humilitate, reverentia, firmitate fidei speculanda sit super altissima Trinitas: ex Dionysio Carthusiano.

QUANTO Trinitas est altior & purior, tanto cum majori reverentia, humilitate, & cordis munditia, ad ejus contemplationem accedere oportet. Nam (ut scribit D. Augustinus) nullibi periculosius erratur, nec laboriosius aliquid quaritur, nec fructuosius aliquid invenitur, quam unitas Trinitatis.

Contemplator igitur eragationes, iniquitadines & phantasmas prorsus a se abiciens, mente recollet, amorosa ac timorata accedat cum omni humilitate, metu & reverentia ad contemplandam mysterium super sanctissimam Trinitatem, semper supponens pro certissimo fundamento fidei veritatem, & abstineat a presumptuoso & immoderato sermone, nec transgrediatur terminos à Patribus sanctis preceptos, sed sacra Scriptura, Catholicorumque Patrum solidissimum documentis innitens, nihil de proprio sensu audeat adpicere, nisi illorum sententiis certissime consonet. Et quid quid contemplatori devoto in Trinitatis contemplatione occurrerit, suam capacitatem & intellectum transcendens, non vane tenet illud discutere; sed fide certissima illud credens, commendet reverenter ejus intelligentiam Spiritui sancto, & contentus de eo quod datur sibi intelligere & credere, gratias DEO cordialiter agat. Et ex consideratione eorum, quæ omnem mentis creaturæ capacitatem transcendunt, conjungat in piam admirationem, non in presumptuosam discussionem, pensando quod sicut DEVS æternus est penitus incomprehensibilis, creaturæ mentis capacitatem transcendens, ita & ejus actio, præsertim ad intra. Stultissimum igitur esset, velle eam comprehendere, aut humano ingenio metiri vel discutere.

In his ergo, quæ circa super excellentissimam Trinitatem contemplationem vim intellectualem transcendunt, non est nimium intellectus acendus, figendus, seu occupandus; sed simplici & stabili fide in his credendum & admirandum, ac cum laude superexaltandum est, quod Patrum documentis docetur & traditur.

Alia autem sunt, quæ in super substantiali Trinitatis contemplatione vim affectivam influunt, devotionemque nutriunt, quæ superolapsusissima Trinitatis supposita fide, facilius capiuntur, fructuosius

fructuosius conspiciuntur, dulciusq; gustantur, & mentem in DEO fortius afficiunt & succendunt. Quorum contemplationi, ut anima devota valeat frequentius intendere & vacare, diuturnius quoque, affectuosius, & congratulabundius immorari, caveat ne aliquid in corde lateat, quo DEVS possit offendi, charitas laedi, puritas infici, animus distrahi.

Quamvis enim superjucundissimam Trinitatem non possimus comprehendere, oportet tamen nos inde sese ac jugiter niti, ut eam quotidie sincerius contemplerur, splendidius intueamur, affectuosius speculemur, stabilius, & superserventiis cernamus. Ad hoc enim quæritur, ut dulcius inveniat; ad

hoc invenitur, ut quæatur avidius. Ut autem hoc impetremus, evitamus quotidie crescere puritate interna, quiete mentali, & amore divino, optemusq; semper fervido zelo DEVM revereri, & ejus illuminationem insatigabiliter impleremus. Quia quando nunc in superbeatissima Trinitatis contemplatione sublimius promovemur, eo conformiores, vicinioresq; reddimur perfectioni ac beatitudini supernorum civium, quorum tota merces, vita, & occupatio est, videre

DEVM unitivum. Hactenus
Dionysius.

DE
CONTEMPLATIONE
DIVINA
LIBRI QUARTI
APPENDIX.

De ascensione mentis per visibilia ad DEI summam, TRINITATIS contemplationem, Libellus aureus Hugonis Victorini.

ANDEM pro coronide hujus hierarchiæ, in qua ex visibilibus ad invisibilis DEI perfectiones intueas edocemur ascendere, visum fuit nobis, utilissimum ac jucundissimum Hugonis Victorini Libellum, in quo hujusmodi argumentum piè & eruditè tractatur, huic Operi inferere. Agit enim præcipuè in eo de contemplatione, qua ex visibilium cognitione ad invisibilis etiam summæ TRINITATIS assumimus cognitionem. Omittimus tamen interim aliqua capita, ut brevitati consulamus.

CAPVT

CAPVT I.

De tribus inuisibilibus DEI, à quibus emanant omnia, quæ sunt, Potentia, Sapientia, & Benignitas.

VERBUM bonum, & vita sapiens, quæ mundum fecit, contemplato mundo conspicitur. Et Verbum ipsum videri non potuit, & fecit quod videri potuit, & visum est per id quod fecit. Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Tria sunt inuisibilia DEI, potentia, sapientia, benignitas. Ab his tribus procedunt omnia, in his tribus consistunt omnia, & per hæc tria reguntur omnia. Potentia creat, sapientia gubernat, benignitas conseruat. Quæ tamen tria sicut in DEO ineffabiliter unum sunt, ita in operatione omnino separari non possunt.

Potentia per benignitatem sapienter creat, sapientia per potentiam benignè gubernat, benignitas per sapientiam potenter conseruat. Potentiam manifestat creaturæ immensitas, sapientiam decor, benignitatem utilitas. Immensitas creaturæ in multitudine & magnitudine; multitudo in similibus, in diuersis, in permixtis; magnitudo in mole & spatio; moles in massa & pondere; spatium est in longo & lato, & profundo & alto.

Decor creaturarum est in situ, & moto, & specie, & qualitate. Situs est in compositione & ordine: ordo est in loco, & tempore, & proprietate. Motus est quadrupartitus, localis, naturalis, animalis, rationalis. Localis est antè & retrò, dextorsum & sinistrorsum, sursum & deorsum, & circum: naturalis est in incremento & decremento: animalis est in sensibus & appetitibus: rationalis est in factis & consiliis. Species est forma visibilis, quæ oculo discernitur, sicut colores & figura corporum.

Qualitas est proprietas interior, quæ ceteris sensibus percipitur: ut melos in sono, auditu aurium; dulcor in sapore, gustu faucium; fragrantia in odore olfactu narium; lenitas in corpore, tactu manuum.

Utilitas creaturarum constat in grato, & apto, & commodo, & necessario. Gratum est quod placet, aptum quod conuenit, commodum quod prodest, necessarium sine quo quid esse non potest.

Nunc propositas partitiones à principio repetamus, & in unoquoque diuisionis genere qualiter vel ex diuinitate creaturarum Creatoris manifestetur potentia, vel ex decore sapientia, vel ex utilitate benignitas, perquiramus. Et quia immensitas prima fuit in partitione, prima esse debet in prosecutione.

CAPVT II.

De immensitate diuina potentia, quam perspicimus ex creaturarum multitudine.

DILIGENTER igitur audite & considerate quæ dicturus sum. Quando nihil erat, facite ut aliquid esse, qualis potentia erat: Quis sensus potest comprehendere, quæ virtus sit, de nihilo etiam unum aliquid facere, quamvis exiguum: Si ergo unum aliquid, quamlibet paruum, de nihilo facere, tantæ potentia est, ut comprehendendi non possit, quantæ existimanda est potentia, tam multa

ta facere? Quam multa? Quot sunt.

Numerata stellas cæli, arenam maris, puluerem terræ, guttas pluriæ, pennas volucrum, squamas piscium, pilos animalium, gramina camporum, folia sive fructus arborum, & ceterorum innumerabilium innumerabilia numerata. Innumerabilia in similibus, innumerabilia in diuersis, innumerabilia in permixtis. Quæ sunt similia? Quæ sub eodè genere continentur, ut homo unus & alter, leo unus & alter, aquila una & altera, honorulcopa una & altera: hæc singula, & cetera talia, in suis generibus similia sunt. Quæ sunt diuersa? Quæ dissimilibus differentiis informantur, ut homo & leo, leo & aquila, aquila & honorulcopa: hæc inuicem diuersa sunt. Quæ sunt permixta? Omnia simul considerata.

Quomodo ergo in similibus infinita? quomodo in diuersis infinita? quomodo in permixtis infinita? Audi. Homo unum genus est, sed unus homo non est; quis eos numerare potest? Leo unum genus est, sed unus leo non est; quis eos numerare potest? Aquila unum genus est, sed aquila una non est; quis eas numerare potest? Et ita in cæteris innumerabilibus innumerabilium rerum generibus, infinita rerum genera, & in singulis generibus infinita similia, simul vero omnia infinita innumerabilia.

CAPVT III.

De creaturarum magnitudine.

SED fortassis qui hoc fecit, parua fecit, multa simul & magna facere non potuit; quanta tamen? Metire moles montium, tractus fluminum, spatia camporum, altitudinem cæli, profunditatem abyssi. Miraris, quia deficiis: sed melius deficiendo miraris. Meditantibus de creaturarum immensitate, quasi seminarium quoddam iecimus; nunc ad contemplandam earum pulchritudinem transeamus.

CAPVT IV.

De earumdem pulchritudine in quatuor.

QUAMVIS multis ac variis modis creaturarum pulchritudo perfecta sit; quatuor tamen præcipue sunt in quibus earumdem decor consistit: hoc est, in situ, in motu, in specie, in qualitate. Quæ quidem si quis investigare sufficeret, mirabilem in eis sapientia Dei lucem inueniret. Et hoc utinam ego tam possem subtiliter perspicere, tam compenter enarrare, quam possum ardentius diligere! Delectatur enim me, quia valde dulce & iucundum est de his rebus frequenter agere, ubi simul & ratione eruditur sensus, & suauitate delectatur animus, & æmulatione excitatur affectus, ita ut cum Psalmista stupeamus, & admirantes clamemus: *Quam magnificata sunt opera tua Domine! omnia in sapientia fecisti.* & alibi: *Delectasti me in factis tuis, & in operibus manuum tuarum exultabo. Quam magnificata sunt opera tua Domine! nimis profunda facta sunt cogitationes tue.* Vir insipiens non cognosceret, & stultus non intelligeret hæc.

Vniuersus enim mundus iste sensibilis quasi quidam liber est scriptus digito DEI, hoc est, virtute diuina creatus; & singulæ creaturæ quasi figuræ sunt quædam, non humano placito inuentæ, sed diuino arbitrio institutæ, ad manifestandam inuisibilem Dei sapientiam. Quænammodum autem si illiteratus quis apertum librum videat, figurat

Psal. 103

Psal. 91.

1. Cor. 2.

adspicit, literas non cognoscit: ita stultus & animalis homo, qui non percipit ea, quæ Dei sunt, in visibilibus istis creaturis foris videt speciem, sed intus non intelligit rationem. Qui autem spiritalis est, & omnia diiudicare potest, in eo quidē quod foris considerat pulchritudinem operis, intus concipit quam miranda sit sapientia Creatoris. Et idē nemo est cui opera DEI mirabilia non sint, dum inspiens in eis solam miratur speciem, sapiens autem per id quod foris videt, profundam rimatur divinæ sapientiæ cogitationem; velut si in una eademq; scriptura alter colorem seu formationem figurarum commendet, alter verò laudet sensum & significationem.

Bonum ergo est, assidue contemplari & admirari opera divina, sed ei qui rerum corporalium pulchritudinem in usum novit vertere spiritua-lem. Nam & idē Scriptura tantopere nos ad desideranda mirabilia DEI excitat, ut per ea quæ foris credimus, intus ad agnitionem veritatis veniamus. Vnde Psalmista pro magno aliquo se jam & hoc fecisse commemorat, & adhuc facturum promittit dicens: *Memor fui dierum antiquorum.*

Ps. 142.

Meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinventio-nibus tuis exercebor. Hinc est etiam quod quibusdam ignorantibus Creatorem suum, & cultum Deo debitum idolis exhibentibus in Isaia dicitur:

Isaia 40.

cap. 2.

Quis mensus est pugillo aquas, & calos palmo ponderavit? Quis appendit tribus digitis molem terræ, & libravit in pondere montes, & colles in statera? Qui sedet super gyrum terræ, & habitatores ejus sicut locusta. Qui extendit velut nihilum celum, & expandit eos sicut tabernaculum. Et Psalmista iterum in quodam loco, cum argueret idolorum colito-res, ait: *Omnes diggerunt deponia, Dominus autem celos fecit.* Quid est ergo, putatis, quod in asserctionem veræ Divinitatis opera DEI ita in me-dium deducuntur, & dicitur, *Dominus autem celos fecit*; nisi quia creatura rectè considerata, homini Creatorem suum ostendit?

Psalm. 95.

Consideremus & nos quanta sint mirabilia DEI, & per pulchritudinem rerum copditarum, quæramus pulchrum illud pulchrorum omnium pulcherrimum, quod tam mirabile & ineffabile est, ut ad ipsum omnis pulchritudo transitoria, etsi vera sit, comparabilis esse non possit. Et quia superius omnem pulchritudinem visibilem in quatuor constare diximus, nunc ordine per singula currentes, qualiter ex ipsis invisibilis DEI sapientia clarescat, videamus. Scio quidem quod minus erit quidquid dixerimus; sed tamen decens non est, ut idē omnino taceam; sibi præcipue, ubi si fieri posset, maxime deceter loqui deberem.

Quatuor diximus, situm, motum, speciem, & qualitatem. Primum ergo primum discutiamus. Situs est in compositione & ordine. id est, in compositione & dispositione Compositio duo habere debet, aptitudinem, & firmitatem; hoc est, ut componenda aptè & competenter coeant, & composita firmiter cohereant. Laudabilis est compositio talis. Aptitudo consideratur in quantitate & qualitate. In quantitate, ne nimis tenuia & exilia grossis & corpulentis in qualitate, ne nimis humida siccis, nimis calida frigidis, nimis levia ponderosis, & si qua sunt talia, inordinatè conjugantur. Vide si pulchritudini divinorum operum aliquid horum desit; & si nihil deesse videris, jam a liquid habes unde eriam in hac parte miteris.

Et primum quidem si universalitatis hujus machinam inuitus fueris, invenies quam mirabili ratione & sapientia compositio rerum omnium perfecta sit, quam apta, quam congrua, quam

decora, quam cunctis partibus suis absoluta, in qua non solum concordiam servant similia, sed etiam quæ creante potentia diversa atque repugnans ad esse prodierunt, dicant sapientia in unam quodammodò amicitiam & federationem conveniunt. Quid repugnantius esse potest aqua & igni? quæ tamen in rerum natura ita DEI contemperavit prudentia, ut non solum ad invicem commune societatis vinculum non dissilpent, verum etiam nascentibus cunctis, ut subsistere possint, vitale nutrimentum subministrant. Quid de humani corporis compage loquar, ubi omnium membrorum junctura tam ad invicem servant concordiam, ut nullum omnino possit inveniri membrum, cujus officium alteri non videatur præstare adminiculum? Sic omnis naturale diligit, & miro quodam modo plurium dissimilium & in unum redactorum concordia unam in omnibus harmoniam facit. Apra est ergo & conveniens rerum omnium compositio.

Sed quomodo est firma? Quis non videret quis non miraretur? Ecce celi, quotambis suo concludunt omnia, quomodo solidi sunt, & quasi ex are fusiles desuper circumquaque oppositi? Terra verò in medio suo pondere librata, semper immobilis perseverat, ut ceteram medio fluctuantia, hinc soliditas celorum, illinc terra stabilitas in unum coarctent & conflingant, ne qua legitimos terminos dissula concordiam universitatis dirumpant. Ecce quomodo per viscera telluris tracones intrinsecus aquarum spargi, & foras per alveos suos in diversa deduci, intus furiscentem ne dissolvatur conglutinant, & foras ne fatiscas aurentem rigant. Ecce quomodo in humani corporis fabrica juncturas ossium vincula nervorum ligant, & medullis intus per fistulas tibiarum diffusis, canales etiam vitalem venarum sanguinem per omne corpus deducunt, ac deinde cunctotodinem carniū curis tegmen involvit; ut & rigor ossium intrinsecus corpus sustineat, & pelvis manimen foris defendendo custodiat. Quis duritiam lapidum, quis soliditatem metallorum, quis nodositatem roborum, quis tenacitatem glutinum, quis cetera innumera bilia enumerare queat? Ex quo claret, quam sint firma rei vincula, cum singula quæq; condita tanto niso naturam & esse suum defendant, simul verò omnia à concordia societatis suæ dissolvi omnino non queant.

CAPVT V.

De situ & dispositione rerum in loco.

POST compositionem sequitur ut de dispositione rerum, qualis sit, consideremus. Neque enim minima fiet admiratio, si quis diligenter attendat, quod sic singulis locis, singulis temporibus, singulis rebus, divina providentia causas suas distribuit, ut in nullo penitus ordo rerum perturbetur. Ecce celum sursum est, & terra deorsum. In celo stellæ & luminaria collocavit, ut subiecta omnia illustrarent. In aëre ventis & nubibus vitam fecit, ut agitationibus suis dispersæ, pluviam deorsum funderent. In gremium telluris moles aquarum recipi iussit, ut per gurgites suos hac illucq; quod nutus ferret jubentis, discurrent. Volucres in aëre suspendit, pisces aquis immergit, terram bestiis & serpentibus, & aliorum reptilium vermiumq; generibus replevit. Quasdam regiones ditavit ubertate frugum, quasdam opulenta

ria vinearum, alias fertilitate olerum, alias fecunditate pecorum, alias potentibus herbis, alias gemmis pretiosis, alias animalibus & bestis monituros, alias coloribus variis, alias diversarum artium studiis, aliis metallorum, alias thymiamatum diversis generibus: ut nulla profus regio sit, quæ non aliquid præ cæteris novum & speciale possideat; nulla item, quæ non aliquid novum & speciale ab aliis accipere queat.

Quid quod etiam ea, quæ humanis usibus necessaria sunt, in communi hominum frequentia, ipsa Creatoris providentia constituit; ea verò quæ non natura propter necessitatem, sed cupiditas expetit propter speciem, in abditis terrarum sinibus abscondit & ut quem amor virtutis ab immoderato appetitu non castigat, saltem laboris tædio victus conquiescat.

CAPVT VI.

De dispositione temporum.

HÆC de dispositione locorum diximus; quæ de dispositione temporum dicemus? Quis satis admirari potest, quàm mira ratione providentia divina cursus temporum distinxit? Ecce post noctem venit dies, ut torpentes in otio labor exerceat: post diem sequitur nox, ut fessos ad refocillandum quies excipiat. Non semper dies, non semper nox, non semper æqualis dies & nox; ne vel immoderatus labor debilitatos frangat, vel quies continuata naturam inficiat, vel identitas perpetua animo radium gignat. Item, quemadmodum vicissitudo dierum ac noctium animantia renovat, ita quatuor tempora anni ordine sibi succedentia, totius mundi speciem immutant.

Primum per teporem veris quadam innovatione mundus nascitur, deinde per fervorem æstatis quasi in juventutem robotatur, post hæc superveniente autumno ad maturitatem descendit, postremò succedente hieme ad defectum vergit. Idcirco autem semper deficit, ut semper post defectum renovari possit: quia nisi prius à statu suo deficerent vetera, quasi illis locum occupantibus non valerent exurgere nova. Hoc quoque satis mirabile in hac dispositione cernitur, quod ipsa tempora ita immutabili lege suæ mutabilitatis vires custodiunt, ut nec aliquando ab explendo ministerio suo deficiant, neque secus currentia ordinem primæ institutionis confundant.

CAPVT VII.

De ordine, qui in unaquaque re consideratur ex dispositione partium.

HÆC de dispositione temporum exempli causa dicta sufficiant; nunc illum ordinem prosequamur, qui in unaquaque re consideratur secundum congruam dispositionem partium. Hic verò intrinsecus est; alii, scilicet secundum locum & tempus, extrinseci sunt. Et hic quoque non minus miranda est sapientiæ efficacia, quæ ita congruè in universitate singula distribuit, ut nusquam omnino junctura partium generet repugnantiam qualitarum.

Ecce, ut exempli causa de multis pauca ponamus, in compositione humani corporis quanta elucet sapientia Creatoris? Sursum est homo uniformis, deorsum bifariam divisus; quia & uniforme est principale mentis, id est ratio, quæ in-

visibilia respicit: & ut gemina est animæ qualitas ita & concupiscentia, quæ deorsum ad terrena descendit. Item brachiis in latum extenditur, tibiis deorsum figitur statura humani corporis; quia & intentio operationis animum extendit, & affectus desideriorum figit. Item secundum latitudinem hinc inde per digitos pedum in quinque finitur humani corporis protensio; quia sive in latum tendatur animus per intentionem operis, sive deorsum figatur per desiderium affectionis, quinque sensus sunt per quos foris exit. Item digitis ternis articularum intervallis distinguuntur, qui de una palma in manibus, de una planta in pedibus prodeunt; quia de una sensualiitate quinque sensus exeunt, in quibus prima distinctione primum sensus, deinde sentire, postmodum sensibile invenitur.

Postremò in singulis digitis extremitatum articularum capita superpositis unguitibus, quasi galeata cernuntur, ut quocumque sive manus extensa, seu pes promotus offendiculum invenerit, ipsi suo munimine prorecti, illæsi permanere possint. Similiter terrena illa ad similitudinem unguum foris sensibus inherentia, quasi in necessitate nos muniunt, sed quantum non pertinent ad necessitatem, quasi extra carnem sine sensu præcidi possunt. Ecce in humana facie quàm rationabili distinctione instrumenta sensuum collocata sunt. Supremum locum obtinet visus in oculis, deinde auditus in auribus, post hunc in naribus olfactus, atque post hunc in ore gustus. Scimus autem, quod reliqui omnes sensus foris intrò veniunt, solus visus intus foras exit, & eminus posita mirà præ cæteris agilitate percipit. Bene ergo quasi speculator eminentiorem cunctis locum obtinuit, ut quæ cæteris sensibus superventura sunt, ante periculum prævidere possit. Post hunc auditus & loco & nobilitate secundus est. Deinde olfactus. Gustus autem, qui nihil sentire potest nisi id quod tangit, merito tardior cæteris sensibus in imò resedit. Tactus specialem sedem non habet, qui ideo universalis est, quia cunctis cooperatur sensibus. Vnde & in digitis pollex, qui tactum significat, coadunatis in unum digitis solus omnibus responderet; quia sint tactu nullus sensum esse potest.

Vide etiam quomodo in humano corpore ossa intrinsecus collocata sunt, quatenus robur eorum corpus sustineat; deinde caro ossa vestit, ut duritia eorum mollior tactum excipiat. Ad ultimum pellis carnem induit, ut sua quodammodo tenacitate ab incommotis foris accidentibus corpus muniat. Attendite, quomodo illud quod molle est & infirmum, in medio, quasi in loco tutiore ponitur; ne vel intrinsecus fulcimento carens cõcidat, vel extrinsecus munimentum non habens fatiscat. Quod autem in uno exemplificatum est, in cunctis generibus rerum inveniri potest. Sic enim cortex manit arboris, sic pennæ & rostra volucres, sic squammæ pisces; rebusque singulis secundum competentiam naturæ suæ, providentia Creatoris munimenta instituit. Hucusque de situ locuti sumus, nunc ad motum transeamus.

CAPVT VIII.

De omnifario rerum motu.

MOTVS est quadrifarius; localis, naturalis, animalis, rationalis: de quibus quia per singula

sitione
quan-
ta eluceat
sapientia
condito-
ris?

ESU

rit.

In motu qualiter resplendet sapientia conditoris. *gula multa dicere non possumus, breviter singula perstringamus. Vide quomodo in motu locali sapientia Conditoris appareat. Cogita nunc, unde deest ientibus semper aquis, indeficiens semper vena ministratur; unde motus ventorum educitur, quis infatigabilem astrorum cursum moderatur, quis solem per hiberna descendere signa precipit, quis rursus per æstiva cum signa ascendere facit, quis eum ab oriente in Occidentem ducit, & iterum ab Occidente ad Orientem revehit. Hæc cuncta mirabilia, & soli Deoabilia sunt.*

Quid etiam de naturali motu dicam? Quis putat, nascentibus cunctis incrementum tribuit, & quasi de quodam oculo naturæ sinu in apertum germinantia educit, rursusque eadem marcentia illuc unde venerant reverti facit? Satis hæc diligenter intuentibus mirabilia apparebunt.

Deinde sequitur motus animalis, qui est in sensibus & appetitibus. Cogita ergo, qualis esse possit, qui sensus omnium viventium fabricat, appetitus creat, & in singulis quibusque animantibus quid appetere & quantum appetere debeant ordinat.

Denique motus rationalis, qui est in factis & consiliis, satis admirationis tibi ingerit, si attendere volueris, quam ineffabilis sit sapientia, quæ omnia hominum facta, omnes voluntates, omnes denique cogitationes cordium ita ad suæ voluntatis arbitrium intorquet, ita imperat & moderatur, ut nihil in universitate possit fieri, quod non ipsa ad decorem operum suorum aut precipiendo aut permittendo fieri velit.

CAPVT IX.

De specie figurisq. rerum.

Hæc de motu pro brevitate dicta sufficiant; deinde sequitur species. Species est forma visibilis, quæ continet duo; figuras, & colores. Figuræ autem rerum multis modis apparent mirabiles. Aliquando ex magnitudine, aliquando ex parvitate, aliquando quia raræ, aliquando quia pulchræ; aliquando, ut interim ita loquar, quia quodammodo convenienter ineptæ, aliquando quia in multis una, aliquando quia in uno diversa. Singula ordine suo prosequamur.

Figura secundum magnitudinem attenditur, quando res quælibet sui generis modum in quantitate excedit: sic miramur gigantem inter homines, cetum inter pisces, gryphonem inter volucres, elephantem inter quadrupedes, draconem inter serpentes. Figura secundum parvitatem consideratur, quando res quælibet sui generis quantitati æquari non potest, ut est succerion in capillo, tineæ in vestimento, vermes & cyniphes, & similia, quæ inter cetera quidem animalia vivunt, sed ceteris omnibus corporis exiguitate dispares sunt. Vide ergo quid magis mireris, dentes apri, an tineæ alas gryphis, an cyniphis? caput equi, an locustæ? crura elephantis, an culicis? rostrum sui, an succerionis? aquilam, an formicam? leonem, an pulicem? tigridem, an testudinem? Ibi miraris magnitudinem, hic miraris parvitatem: corpus parvum magna sapientia conditum. Magna sapientia, cui nulla subrepat negligentia. Illis dedit oculos, quos vix comprehendere potest oculus; & in tam exiguis corporibus sic omnifariam lineamenta naturæ suæ congrua plenissime distribuit, ut nil videas deesse in minimis eorum omnium, quæ natura formavit in magnis.

Que magis miranda videantur?

De his quæ, quia rara sunt, miranda sunt.

RESTAT nunc dicere de his, quæ rara sunt, & ob hoc magis mira videntur. Sunt quidam in rebus conditis, quæ idcirco cum videntur magis mira sunt, quia ad hominum notitiam raro perveniunt, vel ob hoc quod in suo genere pura creata sunt, vel quia remotis sedibus & in abdita naturæ sinibus abscondita. Hæc autem idcirco Creatoris providentia seorsum voluit collocare, oculorum consortio, quæ noxia sunt, non lædente humana societas; eorum quæ pretiosa sunt, specie probetur humana cupiditas; eorum quæ rara sunt, novitate excitata admirari discat humana caritas: postremo ut hæc bona simul & mala quasi eminens posita quodammodo alloquantur hominem, ut attendat quanto studio mala æterna fugere, & bona æterna appetere debet, si pro his temporalibus bonis adipsiendis, & malis evitandis tantos labores sustinet.

CAPVT XI.

De his, quæ quia pulchra, sunt mirabilia.

SEQUITUR de his quæ mirabilia sunt propter pulchritudinem. Quarumdam rerum figuram miramur, quia speciali quodam modo decoræ sunt, & convenienter coaptatæ, ita ut ipsa dispositio operis quodammodo innuere videatur, specialem sibi adhibitam diligentiam Conditoris.

Rursus alia idcirco miramur, quia monstruosa sunt vel ridicula: quorum quidem plurimum, quantum ab humana ratione aliena est, tanto facilius humanum animum in admirationem compellere potest. Quare crocodilus manducans inferiorem molam non movet? Et quomodo salamandra in igne illæsa permanet? Quis dedit ciclo spinas, & docuit eum, ut se pomis turbine disculis involvat, quibus onustus incedens studet quasi plaustrum? Et formicam, quæ hiemis superventuræ præcæ, granis horrea sua replet? Araneam, quæ de visceribus suis laqueos necit unde prædam capiat? Isti sunt testes sapientiæ DEI.

Est adhuc aliud verum & evidens divini sapientiæ argumentum, quod omne genus simile sibi procreat, & in tam multis similitudo una propagata primæ originis formam non mutat: non ovivitulum, non vacca agnum, non cerva leporem, non leo vulpem; sed in sibi simile propaginem suam extendit omne quod est. Hoc quoque insensibilis natura custodit.

Aliud genus arboris est tilia, aliud fagus, aliud quercus: unumquodque speciem suam habet, & unumquodque generis sui servat similitudinem. Vide folium, quomodo serratis dentibus per gyrum distinguitur: quomodo intrinsecus prodoctis costulis hoc illucque intexitur. Numera unum, numera aliud. Omne quod est unius generis, unius invenies & multitudinis & similitudinis. Tot dentes in uno, quot dentes in alio; tot costulas in uno, quot costulas in alio; talem formam in uno, qualem formam in alio; talem colorem in uno, qualem colorem in alio. Ecce quomodo mora, quomodo fraga quæbuldæ granulis adinvicem compactis circumquaque distinguntur: tale unumquodque quale alterum, & omnis natura, quasi cuiusdam intrinsecus dictantis præceptum acceperit, nusquam terminos suos excedere præsumit.

Hoc

Hoc quoque mirabile est, quod in uno corpore constituantur membra, tot membrorum forma, tot loca, tot officia. Ecce in uno hominis corpore quatuor membra: aliud auris, aliud oculus, aliud lingua, aliud nasus, aliud pes, aliud manus: singulis sua forma, sua loca, sua officia; & cum sint ita diversa in se, singula invicem tam cooperantur omnia.

CAPVT XII.

De rerum variis coloribus.

POST figuram sequitur color. De colore rerum multum differere opus non est, cum ipse visus probeat quantum naturae de coris additur, cum tam variis distincta coloribus adornatur. Quid luce pulchrius? quae cum colo em in se non habeat, omnium tamen colorum rerum ipsa quodammodo illuminando colorat. Quid iucundius ad videndum caelo cum serenum est? quod splendet quasi sapphirus, & gratissimo quodam suae claritatis temperamento visum excipit, & demulcet aspectum? Sol sicut aurum rutilat, luna pallet quasi electrum: stellarum quaedam flammis aspectu radiant, quaedam luce rosea micant, quaedam verò alba nunc roscum, nunc viridem, nunc candidum fulgorem demonstrant.

Quid de gemmis & lapidibus pretiosis narremus quorum non solum efficacia utilis, sed aspectus quoque mirabilis est. Ecce tellus redimita floribus, quae iam iucundum spectaculum praebet: quomodo visum delectat? quomodo affectum provocat? videmus rubentes rosas, candida lilia, purpureas violas: in quibus omnibus non solum pulchritudo, sed origo quoque mirabilis est. Quomodo scilicet DEI sapientia de terrae pulvere talem producit speciem.

Postremo, super omne pulchrum, viride quomodo animo intuitum rapit? quando vere novo nova quadam vita germina prodeunt, & recta solum in spiculis suis quasi deorsum mortu calcata ad imaginem futurae Resurrectionis in laeum pariter erunt. Sed quid de operibus DEI loquimur? cum etiam humanae industriae tantum opere miramur.

CAPVT XIII.

De sensibilibus rerum qualitatibus.

POST speciem de qualitate rerum discere debemus. Ob hoc providentia Creatoris tam diversas qualitates rebus indidit, ut omnis sensus hominis sua oblectamenta inveniat. Aliud percipit visus, aliud auditus, aliud odoratus, aliud gustus, aliud tactus. Vis in pacis pulchritudo colorum, suavis cantilenae demulcet auditum, fragrantia odoris olfactum, dulcedo saporis gustum, aptitudo corporis tactum.

Et quis omnes delicias sensuum enumerare queat? quae tam multiplices sunt in singulis, ut si quis quemlibet sensum per se consideret, quemlibet per se ditatum puer. Quo enim oblectamenta oculorum in diversitate colorum monstravimus, tot oblectamenta aurium in varietate sonorum invenimus: inter quae prima sunt dulcia sermonum commercia, quibus homines ad invicem suae voluntates communicant, praeterita narrant, praesentia indicant, futura nuntiant, occulta revelant: sed et in his ceterae vitae humanae, be-

stis comparabilis videatur. Quid autem concenatur avium? quid humanae vocis melos iucundum? quid dulces modos sonorum omnium commemorem? Quia tam multa sunt harmoniae genera, ut ea nec cogitatos percurrere, nec sermo facile explicare possit: quae tamen cuncta auditui servantur, & ad ejus delicias creata sunt. Sic est de olfactu. Habent thymiamata odorem suum, habent unguenta odorem suum, habent rosaria odorem suum, habent rubeta, prata, resqua, nemora, flores odorem suum: & cuncta quae suavem praestant fragrantiam, & dulces spirant odores, olfactui servantur, & in ejus delicias creata sunt. Eodem modo gustus & tactus varia habent oblectamenta, quae ex similitudine priorum satis perpendi possunt.

CAPVT XIV.

De utilitate rerum quadruplici.

DE immensitate creaturarum, & de pulchritudine earum quomodo peritimus, non quomodo debemus, locuti sumus: nunc restat, ut ad confidendum earumdem utilitatem transivamus. Utilitas rerum quatuor complectitur: necessaria, commodum, congrua, & gratia. Necessarium unicuique rei est, sine quo ipsa subsistere commode non potest, utpote in victu hominis, panis & aqua; in vestitu, lanae, sive pelliceae, aut qualibet huiusmodi indumenta. Commodum est, quod licet aliquando amplius delectet, sine ipso tamen vita duci potest: utpote in victu hominis, poculum vini, & elus carnium; in vestitu, byssus & sericum, vel quodlibet aliud mollius indumentum. Aprium & congruum est, quod licet utriusque non prosit, ad vivendum tamen convenit: quales sunt tirocinia colorum, pretiosi lapides, & quaecumque ejusmodi censentur. Gratum est ejusmodi, quod ad usum quidem habile non est, & tamen ad spectandum delectabile: qualia sunt: fortasse quaedam herbarum genera & bestiarum, voluerum quoque & piscium, & quaevis similia. Sed dignum valde inquisitione est, quare DEUS haec creare voluit, quae usus hominis (propter quem omnia fecit) non necessaria fore, praevit? Sed hoc citius cognosceat, si causa & modus humanae conditionis attendatur.

DEUS hominem propter se fecit, cuncta alia propter homines condidit. Propter se fecit hominem, non quod ipse indigeret homine, sed ut homini, quia melius dare nil poterit, seipsum fruendum daret: alia vero creatura sic facta est, ut & subiecta homini esset per conditionem, & delectaretur ad utilitatem. Homo ergo quasi in quodam medio collocatus habet super se DEUM, sub se mundum: & corpore quidem deorsum mundo conjungitur, spiritu autem suum ad DEUM sublevatur. Necessarium autem fuit ut visibilibus condito ita ordinaretur, quatenus homo in eis foris agnosceret, quale esset invisibile bonum quod intus quaerere deberet: hoc est, ut sub se videret, quid supra se appetere. Non igitur decebat ut rerum visibilibus copia in patre aliqua delectationem sentiret, quae ob id maxime insti utra est, ut inest: mabilem attentionem bonorum essentiam nuntiaret. Hoc est quod diximus, cur DEUS illa etiam creare voluit, quae humanis visibus necessaria non esse praevit. Si enim sola necessaria tribueret, bonus quidem esset, sed dives non esset. Cum vero necessarius etiam commodus adiungit, divitas bonitatis suae ostendit.

N

Cum

Quam
variae &
multipli-
ces sunt
sensuum
oblecta-
tiones?

Thom. à Jesu Oper. Tom. II.

Cur De-
us non
solum
necessa-
ria ho-
mini tri-
buerit
bona?

Cum autem commoda congruis superadditis cumulantur, abundantia divinæ bonitatis ejus demonstratur. Sed dum postremo congruis etiam grata & jucunda adjicit, quid aliud quam superabundantes divitias bonitatis suæ notas facit?

CAPVT XV.

De tribus similibus, & quantū sit divini operis supra humanum excellentia.

HÆC de utilitate Scripturarum brevitè dicta sufficiant: sed liber adhuc ad cumulum divinæ laudis paulisper attendere, quàm mirè tria hæc simul in opere suo conservaverit DEUS. Quod quanta admiratione dignum sit, sic facilius fortasse cognoscemus, si prius hæc, qualiter in opere humano simul esse non possint, consideremus. Certe homo cum multa facere desiderat, magna facere non potest: quia tantò minùs prævalet in singulis, quantò plura sunt per quæ intentionis suæ conatus dividit. Rursus cum ad magnitudinem innititur, à multitudine retardatur: quia multis præstare non sufficit vires, quas ad unius effectum specialiter effundit. Simili modo minor diligentia decori operis impenditur, quoties ad multitudinem solam sive ad magnitudinem perficiendam animus occupatur. Videmus quòd scriba eas figuras, quæ exiles sunt, promptius format, in magnis fig. itandis propensius desudat & calamus quantò velocitè trahitur, tantò deformiores sunt literæ quæ exprimuntur. Nam & in formandis vestibus, ij qui nimis pulchritudinem diligunt, sæpè utilitatem perdunt: & qui utilitatem conservare cupiunt, pulchritudinem habere non possunt.

In divinis operibus nec magnitudo multitudinis operis minuit, nec magnitudo multitudinis stringit, nec simul vel multitudo vel magnitudo pulchritudini officit, neque pulchritudo utilitatem tollit: sed sic facta sunt omnia, quasi facta sint singula, ut cum universa aspexeris, singula mireris. Hæc de visibilibus dicta, alicui fortassis, quantum ad compendium tractandi pertinet, plurima videbuntur: sed attendere debet, quòd tam opere magnitudo materia non facit paucis verbis explicatur. Nam cum dicat Apostolus, quòd per ea quæ sunt in mundo, manifestantur ea, quæ invisibilia sunt in DEO, necesse est, ut quisquis per visibilia ad agnitionem invisibilium pervenire desiderat, prius ipsa visibilia agnoscat.

Propter quod & ego, cum hæc pro posse meo investigare proponerem, tribus invisibilibus in exordio enumeratis, & tribus itidem visibilibus contra hæc dispositis, ratus sum hunc esse competentissimum ordinem narrandi, ut prius ipsorum visibilium aliquam notitiam in medium afferrem, ac sic deinde quasi referato contemplationis aditu, per investigationem invisibilium procederem. Postquam verò his quæ de visibilibus dicenda erant, finem fecimus; nunc quomodo, vel quo ordine per hæc ad invisibilia ascendatur, considerare debemus.

CAPVT XVI.

Quòd inter tria invisibilia DEI sapientia sit prima investiganda.

TRIA diximus invisibilia, potentiam, sapientiam, benignitatem. Quæ tendum est ergo,

quod horum ceteris prius contemplantibus in agnitione occurrat. Et credo quòd illud invisibile prius in contemplatione comprehenditur, quòd in suo visibili simulacro expressius & manifestius declaratur. Simulacra autem invisibilium ipsa visibilia dicantur: utpote invisibilibus potius simulacrum est, creaturarum immensitas; invisibilis sapientie simulacrum est, creaturarum decor; invisibilis benignitatis simulacrum est, creaturarum utilitas. Omnis autem creatura, quanto vicinior similitudini Creatoris appropinquat, tanto evidentius Creatorem suum declarat. Illud quare ergo visibile simulacrum, invisibile exemplar prius ostendere debet, quòd divina similitudo est imaginem perfectius in se tenere expressam, immensitas autem creaturarum magis ad essentiam, to decor verò creaturarum magis ad formam pertinet. Essentia verò abique forma confusa, creatura informis est. Quod autem in se inest, in hoc manifestum quòd est, DEO simile est; sed in hoc manifestum quòd forma caret, à DEO dissidet. Quod ergo formatum est, magis DEO simile est, quàm id quod formam non habet.

Vnde constat, quòd plus evidens simulacrum est decor creaturarum, quòd solam spectat essentiam. Item decor creaturarum propriam formam naturalem pertinet ad habitum, utilitas verò ad actum; quia in hoc creaturæ unicus est, quòd subjectæ homini servant, & obsequium reddunt. Quod ad habitum pertinet, magis proprium est & magis certum, quàm id quod pertinet ad actum: quia habitum naturam indidit, actum verò insitit & adjungit. Simulacrum ergo decoris immensitatem patietur & utilitatem in cognitione præcedit, & propterea in cognitione prius est, quia in manifestatione est evidenter.

In hoc igitur simulacro prius veligium contemplationis ponere debemus, ut in primum inquisitionis ingressum rectè tenemus, ipso quem quæritur duce pede inoffenso ad reliqua procedamus. Pulchritudo autem in inquirenda sapientia ab ipso sapientie simulacro inquisitionis exordium sumitur: quia per Sapientiam suam Pater manifestatur, non solum quando sapientiam suam in carnem misit, sed tunc quoque do per quando per Sapientiam suam mundum creavit. Sapientia Decor creaturarum, quem simulacrum sapientie sum Pater DEI esse diximus, quatuor complectitur, scilicet, motum, speciem, qualitatem. Sed in his quatuor motum excellentiorem locum habere, habitum non est; quia vicina vita sunt mobilia, quàm ea quæ moveri non possunt. Motus autem quadripartitus est, localis, naturalis, animalis, rationalis. Sed motus naturalis localem motum superat, quia in naturali motu non solum imago vitæ exprimitur, sed ipsa quodammodo vita inchoatur. Rursus animalis motus tantum naturali præcellit, quantum in sensibili id quod sentit. Postremo rationalis cunctis superponitur, quia in eo non solum sensus ad animandum, sed ratio quoque ad intelligendum movetur. Hoc simulacro nullum in creaturis esse potest evidenter, quia invisibilem sapientiam ostendit cunctis manifestius id quod sapit.

CAPVT XXIII.

Quomodo per rationalem creaturam ostenditur rerum Creator esse aeternus.

PRIMUM ergo est ac principale sapientiae sacramentum sapientia creata, id est, rationalis creatura, quae quia secundum aliquid visibilis est, secundum aliquid invisibilis, ianua contemplationis facta est pariter & via: in quantum visibilis, est ianua; in quantum invisibilis, est via. Ianua est, quia ingredienti ad contemplationem animo primum aditum pendit: via est, quia currentem in contemplationem ad finem animam perducit. Ianua est, quia quodammodo invisibilia visibilibus ostendit: via est, quia de visibilibus per invisibilia omnes usque ad visibilibus pariter & invisibilibus Creatorem videndum perducit.

Hoc in semetipso potest agnoscere homo: nemo enim esse sanus sapiens, qui se esse non videat. Et tamen homo, si verè quod ipse est attendere coeperit, omnium quae in se vel videntur, vel videri possunt, nihil se esse intelligit. Illud namque quod in nobis rationis capax est, quamvis (ut ita dicam) infusum & commixtum carni sit, ipsum tamen se à substantia carnis propria ratione secerit, & alienum esse intelligit. Cur ergo homo invisibilia esse dubitet, qui idipsum quod verè homo est, de cuius existentia nequaquam dubitat, invisibile esse videtur? Ianua ergo contemplationis homini aperitur, quando ipse, sua se ratione ducente, ad se cognoscendum ingreditur. Ingresso autem via usque ad finem currente restat, ut scilicet quis se ex consideratione propria ad agnitionem Creatoris sui perveniat.

Illud namque in nobis quod carnis non habet essentiam, à carne non potest habere materiam; sed sicut diversum est à carne, ita alienum se sentit à carnis origine: initium tamen se habere in hoc verissime agnoscit, quod cum se intelligat esse, semper se fuisse non meminit: cum tamen nesciens intellectus esse non possit. Si ergo intellectus esse non potest nisi intelligens, restat ut quæsi hō semper intellexisse cognoscimus, non semper fuisse, ac per hoc aliquando coepisse credam. Sed sicut per jam dictum est, quod spiritalem habet essentiam, non potest originem habere corpoream: quia quidquid ex materia præcæpente traducitur, corporeum esse comprobatur. Si igitur invisibile nostrum initium habuerit, superest ut non de præcæpente materia, sed de nihilo factum sit.

Quod autem nil est, esse sibi dare non potest, & idcirco quidquid initium habuerit, dubium non est quin ab alio esse acceperit. Quod autem à se non semetipso non est, esse aliis dare non potest. Igitur est, aliis quisque ille est qui rebus esse conatur, ab alio esse non accepit. Quod inde quoque liquidò comprobatur: quia si quidquid est, creatoram esse credimus, nullum in rebus finem invenimus.

Nostri ergo nos natura instruit, quod Creatorem habemus aeternum, cui suum & proprium est quod subsistit: quia si ab alio esse accepisset, prima eorum origo veraciter dici non posset. Si enim aliquando non erat, à seipso initium non habuit; sed nec primus dici potest, si ab alio esse accepit. Igitur si creator est, semper fuit. Item, quod à semetipso est, non esse non potest. Quid enim à semetipso est, huic idem est esse & id quod est, & constans: quia nulla res à semetipso di-

vidi aut separari potest. Cui igitur idem est esse & id quod est, necessario semper est, quia à semetipso separari nihil potest. Si igitur quidquid à semetipso est, huic idem est esse; & id quod est, qui aliunde esse non accepit, sequitur necessario ut semper sit, utque aliunde auferri non possit: quod aliunde datum non sit. Necesse est ergo, ut quem Creatorem credimus, hunc nec principium nec finem habere posse constemus. Principium enim non habet, quod semper fuit; nec finem, quod nunquam desinit. Neque ergo aeternus præter solum Creatorem est, neque Creator nisi aeternus esse potest.

CAPVT XXIV.

Ex anima rationali divinam ostendi posse Trinitatem.

EX quo pridem de visibilibus ad invisibilia oculo contemplationis ingressi sumus, ad hoc usque via investigationis penetravimus, ut jam Creatorem rerum omnium sine principio, sine fine, sine mutabilitate esse non dubitemus, & hoc quidem non extra nos, sed in nobismetipsis invenimus. Consideremus ergo si adhuc amplius aliquid eadem ipsa natura nostra de Creatore nostro nos docet, quia fortassis non solum unum; sed & trinum ostendat. Certè mens rationalis una est, & generat de se intellectum, una unum; Quem nonnumquam dum conspiciat quam subtilis, quam verus, quam conveniens, quam jucundus sit, mox diligit eam, & complacet sibi in ipso. Videt pariter & stupet, & se tale aliquid invenire potuisse miratur. Vehementer libet semper illud aspicere, semper habere, semper illo perfrui, semper in illo delectari. Ipsum per se placeat, ipsum propter se placeat; nec aliquid est, quod extra illud quaeritur, quia in illo totum amatur. In illo contemplario veritatis ad videndum delectabilis, ad habendam suavis, ad fruendum dulcis. Cum illo secum mens requiescit, nec umquam secreti sui tædio afficitur, quia unico quidem, non tamen solitario consortio letatur.

Considera ergo tria hæc, mentem, intellectum, amorem; De mente intellectus nascitur, de mente pariter & intellectu amor oritur. De sola mente intellectus, quia mens de se intellectum gignit: amor verò nec de sola mente, quia nec de solo intellectu, quia ab utrisque procedit. Primi mens, deinde mens & intellectus; postea mens, & intellectus & amor. Et hoc quidem in nobis sic est: verum in Creatore esse longe aliter, suadet ratio. Quia enim ipsum fuisse semper credimus; semper quoque sapientiam habuisse oportet consistantur. Nam si aliquando sine sapientia fuisse dicitur, quis eam postmodum sapientem fecerit, aut à quo sapientiam acceperit, nullo modo invenitur: cum & hoc absurdissimum sit, & ab omni ratione alienum, credere eum qui est fons & origo sapientiae, aliquando sine sapientia exivisse. Semper ergo in illo sapientia, semper ab illo sapientia, semper cum ipso sapientia fuit. Semper in illo sapientia, quia semper sapientiam habuit, semper sapiens fuit: semper ab illo sapientia, quia sapientiam quam habet ipse genuit: semper cum illo sapientia, quia genita se à gignente non dividit. Semper genita est, & semper gignitur, nec cum gignitur inchoans, nec cum genita est cessans. Semper gignitur, quia aeterna; semper genita est, quia perfecta.

N 2

Ea

Thom. à Ista Op. Tom. II.

Est ergo qui genuit, & est qui genitus est. Qui genuit, Pater est; qui genitus est, Filius est. Et quia qui genuit, semper genuit, æternus Pater est: & quia qui genitus est, semper genitus est, æterno Patri Filius cœternus est. Item qui semper sapientiam habuit, semper sapientiam dilexit: qui verò semper dilexit, semper amorem habuit. Itaque æterno Patri & Filio cœternus Amor est: & tamen Pater à nullo est, Filius à Patre solo est; Amor verò à Patre simul & Filio est.

Sed quia superius Creatorem omnium summè & verè unum esse asseruimus, hæc tria in DEO unum esse substantialiter oportet conficemus. Quia item ille qui genitus est, non potest esse ille à quo genitus est; neque item ille qui à gignente & genito procedit, ille esse potest qui est gignens vel genitus: inexpugnabili ratione veritatis cogimur in Deitate Personarum trinitatem & substantiæ unitatem cognoscere. Tribus ergo in Deitate una communis est & æqualis æternitas, & æterna æqualitas; quia non potest esse singulis dissimile, quod omnibus facit Deitas una commune. Tres ergo unum sunt, quia in tribus Personis est una substantia; sed tres unus non sunt, quia sicut distinctio Personarum unitatem Deitatis non dividit, ita & unitas Deitatis distinctionem Personarum non confundit.

CAPVT XXV.

Quod ordo conditionis & cognitionis rerum, è diverso se habeant.

QUANDO pridem de visibilibus ad invisibilia progredi cœpimus, primò à corporea creatura ad incorpoream, hoc est rationalem creaturam transivimus, ac deinde à rationali creatura usque ad sapientiam DEI pervenimus: nunc verò redeuntēs primò à sapientia DEI ad rationalem creaturam, deinde à rationali creatura ad creaturam corpoream habita consideratione procedemus.

Ille ordo est cognitionis, iste conditionis, quia primò corporea creatura, quæ visibilis est, in cognitione occurret; deinde à corporea creatura ad incorpoream cognitio transit, postremò viâ investigationis apertâ usque ad Conditorē utriusque pervenit. In conditione verò primo gradus ad imaginem DEI rationalis creatura facta est, deinde creatura corporea; ut creatura rationalis in ea foris agnosceret, quid à Creatore intus accepisset. In sapientia DEI est veritas, in rationali creatura imago veritatis, in corporea creatura umbra imaginis. Rationalis creatura facta est ad DEI sapientiam, corporea creatura facta est ad rationalem creaturam; propter quod omnis motus & conversio corporeæ creaturæ est ad rationalem creaturam, & omnis motus & conversio rationalis creaturæ esse debet ad DEI sapientiam: ut dum quodque suo semper superiori adhæret per conversionem, nec primæ conditionis ordinem, nec primi exemplaris in se perturbet similitudinem.

Quisquis ergo viâ investigationis de visibilibus ad invisibilia transit, primò à corporea creatura ad rationalem creaturam, deinde à rationali creatura ad corpoream creaturam descendit. Ordo autem cognitionis in mente hu-

mana semper præcedit ordinem conditionis: quia nos qui foris sumus, redire ab intimis non possumus, nisi prius oculo mentis intima pene remus. Sequitur autem semper ordo conditionis ordinem cognitionis; quia est aliquando humana immensa firmitas ad interna contemplanda vel tenuior: admissa fuerit, diu tamen ibidem stare hanc lux mutabilitatis fluxus non permittit.

CAPVT XXVI.

De tribus diebus invisibilis lucis.

POSTQUAM igitur nos, quantum DEUS largiri dignatus est, de visibilibus ad invisibilia cognitionem pervenimus, nunc jam mens nostra ad semetipsam redeat, & quid sibi ex hac cognitione utilitatis provenire possit, attendat. Quid enim nobis prodest, si in DEO cognoscimus majesticatis celsitudinem, & nullam nobis inde colligimus utilitatem? Sed ecce, dum desillo intimo divinæ contemplationis secreta revertemur, quid nobiscum afferre poterim? Quid nisi lucem, de regione lucis venientes? Hoc enim decens & necessarium est, ut si à lucis regione venimus, ad fagandas nostras tenebras nobiscum lucem apporemus.

Et quis scire poterit quod ibi fuimus, si illuminati non redimus? Appareat ergo quod ibi fuimus, appareat quid ibi vidimus. Si ibi vidimus potentiam, apporemus lucem divini amoris: si ibi vidimus sapientiam, apporemus lucem veritatis: si ibi vidimus benignitatem, apporemus lucem dilectionis. Potentia cor penes ad amorem excitet, sapientia ignorantie tenebris cæcos illuminet, benignitas frigidis calore charitatis inflamet. Videte, quælo, quid lux sit, nisi dies; & quid tenebræ, nisi nox. Et licet oculus corporis habet diem suum & noctem suam, ita quoque oculus cordis habet diem suum & noctem suam. Tres ergo dies sunt in visibilibus locis, quibus interioris spiritualis vitæ cursus distinguitur. Primus dies est timor, secundus est veritas, tertius est charitas. Primus dies solem suum habet cor: potentiam, secundus dies solem suum habet dies sapientiam, tertius dies solem suum habet benignitatem.

Potentia ad Patrem, sapientia ad Filium, benignitas pertinet ad Spiritum sanctum. Alii sunt dies nostri quos habemus exterioris, alii quot interioris habemus. Dies nostri exteriores, etiam cum volumus, transeunt; dies verò interiores, si volumus, permanere in æternum possunt. Nam de timore Domini dicitur, quod in sæculum sæculi permanet. De veritate quoque debemus non est quin permaneat in æternum: quia etiam hac vita incipiat, tunc tamen plena & perfecta in nobis erit, cum ipse, qui est veritas, post huius vitæ terminum manifestus apparebit. De charitate item dictum est, quia charitas nunquam excidit. Boni dies isti, qui nunquam transeunt: nam illi dies mali sunt, qui non solum non permanent semper, sed nec ad modicum stare possunt.

De his diebus per Prophetam dicitur: Homo sicut senem, dies eius sicut umbra declinant. Isti sunt dies quos habemus exterioris, ista dies quos dedit gratia. De illis diebus dicitur Propheta: In diebus meis invocabo; quia ibi dicitur: Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Sed

Sed illos dies suos vocat, quia alios dies non amat, sicut Ieremias dicit: *Domine, diem hominis non desideravi*, tu scis. Isti sunt dies quibus plenus fuit Iob, de quo scriptum est, quia mortuus est senex, & plenus dierum: nam de aliis diebus plenus esse non poterat, qui transacti jam non erant. Illos dies, qui foris sunt, solos mali noverunt; boni verò, qui jam inter nos dies videre meruerunt, eos qui foris sunt non solum non diligunt, sed etiam maledicunt. *Pereat*, inquit beatus Iob, dies, in qua natus sum, & nox in qua dictum est, Conceptus est homo. Dies ille vertatur in tenebras, & non requirat eum Deus desuper, & non illustret lumine. Illos ergo dies qui intras sunt, potius debemus amare, ubi lucem non sequuntur tenebræ, ubi æterni Solis splendore illuminantur oculi interiores cordis mundi.

De his diebus Psalmista cecinit: *Annuntiate de die in diem salutare ejus*. Quod est salutare ejus, nisi JESUS ejus: sic enim interpretatur JESUS, hoc est, salutaris. Qui ideo salutaris dicitur, quia per eum homo ad salutem reformatur. De ipso autem Ioannes loquens, *Lex*, inquit, *per Moysen data est, gratia & veritas per IESUM Christum facta est*. Item Paulus Apostolus vocat Christum JESUM DEI virtutem, & DEI sapientiam. Si igitur Dei sapientia JESUS Christus est, & per Christum JESUM veritas facta est; constat quod per sapientiam DEI veritas facta est.

Dies ergo sapientiae, est veritas. De hoc die suo ipsa Sapientia loquitur Judæis, dicens: *Abraham pater vester exultavit, ut videret diem meum*. Vidit, & gavisus est. Veritas enim DEI est redemptio generis humani; hanc enim prius promiserat: quam nimirum dum postmodum exhibuit, quid aliud quam seipsum veracem ostendit? Rectè autem per sapientiam hæc veritas impleta est, à quo omnis veritas est: nec alius ad implendam veritatem mittendus fuit, nisi is in quo omnis veritatis plenitudo consistat.

Benè ergo Abraham ad diem veritatis exultat, quia impleri veritatem desiderat. Quam profectò diem tunc per spiritum vidit, quando DEI Filium ad redemptionem humani generis in carnem venturum agnovit. Dicatur ergo, *Annuntiate de die in diem salutare ejus*. Diem secundum de die primo in diem tertium, diem veritatis de die timoris in diem charitatis. Primum unus dies erat, dies timoris: venit dies alter, dies veritatis: accessit, non successit, quia prior non discessit. ecce duos dies. Iterum est in diem tertium, in diem charitatis: sed & ille cum venit, priores non expulit. Beati dies isti! Iis diebus homines impleri possunt, ubi futuris supervenientibus praesentes non transeunt; ubi numerus cum augetur, claritas multiplicatur.

DE CONTEMPLATIONE DIVINA LIBER QUINTUS.

*De tertia ac suprema contemplationis hierarchia, quæ Mystica
Theologia nuncupatur.*

PROLOGVS.

AGENDVM nobis modò de tertia contemplationis hierarchia, quæ inter omnes, quæ ad Spiritus sancti dona pertinet, supremum locum obtinet, & de ejus gradibus discedendum. Nam quamvis quæ de DEO, de TRINITATE sanctissima contemplatio est (quam ad secundam hierarchiam spectare diximus) nobilissima sit, nec videatur, qui ad hujusmodi contemplationem effectus fuerit, sublimius aut altius ascendere posse; siquidem ultra DEI essentiam, aut TRINITATIS beatissimæ unitatem ac Personarum diversitatem nihil est, aut cogitari potest; verè tamen supra hanc quam de Trinitatem diximus contemplationem, excelsiorem aliam contemplationis gradum omnino invenies, non quidem in substantia, aut in objecto altiore, sed in modo longè pleniorè & exactiorem. Duplex namque est, ut infrà uberiùs explicabimus, DEV cognoscendi seu contemplandi modò: per positionem alter, alter verò per negationem; quem perfectiorem ac sublimiorem esse, ex D. Dionysii, D. Thomæ, ac aliorum Patrum sententia, ut ibidem etiam dicemus, communi consensu judicatur: tum quia, quæ in hoc vitæ præsentis statu de DEO possumus cognoscere, plenius per negationem, seu ablationem nobis innotescunt; tum etiam quia, quæ per ablationem sive negationem perfectionum creaturarum de DEO investigamus, magis sunt à sensibus ac imaginatione remota, quàm illa quæ per positionem, seu affirmationem de DEO cognoscimus, sive cognitio hæc à creaturarum perfectionibus ad Creatoris attributa assurgat, sive in ipsius Creatoris attributa & perfectiones immediatè contemplationis oculos defigat.

Duplex
datur in
hac vita
Deum
cogno-
scendi
seu con-
templan-
di modò.

Quis sit
nobilitas
& magis
superna-
turalis?

Legend.
nost. Io-
an. à Je-
su-Ma-
ria cap. 3.
& 4. suæ
Theolog.
mystica
& Tra-
ctatus 8.
scholæ o-
rationis.

Porro hujus tertie hierarchiæ est ad DEI contemplationem medio intellectus, aut sapientiæ dono per negationem assurgere, ac divinam ingredi caliginem, sive radium tenebrarum, ut S. Dionysius loquitur, qui divinam contemplationem tenebras vocat, propter summæ lucis incomprehensibilitatem; & similiter radiosam vocat, quia anima intuens eam, summè illustratur: quocirca in hac contemplatione, teste Dionysio, relinquenda sunt sensibilia cuncta, imò & intelligibilia, quæ summo DEO per positionem adscribi solent, ac ipsum DEV puro ac defæcato mentis oculo contemplari oportet. Est quippe hic nobilissimus contemplationis gradus, & valdè supernaturalis & mysticus; quia Spiritu sancto desuper radiante exaltus animæ infunditur, DEO ipso mentem supernaturaliter tangente, illustrante, ac ungente: in qua contemplatione mens humana se habet quasi Angelico modo, veritatem conspiciens simplici apprehensione & intuitu. In hac quoque Deiformi contemplatione consistit mystica illa Theologia, quam descripsit magnus ille Dionysius Areopagita, quæ ad DEV cognoscendum per omnium entium negationem, & in qua per experimentalem atque ardentissimum DEI amorem cognoscitur DEV, idèq; clarissima quadam caligine per immediatam & certissimam cum DEO unionem ecstaticam, ut infrà latius dicemus. Quare ab hac hierarchia, contemplatio DEI pura sine ulla admixtione imaginationis, aut saltem ita modica, ut

vix per-

vix percipi possit, inchoatur. unde meritò de hac verè possumus affirmare, quod Richardus libro 3. de contemplatione cap. 1. alio in proposito, & forsàn non ita certè docuit, dicens: *Attende quàm rectè designetur per Propitiatorium, quod erat quidem totum non de aurum, sed aurum totum, de auro solo mundo atque purissimo factum. Illud iubetur fieri de auro puro & mundo; tu doceris ex eo, in hac consideratione uti debere intellectu subtili & puro. Quid hic facit phantasmatum corporalium creatrix, moderatrix & reparatrix imaginatio? Recedat procul ab hoc negotio tot phantasmatum formatrix imaginatio, quæ tot corporalium formas quotidie novas creat, antiquas reparat, & per tam multiplices variosq; modos pro arbitrio disponit & ordinat. Nihil hic profunt, imò multum obsunt suorum simulacrorum tam copiosa multitudo. Quid te improbum huic operi ingeris? Quid te in huius contemplationis efficiam cum tanta importunitate intrudis? Quid tu in hac officina? quid tibi cum pura intelligentia? Nescis operari in auro, nihil tibi in tali artificio. Nescis purgare aurum, qui semper turbas intellectum purum. Aurum tuum mixtum est scoria, imò auri tibi nulla omnino est copia. Faciendum est Propitiatorium novum de auro mundissimo: non est tibi quod offeras, non est omnino quod agas ad tale & in tali negotio. Hæc enus Richardus.*

Quid per
propitia-
torium
designa-
tur?

Quæ ut melius ab omnibus capiantur, notandum erit, non posse nos in hac vita DEVM perfectè contemplari, sed ut docuit Apostolus 1. Corinth. 13. per speculū in enigmate, videlicet per formas similitudinesque creatas, secundum quod per eas & in eis repræsentantur, relucetque DEVS. Interdum autem fit hoc per similitudines corporales, interdum per formas imaginarias sive intelligibiles, phantasmatum non expertes, ut in duabus hierarchiis præcedentibus contingit; in quibus licet divini luminis radius illustrata mens ad supernorum contemplationem divinā sublimetur gratiā, non tamen ita à similitudinibus corporalibus abstrahitur, ut seculum non deferat phantasmatis cooperationem. Interdum verò sublimius, purius atque divinius, ut sapienter adnotavit Dionysius Carthusianus in Opere de vita inclus. cap. ult. per species & radios intellectuales, hoc est, per solam intellectualem illuminationem, & spiritualis speciei, aut luminis infusionem; ut contingere solet personis perfectis, heroicis & divinis, quæ sapè inopinatis excessibus feruntur, seu potius rapiuntur in DEVM, qui frequenter benignissime sic subito & ex improvise prævenit mentes illarum, quod absq; proprio conamine mirabiliter illustrantur & inflammantur à Spiritu sancto, tanque suavisimè replentur & consolantur ab ipso, ut ineffabilem DEI circa se charitatem, pietatem, liberalitatem, ac dignationem nequaquam mirari sufficiant; atque tam valide elevantur & afficiuntur in DEVM, ut præclaritate contemplationis, & præfervore dilectionis divina, deficiant, & à seipsis alienentur, ac corpore infirmantur, undaq; gratia desuper influentis ferre vix queant: sicq; DEO suum in eos continuante influxum, à seipsis penitus afluunt, atque in abyssolucis æterna, in fonte divitiarum gloria infinita demerguntur ac absorbentur, & igne amoris divini quodammodo consumuntur; sicq; dulcissime in DEO obdormiunt, feliciterq; repaulant & conquiescunt, quousque hac gratia tanta tollatur, & sibi ipsis relinquuntur, atque ad solita exercitia remittantur. Tales tam electi à DEO dicere valent cum Propheta: *Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt, & ego ad nihilum redactus sum, & reserui. Itemque: Defecit caro mea & cor meum, DEVS corda mea, & pars mea DEVS in æternum. Et rursus cum sanctissimo Ieremia: Factus est sermo Domini in corde meo quasi ignis exaltans, claususq; in ossibus meis, & defeci ferre non sustinens.* Hæc ille.

Non possumus in
hæc vita
DEVM
perfectè
contem-
plari, &
quare?

Sunt igitur hi, de quibus nuper Dionysius, qui tertiæ hierarchiæ annumerantur, & in tertio cælo, ad quod se raptum fuisse Apostolus ipse testatur, interdum resident: sed quia non omnes æque à DEO illuminantur, nec uno modo ad divinā rapiuntur, non immeritò in hac tertiæ hierarchiæ triplicem, sicut in aliis, perfectio- nis gradum assignabimus.

Primus erit illorum, qui sapientiæ dono mirabiliter affecti, puræ contemplationi insistant; qui est primus Theologiæ mysticæ gradus. Puram autem eam contemplationem appello, quæ nulla vel saltem imperceptibili phantasmatum admixtione obscuratur. Quare ibi silentibus phantasmatibus, animus rebus exterioribus obdormire incipit, ac veluti consopitis sensibus, in quodam mentis excessu DEVM puro intelligentiæ oculo contuetur.

Tres as-
signatur
contem-
plationis
3 Hierar-
chiæ gra-
dus.

Secundus verò gradus, ac præcedenti superior, quando lumine divino menti contemplativi clariùs affulgente, violentæ quoque charitatis ardore efficaci- ter prædominante, mens ipsa in dulcissimæ, nobis verò ignotæ & inaccessibilis, caliginosæ DEI claritatis contemplationem elevatur, ac in deliciosissima illa caligine sub umbra dilecti indormit, & dulciter quiescit in pace in idipsum, translata à rerum tumultu ad gaudia interni ac cælestiformis silentii: ubi expergefata aliquando, intemis suspiriis ardentissimisque desideriiis, tædiosis atque impatientissimis expectationibus, ostendi sibi dilecti faciem, cum-

que ipso uniri, non secus ac cervus ad fontes aquarum anhelans, desiderat.

In tertio verò & supremo omnium gradu mens pietate DEI immensa benignissime præventa, DEO ipso apicem affectivæ & verticem intellectivæ potentie immediate tangente, illuminante & inflammante tam valide, ut imbecillis creatura confestim & quasi instantaneè defluat & deficiat à seipsa, & super se mirabiliter rapiatur, ac suavissimè prorsus alliciat, intimeque & amorosè superbenignissimo Creatori velut sponso immediate uniatur ac conjungatur, prorsus ut in beatissimæ Trinitatis mutuo nexu, amore & osculo se mediam inveniat. In hac igitur unione mentis creatæ cum increata Veritate, felicitas hujus vitæ summa consistit, in eaque mysticam Theologiam verè positam esse S. Dionysius docuit, ut infra fusiùs disceremus. Hæc autem tertie hierarchiæ Seraphica contemplatio ad viam unitivam supernaturalem jure pertinet: est enim propria illarum mentium, quæ DEO opt. max. strictissimo amoris nexu copulantur.

Sed antequam ad hos contemplationis gradus accedamus, enucleandum prius erit, num in hac vita possit ulla contemplatio, quæ pura & sine phantasmatum incurfione dicitur, inveniri.

CAPVT I.

Posse dari puram contemplationem, eamque sapientissime in viris perfectis contingere, sine phantasmatum speculatione.

PHILOSOPHI Aristotelem secuti, qui 3. de anima, textu 30. numquam sine phantasmate animam speculati, affirmat, communi consensu docent, in hac vita necessarium esse, operante intellectu circa aliquod objectum, simul operari phantasmam circa illud, vel aliter simile, vel aliquo modo ad illud pertinentens; sive moveatur ab intellectu, sive à suo objecto. Et hoc est quod vulgò dicitur; intellectum non posse intelligere in hac vita sine conversione ad phantasmata: quasi velint operationem phantasiæ semper necessariò comitari debere operationem intellectus, saltem in hoc statu.

Hanc verò connexionem sive dependentiam à phantasmate non solum in intellectionibus circa naturalia objecta, sed etiam in quacunque, etiam supernaturali, omnino esse necessariam, docuit aperitè divus Thom. 1. part. quæst. 48. art. 7. & cum eo ferè communis DD. sententia; ac propterea ipse D. Thom. 1. part. quæst. 94. art. 2. etiam docuit, quòd primus homo in statu innocentie eundem naturalem intelligendi modum habuit per conversionem ad phantasmata: quam ita esse statui hujus vitæ annexam & connaturalem docuit 2. 2. quæst. 173. art. 4. ut etiam in visionibus intellectualibus & supernaturalibus, quæ ex divina illustratione Prophetis contingere solebant, inveniantur.

Pro contrariâ verò sententia plurima sunt & aperta Patrum testimonia. D. August. tractat. 102. in Ioan. Cum verò, inquit, spiritali caperit omnia dijudicare, ipse autem à nemine dijudicari, etiamsi in hac vita adhuc velut per speculum ex parte perspicit, tamen non ullo corporis sensu, non ulla imaginaria cogitatione quæ capit, aut fingit qualiumcunque similitudines corporum, sed mentis certissima intelligentia DEVM intelligit non corpus esse sed spiritum.

Et infra: Quidquid enim tale spiritualibus de DEO cogitationibus ex corporum consuetudine occur-

rit, negando atque respuendo, tamquam importunas muscas, ab interioribus oculis abigunt. & sinceritati ejus lucis acquirunt; quæ est ac judice, hæc ipsa imagines corporum suis internis affectibus inucentes, falsas omnino esse convincunt.

Idem quoque August. lib. 12. sup. Gen. ad litteram docuit, ubi ex professo tria visionum genera distinguit, nempe corporalem, spirituales, & intellectualem, per comparisonem ad tria caelos; ita ut visioni corporali primum caelum respondet; spirituali, quam ipse imaginationem vocat, secundum caelum; intellectualem verò tertium caelum. Intendit igitur Augustinus toto illo libro potissimum ostendere, raptum illum D. Pauli ad tertium usque caelum, intelligi debere usque ad visionem intellectualem DEI: deinde multis in locis probari, hæc tria visionum genera distingui penes hoc, quòd visio spiritualis (ut tunc visionem corporalem prætermittam, de qua non est difficultas) velatur circa corporales imagines, si ve similitudines, intellectualis vero visio circa intelligibilia objecta omnino ab imaginatione abstracta. Quæ ut clarius constent, aliqua ejusdem Patris proferamus loca.

Quærit igitur cap. 3. illius libri de raptu divi Pauli his verbis: Adhuc quæri potest, utrum imagines corporis fuerint (nempe ea, quæ in raptu vidit Paulus) an ea substantia quæ nullam corpori similitudinem gerit, sicut DEVS, sicut ipsa mens hominū, vel intelligentia, vel ratio; sicut virtutes, prudentia, justitia, charitas, &c. quas intelligendo atque cogitando enumeramus, discernimus, definimus, non utique earum lineamenta vel colores, aut quomodo sonent, aut quid redolent, aut quid in ore sapiant, aut quid contrectantibus de calore seu frigore, de lenitate seu asperitate remanent; sed alia quadam visione, alia luce, alia rerum evidentia, eaque longè ceteris præstantiore atque certiore.

Et infra cap. 5. Si autem, inquit, spiritus erat, aut corporis imaginem præbuit, aut sic visum est, quemadmodum videtur sapienti a sine ulla imaginum corporum.

Deinde cap. 6. speciatim explicans tria genera visionum, ita inquit: Eccein hoc unopræcepto, cum legitur, Diliges proximum tuum tamquam teipsum, tria visionum genera occurrunt: unum per oculos, alterum per spiritum hominis (id est, imaginationem) quo proximus & absens cogitur; tertium, per con-

ritum mentis, quo ipsa dilectio intellecta conficitur. In his tribus generibus illud primum manifestum est omnibus: in hoc enim videtur celum & terra, & omnia que in eis conspicua sunt oculis nostris. Nec illud alterum, quo absentia corporalia cogitantur, insinuare difficile est: ipsum quippe celum & terram, & ea que in eis videre possumus, etiam in tenebris conspiciuntur cogitamus; ubi nihil videntes oculis corporeis, animo tamen corporales imagines intuemur. Tertium verò illud, quo dilectio intellecta conficitur, eas res continet, quæ non habet imagines sui similes, quæ non sunt quod ipse.

Et intra cap. 12. Quando autem penitus avertitur atque abripitur animi intentio à sensibus corporis, tunc magis ecstasis dici solet, tunc omnino quæcumque sunt presentia corpora, & patentibus oculis non videntur, nec ulla voces prorsus audiuntur, totum animi contuitus aut in corporum imaginibus est per spirituales, aut in rebus incorporeis, nulla corporis imaginatione figuratus, per intellectualem visionem.

Potest etiam cap. 24. Hæc igitur, inquit, natura spiritalis, in qua non corpora sed corporum similitudines exprimentur, inferiora generis visiones habet, quam illud mentis atque intelligentie lumen, quo & ista inferiora dijudicantur, & ea cernuntur, quæ neque sunt corpora, neque ulla gerunt formas similes corporum, veluti ipsa mens & omnis anime affectio bona. Quæ enim alio modo ipse intellectus nisi intelligendo conficitur: Ita & charitas, gaudium, pax, longanimitas, & cetera huiusmodi, & ipse DEVS ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia.

Et intra eodem capite constituit discrimen inter istas tres visiones, in eo quod corporalis visio non potest esse sine spirituali; spiritualis potest esse sine corporali, indiget tamen intellectuali, ut dijudicetur; intellectualis autem potest esse sine spirituali & imaginaria.

Deinde cap. 26. Porro autem, si quemadmodum raptus est à sensibus corporis (& loquitur de visione B. Ioannis, quam in Apocalypsi describit) ut esset in istis similitudinibus corporum quæ spiritu videntur, ita & ab ipsis rapiatur, ut in illam quasi regionem intellectualem vel intelligibilem subeatur, ubi sine ulla corporum similitudine, perspicua veritas cernitur, nullis opinionum falsarum nebulis offuscatur. Hæc tenet Augustinus. Ex quibus satis perspicue constat, visionem intellectualem ex mente Augustini propriè & verè in eo consistere, ut pura & nuda veritas sine ullo phantasmatum velamine intelligatur.

Divus Thomas in Epist. Pauli 2. Cor. 12. Lect. 1. expressè consonat D. Augustini sententiæ: constituit enim triplex visionum genus per comparisonem ad tres celos. Est autem, inquit ibi, triplex visio: scilicet corporalis, per quam videmus & cognoscimus corporea; sive imaginaria, qua videmus similitudines corporum; & intellectualis, qua cognoscimus naturas rerum in seipsis: nam propriè obiectum intellectus est, quod quid est. Et infra: Sed si aliquis videret ipsa intelligibilia & naturas ipsorum, non per sensibilia, nec per phantasmata, sic esset raptus usque ad tertium celum. Hæc ille. Ex quibus liquet colligitur ex mente D. Thomæ, visionis intellectualis proprium esse intueri naturas rerum nudas ac in seipsis.

Quod autem ad visionem intellectualem spectet, veritates sine ulla velaminibus purè contemplari, communis etiam est Patrum sententia. D. Bonaventura 5. Itiner. æternitatis, distinct. 4. sic

habet: Secundo modo fit hæc revelatio æternorum, sive visio intellectualis, ut dicit Richardus, quando spiritus humanus per internam inspirationem suavitè tactus, nullis mediis rebus visibilibus ad celestium cognitionem erigitur, sicut vidit Propheta, qui vidit in spiritu. Et Haymo super Apocal. concordat, ubi dicit: Intellectualis visio sive revelatio fit quandoque non per corporales res, nec per similes, sed ipsa veritas immediate manifestatur videntibus: quod proprium electorum est. Unde Salvator. Petro dixit: Caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in celis est, per interiorē inspirationem. Aut Psalmista: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus. Hæc occulta revelatio æternorum videtur innui per hoc quod dictum est Moysi, quando in interioribus deserti dictum est sibi: Dices filius Israël, Qui est, misit me. Hic apparet, quod hæc revelatio sit intellectualiter viventibus, quia filius Israël; & in interioribus mentis, quia interiora deserti ingredientibus.

Et infra. Sed sciendum est, quod ista revelatio intellectualis æternorum non fit nisi intelligentibus & interiora ingredientibus, ubi omne velum removetur ab eis. Nam revelatio dicitur quasi veli remotio ab oculis intellectualibus; quæ remotionem petivit David dicens: Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de Legem tua. De hoc velamine dicit Apostolus: Vsq̃ in hodiernum diem velamen veteris Testamenti manet non revelatum, quod in Christo evacuatur. Nos autem revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini spiritu. Hæc ille.

Nec solummodo in visione intellectuali animam sine phantasmatum ac similitudinum corporearum involucris, sed etiam in altissima contemplatione hociusmodi contingere, Patrum & plurimorum gravissimorum virorum communis consensus est. S. Bernardus Serm. 52. in Cantica, fol. 1395. animam ad divinam contemplationem non tam per similitudines à rebus sensibilibus mendicatas, quam à DEO ipso immixtis seu infusis ad modum Angelicæ conditionis sublevari, sequentibus verbis docet: Sed moriatur, inquit, anima mea morte etiam, si dici potest, Angelorum, ut presentium memoriā excedens, veram se inferiorum corporearum, non modò cupiditatibus, sed & similitudinibus exuat, sitq̃ pura cum eis conversatio, cum quibus est puritatis similitudo. Talis, ut opinor, excessus aut tantum, aut maxime contemplatio dicitur. Rerum enim cupiditatibus vivendo non teneri, humana virtutis est; corporum verò similitudinibus speculando non involvi, Angelica puritatis est: utrumque tamen divini muneris est, utrumq̃ excedere utrumque te ipsum transcendere est; sed longè unum, alterum non longè. Beatus qui dicere potest, Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine.

Idem Bernardus Serm. 35. in Cantica, explicans illa proximè adducta verba, Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine; Non enim, inquit, fuit contentus exire, nisi longè se faceret, ut posset quiescere. Et infra: Transilisti carnis oblectamenta, ut minime iam obediens concupiscentiis ejus; nec tenearis illecebris. Persecisti & superasti te, sed nondum elongasti, nisi & irruentia undique phantasmata corporearum similitudinum transvolare mentis puritate prevaleas. Hæc Bernardus.

Huic etiam sententiæ subscribit Hugo de S. Victore, lib. 2. de anima cap. 20. Redeat, inquit, ad se mens rationalis, & colligat se in se, ut sine imaginibus corporis, seipsam & omnipotentis DEI invisibilem

ibilem naturam considerare valeat: terrenarium phantasmata: imaginum, & quicquid terrenum cogitatio eius occurrerit, respiciat: deinde super semetipsam surgat, & seipsam deserat, atque quodammodo in oblivionem sui veniat, & se in contemplatione sui Creatoris humiliter subiciat.

Sed & multo clarius in eodem cap. purae contemplationis, quae sine phantasmarum occurrentia contingit, proprietates effectusque explicat, dicens: Cum enim caperit mens per puram intelligentiam semetipsam excedere, & illam incorporea lucis claritate tota intrare, & in his quae intrinsecus videt quendam intimam suavitatis saporem trahere, & ex eo intelligentiam suam condire, & in sapientiam vertere; in tantum in hoc mentis excessu pax illa, quae exuperat omnem sensum, invenitur atque obtinetur, ut fiat silentium in celo quasi hora dimidia, ita ut contemplantis animus nulla alterantium cogitationum tumultuatione turbetur, nihil inveniens quod vel per desiderium petat, vel per fastidium arguat, vel per adium accipiat; sed intra contemplationis tranquillitatem totus colligitur, intronitur in quendam affectum, multum inusitatum introitus ad nescio quam dulcedinem, quae si semper sic sentiretur, profectum magnam fecisset esset. Nihil sensu sitas, nihil illic agit imaginatio; sed omnis interior vis animae proprio interitum videtur officio. Purior autem animae pars in illud intima quietis secretum & summe tranquillitatis arcum felici iucunditate introducit. Virum quidem sermo est DEI, & effectus, & penetrabilior omni gladio accipitur, & pertingens usque ad divisionem animae & spiritus.

Et illico nihil in creatura hac divisione mirabilius cernitur: ubi id quod essentialiter unum est atque indivisum, in seipsam scinditur, & quod simplex in se & sine partibus constat, quasi quadam partitione dividitur. Neque enim in homine uno alia essentia est eius spiritus, atque alia est eius anima, sed prorsus una eademque simplici natura substantia: non enim in hoc gemino vocabulo gemina substantia intelligitur, sed cum ad distinctionem ponitur gemina vis eiusdem essentiae, una superior per spiritum, altera inferior per animam designatur. In hac igitur divisione anima, & quod animale est, in imo remanet; spiritus autem, & quod spirituale est, ad summam evolat. Ab infinis dividitur, ut ad summam sublevetur; ab animalia scinditur, ut Domino unatur. Quoniam qui adharet DEO, unus spiritus est cum illo. Felix divisio, & mirabilis separatio, ubi quod corpulentum & facultentum est, deorsum remanet; quod spirituale & subtile est, usque ad speculationem divinae gloriae sublimatur, & in eandem imaginem transformatur. Pars inferior componitur ad summam pacem & tranquillitatem, pars autem superior ad gloriam & iucunditatem. Haecenus Hago.

Vid. Hanc etiam sententiam tenent omnes fere mystici Doctores D. Bonaventura 3. Itinerario aeterni. distinct. 4. art. 2. & 4. Dionysius Carthusianus variis in locis, in Opuscul. de vita inclusarum, cap. ult. ut supra cap. 1. huius tenet Hierarchiae Philipphi part. 2. de altissima DEI contemplatione & cognitione, Tract. 3. art. 2. inquit in hac verba: Mens ad hoc, ut DEVM contempletur, & per purgari quoad intellectum & affectum. Ideo paulo post libet, per iustitiam fidei, id est, per fidem quae facit iustitiam in opere, & fides per se purgat intellectum, iustitia autem affectum. Viriisque demum purgationis triplex est gradus: intellectus namque purgatus est, cum abstrahitur a sensibilibus speciebus; purgator, dum

mundatur a phantasticis imaginibus; purgativissimus, Tract. 3. cum a Physicis aut Philosophicis rationibus. Gradus 4. quoque purgationis affectus sunt isti: purgatur affectus dum mundatur a culpa; purgator est dum a culpa sequela; purgativissimus cum ab occasione peccandi. Haec D. Bonaventura. Et concordat Albertus, dicendo, aliquidque addendo, Ex parte, inquit, affectus primo fit purgatio a peccato, secundo a peccatorum relictis ex vitiis, tertio a somitis incendio, quod ab occurrentibus peccandi ab extrinseco. Ex parte autem intellectus tollitur primo praesentia corporum quae est ad sensum, secundo praesentia imaginum corporalis ad imaginationem, tertio actus intellectus accipientis ex phantasmate, quarto actus intellectus progredientis ex principis sibi notis secundum Philosophiam. Ad haec etenim sequitur, quod elevet se super se ad fidei lumen, & tunc cernit DEVM trinum & unum. Mens enim humanae acies invadit, id est, debilis intellectus five intuitus animae rationalis, in ram excellenti luce non figitur, id est, in creatam lumen, quod est Trinitas benedicta, & sanctorum bonum, stabilitate interire non valet, nisi per iustitiam fidei, id est, per actus virtuosos ex fide manantes, emundetur modis iam tactis: oportet enim potentiam aliquo modo apari & proportionari sui objecto. Haecenus Carthusianus.

Idem Dionysius in Comment. mystic. theol. art. 2. etiam ex mente D. Thomae contendit probare, posse, etiam in hac vita dari intellectum omnem lineam phantasmatum cooperatione, dum in actibus: Quia ipsemet Doctor sanctus (S. Thomas scilicet) affirmat, ac bene idonee probat in summa contra Gentiles, quod animae rationalis adhuc manens in corpore, quantum ad vires suas intellectuales, immateriales, intellectivas, supremas, super corpus est elevata, & per se subsistens, nec quoad totum suum esse comprehensa a corpore; nec enim potentia eius sunt nobiliores aut elevatiores, quam sua essentia, ut Proclus insolubiter probat. Ergo vires illae superiores jam actuatae scientia competenti & intelligibili forma agere queunt ex sua natura, sine communicatione & conversione ad corporale phantasma, & absque adminiculo virium sensivarum, cum modis agentibus sequatur modum essendi, & proprietates actionis, naturam agentis. Praeterea, si istud negetur, non poterit naturali ratione ostendi immortalius anima: cuius oppositum S. Thomas sapiens scripsit: nempe (ut lib. De anima ait Philosophus) si anima rationalium vita hac non habet aliquam operationem liberam, propriam, ac separatam a corpore, non potest extra corpus subsistere, si autem habet actionem huiusmodi, potest a corpore separari.

Quod si dixeris, quod separat a habet alium modum essendi, ergo & operandi; iam praesupponitur quod restat probandum. Amplius: In ipsa scientia rei & intelligibili specie eius sufficienter relictis naturae objectis etiam purius & illimitatus, quam si per species illa ad phantasma retorquetur: ergo per speciem illam purius cernit, quod & experimento demonstratur in his, qui interdum omnino abstrahuntur a corpore. Verum, quoniam Thomas quandoque pro hoc allegat B. Dionysii verba, potissime illud; Non est possibile aliter nobis lucere ad vitam divinam, nisi cum intellectu variis tegumentis sensibilibus formatur, quod supra expositum est atque solutum; quia intelligendum est, quantum ad primam intellectus informationem, sicut & illud Philosophi, Intellectum oportet phantasma a speculatione: nunc tamen ex dictis in Theologia mystica ostendendum est, istud de mente Dionysii non fuisse, sicut hoc supra ostensum est ex aliis eius libris. At qui per primo Myst. Theol. cap. 1.

Vid. summam Theologiam mysticam nostram Philipphi part. 2. art. 2. & Anthonii a Spiritu S. Directorium mysticum,

TERTIÆ HIERARCHIÆ
GRADVS PRIMVS.

CAPVT II.

Puram contemplationem absque ulla imaginationis cooperatione, infusus à DEO speciebus, sapissimè viris perfectus contingere.

QUAMVIS, si secundum communem naturæ ordinem loquamur, intellectus noster sine imaginationis cooperatione intelligere non valeat, ed quòd pro hoc statu intellectus noster in cognoscendo naturaliter pendet à phantasia vel imaginatione, tamquam ab excitante, vel tamquam à potentia necessarîo concomitante operationem intellectus pro hoc statu: (& hoc est quod Aristoteles & D. Thomas, ut *suprà* Cap. precedenti, docuerunt;) tamen si sermo sit de animabus illis perfectissimis, quæ aliquando divina dignatione ad superna uialem & planè Angelicam contemplationem à DEO subleuantur, tunc non est dubium, eas ita abstrahi à corporeâ omni similitudine, ut sine ulla phantasmatum adumbratione, vel saltem imperceptibili, purè & nudè superna ac divina contemplari possint, ut ex Patribus præcedenti Cap. citatis non obscure colligitur.

Potest ut hæc clario fiat, illud in primis animadvertendum erit, in nostra anima, siue in nostra mente, hoc est superiori ejus parte (ut ex D. Thomæ doctrina colligitur q. 12. de verit. art. 12. in corp. & 2. 2. quæst. 174. art. 2.) duas veluti facies esse, aut ut ita dicam, januas: alteram, qua respicit ac contemplatur æterna; alteram, qua temporalia specularur, de quibus iudicat ac discernit. Hæc facies, quæ temporalibus intendit, à rebus sensibilibus similitudines mendicat, quibus iuvatur, ut ad contemplationem spiritualium & incorporearum rerum assurgat. Prima verò facies, quæ nobilior ac sublimior est, pro conditione status vitæ præsentis, quia immerfa corpori est, pendet etiam à corporis cooperatione, nempe ab imaginatione: quare opus est illam inclinari ac veluti incurvari ad specularanda phantasmata ab imaginatione subministrata, ita ut nec DEUM, nec intelligibilia alia, quantumvis à materia abstrahantur, sine imaginationis operatione queat intelligere. hoc tamen intra naturæ limites semper fieri coniungit. At DEUS aliquando portam illam quæ versùs Orientem, id est, æternitatem respicit, se solo dignatur aperire, ac ad animam clausis sensuum janvis secretius introire. Oleratis ostiis ingressus est ad discipulos; sic quoque ad animam dilectam spontam ingreditur, ac dulcissima cum ea miscet colloquia, quorum non vult partem illam inferiorem, quæ est veluti superioris ancilla, participem fieri. Tunc verò anima omnino independentem à corpore, Angelico more operatur.

Operæ pretium igitur est, modum istum intelligendi sine ulla imaginationis cooperatione, qui difficilis apparet, luculentius explicare. Potest autem hæc pura intellectus operatio dupliciter contingere. Primò, si DEUS immittat pro illo tempore species intelligibiles infusas, quas tur am-
DEUM

In circamysticis visiones sorti attentione & sensus derelinque, & intellectuales operationes, & omnia sensibilia & intelligibilia, & omnia existentia: eo enim tui ipsius & omnium irremediabili & absoluto excessu ad supersubstantialia caliginis radium cuncta auferens, & ab omnibus absolutus, mundè & purè sursum agere.

Quid fortius, quid sententiosius dicere potuit Sanctus ille? Certe qui phantasmata specularur, non deserit, nec transcendit purè ac penitus omnem sensum & sensibilia universa: nec tamen in ista mystica contemplatione sufficit ista relinquare, nisi & intelligibilia omnia deserantur, & cuncta creata, operationesque propriæ, & ipse qui contemplatur, nec seipsum intueatur. Quid in ista contemplatione conferrent phantasmata, quando iam apex mentis soli increata luci intentus est, & unius per theoreticam lumen, per sapientiam aduocum, per impressiones dei sic ut?

Rursus eodem dixit cap. Omnium causa solū incircumvelatè & verè apparet transcendentibus omnia immunda & materialia, & omnes animus supercelestes. Audis quod ait, incircumvelatè, id est, sine sensibilibus formariis velamine? Et si oportet in hac intuitionem & Angelicam purissimam mentes transcendere, quomodo non magis vili & materialia ista phantasmata? Adhuc autem, si sine phantasmate nequit mens humana quidquam cognoscere, quomodo vera sunt quæ de anagogica ac purè mentali contemplatione, & superna illustratione Sancti locuti sunt & scripserunt? Cur beatissimus David ceteris præfertur Prophetis qui imaginarias visiones sortiti sunt, cum ipse anagogicè & purè immaterialiter sine phantasmatum velamento divina prævidit mysteria, & sacra cognovit abscondita. Incerta, inquiens, & occulta sapientia tua manifestasti mihi.

Adverte & perspicere, quod secundo Regum libro loquitur de seipso Spiritus Domini locutus est per me, & sermo ejus per linguam meam: sicut lux aurora oriente sole, manè absque nubibus rutilat, & sicut pluvius germinat à herbâ de terra. At verò dicunt illi, quod mens humana non illuminatur immediate à mente Angelica luce immateriali, sed lux illa unitur phantasmati, & prout relucet in illo, à mente humana conspicitur. Et nōne mens humana simplex, immaterialis, deformis capaxior est directè & immediate illuminationis ac lucis Angelica quam materiale phantasma? Hæc Dionysius.

Assentiant huic sententiæ non contemnendi Philosopher. Philosophus ipse, in primis lib. 2. de anima cap. 14. & lib. 3. rext. 30. Thianensis ad textum 39. Toletus quæst. 21. Gregorius de Valentia 1. Tom. suorum Comment. disput. 6. quæst. 1. puncto 3. & quamplures alii, qui non tantum in contemplatione supernaturali & divina, sed etiam in contemplatione naturali rerum abstractarum cujuslibet Sapientis sine phantasmatum speculatione contingere posse hujusmodi intellectionem docuerunt. Constat igitur ex superioribus, viros perfectos & heroicis aliquando à DEO opt. max. ad divina evehi, ut omnes corporearum similitudinum imagines umbrasque transcendant (quod ipsum plenius sequenti Capite confirmabimus;) vel saltem quod ista subtile & spirituales sint istæ similitudines intentionales & corporeæ, ut vix adverti aut percipi possint, ut significare videtur S. Doctor Angelicus 2. 2. quæst. 174. art. 2. ad 4.

Duo
qua-
si animæ
facies
propon-
untur
& expo-
nuntur.

Elucida DEUM aliterando infundere, docuit aperte D. Bernardus Ser. n. 52. in Cantica, adductus à nobis Cap. precedenti. Idem inquit: Si quis pura cum eis (scilicet Angelis) conversatio, cum quibus est puritatis similitudo. Et infra: Corporis verò similitudinibus speculando non involvi, Angelica puritatis est, utrumque tamen divini muneris est. Hæc ille.

Quibus clarissime ostendit, animam DEI munere Angelorum puritatem in contemplando subinde imitari. Quorum est per species à DEO infusas divina intueri & rimari. Idem expresse tenet D. Thomas De verit. quasi. 13. art. 2. ad 9. & 2. 2. quasi. 173. art. 3. ubi docet, prophetiam revelationem aliquando fieri per solam luminis supernaturalis influentiam, aliquando per species de novo à DEO impressas, vel imaginarias, vel intelligibiles. Divina siquidem virtus immediate (ut bene ibi notavit Cajetanus) imprimatur quandoque in animam species intelligibiles, ut patet, quando Apostoli scientiam supernaturalem infudit.

Hoc verò fieri ministerio Angelorum, docet idem Bernardus Ser. 41. in Cantica, dum inquit: Aurum divinitus est fulgor, aurum sapientia qua de fursione est. Hoc autem fulgentia quædam quasi veritatis signacula spondent se figuraturos hi, quibus id ministerium est, superni aurifici, atque interius anima auribus inserturos. Quod ego non puto esse aliud, quam texere spirituales quasdam similitudines, & in ipsis purissima divina sapientia sensa animæ contemplantis conspectibus importare, ut videat saltem speculum & in enigmate, quod nondum facie ad faciem valere illatenus intueri. Divina sunt, & nisi expertus prorsus incognita qua effamur, quomodo videlicet in hoc mortali corpore, fide adhuc habente statum, & necdum propalat a perspicui substantia luminis, jam tamen interim puræ interdum contemplatio veritatis partes suas agere intra nos vel ex parte præsumit, ita ut liceat usurpare etiam alicui nostrum, cui hoc datum desuper fuerit, illud Apostoli: Nunc cognosco ex parte. Item: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus.

Idem docet Dionysius Carthusianus de vita intellectus. ubi loquens de contemplatione perfecta, cap. 19. inquit: Interdum autem fit hoc per similitudines corporales, interdum per formas imaginarias, interdum verò fit hoc sublimius, purius, atque divinius per species & radios intellectuales, hoc est, per solam intellectualem illuminationem, & spiritualis speciei aut luminis infusionem. Sicq; contingere solet personis perfectis, heroicis ac divinis, qua sæpe impetrati excessibus feruntur, seu potius rapiuntur in DEUM. Hæc ille.

Nec prædictis obstabit, si aliquis dicat, intellectum hominis in statu viæ non esse capacem luminis spiritualis & à DEO infusi, seu alicujus illustrationis Angelicæ, nisi lumen illud intellectus le primò conjugatur & quasi imbibatur ac incorporeetur phantasmæ, & per illud repræsentetur intellectui. Primò, Quia, ut bene scribit Dionysius Carthusianus in Commentario Celestis hierarchia art. 5. quasi. 6. Si phantasma, quod est corporalis similitudo, capax est huiusmodi luminis spiritualis & illustrationis Angelicæ, cur non potius, imò & immediatius ac purius, mens humana qua est elevata supra tempus atque continuum, & intelligentia obumbrata, in tantum ut secundum Philosophum intellectus, immixtus, separatus, nulliquid habens commune, & actu ens? Unde & ipse S. Doctor

in Summa contra Gentes facit & probat, quid animæ rationalis, in quantum intellectuatur, etiam in corpore adhuc existens, est per se subsistens.

Præterea, cum inter susceptivum & susceptibile seu susceptum, teste Philosopho, oporteat esse proportionem, preparationem & convenientiam, nonne intellectus humanus multipliciter decoratur, Deformiter simpliciter, ac radio contemplationis perfusus ac splendens, magis proportionatus, preparatus & dignificatus est ad suscipiendum immediate & pure in se influentiam & irradiationem luminis, & illuminationem mentis Angelicam, quam phantasma Debebat libenter scripti, & quid obijci possit, tergi & dissolvi. Hæc ille.

Quibus addi potest D. Thom. de veritat. q. 13. art. 2. ad 9. expresse asserere, species intelligibiles à DEO infundi sine ullo phantasma, aut imaginationis consorcio: agit enim ibi de duplici raptu: quorum unus est, quo mens rapitur, id est, alienatur & omnino abstrahitur à sensibus externis ad imaginariam visionem; alter, quo abstrahitur & rapitur à sensu & imaginatione simul ad intellectualem visionem. Et hoc, inquit D. Thomas, dupliciter: uno modo secundum quod intellectus intelligit DEUM per aliquam intelligibilem impressionem, quod est propriè Angelorum; & sic fuit ecclesiis Ade, in diebus Genesis 2. in Glossa, quod ecclesiis rectè intelligitur ad hoc immixta, ut mens à de particeps Angelicæ coriæ, & intrans in Sanctuarium DEI, novissime intelligitur.

Alio modo, secundum quod intellectus videt DEUM per essentiam, &c. hæc D. Thomas. Vbi aperè docet, Admodum more Angelorum sine ulla imaginationis cooperatione per species intelligibiles à DEO infusas DEUM pure fuisse contemplatum. Secundo etiam modo contingere potest hæc omnimoda à phantasmatis remotio, si DEUS tantum infundat supernaturale lumen, quo species intelligibiles in memoria præ-existentz ita illustrentur & disponantur, ut puram veritatem sine phantasmatum cooperatione repræsentent.

Insuper nec à ratione dissentaneum videtur, purissimam hanc contemplationem, omnino corporearum similitudinum expertem, heroicis virtutibus à DEO imperitri. Primò, Quia videtur admodum congruens, ut quorum conversatio in calis est, more etiam celestium spirituum, hoc est, sine ulla corporeæ imaginis admixtione, divina contemplantur. Secundò, Quia D. Dionysius semper inculcat deferenda esse omnia sensibilia & intelligibilia, & ignoscere sine ulla imagine assurgendum ad DEI cognitionem. Et, ut miri dicemus, non solum imaginatio, sed & ratio aliquando in contemplatione absorbetur omnino. Tertiò, Quia læpissime contingit, ut experientia nos quoque docuit, quod divinorum puræ contemplationi mente intentæ, imaginatio in varia se peregrina, imò aliquando omnino contraria distrahatur: quod etiam aperte docet Gregorius li. 10. Moral. cap. 8. explicans illa verba Iob cap. 11.

Si subverteris omnia, vel in unum coarctaveris, qui contradicere & sæpe inquit, contingit, ut ad summam jam mentem spiritus eleve, sed tamen hanc importunis caro tentationibus impingere: cum, ad contemplanda celestia animus elevatus, obiectu actionis illius & imaginibus reverberatur: nam carni repente huius stimulus sauciatur, quem extra carnem contemplatio sancta rapiebat. Calum ergo fuisse & infernæ carceratur, cum unam eandemque mentem & sublevari

Vid. nost. Antoni. um & Phil. pp. loco supra citato.

contemplatio
nu. obfervat
& locum
fuit. De ce
bra p. 1. de
gior. can
detat. et
ni. portat
prelat. t
operatio
nes, quas
van. im
petarion
Deum

aperte d
movend
con. em
vix. spm
cognosc
et. Et id
dicitur
nam d
per vix
& phan
muni. i
cap. 1. t
D. Tho

Qui
conver
ba. cul
proprie
gare a
ab er
m. Et
qua. f
dicitur
spiritu
manus
Hæc

Se
doni
fine p
placi
ubi i
& in
modi
men
cien
& b

tel
pri
pa
ad
ho
in
ini
m
ge
o
n

Para cō
templa
tio que
dicatur

contemplationis illuminat. & importunitas tentationum obscurat: ut & videat intendendo quod appetat. & succumbendo in cogitatione toleret quod erubescat. De celo quippe lux oritur, infernus autem tenebris possidetur. In unum ergo calum infernusque rediguntur, cum mens que iam lucem patrie supernae considerat, etiam de carnis bello tenebras occulta tentationis portat. Hactenus Gregorius. Quid igitur tunc praestat patri superiori divina intuitu phantasie operatio, quia neque excitat illam, nec similitudines, quas repraesentat, conducunt aliquid vel juvant, imò omnino impediunt partis superioris operationem?

Deinde D. Thomas in 3. dist. 34. quest. 1. art. 4. aperte docet, etiam in statu vite praesentis esse removenda omnia phantasmata ad perfectam DEI contemplationem assequendam. In statu, inquit, via spiritualia. & praecipue DEVM, magis videmus cognoscendo quid non est, quam apprehendendo quid est. Et ideo quantum ad statum viae, ponitur cordis mundicia non solum a passionum illecebris, (quam munditiam donum intellectus non facit, sed praesupponitur per vitam activam perfectam) sed etiam ab erroribus & phantasmatis, a quibus omnibus docet abscedere Dionysius lib. de myst. Theolog. cap. 1. tendentes in divinam contemplationem. Hæc D. Thomas.

Quibus manifestè docet ex mente Dionysii, ad contemplationis puritatem sine phantasmatum baculo esse descendendum. Deinde addit, esse proprium effectum doni intellectus, nudare & purgare animam non tam a vitis & illecebris, quam ab erroribus, phantasmatis, & spiritualibus formis. Et in eadem quest. art. 2. sic scribit: In his autem quæ supra rationem sunt, perficit Fides, quæ est inspicillio divinorum in speculo & in enigmate. Quod autem spiritualia quasi nuda veritate capiuntur, supra humanam esse modum, & hoc facit donum intellectus. Hæc ille.

Sentit ergo D. Thomas, etiam in via lumine doni intellectus posse nudam veritatem, hoc est, sine phantasmatum velamine, intelligi & contemplari. Idem etiam clarè docet dist. 35. quest. 2. art. 2. ubi ita scribit: Unde fides quæ spiritualia in speculo & in enigmate quasi involuta tenere facit, humano modo mentem perficit: sed si supernaturali lumine mens tantum elevetur, ut ad ipsa spiritualia aspicienda introducat, hoc supra humanum modum est, & hoc facit intellectus noster.

Et infra quest. 2. sic inquit: In statu ergo via intellectus ingreditur ad spiritualia, maxime ad divina, primo modo (id est, per viam remotionis) & post pauca: Et ad hoc pervenit Moyses, qui dicitur intrasse ad caliginem in qua Deus erat: Exod. 17. Et propter hoc etiam, quantum ad statum viae, munditia ponitur in sexta beatitudine, quæ pertinet ad depurationem intellectus ab omnibus corporalibus. Hæc ex D. Thomæ mente colligimus, ut Lectori innotescat, Angelicum hunc Doctorem saltem plurimis in locis contemplationem puram & phantasmatis omnino expertem ferè approbasse.

CAPUT III.

In quo pura DEI contemplatio consistat, plenius declaratur.

Para contemplatio que dicitur

PURAM contemplationem appello eam, in qua mens, cum fuerit a vitis expurgata, a phantasmis defascata, in charitate sincera stabilita, instar splendoris speculi fulgida & adornata, a Spiritu Sancto, à Jesu Oper. Tom. II.

ritu sancto per intellectus donum divinitus illustrata, ad nudam aut quasi nudam intelligibilem veritatem contemplandam sublimatur. Et hæc est altissima operatio doni intellectus, in qua, ut scribit sanctus Thomas in 3. dist. 35. quest. 2. art. 2. quest. 8. art. 8. per viam remotionis incedens, DEVM in hac vita perfectiori modo cognoscit, quam si per affirmationem, aut positionem intueretur. Hæc igitur inspiratione intelligentia nititur, partem super illustratam super se elevatur ad DEVM, in omni perfectione, sanctitate & gloria infinitam atque immensam, & proinde omnino profundas menti humanæ & Angelicæ ac beatæ incomprehensibilem, infinitè transcendente & superantem omnem mentis creatæ capacitatem; Balthasar. & ita unitur & inrenta est DEO tamquam prototypus ignoto, quantum ad id quod est: & hac ratione cognoscit, quod universa quæ DEO adscribuntur, à nobis, conveniunt ei per modum infinitè eminentiorem & perfectiorem, quam nos capere & intelligere in hac vita valeamus.

Et hoc D. Dionysius multis in locis vocat ingredi divinam caliginem, id est, superdulcissimam in se, sed nobis ignotam & incomprehensibilem DEI claritatem, plenitudinem, regionemque lucis & veritatis ac sapientiæ ejus profundius immentam, & fieri in ignorantia DEI, & per invisibilitatem & incomprehensibilitatem ipsum videre atque cognoscere, hoc est, intelligere ipsum omnino invisibilem & incomprehensibilem esse. Veluti si quis (ut exemplo Dionysii Carthusiani de laude vite solitarie cap. 36. interdum citat) stans in hirtore totius Oceani, hoc est, ei Oceanum ipsum videre, noscere se non posse illud totum visu attingere, metiri, finire. Et veluti si quis in ipsam solam lucem, in ipso sole formaliter existentem, suum defigat obtutum, hoc est, ei lucem illam conspiciere, cernere se non posse eam in sua virtute & puritate, oculis irreverberatu conspici. Sic igitur contemplamur Dominum DEVM nostrum, si interiorem menti oculum figamus in ipsum cum omni humilitate, reverentia & amore, absque audaci & curioso scrutinio, & intueamur quod ipse est esse purum, simplicissimum, incircumscriptum, bonitas infinita, veritas increata, unitas summa, superbe altissima vita, sapientia profundius immentis, virtus omnipotens, superliberrima quoque voluntas, pulchritudo separata & interminata, dulcedo illimitata, sique de ceteris perfectionibus ejus. In horum contemplatione inflammetur cor nostrum, & divini amoris ardore tota iter succendatur, sique DEO profundius unatur, ac abditè tamquam ignoto partitur & obscuro serventissime insigatur. Hæc Carthusianus.

Potius pura contemplatio tum contingit potius, cum mens dono intellectus illustrata, in intelligibilibus formis & speciebus à phantasmatis depuratis simplici & pura intelligentia DEVM intuetur. Quid verò sit pura & simplex intelligentia, optime docet lib. 1. de cont. cap. 1. inquit: Simplex intelligentia tunc dicitur, quando absque rationis discursu contemplanur; pura verò, quando sine imaginationis intervntu, siue omnino excludatur imaginationis operatio, siue ita sit exigua & imperceptibilis, ut ferè dici possit non esse imaginum interventum. Unde divus Bonaventura 3. Trinit. dist. 4. art. 4. dixit: Contemplator es, si in te est uniformis fixio intelligentiæ puræ, & ab omnibus omnino denudata, & conformis affectio volitive potentie per omnia, in nullo impedita, in uno fontali principio celestium gaudiorum, quod est DEVS trinus & unus. Hæc ille.

Quibus subscribit Bernardus super Cant. serm. 53. Transulisti, inquit, carnis oblectamenta, per-

Quid sit pura & simplex intelligentia

fecisti & superasti te; sed nondum elongasti, nisi & irruentia undique phantasmata corporearum similitudinum transvolare mentis puritate praevaldeas. Quare contemplatio à mysticis simplex veritatis intuitus appellatur; quia in simplici & pura intelligentia eam consistere docent, quàm ipsi simplici mentis oculum appellant; quia nullus est commixta corporum imaginibus; aliquando verò silentium spirituale, quia in ea phantasmata silent: imò & aliquando omnis notitia, quæ de DEO est in particulari, absorbetur, tantumque remanet quædam notitia DEI generalis & confusa.

Interdum autem fit hæc contemplatio sublimior, purior atque divinior, per species à DEO immixtas, & radios intellectuales ab intellectu dono promanantes; & tunc perfectior est contemplatio, quia non solum fit per intellectualem illuminationem, sed etiam per spirituales speciei infusionem, ut superiori Capite plenius adnotavimus. Immitit autem DEUS non raro etiam in hoc primo gradu mentibus defecatis similes imagines & intelligibiles species, in quibus divina arcana & sublimis speculatio licet. Huiusmodi imagines sunt, quomodo DEUS sit summa majestas, veritas, bonitas, sapientia, misericordia; quomodo sit trinus & unus. De his verò intellectualibus imaginibus graphicè discessit Henricus Harpius lib. 2. Myst. Theolog. part. 4. cap. 64. & 65.

Prioris huius gradus contemplatio contingere etiam solet, cum ad DEUM in caligine contemplandum à dono intellectus elevamur. Est enim (ut scribit S. Thomas plurimis in locis, superiori Cap. à nobis allatis) proprius doni intellectus, DEUM per viam remotionis seu negationis contemplari; & hoc est ingredi divinam caliginem, de qua luculentius infra tractabimus. Est autem hic primus mysticæ Theologiæ gradus, in quo sensibilia omnia, imò & aliquando intelligibilia, quæ positiva sunt, remonentur, ut ad puram ac tranquillam DEI in caligine contemplationem assurgamus. Unde hic primus contemplationis gradus duplici gaudet specie: alterâ, qua veritatem in intellectualibus formis aliquando etiam à DEO immixtis, simplici & pura intelligentia cõtemur; alterâ verò, qua DEUM in tenebris sive caligine contemplamur: quæ ideo pura contemplatio dicitur, vel quia est omnino depurata à phantasmatibus, vel saltem quia phantasmata in ipsa taliter silent, ut vix percipi possint.

Hanc contemplandi speciem non obscure significavit Job cap. 4. Stetit quidam, inquit, cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis. quali dicat, Stetit DEUM mihi præsentem, sed ejus vultum non agnoscebam, id est, speciem ejus perfectiones & quidditatem non intuebar, sed tantum cognitione confusa & generali illum agnoscebam.

Hæc quoque DEI contemplatio, in sibilo auræ tenuis, in quo Dominus visus est ELIÆ Propheta, 3. Reg. 19. designatur. Unde Gregorius 5. Moral. cap. 26. inquit: Sed spiritus commotionis & ignis non misse Dominus dicitur, esse verò in sibilo auræ tenuis non negatur; quia nimirum mens, cum in contemplationis sublimitate suspenditur, quidquid perfecte perspicere valet, DEVS non est. Cum verò subtile aliquid conspiciat, hoc est, quod de incomprehensibili substantia a termitibus audit. Quasi enim sibilum auræ tenuis percipimus, cum saporem incircumscripserit veritatis contemplatione subita subtiliter degustamus. Tunc ergo verum est, quod de DEO cognoscimus, cum plene nos aliquid de illo cognoscere non posse sentimus.

Hujus etiam contemplationis meminit idem sanctus Gregorius in 1. Reg. cap. 20. dum ait: Quidquid enim de omnipotenti DEO humana mens potest cogitare, DEVS non est; sed dum cogit et occurrat transcendit, dum quidquid potest intima lucis, quidquid interne suavitatis & dulcedinis, quidquid spiritualis delectationis tibi fingere, minus illa esse creditur. Ad quamdam lucem tamen pervenit, quæ non est DEVS, sed quam inhabitat DEVS. Et quia tunc electi anima mirabiliter inflammatur, mirabiliter reficitur, ineffabiliter delectatione fruitur, cogitare compellitur quàm ineffabilis lux, dulcedo & delectatio sit qua ipse sit, si tam immensa lux est illa quam inhabitat, & non est ipse. Hactenus Gregorius.

De hac etiam pura & quiesca contemplatione pulchre sanctus Augustinus in Psalm. 94. quam S. Augustinus etiam exoptans dicebat: Quiescat in te, DEVS, cor meum; cor meum enim est mare magnum, Deus fluctibus. Tu qui imperasti venti & mari, & peccatis salutem est tranquillitas magna, veni. & ingredere super fluctus cordis mei, ut tranquilla & serena fiat omnia mea, quatenus te unicum bonum meum amplectar sine tumultu cogitationum caca caligine. Confugiat, Domine, mens mea sub umbra alarum tuarum ab afflictibus cogitationum huius seculi, ubi in tui refrigerii temperamento absconsa, latet abundanter & dicat, In pace in idipsum dormiam & requiescam.

In hoc demum contemplationis thalamo non solum sponta dulciter quiescit, sed etiam præ admiratione oblitusque, delectatur & silet. Latari sunt, inquit Psalmes Prophetæ, id est, vix contemplativi magna fuerunt perfusi læticia, quia silenter in contemplatione se ipsius atque phantasmata incurfiones. Latari sunt, quia silentibus sensibus internis & externis, anima cum silentio, ut loquitur Jerem. cap. 3. præstolatur salutare DEI: nam, ut inquit Bernardus, præstolari in pectus expectare est, gustare & videre quoniam loquutus est Dominus. Latari sunt, quia tunc dum mens tacet, verba divina melius percipit, iuxta illud Psalmi 44. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam, &c.

Ac demum magnopere dum siliu herantur, quia tunc perfectissime DEUM laudant, quando præ admiratione inspectæ magnitudinis, tacendo se ad divinas laudes depromendas impares sentiunt. Te, inquit David Psal. 64. decet hymnus in Sion, ubi Hebræi legunt, Tibi silet laus in Sion, hoc est, in contemplationis quiete, quæ per Sion aptè interpretatur, silendo potius quàm loquendo, supremæ & altissimæ DEO offerimus laudes.

Unde S. Basiliius term. de Nativitate Domini, Nativitas, inquit, Christi, ac Deitatis ipsius propria silentio colatur, & sile veneretur. Et ferme in hoc proposito S. Ambrosius 1. de fide ad Gratianum cap. 5. Impossibile, inquit, est generationis secreta: mens deficit, vox silet. Bernardus Serm. 15. ad Soror. & Hugo de claustris animæ libro 4. cap. 36. illa verba Apocalyp. 8. Factum est silentium in celo, quasi dimidia hora, de hac pura & tranquilla contemplatione rectè declarant; quem etiam locum D. Gregor. 30. Moral. c. 12. in eodem exponit sensu, dicens: Cælum Ecclesia vocatur Elektorum, quæ ad æterna sublevaratur, dum per elevationem contemplationis ascendit, surgentes ab infimâ cogitationum tumultus premit, atque intra se DEO quoddam silentium facit. Quod quidem silentium contemplationis, quia in hac vita non potest esse perfectum, factum dimidia hora dicitur. Nolenti quippe animo, dum cogitationum tumultuosi se strepitus ingerunt, etiam sublimibus intendentes, rursum ad respicienda corda terrena, oculum violenter trahunt; unde scriptum est:

Quid sit ingredi divinam caliginem?

Quis primus sit mysticæ Theologiæ gradus?

vid. nost. Job cap. 4.

Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimat terrena inhabitatio sensum multa cogitationem. Bene ergo factum hoc silentium non integrum, sed dimidia hora de se habetur; quia hic contemplatio nequaquam perficitur, quamvis ardentius inchoetur. Hæc Gregorius.

TERTIÆ HIERARCHIÆ GRADVS SECVNDVS. CAPVT IV.

Contemplatio DEI in caligine.

Secundus & multo excellentior gradus.

Secundus gradus, ac præcedenti multo nobilior, est, in quo DEUM inuenimus ac contemplamur, quasi in tenebris & in obscurissima caligine. Dicitur autem, teste Dionysio Ep. 5 ad Doroth. divina caligo, quia est inaccessible lumen, in quo habitare DEVS dicitur, invisibilis quidem existens propter excessum claritatem, & inaccessibleis propter excessum super substantiali luminis effusione. Iva Dionysius. Quare hæc contemplatio nihil aliud esse videtur, quam defixio mentis in immensam & inaccessibleem DEI lucem in intelligentia oculum re- verberantem, & sua immensitate seipsam abscondentem. De hac caligine sapientum ei d. mentio fit in S. Scriptura; David Psalmo 17. Caligo sub pedibus ejus. Et 96. Posuit tenebras latibulum suum. Et Psal. 22. Nubes & caligo in circuitu ejus. Quare Salomon inquit 3. Reg. 8. Dominus dixit, ut habitaret in nebula, seu ut alii legunt, Dominus pollicitus est, ut habitaret in caligine.

Differt verò hic secundus gradus à præcedenti. Primum, per maiorem approximationem ad divinam unionem. Nam in primo gradu mens, pacatis passionibus, phantasmatibus quasi consopitis, tranquillè ac purè DEUM, licet confusè ac sub quadam generali incomprehensibilitatis ratione, concuectur: in secundo verò sentitur caligo illa sive inaccessibleis DEI lumen, quo non solum mens illuminatur perfectius quam in primo, sed etiam quasi solaribus radiis vicinior, fervet ardentius. In primo gradu, amoris vulnus anima laucitur; in secundo ligatur, & præ amoris magnitudine ita laqueatur, ut nihil possit ei latifacere, præter unionem quam ardentius concupiscit cum dilecto: ad ipsum anhelat, in ipsum suspirat, ex ipso inardescit, ac in ipso solo desiderat requiescere. Et ut sapiens scribit Richardus de grad. viol. char. Quidquid agat, quidquid fiat, inutile imò turvibile videtur, nisi in unum desiderii sui finem concurrat atque conducatur. Cum frui potest eo quod diligit, omnia pariter habere se credit. Sine illo horrent omnia, sordent universa. Si enim eo frui non possit, corpore deficit, & corde tabescit: consilium non recipit, rationi non acquiescit, nullam omnino consolationem admittit. In hoc autem gradu mens tabida, & amoris nimietate languida, sicut non potest alia meditari, sic nec potest aliena operari. Et inf. a. Sicut & bibit, bibendo tamen sicut suam non exstinguit, sed quod amplius bibit, eo amplius sitit.

Alia differentia.

Præterea in secundo gradu, amoris impetu anima sæpè extra se rapitur, incipit videre incomparabiles dilecti divitias, multaque ei per DEI revelationem manifestantur. Sed nec eis contenta, iterum majori impetu & fervore unionem dilecti, omnia illa transcendens, ardentissimè concupiscit, quæ in primo gradu minimè solent contingere. Ideoque iste secundus gradus est proxi-

Thom. à Jesu Oper. Tom. II.

ma ad beatissimam illam cum DEO conjunctionem dispositio, quam nos fruiivam & felicissimam unionem cum Mysticis appellamus.

Differunt denique quamplurimum hi duo contemplationis gradus: quia sicut stella differt à stella in claritate, ita in divinis istis tenebris sive caligine sunt etiam varii perfectionis gradus; & tenebræ majores differunt à tenebris minoribus, sicut ut lumen majus à minori; & sicut, teste Salomone Proverb. 4. Iustorum semita quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectam diem, ita quoque contemplativorum tenebræ & caligo usque ad perfectam noctem & caliginem mirabiliter crescit & intenditur. Et hoc forsitan voluit significare David, cum dixit Psalmo 138. Sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus, id est, sicut in lumine sunt perfectionis gradus, ita & in tenebris divinis iure debent constitui.

Hanc tenebrarum seu caliginis differentiam optimo experimento comprobatur contemplatrix illa divina B. Angela de Fulgino, quæ cap. 2. f. agens de septima consolatione & visione, sic scribit: Et post istud vidi DEVM in tenebra una: & ideo in tenebra, quia est majus bonum quod possit cogitari, nec intelligi; & omne quod potest cogitari, vel intelligi, non attingit ad illud. Et tunc data fuit anima fides certissima, una spes secunda & firmissima, una securitas de DEO continua, ita quod abstulit omnem timorem, & in illo bono, quod videtur ita in tenebra, recollegi me totam, & effecit sum ita secunda de DEO, quod nunquam possum dubitare de eo, quin DEVM habeam certissimè; & in illo bono efficacissimo, quod videtur in tenebra, est modo spes mea tota recollecta & secunda. Frequenter igitur video DEVM illo modo, & in illo bono, quod narrari exterius non potest, nec etiam cogitari corde.

In illo inquam bono certissimo & inclusivo, quod intelligo cum tanta tenebra, habeo totam spem meam, & in videndo quidquid volo habere, totum habeo; quidquid volo scire, totum scio, & video ibi omne bonum. Nec anima in videndo potest cogitare de discessu illius boni, vel de discessu ab illo bono, nec quid debeat de cetero discedere; sed delectatur ineffabiliter in illo omni bono, & nihil videt omnino anima quod narrari possit ore, nec etiam concipi corde; & nihil videt, & videt omnino omnia. Et quia illud bonum est cum tenebra, ideo magis certissimum & magis superans omnia, quando magis videtur in tenebra. & est secretissimum. Et postea video cum tenebra, quod superat omne bonum & omnia, & omne aliud est tenebra, & omne quod cogitari potest, est minus illo bono.

Et inf. a. Sed isto modo quando videtur DEVS in tenebra, non apporiat risui in ore, nec fervorem, nec devotionem in corde, nec ferventem amorem; quia corpus non tremit, nec movetur, nec sic alteratur, sicut consuevit fieri in aliis; corpus enim nihil videt, sed anima videt, & corpus quiescit, & dormit, & truncatur lingua, quia tunc nihil potest loqui. Et omnes amicitias, quas DEVS ostendit mihi multas & inenarrabiles, & omnia verba dulcia ab eo mihi data, & omnia alia data factaque in tantam sunt minus illo bono, quod video cum tenebra tanta, quod non pono spem meam in illiusmodi si possibile esset, quod essent omnia non vera, nullo tamen modo minuerent spem meam, nec minueretur spes mea securissima, quæ est certa illo omni bono, quod video cum tanta tenebra. Ad istum autem prædictum modum altissimum, & omnino ineffabilem, videndi DEVM cum tanta tenebra & sum per mirabili gratia visioni, quæ mens me a tribus tantum vicibus elevat, quamvis multis & innumeris vicibus.

cibus viderimus illud omne bonum semper cum tenebra, sed non prædicto altissimo modo cum tantæ tenebra.

Et infra: Video enim sanctam Trinitatem in tenebra, & in ipsa Trinitate quam video in tanta tenebra, videtur mihi quoddam ego stem & maneam in eius medio: & illud trahit me plus quam alia res aliqua quam hactenus habuerim, vel aliquid bonum quod viderimus ita quoddam istius non est comparatio ad illa. Hæc Gregorius B. Angela.

De hac quoque contemplatione, qua DEUS in caligine, sive in immensa luce conspicitur, merito passim fit apud Patres. D. Gregorius li. 4. in 1. Regum ad cap. 20. contemplationem ad DEI incircumscriptum lumen terminatam, quod idem est ac DEUM in caligine intueri, sic depingit: Quidquid enim de omnipotente DEO humana mens potest cogitare, DEVS non est: sed dum cogitando cuncta transcendit, dum quidquid potest intima lucis, quidquid interne suavitatis & dulcedinis, quidquid spiritualis delectationis sibi fingere, minus illa esse creditur. Ad quamdam lucem tamen pervenit, quæ non est DEVS, sed quam inhabitat DEVS. Et quia tunc electi anima mirabiliter inflammatur, mirabiliter reficitur, ineffabiliter delectatione fruitur, cogitare cõpellitur, quam ineffabilis lux, dulcedo & delectatio sit quæ ipse sit, si tam immensa lux est illa quam inhabitat, & non est ipse. Ad Dominum quippe in Bethel Moyses ascendit, quando cum eo in monte loquebatur: sed qui ad lucem pervenerat quam inhabitat DEVS, lucem quæ ipse DEVS erat, quærebat dicens: Ostende mihi faciem tuam. De quo etiam scriptum est, quia loquebatur Moysi Dominus facie ad faciem.

Quid est quod facie ad faciem Moyses cum Domino loquitur, & tamen Dominum obsecrat, ut faciem suam Dominus ostendat? Sed facies DEI, cognitio eius est. Cognoscitur autem DEVS per speculum, cognoscitur per seipsum. Per speculum hic, per semetipsum in calo. Speculum verò est illa lux quam inhabitat DEVS: ipse autem lux illa, quæ ipse est. Moyses autem qui facie ad faciem DEVM videre dicitur, & eius faciem ad videndum postulare, quid rectius designat, quam perfectionem electorum, qui iam speculum illius summa lucis intuentur, sed tamen ad ipsam lucis veritatem pertingere vehementer cupiunt? Ista quidem cognitio lucis, electorum desideria satiare non novit, sed excitare, illa verò & satiare & excitare. Nam tam iucunda res est, ut ineffabiliter concupiscatur, & tam plena, ut qui iam semper hanc in magno desiderio videntur, semper ineffabili dulcedine satientur. Hæc Gregorius.

Richardus quoque hunc contemplationis gradum non obscure insinuat in Tract. de gradu viol. char. Sæpe, inquit, sub hoc statu Dominus descendit de celis, sæpe visitat sedentem in tenebris & umbra mortis, sæpe gloria Domini implet tabernaculum fœderis. Sic tamen præsentiam suam exhibet, ut faciem suam minime ostendat. Dulcorum suum insundit, sed decorum suum non ostendit. Insundit suavitatem, sed non ostendit claritatem. Suavitas itaque eius sentitur, sed species non cernitur. Adhuc nubes & caligo in circuitu eius, adhuc thronus eius in columna nubis. Est lene quiddam & blandum admodum quod sentitur, sed nubilum omnino quod cernitur: nondum namque apparet in lumine. Et quamvis appareat in igne, magis tamen in igne accedente, quam illuminante: accendit namque affectum, sed nondum illuminat intellectum; desiderium inflamat, sed intellectum non illuminat. In hoc itaque statu anima dilectum suum sentire potest, sed sicut dictum est, videre non potest. Et si videt quidem, videt quasi in nocte, videt velut sub nube, videt denique per speculum in enigmate, nondum autem facie ad faciem. Unde & dicitur: Illumina faciem tuam super serpythum tuum,

D. Bonaventura Itin. 5. dist. 6. sic inquit: Surge & restitue te, incognite (ut possibite est) ad unionem Dei: id est, eius qui super omnem cognitionem est: quæ quidem restitutio vel resurrectio fit per ipsum solius forte desiderium, & amorem superservidum, quæ nulla ratiocinativa investigatione potest esse cognita.

Et infra: Cessans enim in ista caligine ab operatione cognitionis, sed astuans desiderio solius DEI perfectæ ab ipso incogniti ipsi soli unitur, & cognoscens videt in ista caligine super intellectum, quia ad hoc cognoscendum non posset intellectus humanus & inocularis attingere; non quod intellectus dicatur inocularis à privatione potentie visive, sed à privatione omnis actus visivi, dum unitur in ista caligine. Hæc ille. Qui subterit statim plures gradus ascensionis in spirituale caliginem: quorum primus est, derelinquere omnia sensibilia; secundus, omnia intelligibilia; tertius, ingredi caliginem ubi apparet Deus. Denique de hac divina caligine omnes fete Expositores Dionysii multa & varia tradiderunt, quæ propter eorum obscuritatem non facile ab omnibus, nisi experti sint, capiuntur. Videndus erit etiam Gerion in Tractat. de myst. Theolog. & de contemplat. mentis in Deum.

CAPITULUM V.

Modus contemplandi DEVM in caligine.

DE modo contemplandi DEVM in hac caligine præclare agit Henricus Harphius lib. 3. myst. Theolog. part. 3. c. 23. cuius mentem ad breviter methodum, eius tamen verbis seque venies, reducemus. Postquam, inquit, anima in imaginibus & similitudinibus tam corporis quam intellectuales DEVM est contemplata, & cum huiusmodi contemplationis modis minime possit esse contenta, cõplaciam DEI agnitionem anima non conserant; ideo relicta illis, anima dilecta tota se precordiis sublevar, ac desiderio accenditur ad videndum dilectionem in sua gloriosa & nuda essentia, devotis suspiriis clamans & dicens: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis Ioan. 14. & iterum Psal. 79. Ostende faciem tuam, & salvi erimus: considerans quod intuitiva cognitio, quæ DEVM in hac vita contemplatur, in imaginibus & similitudinibus versatur, quibus DEVM veluti per indumentum quadam, & non ex facie cognoscimus.

Hinc prout oculum suum intellectualem ab omnibus imaginibus, etiam intelligibilibus quales sunt, & imagines Divinitatis, unitatis, trinitatis, bonitatis, &c. denudare festinat; iudicatis ipsa luce clarior, quod hæc omnia quantuncumque præcelsa videbantur, DEVM tamen propriè non representant, sed tantum mensuram humane comprehensibilitatis & intelligentie.

Quapropter per nudam cognitionem suam non cessat intrare in illam divinam caliginem, ubi nimirum in quadam DEI perfectæ ignorantia constituitur, & velut inter duas mensas quasi præ sane moritur aponitur: Nam ad mensam inferiorem, ubi DEVS in imaginibus unbratice cognoscitur & diligitur, inclinatus se veniit: ad superiorem verò mensam, ubi DEVS in nuda sua gloriosa essentia conspicitur, accedere non permittitur. Sic igitur manet sedens in nuda caligine, & immediatè coram ignota gloriosa Divinitatis præsentia, suam ibi constituens habitationem, eo quod illic sine medio lumen illud gloriosum in ipsa caligine resurgere non cessat, licet mentis nostræ tenebra lumen ipsum comprehendere non valeant.

Insuper tamen dum in hac via peregrinatur, suam habi-

habitationem in ipsa caligine sub mensa superiori. coram immediata & ignota praesentia dilecti, veluti sub umbra illius quem desiderat, quadam anhelosa longanimitate constituit, & instat catellumque de mensa Domini expectantis. Nec ibi otiosa invenitur; siquidem sollicita semper est, quomodo DEO magis ac magis placeat, divinum beneplacitum ob oculos semper habens, ac in operibus virtutis, exercitiis vigorosis, & affectibus amorosis, super omnes occupationes & multiplicitates se exercens, & hanc habitationem continuè visitans per excessum quemdam simplicem omnium cogitationum, similitudinum, & imaginum, in eo & super omnem DEI nominationem, & sic post omnem occupationem, secundum se totam in caliginosam sicut in propriam habitationem revertitur: tam etiam, quia illic otiosam quandam occupationem habet, scilicet amorosam quandam anhelationem ad videndam nudam & gloriosam faciem dilecti sui, ad sedendum inquam cum ceteris Electis ad mensam illam supremam, ubi tandem dilectus ejus erit cibus & potus ipsius.

Ceterum hac anhelatio amorosa, in hac caligine celebrata, tria simul complectitur, scilicet radium, desiderium, & spem. Primum autem radium quoddam complectitur in omnibus, quae sub hac caligine continentur, quoniam ibi dilectum suum minime reperire praevaleat, nisi in imaginibus & similitudinibus, quoniam in sua proprietate videre desiderat. Hinc etiam quoddam amorosum radium de ipsa caligine, quam inhabitare cogitur, incurrit, donec sese dilectus sua pietate manifestare voluerit. Non enim ignorat, quod ipsius dilecti occultatio contingit ex parte proprii defectus, cum DEVS in se gloriosum lumen esse agnoscitur, in quo tenebrae non sunt ulla, ut dicit Ioannes, 1. Joan. 1. Et ideo creatis universis in seipso cognoscibilis est creaturis intellectualibus, licet ipsum agnoscere nequeant, eo quod intellectualis eorum oculus per lumen spirituale necdum ad hoc habitatus est, nec etiam per lumen gloria, quod semper necessarium requiritur, sicut sol materiam creaturis universis in se magis est visibilis, ut pote fons ipse visibilis lucis. Verumtamen universi corporales oculi illi afficere propter nimiam claritatem non possunt, ob eorum debilitatem & inhabilitatem. Sic ergo felix anima radium sustinet suae caliginis, quoniam seipsa causam non ignorat.

Denique licet utcumque gaudeat, super omnem imaginem & similitudinem in hanc se consensisse caliginem, omnemque creaturam effugisse & supervolasse, stans inavertibiliter coram immediata praesentia dilecti, glorioso lumine caliginem suam illustrat, quoniam lumen illud gloriosum ejus caligo comprehendere nequeat, radium tamen sustinet propter debilitatem & inhabilitatem oculi sui intellectualis, lumen illud capere vel sustinere non valentis, quo nimirum cogitur inter duas mensas famelicam & sitibundam residere.

Secundum vero est quoddam flammigerum desiderium ad gloriosam & nudam dilecti faciem videndam, & fruendam in plenitudine amoris; quia nunquam plenum gaudium nisi in perfecta DEI visione & cognitione valebit adipisci. Petite, inquit, Joan. 16. & accipietis, ut gaudium vestrum plenum sit. Et item ait: Videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis. Cum igitur anima in hoc fervido & penetrativo desiderio coram ignota, licet immediata DEI praesentia, steterit, statim recipit verbum illud absconditum, de quo dicitur in li. Tob. 4.4. Porro ad me dictum est verbum absconditum, & quasi furtivè suscepit auris mea venas susurri ejus, id est, occultissimas inspirationes alloquendi Verbi, quod est filius DEI Christus Jesus, sapientia Thom. 2. Jesu Oper. Tom. 11.

Patri, qui, ut dicit Tob. 2.8 absconditus est ab oculis omnium viventium. Hoc Verbum amorosa anima dulci susurrio loquitur in ipsa caligine suae cogitationis, ipse Pater in illa caligine cum Filio & Spiritu sancto inhabitans, sicut promiserat Christus Jo. 14. dicens: Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Ibi denique verbum suum loquitur non in imaginibus vel similitudinibus, quae procul funditus eliminatae sunt, sed in sua gloriosa luce, licet ipsi anima verbum hoc absconditum maneat: quia quamvis lux ipsa luceat in tenebris, tenebrae tamen eam comprehendere non possunt. De quo Verbo divino dicit Sapiens Sap. 8. Cum quietum silentium contineret omnia, & nox in cursu suo medium iter haberet, omnipotens sermo tuus exiliens à caelo à regalibus sedibus venit. In caligine quippe cogitationis, tenent omnes creaturae silentium, ubi caliginosa nox suum cursum habere dignoscitur, id est, statum suum in hac vita, quae tota cursum quidam est. In media vero via cursus hujus, inter DEVM scilicet & creaturam, mensam superiorem & inferiorem, advenit omnipotens sermo tuus à regalibus sedibus paterni cordis, quo scilicet dulci susurrio infert auribus dilectae suae divinarum inspirationum, quibus ipsam vigilem reddit, ne in ipsa caligine praetadio dormiat, desiderii otiosa, & amore tepida.

Tertium autem est spes secuta, quam anima ex occultissimo susurrio paterni Verbi meretur adipisci. Nam ut cacus à nativitate, qui desiderio flagrat ad videndum exteriorem visibilem omnium creaturarum ornatum: quem quia nunquam vidit, quidquid illi de huiusmodi dicitur, cum desiderio quidem, sed sine imaginibus & similitudinibus recipit, cum in se quae nunquam vidit, nequaquam formare potest. Sic felix anima venas suscipit divini susurri auribus quidem desideriorum suorum, sed sine imaginibus & similitudinibus; quia susurrium illud incomprehensibilem gloriam divinae essentiae multifariis demulSIONIBUS eidem inspirat, de qua nunquam perfectam imaginem habuit vel habere vellet: quia dumtaxat nudam gloriosam divinam essentiam in seipsa & cum seipsa videre desiderat, quomodo & quando dilecto illam sua pietate manifestare placuerit.

Ceterum licet in hoc statu in ea creatura universa silere cogantur, ipsa tamen minime sibi ipsi silentium indicere potest, non cessando viscerosis desideriiis dulcia susurria cum dilecto invicem frequentare, eumque nunc piis argumentationibus, nunc gratiarum actionibus, nunc amorosis aspirationibus conveniens & alloquens. Quod utique susurrium licet sine verbis & imaginibus celebretur, nec percipere quae potest nisi ipse dilectus & dilectus, dicente sponsa, Cant. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi; nos tamen pro modulo nostro balbutiendo colloquium illud dulcissimum prosequamur quibusdam dissimilibus similitudinibus. Nam inspiratum DEI Verbum in sua nuda cogitatione loquitur anima dicens, Apoc. 1. Ego sum a & o, hoc est, principium & finis omnium creaturarum, essentiale bonum earum, ac perfecta beatitudo, unicuique, juxta modum & capacitatem suae naturae: plenitudo sum immensarum divitiarum, aeternarumque gratiae & gloriae, quas nec oculus vidit, nec auris audivit, quas preparavi diligentibus me, ut satientur & inebrientur ab ubertate domus DEI. Cui felix anima dulci susurrio desideriorum suorum respondet: O quam beati, qui edunt & bibunt ad mensam tuam Domine, quoniam te lucide cognoscunt, jucunde laudant, magnifice gratias agunt, ardentem diligunt, & te fruuntur in letitia & exultatione: ego autem hic fame crucior, Luca 15. projecta in cinere & caligine, & lumen caeli non video. Sitio te clare cognoscere, & furio te perfecte diligere; nec desiderium meum adipisci valeo. Obsecro Domine, si inveniri gratiam in oculis tuis, ostende mihi faciem tuam. Haecenus ille.

Conful-
lendus
nost.
supra cit.
in Com-
ment. ca.
2. man-
fionis 4.
Castelli
anime S.
M. Terefia
pag. 191.

Hæc summi boni in caligine contemplatio non inforti: d. a mysticis Doctoribus modi nescia vocatur, nam tunc virtus intellectiva (ut bene Balthasar docet Harphius lib. 3. Myst. Theol. part. 4. cap. 29.) in modum modi nesciam elevatur, ita ut intuitus ejus sine modo fiat, nec sic, nec hic, nec ibi firmetur; sed omnia quodammodo sine modo complectitur, eò quod ejus intuitus ei superexaltatus & superdilatus est, ita quod nescit, ubi respiciat veluti vagabundus & errans, nec intuitum revocare potest, quia totus est ab eo diffuens, sine modo, sine fine, ac sine reversione: quia quod capere desiderat, adipisci ad votum non valet. In hoc statu intellectus semper habet illam propensionem & inclinationem, ut videat quid sit DEUS in se, & qualis sit; quoniam ad hoc à DEO ducitur, allicitur & invitatur, ac eam ob causam, ut supra dixi, non cessat continuis suspiriis ad portam divinæ misericordiæ pullare: sed tamen intellectus illic excubare cogitur, quia oculus ejus ab immanenti claritate reverberatur & caligat. Exultat tamen interim cum sponsa, dicens: Sub umbra illius, id est, Christi, quem desideraveram, sedi, & fructus ejus dulcis guttur meo.

Potit illud advertendum est, ad hanc contemplationis speciem etiam alias, quæ variis nominibus à mysticis vocari solent, reduci. Prima, quæ spiritualis animæ somnus dicitur, quæ nihil aliud est, quam quædam in DEO felicissima obdormitio, in qua spiritus à se desinit, nesciens ubi aut quomodo; hoc tantum sciens, quod sponsa Cantorum 5. dicit: Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est. & eodem cap. Ego dormio, & cor meum vigilat; quia eo tempore anima ab omnibus rebus abstracta, & à seipsa, id est, à sensibus quodammodo alienata, solius dilecti intuitioni & castissimo amoris dulciter inhæret. Et quamvis sæpè contingat in hoc gradu, animam à sensibus ad divinam omnino rapis in hac tamen suavi dormitione omnino non fit extra se. Nam licet operationes exteriorum sensuum ac imaginationis quodammodo debilitentur; non tamen penitus consopiscuntur, quemadmodum ii qui dormitare solent, qui nec omnino sensibus carent, nec omnino sensibus utuntur. In quo sensu de somno hoc spirituali locutus est divus Bonaventura Process. 7. Relig. c. 14. ubi sic scribit: Sed tamen si sponsi amplexibus anima devota inhiante inhaeret, incipit inter ejus brachia quodammodo consopiri, sicut potatus nobili vino, in soporem resolvitur, ut non solum delectabiliter, sed & tenaciter DEO inhaereat, & quasi vino quodam abstrahatur ab omni visibili sensu & memoria; sic tamen temperat, ut nec plene suimet oblita, nec tamē verè compos sit sui juxta illud Psalmi, Si dormitatis inter medios clericos, id est, inter medios terminos celi & mundi. Item Cant. 5. Ego dormio, & cor meum vigilat. Est enim talis iste somnus, sicut illorum qui incipiunt dormire, & tamen videntur sibi ea quæ circa se sunt, aliquo modo sentire & intelligere, sed præ sapore non advertunt, nisi velint sibi vim facere ut ad se plenius revertantur. Amor enim DEI cum pura intelligentia cogniti inebriat mentem, & ab exterioribus abstractam suavitatem DEO conglutinat & conjungit. Et quando amor vehementior, & intelligentia lucidior, tanto validius in se mentem rapit, quousque tandem omnium, quæ sub DEO sunt plene oblita, in solo divinæ contemplationis radio libere figatur, licet breviter, quasi in quodam corusco luminis calicis emicantis, quia corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.

De hoc somno locutus est David Psalmo 4.

in pace, inquit, in idipsum dormiam & requiescam. Plura de hoc felicissimo somno tradit Richardus in expositione hujus loci, quæ verè digna sunt, ut à Lectore videantur, & memoriæ commendentur.

Diximus, in hujusmodi spirituali somno animam non esse omnino ab exterioribus virtutibus abstractam, ut hujus generis somnum ab alio profundiori discernamus, in quo anima omnino soporatur, ac ferè omnes mentis sensus deperditur, de quo locutus est Richardus in Exposit. prædicti Psalmi, quia illum ad fructivam unionem spectare non dubitamus.

CAPVT VI.

De quiete anime in DEO, quæ sæpè in hac caligine degustatur.

PRÆTERMISSIS aliis speciebus contemplationis, quæ sine ulla necessitate à mysticis multiplicatur, cum manifestum inter illas discrimen non inveniatur, & variorum nominum multiplicatione (maximè quando illa obicura sunt, & à communi loquendi usu deviantia) Lectori potius confundatur quam juveatur; unam è reliquis non prætereundam judicavi, quæ quies in DEUM non injurià vocatur, in qua DEUS in potero ac eminenti amore possidetur, & ipse in animam cum dilectione prolabitur, alterque alterius in possessione & quiete mutua requiescit. In hac contemplatione spiritus clarificatur, & totus divino lumine ac dulcore perfunditur, & DEUS cum ipso, & ipse cum DEO, mira charitatis adhaerentia & jucunditate ad invicem conglutinantur. Hæc jucundissima quies à pura DEI contemplatione provenire solet, estque proxima ad unionem fructivam cum DEO dispositio.

De hac admirabili quiete D. Bonaventura Tract. de VII. grad. contempl. ita scripsit: Quies est totius anime mira quodam & suavis tranquillitas, per insusam nobis ex frequentia orationis dulcedinem concretata. Solus valde spiritus nobis experientia hujus quietis conceditur, quibus & datur etiam ipsa supercaelestes substantias contemplando transcendere: superignota enim bonitas, ipsi familiaris, seipsam eis immittit; & ipsi tota virtute dilatare sinu sancti desiderii, potenter suscipiunt beatas immisiones, animalibus & praesumptuosius omnino incognitas. Sic regis puris Sanctorum contemplativorum animabus, tam insueto nutrimento divinis adimpletis splendet ipsorum ratio, dulcescit concupiscentia, hilarescit irascibilis, ex dilectione quorum desiccam illam quietem non ambigimus emanare. Hæc ille.

De hujus suavissimæ quietis contemplatione plenius Hugo lib. 2. de anima cap. 20. disseruit, ubi inter alia ita inquit: Cum enim aperit mens per puram intelligentiam semetipsam excedere, & illam incorporea lucis claritatem tota intrare, & in his quæ intrinsecus videt, quemdam intima suavitatis saporem trahere, & ex eo intelligentiam suam condere, & in sapientiam vertere; in tantum in hoc mentis excessu pax illa, quæ exuperat omnem sensum, invenitur atque obinetur, ut fiat silentium in celo quasi hora dimidia; ita ut contemplantis animus nulla altercantium cogitationum tumultuatione turbetur, nihil inveniens quod vel per desiderium petat, vel per fastidium arguat, vel per odium accuset; sed intra contemplationis tranquillitatem totus colligitur, intro mittitur in quemdam affectum multum inestitatum inersus ad nescio quam dulcedinem, quæ si semper

per se sentiretur, magna profecto felicitas esset. Nihil sensualitatis, nihil illius agit imaginatio, sed omnis inferior via anime proprio interim videtur officio. Purior autem anima pars in illud intima quietis secretum, & summa tranquillitatis arcanum felici iucunditate introducitur.

Et paulo post: In hac itaque divisione, anima, & quod animale est, in mo remanet; spiritus autem, & quod spirituale est, ad summa evolat. Ab infimis dividitur, ut ad summa sublevetur; ab anima scinditur, ut Domino uniatur: quoniam qui adheret Deo, unus spiritus est cum illo. Felix diviso, & mirabilis separatio, ubi quod corpulentum & faculentum est, deorsum remanet, quod spirituale & subtile est, usque ad speculationem divina gloria sublimatur. & in eandem imaginem transformatur. Pars inferior componitur ad summam pacem & tranquillitatem; pars autem superior ad gloriam & iucunditatem. Hactenus ille.

Hanc a-
nimi
quietem
S. Augu-
stin. ex-
petebat.

Cur hic
contem-
plationis
status
quietis
animi
nuncu-
peretur?

Merito iste contemplationis status, quietis anime, sive potius requies & iucunditas vocatur: quia ut pulchre Dionysius Carthusianus de fonte lucis, art. 17. O quam bene & optime est tunc anima amorosa, quam serena, quam iucunda, quam caeliformis, ac tranquilla sunt omnia tunc in ea! Vbi tunc nebula vitiorum turbines passionum? involutiones phantasmatum? varietates distractionum? inquietudo tentationum? Nonne à presentia Solis iusticie, à conspectu ardore atque fulgore Solis sapientie fugiunt omnia illa? Sic Dionysius.

Cujus sententia favet Richardus in libro Benjamin minor, cap. 37. Hanc, ait, interna dulcedinis degustationem Scriptura sacra nunc gustum, nunc ebrietatem vocat, ut quam sit parva vel magna ostendat: parva quidem ad comparationem futura plenitudinis, magna autem in comparatione cujuslibet mundanae iucunditatis. Præfens etenim spiritualium virorum delectatio futura vite gaudii comparata, quantumlibet excrescens, invenitur parva, in cuius comparatione tamen omnis exteriorum delectationum suavitatis est nulla. O dulcedo miranda, dulcedo tam magna, dulcedo tam parva! Quomodo non magna, que mundanam omnem excedit: quomodo non parva, quæ de illa plenitudine vix stillam modicam decerpit? Modicum quidem de tanto felicitatis pelago mentibus instillas, mentem tamen quam infundis plenè inebrias. Merito tantillum de tanto gustus quidem dicitur: merito nihilominus quæ mentem à seipsa alienat, ebrietas nominatur. Gustus ergo est, & ebrietas iure dici potest. Gustate, inquit Propheta, & videte quoniam suavis est Dominus. Et Apostolus Petrus, Si amen gustabitis, quoniam dulcis est Dominus. Et de ebrietate idem Propheta: Visti astra terram, & inebriasti eam. Sic ille.

Illud ultimo hujus Capituli loco notandum Legend. Commentar. nost. Balthas. à S. Carh. supra Ca- stellum anime S. M. Te- resia.

occurrit, hanc animæ suavissimam quietem aliquando à contemplatione d. vinorum affirmari, va, aliquando verò à caligine illa felicissima, de qua supra, emanare. De effectibus verò hujus quietis plura scripsit beatissima virgo TERESIA in libro sue vite cap. 14. & seqq. & alibi sæpè, quæ dignissima sunt, ut à vitis contemplativis memoriz mandentur.

TERTIÆ HIERARCHIÆ

TERTIVS SUPREMVSVQUE GRADVS.

CAPVT VII.

Mystica Theologia seu potius ipsius DEI manifestatio & visio.

PRÆCIPUUS omnium ac in hac vita supremus contemplationis gradus, est ineffabilis DEI in hac caligine manifestatio, ac ipsius in eadem caligine manifestari mirabilis contemplatio & visio, quam cum D. Dionysio omnes ejus Expositores mysticam Theologiam appellant. Hanc igitur ex parte DEI felicissimam manifestationem, & ex parte animæ nostræ amorem, fructum, celsissimamque contemplationem, quantum nostræ tenuitatis divina permiserit gratia, explanare conabimur.

Incipiam igitur cum Bernardo Serm. 8. in Cantica, ubi sic ait: Hodie de summo ori osculo disputare propositum est, Audite attentius, quod sapit suavis, & gustatur rariis, & intelligitur difficilis. Reliquimus (si non me fallit memoria) in præcedenti gradu animam in illa caligine se de solatam, ac continuo DEI immediatam præsentiam anxie suspicantem, & cum Moysè clamantem, Exod. 33. Obsecro Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, ostende mihi faciem tuam. Nam licet aliquando, in umbra sedens, fructu dulcissimo pascatur, temper tamen lucem meridianam inquirat, ubi sponsum pacis cum sponsa ingemiscens Cant. 1. Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meridie. Quid enim mihi est in celo, & de te quid volui super terram?

Fertè ad idem propositum Bernardus Serm. 3. in Cantica, sponsæ nomine sponsum his verbis alloquitur: Et nunc quid restat, o bone Domine, nisi ut jam in plenitudine lucis, in fervore spiritus, ad oris quoque osculum dignanter admittens adimpleas me letitia cum vultu tuo: Indica mihi, o suavisime, o serenissime, indica mihi ubi pascis, ubi cubas in meridie. Ecce quomodo sponsa in illa immensa caligine, præ tædio ac impatientia sponsi vivere non valet, inrimè suspirat, amore languet, & tædiosis expectationibus torquetur.

His autem perfectis amoris affectionibus ac desiderijs, quibus anima vulnerata clamat ac vulnè emoritur, respondet Dominus, ac dilectissimus sponsus, (ut sapienter prosequitur Henricus Harpius lib. 3. de myst. Theolog. part. 3. cap. 23. dialogi more inter DEUM & animam agens:) Ostendam tibi omne bonum, ostendam tibi faciem meam; verum tamen non in hac vita: quia non videbit me homo, & vivet. Futuri temporis est quod petis, non presentis. Nunc instruantur sponsalia, parantur impensa, insistitur ornatui, paratur amplexui; sed in futurum reservatur mutua fructuosis desiderativissimus complexus. Ad quod illa: Ecce ancilla Domini, hac mihi secundum verbum tuum. Peti, Domine, ut

verbum tuum fiat sicut sacrificium vespertinum: & ego requiescens in spe, veluti catellus Domini mei sub mensa perseverabo patiens & sustinens, ut saltem de micis ejus utcumque sustentari valeam cum sponsa dicens: Sub umbra illius quem desiderabam sedi, & fructus ejus dulcis gutturi meo. Et iterum: Meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis, id est. Quia amorem suum suum tuum, & spes secuta, quibus me pascere & consolari dignaris, mihi meliora sunt & dulciora imaginativa cognitione, magisque saporosa & fragrantia super oblectationem omnium intellectualis imaginationis, ideo ceteris refutatus, ubera tua fidelitatis & consolationis velut fructus huius umbra requirere non desinam, donec aspiat dies, & inclinentur umbra. Verumtamen dilectus meus interim saltem osculetur me osculo oris sui; quoniam in tenebris convenienter osculari potest, licet videri non ita.

Tunc Pater misericordiarum, qui tribuit omnibus abundanter, & non improperat, dulciter se inclinat ut osculum conferat, id est, immediatam suam ignorantiam presentiam ad amandum profusa prodigalitate funditus exponit. Ac anima illico suspensis suspiriis, & desiderii universis, os suum, nudam scilicet & simplicem suam presentiam, in DEVM proclinat amorosa quadam profundatione sui ipsius, ibique se invicem osculantur DEVS & anima: quoniam ipsa sine medio, DEO conjungitur in unitatem amoris, & feliciter deificatur secundum Divinitatis totalitatem. Hæc ille.

Hæc igitur DEI deosculatione & amplexu DEUS ipse in animam illabitur, ac anima immediate ipsi DEO per amoris unionem conjungitur, & quodammodo deificatur: hoc enim osculum esse non tam gratiam gratis datam aut gratum facientem, quam ipsum auctorem gratiæ, nempe Spiritum sanctum, clarè docuit S. Bernardus in Cant. Sermon. 3. illis verbis: Ego arbitror, neminem facile scire quid sit osculum, nisi qui accipit: est quippe manna absconditum, & solus qui edit, adhuc esuriat, & solus qui bibit, adhuc sitiet. Non est cuiuslibet hominis, sed si quis semel ab ore Christi susceperit, habet proprium experimentum, quod profectò sollicitat & cogit amplius ad petendum. Hoc osculum sola & raro perfectio experitur. Oportet enim huiusmodi amare castè, ut ipsum sponsum solum & non alium amet, petat vel querat: amare sanctè, quia non in concupiscentia carnis, sed in puritate spiritus: amare ardentè, ut ita amore sponsi inebrietur, quod maiestatem non cogitet.

Hoc osculum nihil aliud esse credimus, nisi Spiritum sanctum, ad consolationem animæ sanctæ missum: sicut enim osculum spiritum sanctum se permiscet, ut unus ambiculus iudicetur, sic Spiritus sanctus nostro spiritui dulciter immiscetur, sic unus spiritus cum eo: quæ scilicet unio deificationem animæ mirabiliter accelerat, quæ nimirum deificatio super omnem rationem & intellectum experientia felicitissimè sentitur impleta, ubi nec ratio valet attingere. Hæc ille.

Quibus non incongruè potest addi alter dialogus inter sponsum ipsam & sponsi sodales à D. Bernardo Sermon. 9. in Cant. in princ. compositus in hæc verba: Ponamus, inquit, istos quos diximus sponso sodales visitandi salutandique gratia, sicut heri & nudius tertius accessisse nunc quoque ad sponsum, ipsamque submurmurantem & tudentem reperisse, mirari causam & quasi alloqui in hunc modum: Quid novi accidit? Quid te cernimus solito tristiores? Quæ inopinati murmuris causa? Certè cum alienata & aversa ires post amatores tuos, cum quibus male erat tibi, compulsata tandem reverti ad virum tuum priorem, nonne ut saltem mereretur tangere pedes, misisti

precibus & fletibus institisti? Recolo, inquit. Quid obtento eo, simulque accepto, in osculo pedum multingeria de offensis, nunquid non rursus facta impatiens, & tanta nequaquam dignatione contenta, sed maiora familiaritatis cupida, secundam quoque gratiam eadem qua prius instantia postulas, & impetrasti, ut in osculo manus, adepta sis virtutes non paucas & non parvas? Non distitit, ait. Et illi: Enimverò, num tu es qua jurare & obtestari solebas si unquam ad osculum manus pervenire daretur, sufficere jam tibi, nil te de cetero petiturum? Ego. Quid igitur? Fortè horum qua acceperas, quippiam ablatum causabaris? Nihil. An verd times repetitum tui quod tibi de mala tua conversatione pristina indultum presumperas? Non.

Age tamen, dic unde que amas satisfacere tibi? Non quiesco, ait, nisi osculetur me osculo oris sui. Gratias de osculo pedum, gratias & de manibus: sed si cura est illi ulla de me, osculetur me osculo oris sui. Non sum ingrata, sed amo. Accipit, fateor, meritum potiora, sed prorsus inferiora votis. Desidero seror, non ratione. Ne quaeso causamini presumptionem, ubi affectus urget. Pudor sanè reclamationis, sed superat amor. Nec igitur quod honor Regis iudicium diligit, sed præcepti amor nec iudicium præfolatur, nec consilio temperatur, nec ipsa pudore franatur, nec rationi subijcitur. Rogo, supplico, flagito, osculetur me osculo oris sui. Engratiæ ipsius ad sus, multis jam annis caste sobrièque vivere oro, & hoc collationi insisto, resisto viris, orationi mecum frequenter. Vigilo contra tentationes, recogito annos meos in amaritudine animæ meæ. Sine querela me arbitror, quantum in me est, conversari inter fratres. Superioribus potestatibus subditus sum, egressiensi & regrediens ad imperium senioris. Aliena non cupio; mea pariter & me pariter dedi. In sudore vultus mei comedo panem meum. Ceterum quod in his omnibus est, totum constat de consuetudine, de dulcedine nihil. Quid nisi iuxta Prophetam iurula Ephraim sum, docta diligere rituram? Denique in Evangelio, qui hoc solum quod facere debet, facit, servus inutiles reputatur. Mandata solum utcumque adimpleo, sed anima mea sicut terra sine aqua in illis. Vt igitur hoc osculum meum pingue fiat, osculetur me, quaeso, osculo oris sui. Hæc Bernardus.

De hac animæ felicissima deificatione, ac DEI manifestatione, ac in omni & immediata cum illa unione, in Libro de via unitiva supernaturali uberius disserteremus. Interim tamen breviter explicabimus, quæ ratione animæ in illa caligine DEUM contemplanti hæc divina unio contingat. Id autem magnus Dionysius cap. 1. Myst. Theolog. exemplo Moysis ascendentis in montem ad loquendum cum DEO optime declarat: de qua visione duo præcipue, quæ de Moysè in Sacra pagina leguntur profertur, omisso eo quod ibidem habetur, nempe iustum fuisse Moysen à multitudine se sequestrare, hinc à non paucis separari, & post omnimodam emundationem audisse sonum buccinæ, & tonitrua & fulgura coruscantia, radios multos exercentia conspersisse; postea demum cum Aaron, Nadab, & Abiud, & septuaginta senioribus ascendisse, ubi plurima per revelationem accepit: hæc etenim prolixius à Mysticis declarantur, præcipue verò à D. Bonaventura de myst. Theolog. cap. 3. part. 1. & aliis in locis. Porro primum horum Exod. 20. habetur, ubi sic legitur: Moyses autem accessit ad caliginem in qua erat DEVS. Secundum vero, quod cap. 24. dicitur: Septimo autem die vocavit eum de medio caliginis. Quibus potissimum duo significantur.

Primo, Moysen in caligine, in qua DEUS erat, per aliquot dies perlevere. Secundo, post aliquod tempus Moysen à Domino fuisse vocatum.

Osculum sponsum quis promoveatur?

Quid sit illud osculum? vid. nost. Dominic. à SS. Trinitate Tom. 7. Bibliothec. Theolog. lib. 7. sect. 1. c. 3. pag. 186.

Dialogus inter sponsum & sponsi sodales de hoc osculo.

Divina
hæc cali-
go & u-
nio de-
claratur
optimè
à Diony-
sio Car-
thusia-
no.

tum, ut ei omne bonum, id est, seipsum manifesta-
ret, eumque sibi uniret. De hac caligine, & de u-
nitione ista tam felici qua anima incomprehen-
sibili DEO, tam per contemplationem quam per
amorem conjungitur, optimè Dionysius Carthu-
sianus, in Exod. art. 42. hoc eodem Moyſis exem-
plo usus, inscriptit dicens: Hac namque caligo eterna,
increata, infinita, lucis divine superexcellens, in-
comprehensibilis & superclarissima plenitudo abyſ-
salis, interminabilis atque supersimplicissima magni-
tudo, in qua DEVS esse & habitare censetur, qui panit
tenebras. (id est, infinitam hanc lucem omnium crea-
tarum mentium capacitatem infinitè transcendenti-
tem ac superantem latitudinem suam, & ipse divina
tenebra cooperiuntur & absconduntur omni visioni
ac luminis ob incircumscribibilem suam plenitudi-
nem prorsus impenetrabilem & immensam. Cum ita-
que mens æstuantissima charitatis ardore succensa,
DEO ita conjungitur per contemplationem theoreticam
& sapientiam luminosam, flammigeram, unitivam,
dicitur introire caliginem, instarque Moyſis ab omni-
bus separari. Virtus enim DEO tamquam prorsus in-
comprehensibilis & quoad quid est merè ignoto, & ta-
men hoc ipsum se intueri, est clarissime & suavissime
contemplari, speciesq; altissime contemplationis huic
vite possibilis. Ideo tunc tota in lucem illam tam
infinitam expanditur, increata Veritas infigitur, su-
peressentiali Deitati & superbeatissime Trinitati
tam radiose, amorose & proximè copulatur, quod a-
liud nihil advertit, nec proprium actum attendit, sed
desinit ac seipsum in proprium refinit fontem; sic-
que in divitiis gloriatur apertè, in Amoris increati, im-
mensis igne comburitur, in Deitati abyſsum profunda-
tur & absorbetur, ut videatur quodammodo esse crea-
tum exire, & increatum idealèque esse induere, non
quod substantia mutetur aut proprium esse tollatur,
sed quoniam modus essendi qualitasque vivendi deifi-
catur, hoc est, DEO & superbeatissime beatitudinè e-
jus supernaturaliter & gratiosissime assimilatur; sic-
que eminenter impletur illud Apostoli, Qui adheret
DEO, unus spiritus est. Imò quod in nomine loquitur, u-
ditur ipsa & Veritas increata Unigenitus Patris, Pa-
ter, & ego in ipſis. Hæc ille.

Et à S.
Bona-
ventura
triplex
gradus
ascensio-
nis in
hanc ca-
liginem.

Clariùs vero D. Bonaventura Itiner. 5. dist. 1.
6. secutus Linconientem & Vercellensem, expli-
cat gradus istius ascensionis, dicens: Gradus igitur
ascensionis in spirituale caliginem sunt, primò, de-
relinquere omnia sensibilia; secundò, omnia intelli-
gibilia, tertio, ingredi caliginem ubi apparet DEVS.
Et post pauca addit: Sed adhuc restat principalior
Dei cognitio, que figuratur in eo, quod Moyſes post
prædicta separatur ab his qui prædicta secum vide-
bant, & subtrahitur illis visis, & intrat in caliginem
ignorantiæ, & unitur incomprehensibilitati divine,
quam non penetrat intelligentia qua omnium clarissi-
ma est, & in se claudit & celat secretissime omnes co-
gnitiones comprehensivas. Exemplum huius planè vi-
detur in luce stellari, quomodo absconditur in luce so-
lari in meridie. Sequitur: Et omnis unitus DEO per
eum qui est super omnia, constituitur in excellentia
quam nec ratio investigat, neque intellectus specula-
tur, & quasi ab omnibus talibus, & quasi à seipso se-
gregatur, & per unionem dilectionis qua est effectiva
vere cognitionis unitus DEO intellectualiter ignoto,
& cum cognitione multò meliori quam sit cognitio in
eo quod intellectualis est, quia in eo quod cognitionem
derelinquit, super intellectum & mentem DEVM co-
gnoscit. Hæc ille. Ex prædictis patere potest, quod re-

velatio superintellectualis non fit per intelligibilem co-
gnitionem, sed per ardentissimam, imò supersensitivam
dilectionem experimentalem notitiam.

Ex his etiam apparet, sicut dicit Linconientis,
quod hæc revelatio, qua fit incircumvelare & vere
abique symbolis & imaginibus secundum sui nudam
apparitionem, solum fit his qui transcendunt immunda
omnia, id est, terrena omnia, que amore contracta,
maculant amantem mentem, & etiam puram, que
non maculant mentem contingentem, & qui ascen-
dunt super ascensionem omnium sanctorum extremi-
tarum, hoc est, ascendunt super omnes actus omnis vir-
tutis apprehensivè agentis, quantum possibile est in-
tense, & derelinquunt omnia divina lumina illustran-
tia, & introeunt in caliginem, hoc est, actualem igno-
rantiam omnium; ubi verè est (ut Eloquentia ait) qui
est super omnia: solum enim ibi invenitur & tenetur.
Qua ibi invenitur, non est effabilis. Hæc ille. Cui ta-
lis revelatio facta fuerit, dicat illud Matthæi 11. Con-
fiteor tibi Pater Domine, &c. Hactenus D. Bona-
ventura.

Quæ ut plenius intelligantur, illud sanè occur-
rit animadvertendum, quod in hac caligine apex
intelligentiæ & principalis affectio pariter ac-
mutuo se promoventes in DEUM feruntur, & æ-
qualiter ascendentes, illa speculando, hæc verò
desiderando, ut re & cōsideravit S. Bonaventura
de septem grad. contempl. Præcurrente autem
intelligentia, neque ingredi valente, utpote per
speculam videns, foris remanet, affectio verò quæ
nescia est speculi, intrans unitur, secundum illud
1. Cor. 6. Qui adheret DEO, unus spiritus fiet cum
illo. Unde quamvis intelligentia præ foribus siste-
re compellatur, virtus tamen amativa, quæ sicut
intellectus ad cognitionem, sic ad gustum ipsa
divinitus invitatur, amoris impetum prosequi us-
que ad interiora dilecti progredi non desistit, at-
que intellectu nimia claritate caligante, & in ja-
nuis excubante, ipsa cum Moyſe caliginem intra-
re, ac DEO intimè conjungi festinat: sentit ere-
nim spiritualem quandam eluriam, & insatiabi-
lem sitim videndi bonum increatum ac illud cō-
prehendendi, veluti sitotum pelagus pisciculus
parvus deglutire conaretur. Sed quia veri & ar-
dentis amoris hoc proprium est, ut secundò ac
tertiò à suo conamine frustratus non desistat, post
defectum semper vires reparans, ad id ipsum per-
ficiendum iterum atque iterum eluriam renovat
& auger, quoadque à Patre misericordie suavissi-
mè deosculatur, ac ineffabili tenacissimoque a-
moris vinculo copulatur, ac demum in divitiis
gloriæ rapitur & absorbetur.

Hæc de hac in DEUM transformatione dicta
sufficiant quæ quia potius ad amorem unitivum,
quam ad contemplationem spectare videntur, res-
linquenda ac rejicienda erunt in Librum de vita u-
nitiva. Nunc verò nostri muneris erit, quid sit
mysticæ Theologiæ contemplatio, quæ in hac di-
vinissima cum DEO unionè invenitur, explicare;
cujus rei exacta cognitio prærequirit priorem a-
liam tractationem, videlicet de duplici DEI con-
templatione, altera, quæ per positionem; altera,
quæ per negationem omnium perfectio-
num creaturarum ad Supremam
conscendit.

CAPVT

De duplici DEI cognitione, nempe per positionem, & ablationem, quae posterior perfectissima est omnium cognitionum, quae de DEO in hac vita haberi possunt, & propria doni intellectus.

Legend.
nost.
Dominici à SS.
Trinitate lib. 7.
Tom. 7.
Bibliotheca
Theolog.
sect. 3.
cap. 14.
§ 4.

EA cognitio, qua DEUM per omnium remotionem in hac vita cognoscimus, propria est doni intellectus, & perfectior quam de DEO in hac vita haberi possit, ut ex D. Dionysio saepe docet D. Thomas, maxime 2. 2. quæst. 8. art. 7. & in 3. distinct. 34. quæst. 1. art. 4. in corp. & distinct. 35. quæst. 2. art. 2. quæstioncul. 2. ubi S. Thomas ita inquit: Intellectus donum ad spiritualia ingreditur dupliciter. Primo modo per viam remotionis, dum à spiritualibus viam qua in corporalibus invenitur, removet. In statu ergo via intellectus ingreditur ad spiritualia hoc modo maxime ad Divina, quia in hoc perficitur cognitio humana secundum statum viae, ut intelligamus, DEUM ab omnibus separatum super omnia esse, ut dicit Dionysius in lib. de myst. Theol. cap. 4. & 5. Et ad hoc pervenit Moyses, qui Exod. 19. dicitur intrasse ad caliginem in qua DEVS erat: & propter hoc etiam, quantum ad statum viae, mundicia ponitur in sexta Beatitudine, quae respondet dono intellectus, quae pertinet ad depurationem intellectus ab omnibus corporalibus. Hæc dicitur D. Thomas.

Sed ut perfectius ac plenius cognoscamus quid sit DEUM cognoscere per remotionem siue negationem, oportebit prius ex D. Dionysio cap. 7. de divin. nominib. prænotare, in hac vita nos non habere de Deo notitiam ex ipsius natura, quæ nobis maxime in se ipsa est incognita, sed ex rebus à Deo creatis, in quibus sunt imagines & similitudines divinarum perfectionum. Atque hunc modum DEUM cognoscendi magis explicans Dionysius subd. 1. At id quod omnia superat via & ordine, pro virili parte, omnium detractio, & præstantia, omniumque causa ascendimus: itaque in omnibus DEVS noscitur, & sine omnibus, scientiaque DEVS noscitur & ignoratio.

Quæ verba S. Thomas ibi lect. 4. explicans, tres modos distinguit, quibus DEUM cognoscimus, quos verbis citatis S. Dionysius expressisse videtur. Primus igitur modus cognoscendi DEUM, est secundum rationem cause & effectus, cum inquam omnia, quæ in rerum natura sunt, tamquam effectus ipsius DEI consideramus. Secundus modus cognoscendi DEUM, quem Dionysius verbis citatis indicavit, est per excessum vel præstantiam, veluti si quis eum dicat esse supra sapientem, supra omnipotentem, &c. Quo sensu Dionysius cap. 1. & 2. de divin. nomin. & alibi saepe, DEI substantiam super substantialem, & omni essentia superiorem appellat; & Boëtius libro de Trinit. dixit DEUM non esse substantiam, sed super substantiam. Tertius & præcipuus modus est per negationem eorum, quæ videmus & intelligimus; quæ ratione negamus de DEO substantiam, sapientiam, ceteraque omnia; eo inquam modo, quo in creaturis ea esse intelligimus, & pro hoc statu concipimus, non enim ea ratione in DEO repetitione. Hunc modum cognoscendi DEUM tradit idem D. Dionysius variis in locis, de quibus infra, ac illo cap. 7. de divin. nomin. dum inquit: Omnium detractio; & deinde cum ait: Sine omnibus, ac denum, ipsa ignorantia DEUM cognosci: ac si diceret, nos de DEO potius cognoscere quod non sit, quam quid sit.

Triplex
modus
Deum
cognoscendi
traditur
ex S.
Dionysio à S.
Thoma.

Id quod Damascenus lib. 1. de Fide cap. 4. præclare docuit his verbis: In DEO autem impossibile est quidnam essentia sua ac natura ipse sit, dicere; quoniam est ex omnium rerum sublatione: atque in sublatione operationem habere: neque enim eorum, quæ sunt quidquam est. Quod quidem non ita accipiendum est, quasi non sit, sed quia supra omnia quæ sunt, ipse sit, atque adeo supra ipsum esse. Et paucis interiectis concedit ipsum esse supra essentiam; & eandem subiungit: Sunt porro nonnulla, quæ tamen per affirmationem de DEO dicuntur, præcellentia tamen negationis vim habent. Verbi gratia: Cum de DEO verba facientes, tenebrarum vocem usurpamus, non caliginem nobis animo proponimus, sed quod lucis non sit, verum lumine sublimior. Hic igitur nudus DEVS cognoscendi negat omnia, quæ de DEO dicimus, non propter imperfectionem, sed quia ipse omnia illa superiori quadam ratione antecellat.

Triplex hunc cognoscendi modum communiter Doctores ad duplicem DEI notitiam, alteram per affirmationem siue positionem, alteram per negationem siue ablationem, reducere solent. Divisio est D. Thomæ 1. part. quæst. 13. art. 2. & 12. & est communis Patrum. Primus ejus al. sector fuit S. Dionysius cap. 2. caelestium hierarch. & 1. de mystica Theolog. aliisque locis. Et quæ etiam D. Basilii contra Eunom. Augustini Tractat. 23. in Ioannem, Clementis Alexandrini lib. 5. Stromat. a. liorumque Patrum. Prioris generis sunt nomina illa, quæ perfectionem aliquam positivam formaliter indicant, ut sunt, ens, res, verum, bonum, & omnia quæ his respondent, ut sunt essentia, existentia, bonitas, veritas, & his similia alia. Posterioris verò sunt hæc, incertus, incorporeus, infinitus, immensus, immutabilis, incomprehensibilis, invincibilis, ineffabilis. Hæc sunt tantum attributa formaliter, & expressè negativa, quæ Deo in Scriptura solent adscribi.

De hac duplici DEI cognitione egregie tractat S. Bonaventura in lib. de parvo bov. parte 3. prope finem ubi ita scribit: Nota quod affectus veritatis debet esse erectus ad incomprehensibilem: & hæc sunt mysteria summe Trinitatis, ad quæ erigimur contemplando ea, & hoc dupliciter, vel per positionem, vel per ablationem. Primum ponit Augustinus, secundum Dionysius. Per positionem primo intelligimus, in Divinis esse quædam ut communia, quædam ut propria, quædam ut appropriata; quædam sunt media inter hæc & illa. Intellige ergo & contemplare, si potes, circa DEVM communia, & vide quoniam DEVS est essentia prima, natura perfecta, vita beata: quæ necessaria habent consequentiam. Iterum intende & vide, si potes, quoniam DEVS est æternitas presentis, simplicitas repleta, stabilitas movens: quæ similiter consequentiam habent & connexionem naturalem. Postremo attende & vide, quoniam DEVS est lux inaccessibilis, mens invariabilis, pax incomprehensibilis: quæ non tantum essentia unitatem, sed etiam includunt perfectissimam Trinitatem; quæ sunt propria divinarum Personarum.

Et post pauca: Deinde in Divinis sunt appropriata secundum triplicem differentiam. Prima appropriata sunt, unitas, veritas, bonitas. Attribuitur unitas Patri, quia origo; veritas Filio, quia imago; bonitas Spiritui sancto, quia connexio. Secunda appropriata sunt, potestas, sapientia, & voluntas. Attribuitur potestas Patri, quia est principium; sapientia Filio, quia est Verbum; voluntas Spiritui sancto, quia est donum. Tertia appropriata sunt, altitudo, pulchritudo, & dulcedo.

Et paulo inferius: Hæc est igitur erectio per viam affirmationis, sed alia est eminentior per viam negationis.

tionis: quoniam, ut dicit Dionysius, affirmationes incompa-
ctae sunt; negationes vero licet videantur nihil
dicere, plus tamen dicunt. Et hic modus erectionis est
per abnegationem trium, quod in negationibus illis sit
ordo, inspicendo ab inferioribus usque ad superiores.
Est etiam supereminenti positio inclusio, ut cum di-
citur, DEVS non est quid sensibile, sed supersensibile;
nec imaginabile, sed superimaginabile; nec intelligibi-
le, sed superintelligibile; nec existens hoc vel hoc, sed
super omne ens. Et tunc veritatis aspectus fertur in
mentis caliginem, & aliis elevatur, & profundius
egreditur pro eo quod excedit se & omne creationem. Et
hic est nobilissimus elevationis modus. Sed tamen ad
hoc quod sit perfectus, praerigitur alium, sicut perfectio
illuminationis, & sicut negatio affirmationem. Hic
autem modus ascendendi tantum est vigorosior, quando
vis ascendens est intimior; tanto fructuosior, quando
affectio proximior. Et ideo utile valde est in illa exer-
citiis.

Hujus etiam divisionis meminit D. Cyprianus
de cardin. oper. Christi, in Prologo, dum inquit: Affir-
matio quippe de DEI essentia in promptu haberi non
potest; neque enim diffinibilis est Divinitas, sed verius
fructuosius remotio indicat negando quid non sit,
quam asserendo quid sit: quoniam quidquid sensui
subiacet, illud esse non potest, quod omnem superat in-
tellectum. Hec Cyprianus.

De hac duplici cognitione Dei passim in Scri-
ptura sacra mentio fit, dum DEVS nominibus
affirmativis & negativis nominatur. Dicitur enim
aliquando sapiens, bonus, omnipotens, iustus, miseri-
cor, vita, ac vitae fons, quae omnia perfectiones
quaedam sunt quas DEO attribuiamus, & de eius
natura affirmamus. Non raro vocatur quoque
incomprehensibilis, ineffabilis, infinitus, & quod habi-
tat in tenebris, & luce inaccessibilis: quae omnia ni-
hil aliud sonant, quam negationes, quibus a divi-
na natura limitationem omnem ac circumscriptio-
nem sive comprehensibilitatem removemus.
Duplicem hanc ad Dei cognitionem pervenien-
di viam, & praecipue eam, quae per remotionem di-
citur, lapsissime magnus ille Dionysius Aco-
pagita ac eruditè docet, praecipue de divinis nom. cap. 7.
citato, & cap. 1. Myst. Theol. ubi sic inquit, secun-
dum expositionem Dionysii Cath. hanc ibi in
Paraphrasi illius cap. 1. autem, amice Timothee, ad
hoc ut capax sis mysticarum contemplationum, quae
in hoc libro docere intendo sic cooperare radio divino:
Derelinq. sensus & sensibilia exercitia, & etiam
intellectuales operationes, & omnia sensibilia & in-
telligibilia, & omnia existentia & non existentia, for-
ti conatu mentis hac comprimente. Et sicut est tibi
possibile, consurge ignotè & superintelectualiter, su-
per substantialiter, ad unitatem Dei, quae est super o-
mnem substantiam & cognitionem. Cum enim te ip-
sum & omnia per mentis excessum, nullo inferiori re-
tinaculo praepeditus, transcendens, ab omni concupi-
scentia & cura absolutus & purgatus; tunc tandem
sic cuncta auferens, & ab omnibus expeditus, sursum
agens ad super substantialiorem radium incomprehensi-
bilitatis.

Idem in Epist. ad Cajum Monachum, hanc
cognitionem per remotionem sive negationem ap-
pellat divinas tenebras, atque caliginem inaccessi-
bilem, lucis plenitudinem. Unde concludit ibi
Dionysius: Si aliquis videns DEVM intellexit quod
vidit, non ipsum vidit, sed aliquid eorum quae sunt eius
quae existunt & cognoscuntur; ipse autem super men-
tem & super substantiam supercollocatus, non ipso u-
niversaliter non cognoscitur, nec esse: & est super subst-
antialiter, & super mentem cognoscitur, & secundum
melius perfectè ignorantis cognitio est eius, qui est su-
per omnia quae cognoscuntur.

Denique ipse Dionysius ad Titum scribens,
Verte te, inquit, ad radium tenebrarum, quasi dicat:
In hac visione & caligine tenebrosissima, hoc
est, verè videre ac contem. plari DEVM, videre
omnino invisibilem & incomprehensibilem esse:
& quod mens plenius purgata hoc perfectius vi-
derit atque contuita fuerit, eò clarior DEVM
cernit. Et hoc, Dionysius ait, est videre & cogno-
scere, super substantiali super substantialiter per
omnium entium ablationes laudare; ipsa enim æ-
terna ac adoranda Divinitas omne creatum ima-
mensa utique dignitate excellit, & quod ei mens
amplius appropinquat, eò ipsius inaccessibilitas
incomprehensibilitasque lucidius animo claret.

Hinc divinus Dionysius cap. 5. de myst. Theol.
concludit dicens: Rursus dicamus ascendentes, quod
neque anima est DEVS, neque intellectus, nec ratio, ne-
que intelligentia, nec dicitur, neque intelligitur, ne-
stat neque movetur, nec potentiam habet nec poten-
tia est, neque lumen, nec vivit neque vita est, neque
substantia est, nec scientia nec veritas, neque sapien-
tia, nec unum nec unitas, nec DEVS neque Deitas, nec
spiritus est, nec filius, nec paternitas, nec aliud quid
nobis aut alicui entium cognitorum, neque quid non
entium, neque quid entium est, neque entia eam co-
gnoscunt ut ipsa est, neque ipsa cognoscit entia secun-
dum quod entia sunt. Neque ratio ipsius est, neque no-
men, neque agnitio, nec lumen, nec error, nec veritas,
neque est universaliter ipsius positio neque ablatio:
omnia quippe incomparabiliter ac inexcogitabiliter
excedit, & nec numero, nec specie, nec genere quid-
quam tam ea communicat.

Solent alii exemplis aptissimis hanc duplicem
cognitionem explicare. Nam imago alicujus San-
cti duobus modis exprimi potest, picturâ & scul-
pturâ. Pictor imaginem in tabella depingit colo-
rum adjectione, sculptor vero paulatim & artifi-
ciosè eam quasi de materia educit, marmoris aut
ligni scissione & ablatione, quousque agalma pul-
cherrimum, (verba sunt Dionysii) hoc est simu-
lacrum seu imago, quae in ligno veluti latebat,
perfecta relinquatur. His igitur duobus modis
DEI conceptum formamus: primum quasi pin-
gendo, cum eum creaturarum perfectionibus
quasi quibusdam coloribus affectum concepimus;
quo sensu dicimus DEVM esse sapientem, bon-
num, &c. secundum veluti sculpendo, qua ratio-
ne omnia hæc, quae illi pingendo adscribimus,
quasi particulas superfluas ab eo removemus. Sic
D. Dionysius docet DEVM nec esse vitam, nec
sapientiam, nec bonitatem, &c. quia ut ipse affir-
mat, nihil horum est, hæc scilicet ratione qua à no-
bis concepitur; sed potius super omnia hæc esse di-
citur, istæ verò affirmationes & negationes, ut
sapienter notavit Dionysius, inter se non sunt op-
positæ: quia cum de Deo sapientiam affirmamus,
perfectionem illam, qua seipsum & cuncta in se
cognoscit, confitemur: cum verò ab illo sapien-
tiam removemus, modum illum sapientiae limita-
tum, quo nos eam concepimus, denegamus.

Cum autem per utriusque generis conceptus
aliquo quidem modo cognoscamus Dei quid-
dam, illam tamen nulla harum cognitione Spiritu
adaequamus. Inter hos verò conceptus, quos de S. di-
vina natura formamus, negativos censet perfectio-
riores quam affirmativos, communiter Patres mystici,
affirmant, ut Dionysius locis citatis, & Augusti-
nus in Psalmum 85. & alii. Causa est, quia cum
DEUS sit perfectissimus, quando verbi gratia di-
cimus, illum esse incomprehensibilem, nihil ve-
rius de ipso loquimur, quam cum ab eo imperfec-
tionem illam, nempe comprehensionem, remo-
vamus.

Vid. loco
supra cit.
Biblioth.
Theol.
Domini-
ciani SS.
Trinit.
hæc enu-
cleatius
expo-
nent em.

Vid. Ana-
tonia
dicitur
Spiritu
adæqua-
mus. Inter
hos verò
conceptus,
quos de S.
divina na-
tura forma-
mus, negati-
vos censet
perfectio-
riores quam
affirmativi-
os, commun-
iter Patres
mystici, af-
firmant, ut
Dionysius
locis citatis,
& Augusti-
nus in Psal-
mum 85. &
alii. Causa
est, quia cum
DEUS sit per-
fectissimus,
quando verbi
gratia dici-
mus, illum
esse incompre-
hensibilem,
nihil veri-
us de ipso
loquimur, quam
cum ab eo im-
perfectio-
nem illam, nempe
comprehensionem,
removimus.

part. 2.
Theolog.
mystic.
tract. 1.
art. 3.

ve. mus. Unde rectè dixit Damascenus lib. 1. cap. 4. Cum DEVS nobis incomprehensibilis, hoc solum de eo comprehendimus, quod incomprehensibilis sit. quasi dicat, Ipsam negationem propriissimè concipimus, & illam Deo attribuiamus. In propositione verò affirmativa, licet affirmatio vera sit, id tamen quod de Deo affirmamus, non distinctè & adæquatè cognoscimus, sed confusè, & veluti in communis, nempe hoc ipso, quod aliquid concipimus in DEO multò melius & excellentius, quàm sit illud quod eodem vocabulo significare solemus esse in creatura. Cum enim dicimus, DEUS est sapiens, non concipimus distinctè & adæquatè sapientiam illam quia Deus sapiens est; sed confusè, hoc ipso videlicet quod concipimus quamdam esse in DEO perfectionem, respondentem sapientie, quam tribuimus creaturæ intellectuali, quæ est infinite perfectior. Quod si ulterius de hoc & aliis divinis attributis velimus affirmativum conceptum formare, statim occurrit nobis conceptus conveniens perfectioni creaturæ, quæ eodem vocabulo solet significari, quem proinde conceptum removere debemus.

Quod intelligens D. Augustinus lib. 5. de Trinitate cap. 1. eleganter dixit: Intelligamus DEUM, si possumus, quantum possumus, sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, sine intelligentia Creatorem, sine situ presentem, sine habitu omnia continentem, sine loco ubique totum, sine tempore sempiternum, sine ulla mutatione sui, mutabilia omnia facientem. Hæc Augustinus. Quæ omnia attributa alio modo clariori & manifestiori significari solent, cum dicimus DEUM non esse substantiam, sed super-substantiam; non bonitatem, sed superbonitatem; non sapientiam, sed supersapientiam. Qui modus cognoscendi DEUM dicitur per excessum, sive eminentiam: quæ etiam reducitur ad affirmativam cognitionem.

CAPVT IX.

Rursum de cognitione DEI per negationem,
ac de gradibus quibus ascendendum
sit ad divinam caliginem.

Legendi **P**RÆCLARE inter alios Doctores Picus Mirandulanus lib. de ente & uno cap. 5. paulò post principium, agens qua ratione multa de Deo res supra à Peripateticis ascribantur, quæ de eo negant Platonici, eam cognitionem quæ de Deo est per negationem, ac quæ atque gradus ascendendi ad caliginem, quam DEUS inhabitat, apte explicat dicens: DEVS omnia est, & eminentissime atque perfectissime est omnia. Quod non erit, nisi in se ita claudat omnium perfectiones, ut quidquid ad imperfectionem spectat in rebus, à se rejiciat. Possumus autem quidquid imperfecti rationem habet in his quæ sunt, duplici capite definire: alterum est, cum quid in re est, quod in genere illius rei minus perfectum est; alterum, cum perfectum quidem in suo genere est, sed idèò non simpliciter perfectum, quoniam unius tantum generis perfectionem habet: & multa sunt extra ipsum genera suis perfectionibus honestata, quæ in illo includuntur. Exemplum primi. Cognitione sensuâlis non idèò solum imperfecta est, quia cognitio tantum est, & non est appetitio; sed quia & imperfecta cognitio est: tum quia organo eget bruto & corporali, tum quia extrema solum attingit rerum; ad intima, id est, ad substantiam, non pervadit. Cognitione item humana quæ rationalis dici-

tur, imperfecta cognitio est, quia vaga, incerta, mobilis, laboriosa. Adde intellectualem cognitionem mentium divinarum, quæ Theologi vocant Angelos, & ipsa etiam imperfecta cognitio est: vel ob id saltem quod extra se querit quod intra se scilicet plenè non possidet, hoc est veritatis lucem, quæ eget, & quæ perficitur.

Accipe vitam. Vita ea quæ est in plantis, immò quæ in omni corpore est, non idèò solum imperfecta, quia vita tantum est, & non cognitio; sed quia non pura vita: ponitur autem vivificatio quædam ab anima in corpus derivata semper fluens, semper morti admixta, magis denique mors vocanda quàm vita. Incipimus enim, si fortè necis, tunc mori, cum primum incipimus vivere; & mors cum vita protenditur; tuncque primum desinimus mori, cum à corpore mortis hujus per carnis mortem absolvimur. Sed nec perfecta vita est Angelorum: quam nisi pereuntem vivificus radius divinæ lucis foveret, in nihilum tota disaberetur. Eadem ratio in ceteris. Cum ergo DEUM cognoscenrem, DEUM viventem facis, illud primum attende, ut vita & cognitio, quæ illi adscribitur, his omnibus detrimentis libera intelligatur. Sed non hoc facis: restat enim altera imperfectio, cujus exemplum hoc.

Concipe vitam perfectissimam, quæ scilicet tota sit vita, & pura vita, nihil habens mortale, nihil mortis admixtum, quæ nullo eget extra se, per quod durer stabilis & permaneat. Concipe item cognitionem, quæ & omnia & simul perfectissime cognoscantur. Adjice & hoc, cognoscenrem scilicet in se hæc omnia cognoscere, ut non extra se querat veritatem quam cognoscit, sed ipse ipsa sit veritas: adhuc horum utrumque, quæquam suo in genere perfectissimum, & tale ut extra DEUM esse non possit, sic tamen acceptum, & ab invicem distinctum, DEO indignum est. DEUS enim omnimoda & infinita perfectio est: sed non idèò tam omnimoda & infinita, quia omnes particulares perfectiones atque infinitas tales in se comprehendat; tunc enim neque ipse esset simplicissimus, neque infinita essent quæ in eo sunt, sed esset unum infinitum ex multis infinitis, omne o finitis autem, perfectione collectum: quod aut dicere aut cogitare de DEO, profanum est.

At verò si vita, quæ perfectissima quidem vita est, sed vita est tantum & non est cognitio; itemque si appetitio sive voluntas perfectissima quidem voluntas, sed voluntas tantum & non vita neque cognitio est, similiaque alia in DEO collocantur: manifestè futurum est, ut divina vita finitæ sit perfectionis; quoniam eam habet perfectionem quæ vitæ est, non habere eam quæ cognitionis, quæ appetentia. Tollamus ergo à vita non id solum quod eam imperfectam vitam facit, sed quod facit eam vitam tantum, & à cognitione, similiter aliis nominibus, quibus DEUM appellamus: tuncque quod ex omnibus remanebit, necessarîo tale erit quale Deum intelligi volumus, unum scilicet perfectissimum, infinitum, simplicissimum. Et quoniam vita quoddam ens est, sapientia item ens quoddam pariterque & iustitia, utique si particularitatis & terminationum conditionem his adimas, quod supererit, non hoc aut illud ens erit, sed ipsum ens, sed simpliciter ens, sed universale ens, non prædicationis universalitatis, sed perfectionis.

Similiter sapientia bonum quoddam est, quia hoc scilicet bonum quod est sapientia, & non est illud bonum quod est iustitia. Tolle, ut inquit

Augustinus, hoc, tolle illud, id est particularitatem hanc; tolle limitationem per quam sapientia ita est bonum quod est sapientia, quod non est bonum quod iustitia est, pariterque iustitia sic habet iustitiae bonitatem, ut non habeat eam quae est sapientia. Tuncque in enigmate faciem DEI videbis, id est, omne bonum, ipsum bonum, simplicissimum bonum, omnis boni bonum. Ita vita sicur ens quoddam est, ita est unum quoddam: est enim perfectio una, pariterque sapientia perfectio una est. Abijce particularitatem, remanet non hoc aut illud unum, sed ipsum unum, & simpliciter unum. Cum ergo DEUS ille sit, qui, ut à principio dicebamus, ablata omnium imperfectione, omnia est: certe cum à rebus omnibus, & quae sub suo genere imperfectionem, & sui generis particularitatem abdicaveris, id quod remanet, DEUS est. DEUS ergo ipsum ens, ipsum unum, ipsum bonum, similiter & ipsum verum.

Duos jam gradus promovimus ad caliginem aecedentes quam DEUS inhabitat, à divinis nominibus omnia purgantes maculans, quae ex rebus significatarum imperfectione. Adhuc duo super sunt gradus, quorum alter nominum arguit deficientiam, alter nostrae intelligentiae acular infirmitatem. Haec nomina, ens, unum, verum, bonum, concretum quid dicunt, & quasi participatum.

Quare rursus dicimus DEUM super-ens, super-verum, super-unum, super-bonum esse, quia scilicet ipsum est, ipsa veritas, ipsa unitas, ipsa bonitas. Verum adhuc in luce sumus, DEUS autem posuit tenebras latibulum suum. Ad DEUM ergo perventum nondum est: donec enim quod de Deo dicimus, etiam intelligimus & comprehendimus, in luce versari dicimus: & ratio minora de Deo & loquimur & sentimus, quam infinita sua Divinitate capacitas nostrae intelligentiae minor est.

Ad quartum igitur gradum conscendentes, intremus ignorantiae lucem, & divini splendoris caliginem exoculari clamemus cum Propheta: Defeci in atriis tuis Domine; hoc unum de DEO positum dicentes, esse ipsum intelligibiliter & ineffabiliter super id omne quod nos de eo perfectissimum vel loqui possumus vel concipere: tunc super ipsam etiam quam conceperamus unitatem, bonitatem, veritatem, superque ipsum esse DEUM eminentissimè collocantes.

Huc recipiens Dionysius Areopagita, post ea omnia quae in Symbolica Theologia, in Theologicis institutionibus, & quae de divinis nominibus, & de mystica scripturarum Theologia, postremo in calce ejusdem libri, quasi qui jam in caligine esset, & ut poterat de DEO sanctissimè loqueretur, sic post alia quaedam ad idem atriamentum exclamavit: Neque veritas est, neque regnum, neque sapientia, neque unum neque unitas, neque Deitas aut bonitas, neque spiritus est quantum ipsi scire possumus, neque Filius neque Patris est denominatio, neque aliud aliquid ex his quae nobis aut alteri cuiquam in mundo sunt cognita, neque aliquid eorum quae non sunt, neque eorum quae sunt est, neque ea quae sunt nilam scire sicut ipsa est, neque scire ipsa quae sunt sicut sunt, neque sermo ipsius est, neque nomen, neque scientia, neque tenebra, neque lux est, neque error, neque veritas, neque est ipsius omnino ulla positio, neque ablatio. Haec Mundulianus.

Et paulo post: Sed vide, mi Angele, quae nos infania teneat. Amare DEUM, dum sumus in corpore, plus possumus quam vel eloqui vel cognoscere. Amando plus nobis proficimus, minus la-

Thom. à Iosu Oper. Tom. II.

boramus, illi magis obsequimur. Malumus tamen semper quaerendo per cognitionem nonquam invenire quod quaerimus, quam amando possidere. Demum circa finem capituli: Ex quibus colligi illud potest, non solum esse DEUM, ut dicit Anselmus, quo nihil majus cogitari potest; sed id esse quod infinitè majus est omni eo quod potest ex cogitari, ut verè dixerit iuxta Hebraicam litteram David Propheta: Tibi silentium, laus.

CAPVT X.

In contemplatione sive cognitione DEI negativa sistendum esse in aliquo DEI conceptu denudato ab omni imperfectione.

CONTEMPLATIONEM perfectissimam fundatam in cognitione DEI negativa, ex dictis praecedenti Capite aperte conjicitur: nam si cognitio illa nobilior & perfectior est omnibus aliis, quae in hac vita de DEO haberi possunt; si etiam contemplationem, quae per viam negativam affurgit, esse aliis altiores. Docent etiam hoc passim Patres, & mystici Doctores, praesertim S. Bonaventura pluribus in locis, maxime Itiner. 3. distinct. 4. art. 3. ubi sic scribit: Verus contemplator est, si sursum tractat est super omnia intelligibilia in caliginem ignorantiae. Et hic gradus contemplationis est de quo loquitur Dionysius dicens: Adhuc restat principior DEI cognitio, quae figuratur in eo quod Moyses separatur ab his qui locum DEI secum viderant, & subtrahitur illis visis, & intrat in caliginem ignorantiae, & unius incomprehensibilitati divinae, quam non penetrat intelligentia, quae verè est omnium clarissima, & in se claudit, & secretissime celat omnes cognitiones comprehensivas tanquam in causa prima omnium, & per eam omnis unitus DEO (qui est supra omnia) constituitur in excellentia, quam neque ratio investigat, nec intellectus specularatur, & ab omnibus, & quasi à seipso segregatur, & per unionem dilectionis, quae effectiva est verae cognitionis, unius DEO intellectualiter ignoto cognitione multo meliori, quam sit cognitio intellectualis, in eo quod cognitionem intellectualem dereliquit, & super intellectum & mentem DEUM cognoscit. Haec Dionysius apud D. Bonaventuram.

Cum igitur haec sit nobilissima cognitio, in qua, ut infra dicemus, mysticae Theologiae, quae altissima est, contemplatio consistit; opera pretium erit videre, an in hac cognitione, quae per remotionem & negationem omnium fieri contingit, formetur conceptus aliquis DEI absolutus, quo DEUS intuitivè cognoscatur.

De hac re praecise tractat Dionysius Carthusianus in lib. D. Dionysii de myst. Theolog. ubi inquit, an meos humana in visione & contemplatione mysticae Theologiae videat seu intelligat verè & objective ipsum DEUM; & si sic, an videat ipsum intuitivè, an verò abstractivè: & insuper, an habeat de DEO conceptum distinctum ac proprium, vel quidditativum, an tantum confusum seu generalem.

Hinc difficultati, positis hinc inde multis argumentationibus, quae potius ad Theologos Scholasticos quam ad Mysticos spectare videntur, Dionysius Carthusianus tribus respondet propositionibus, quas brevissimè ex ejus mente collegimus. Prima est: In cognitione DEI per negationem formatur aliquis conceptus, ita ut abstractis omnibus creatis perfectionibus, mens sitat in Dei notitia & conceptu, quo perfectissimus DEUS

Quaestio
admodum
difficilis.

Cui à
Dionys.
Carthu-
siano re-
sponde-
re cog-

P

eur tri-
bus pro-
positio-
nibus.

cognoscitur ac nobis manifestatur, quam quolibet alio conceptu ex perfectionibus creatis desumpto. Pro hac sententia adducit Gersonem in Tractatu de mystica Theol. ubi sic inquit: Si divinum Dionysium, edocum ac consuevi secretorum celestium D. Paulo, placet inspicere, ubi de mystica disserit Theologia cum Expositoribus suis, invenimus eum tenere modum advertendi se à phantasmatibus corporeis, ut abnegatis omnibus, quæ vel sentiri possunt, vel imaginari, sive intelligi, ferat se spiritus per amorem in divinam caliginem, ubi ineffabiliter & supereminentialiter DEO coniungitur. Dat exemplum de statuario sculptore, qui ex ligno aut lapide abradens format agalma pulcherrimum, hoc est simulachrum, per solam ablationem, Conformiter spiritus removens omnia per abnegationem, quæ hic potest cognoscere, quæ suam utique secum gerunt imperfectionem, vel potentialitatem, vel dependentiam, vel privationem, vel mutabilitatem, invenit omnibus his ablatis tandem pulcherrimum DEI agalma, id est, notitiam rei actualissimæ sine potentialitate, supremæ sine dependentia, perfectæ & puræ sine privatione.

Pro hac quoque sententia adduci potest idem Gerson, qui clarius & plenius in Tractatu de simplificatione cordis, præfatam DEI per negationem novitiam explicat, dicens: Exemplum palpabile dat ipse Dionysius pro manu ductione istius Theologie mysticæ. Considera fabricatorem statuarum, nonne hic format imaginem, vel statuam, non addens quidquam, sed rescindens & removens: ex qua subtractione remanet agalma, id est, simulachrum pulcherrimum, imago pulchra figurata, vel sculpta. Sic agit suo modo meditantis animus, dum ad hoc conceptu vago, (connotativo scilicet hoc ens, & illud ens, qui conceptus habetur ex rebus exterioribus sensatis) intra facit abstractionem modo præclaratam, removendo ab hoc conceptu vago quicquid est imperfectionis: in curibus cognitis per phantasmatia. Et quia nullum est causatum ens, quin sit imperfectum, negat merito omne ens tale à DEO, quia diminutum, quia dependens, quia potentiale, quia defectibile, & ita de reliquis imperfectionibus. Quæ abstractione facta, dici nequit, quod nihil remaneat in abstrahentis animo cognitum; quin potius resultet agalma pulcherrimum, seu (iuxta communem philosophantium locutionem) remanet conceptus entis perfecti, denudatus ab omni imperfectione. Et huiusmodi est proprius DEI conceptus absolutus, licet non intuitivus, de quo Dominus ad Moysen: Ego sum, qui sum. Hæc dices filius Israel: Qui est, misit me ad vos. Et hoc modo, iuxta verbum Prophetice, est unum nomen Domini Dei. Hactenus Gerson.

Hinc sententia aperte subscribit S. Augustinus lib. 8. de Trinit. cap. 3. ubi posteaquam multas perfectiones creatas enumeravit, quarum unaquæque est bona & perfecta per suam quamdam perfectionem finitam & limitatam, pulcherrimè subiungit: Bonum hoc, & bonum illud. Tolle hoc & illud, & vide ipsum bonum si potes, ita DEVM videbis, non alio bono bonum, sed bonum omnis boni, id est, bonum & perfectum sine limite. Cujus loci ampliorem explicationem vide apud Picum Mirandulanum, de ente & uno. Cap. præcedenti adductum, ubi etiam expressè nobiscum sentit, dari in hac cognitione per remotionem conceptum DEI absolutum, saltem confusum & generalem.

Hæc sententia confirmari etiam potest ex eodem Augustino lib. 1. de doctrina Christiana cap. 6. ubi intendens explicare quomodo DEUS dicatur ineffabilis, inquit: At per hoc ineffabilis quidem dicendus est DEVS, quia hoc cum dicitur, aliquid dicitur. Et sic nescio qua pugna verborum: quoniam

si illud est ineffabile, quod dici non potest, non est ineffabile, quod vel ineffabile dici potest. Et subdit: Quia verborum pugna silentio cavenda potius quam voce pacanda est.

Præterea id manifestè constat: quia quando de DEO concipitur, esse ens infinitum, nil aliud intelligitur quam quoddam ens continens omnes perfectiones possibiles, vel cogitabiles formaliter vel eminententer ita ut positivum per illam negationem indicatam, nil aliud sit, quam ipsa continuum: a perfectio DEI, quia major excogitari non potest, nec illi potest aliquid deesse, quod ad summam entitatis perfectionem possit pertinere. Quæ ergo ratione constat DEVM esse summum bonum, eadem constat esse infinitum.

An verò illa notitia de DEO, inquit Dionysius Catholicus ubi suprà sit solum experimentalis in affectu supremo Deitatis per amorem amito, an verò possit dici etiam intellectualis, non quidem intuitiva, sed abstractiva; & non solum connotativa, sed absoluta consideratione & inquisitione dignissimum est. Nam habet pars quælibet suæ elevatissimæ defensionis. Sunt nempe, qui exponentes Dionysium, primum tenent. Sunt alii, dicentes posse haberi ultra prædictam experimentalem, seu experimentativam de DEO notitiam intellectivam, conceptum proprium absolutum esse divini, quamvis non intuitivum. Si imperfectio ab ipso removeatur & abstrahatur, idem de vita, de bonitate, de sapientia, de potentia, & consimilibus prædictis perfectionibus dicunt. Eledti videtur in istam sententiam Augustinus in pluribus locis, præsertim de Trinitate, doceri ibi, ferri in bonum absolutum. Bonaventura quoque in suo lumen, cap. 5. Vnde videtur, quod abstracto ab ipso esse omni potentialitate, dependentia, privatione, & alia omni imperfectione ac finitate, resultet conceptus DEI absolutus & proprius. Hæc ille.

Ex cuius etiam mente sit secunda propositio: In hac via, sive cognoscatur DEUS per attributa affirmativa, quæ propriè dicuntur de ipso, sive per attributa negativa, quæ de DEO per remotionem dicuntur, numquam DEVS cognoscitur à viatoribus clarè in se & immediate, quantum ad quid est; sed solum à posteriori, & quia est, Vermutem in hac cognitione DEI, quia est, ut inquit Dionysius Catholicus, est gradus & ordo, ita quid unum cognoscitur DEVM, cognoscitur cum multis perfectis & clarius, quam alius: causa namque ex suo effectu tanto perfectius cognoscitur, quanto per effectum plenius apprehenditur habitudine causæ ad suum effectum: quæ habitudine in effectu non pertingente adæquationem suæ causæ attenditur perentia, videlicet quoad progressum effectus à causa, & secundum hoc quod effectus consequitur plus de similitudine suæ causæ, atque secundum hoc quod deficit à perfecta consecutione, sique mens humana triplex per se in cognitione DEI ex suis effectibus.

Primo, secundum quod perfectius cognoscitur efficacia DEI ad producendum. Secundo, prout nobiliorum effectuum noscitur esse causa: cum enim causata aliquam similitudinem DEI gerant, eminentioræque illi similitiora sunt, excellentiam ipsam magis commendant. Tertiò, prout cognoscitur magis elongatus ac eminentis à cunctis creatis, & ab omnibus quæ resplendent & sunt in illis. Vnde de div. nom. Dionysius loquitur quod cognoscitur DEVS ex omnium causaltate, & excessu, & elongatione, in hoc demum cognitionis profectu maxime juvatur mens humana, dum naturalis lumen ipsius confortatur supernaturali lumine Fidei, ac data sapientia & intellectus, ac nova illustratione superna quæ per mentis puritatem, & virtuosam conversationem, & ipse

teantur, per quæ omnia mens in contemplatione su-
pra se elevatur, in quadam cognoscit DEVM esse su-
pra omne quod apprehenditur. Verumtamen quia ad e-
ius essentiam videndam nequit peringere, dicitur in
seipsa quasi reflecti ab illius lumine superexcellenti,
iuxta illud Genesim: Vidi Dominum facie ad faciem.
Quæritur à scribit Gregorius: Visus anima, dum in
DEVM intenditur, immensitas illius coruscatione
reverberatur.

Et paulò post, descendens idem Dionysius ad
contemplationem, quæ in presenti vita haberi
potest tam per positionem, quam per ablationem,
nem, subiungit: At verò in contemplatione DEI in
vita presenti per affirmativam, de ipso proprie non me-
taphoricè dicitur, de quibus in lib. de divin. nominib.
agitur) cognoscitur DEVS modo prædicto, quia est;
at antem objectivè & immediatè, ita quod non est me-
diū per quod in ratione objecti, est tamen mediū per
quod in ratione speciei intelligibilis, quia per formas
similitudinesque creatas, & non clarè in se ipso co-
gnoscitur, ita quod sua essentia sit quod & quo, seu ob-
jectum & species per quam. In contemplatione autem
seu visione mystica Theologia, quæ DEVS per omnium
ablationem & abnegationem cognoscitur, clariùs &
sublimius noscitur & videtur, quam in contemplatio-
ne prædicta per affirmativam. Ideò & objectivè, non
tamen quid est, sed quia est, sed per appropriatam
eandem ad notitiam quidditatis. Verumtamen in
hac contemplatione seruitur apex mentis & intelligen-
tiæ vertex DEO antè tanquam omnino ignoto in om-
nimoda quoque caligine fieri, nibique penitus de illo
cognoscere, non quod ab illius inspectione, omnifariè
vacet, præsertim cum ista sit altissima, clarissima, per-
fectissima, ac profundissima Deitatis contemplatio, co-
gnitio, visio huc vita positio, ut ipsemet magnus
Dionysius & Expositores ipsius testantur.

Sed quia in hac contemplativa, & sapientialissima,
ac ferventissima unione cum DEO mens acutissime &
limpidissime conspicit, quam superincomprehensibilis,
& superplendensissimus, & superluminosissimus, &
superpulcherrimus, & superamabilissimus, & super-
gaudiosissimus sit ipse Dominus DEVS omnipotens &
imensus, atque quam infinitè & indicibiliter à ple-
na illius cognitione, & beatifica eius fruitione, vi-
sione faciat immediatè & clare intuitiva distet, de-
ficiat, & occumbat. Ideò præ admiratione & amore
deficit, & desinit à seipsa, gaudiosè quoque & dulci-
ter absorbetur, obdormit, & quiescit in superdelictis-
simo DEO, Creatore, Salvatore, ac miseratore; imò &
supergratiosissimo suo sponso, totius beatitudinis sue
superpissimo fonte, omnipotentissima, & liberalissi-
ma causa.

Tertia Dionysii propositio. Si cognitio intuiti-
va dicatur, quæ res in seipsa & quod suam quiddita-
tem cognoscitur, mentaliterque videtur, dicendum
est, quod DEVM non valemus in hoc seculo intuitivè
cognoscere: si autem loquendo excensius dicatur in-
tuitiva cognitio, dum quid objectivè agnoscitur, &
quod ad essentialia sua, seu propria sibi, quamvis non
clare ac distinctè secundum quod in se ipso est, potest
dici quod in vita hac cognoscimus DEVM etiam intuiti-
vè, & quod quia est, non autem quod quid est, nisi
valde obscure & imperfectè. Nihilominus distinctam
de DEO habemus, ita quod multa de ipso cognoscimus,
quæ ex soli conveniunt, ut quod est esse increatum, in-
dependens, purum, perfectum, & penitus separatum;
quamvis ignoremus quid hoc sit. Hinc super librum
Boetii de Trinitate Thomas saterur: De nulla re potest
sciri an est, nisi aliquo modo sciatur de ea quid est, aut
perfectè, aut confusè, secundum Philosophum in prin-
cipio Physicorum.

Ex his quoque apparet dicendum, quod ultra &
Thom. a Iesu Oper. Tom. II.

præter notitiam DEI experimentalem, affectivam &
mysticam, haberi etiam potest, tam de DEO notitia in-
tellectualis, mystica, abstractiva & absoluta, iuxta
modum prædictum: abstrahendo ipsum esse ab omni
propræ imperfectione, accipiendoque illud cum omni-
moda excellentia, nobilitate & perfectione, ac perfe-
ctione ali in finitate, quemadmodum etiam Alpharabius
& Avempace dixerunt, quod intellectus noster cognos-
cendo quidditates sensibiles ac materialium sub-
stantiarum, abstractissimè cognoscere quidditatem
substantiæ separare. Quorum tamen opinio fuit non
vera: quia ex tali sensibilibus abstractissima cognitio-
ne non sciretur propria & ultima differentia cupi-
cumque separata substantiæ, quemadmodum etiam ex
prædicta Deitatis abstractiva contemplatione non ag-
nosceretur quidditas esse divini. Postremo patere vi-
detur ex dictis, quomodo DEVS dicatur in nominabili-
bus, ineffabilis, indesignabilis, quia videlicet nullo no-
mine exprimi potest, quo clare & plene insinuari at-
que intelligi possit quid sit, & qualiter in se ipso sit
ens. Nihilominus numerabilia sunt nomina ipsius, quæ
ipsum aliquo modo, imò & variis modis designant,
quædam perfectius, quædam minus perfectè. Hacten-
us Dionysius. Sed prætermittis his, quæ nimis
speculativa videntur, de quibus nos alibi forsitan
plenius disseremus; est ut plenius & clariùs ex-
plicemus, quid sit mystica Theologiæ contem-
platio, cui supremum gradum in via contempla-
tiva re concessimus, & quæ sit via perveniendi
ad hanc altissimam DEI contemplationem.

CAPVT XL

De divinissima Theologia mysticæ
contemplatione.

Quid sit mystica Theologia, & qua de causa
mystica appelletur, difficile quidem est in-
telligere, explicare difficilius, difficilimum expe-
riri. Tractant de hac re omnes fere sacri Dionysii
Interpretes, tam in Commentariis de divin. nom.
cap. 7. quam in librum quem Dionysius edidit de
mystica Theologia. Longam etiam de mystica
Theologia edidit tractationem Henricus de Pal-
ma, quæ D. Bonaventuræ adscribi solet, ac inter
eius Opera circumfertur. Aliam quoque non mi-
nus utilem scripsit Joannes Gerson. Sed tam hi,
quam illi subobscurè valde loquuntur, ita ut æ-
què aliquando difficile sit D. Dionysii penitissi-
mos sensus ac suorum Interpretum commenta-
ria obscurissima penetrare. Diversa sunt præter-
ea eorum placita, ac variæ in percipienda D. Dio-
nyssii mente sententiæ. Alii enim affectus apicem
absque prævia intellectus operatione immediatè
DEO uniti contendunt; alii verò intellectus coo-
perationem veriùs admittunt; alii mysticam Theo-
logiam in caligine ac tenebrosa DEI cognitione:
alii in voluntate, id est, in notitia DEI experimen-
tali, & suavisima perceptione: alii demum in se-
cretissima mentis cum DEO locatione consti-
tuunt. Nos verò à communi Patrum sententiæ &
Philosophiæ principiis non recedentes, quid sit
mysticæ Theologiæ contemplatio, divina adspi-
rante gratia, perspicue ac breviter, præmissis alio-
rum sententiis, perstringemus.

Dionysius Carthusianus in Commentariis D.
Dionysii de mystica Theologia quæst. 3. ubi inquit,
quid sit mystica Theologia, positus aliorum opi-
nionibus, suam exponit hæc verba: Multi itaque
eam definiunt, dicentes: Mystica Theologia est secre-
tissima cum DEO locutio: alij, quod sit ardentissima

divinae caliginis intuitio. Quae descriptio aptior videtur, quam prima: non enim in mystica Theologia dicitur jugiter sermo mentis ad DEUM, sed ipsa mentis in DEUM defixio, admiratio maiestatis, suspensio animi in lumen immensum ac aeternale, fruentissima ac quietissima, & transformativa seu absorptiva in spem Dei. Deitatis est mystica ista Theologia, praesertim si accipitur pro actu: si autem sumatur pro habitu, realiter idem est, quod praestantissimum donum Spiritus sancti, quod sapientia nuncupatur, sumendo sapientiam non ut est donum gratiae gratis data, de qua ait Apostolus, Alii per spiritum datur sermo scientiae: sed ut est donum gratiae gratum facientis, supernaturalis, infusus, charitati inseparabiliter iunctum, de quo loquitur Isaias: Requiescet super eum spiritus sapientiae & intellectus. Quomodo modum etiam triplex est gradus charitatis, ita & sapientiae huius, quae secundum gradum suum tertium ac supremum est ipsa mystica Theologia, quae non est propriè scientia, pro ut scientia est habitus acquisitus, aut etiam infusus informis, qui in speculativum practicumque dividitur: imò sapientia ista numquam informis est, sicut nec charitas. Hinc sicut donum sapientiae realiter ac subjectivè est in intellectu, quantum quantum ad suum extrinsecum complementum, quod est ferventissimus amor, in voluntate ponatur: ita & mystica Theologia: quod etiam constat ex hoc, quod vocatur visio, contemplatio, intuitio, interiorque locutio, quae omnia spectant ad intellectum, & in ipso realiter esse sentitur.

Credit ergo Dionysius Carthusianus, mysticam Theologiam esse mentis in DEUM defixionem, maiestatis admirationem, animi in lumen immensum ac aeternale suspensionem, fructivam quietem, & transformativam, & illam esse actum doni sapientiae secundum ejus supremum gradum, nempe in quantum procedit à charitate deficiente, quae est (teste Richardo de grad. viol. char.) supremus gradus amoris violenti.

Geon Alphab. 86. litt. I. Mystica, inquit, Theologia est conjunctio, sive unio experimentalis & gratia mentis cum Deo. Quod verò sit experimentalis haec unio cum DEO, ipse ibidem explicat, dicens quod sit simplex & actualis perceptio gratiae gratum facientis. Unde colligit, mysticam Theologiam nihil aliud esse, quam experimentalem DEI notitiam & perceptionem. Ibi etiam docet, mysticam Theologiam sive contemplationem tunc contingere, cum apex mentis ineffabili & ignoto DEO ineffabiliter & ignotè conjungitur. Unde idem Auctor, ut haec omnia breviter una definitione comprehenderet, in libro de mystic. Theolog. ita inquit: Theologia mystica est experimentalis cognitio de DEO per amoris unitivum complexum. Unde Gerson potius in voluntatis quam intellectus operatione mysticam Theologiam sitam esse censet. Sed quamvis mysticam Theologiam in voluntate praecipuè sedem habere dicat, non tamen excludit actum intellectus, cum ipse Gerson saepe dicat, Theologiam mysticam esse experimentalem DEI cognitionem, & rursus esse mysticam sapientiam, id est, sapientiam de DEO notitiam: quae omnia ad intellectum pertinent.

Henricus denique de Palma, seu, ut alii volunt, D. Bonaventura in lib. de mystic. Theolog. cap. 3. de via unitiva, mysticam Theologiam nihil aliud esse, quam unionem cum DEO per ardentissimum charitatis amorem sapientissimè docet: hanc tamen unionem immediatè à DEO in voluntate infundit, ubique sine ulla intellectus actu percipi. Quare dicit in hac divinisissima mysticæ Theologiae con-

templatione voluntatis actum, scilicet amorem absque praevia intellectus cognitione, tenacissimè affirmat, maxime cap. 3. part. 4. & seqq. quem multi Dionysii Commentatores, Vercellensis, Linconiensis, & alii communiter sequuntur; & praecipuè divus Bonaventura Serm. 2. de luminarib. Eccles. in eam sententiam inclinatè videtur.

Quid in tanta opinionum varietate tenendum sit, ut explicemus, oportet primum erit illud in primis considerare, triplicem esse mysticæ Theologiae gradum. Primus, Quando mens purgata de super, & medio sapientiae dono illustrata, super se elevatur, ut DEUM in omni perfectione, in Unitate & gloria esse tam infinitum, ac omnimodè, etiam Angelicè, incomprehensibilem contempletur, ac DEO inveniatur tamquam prius ignoto, in ipso per amorem & delectationem suavitè conquelescat. Et haec est pura contemplatio, de qua superius Gradus primo huius Hierarchiae distinximus. Et tunc mens à D. Dionysio dicitur, licet non perfectissimo modo, in irare caliginem, sive se extendere ad radium divinarum tenebrarum, id est, super dulcissimam in se, nobis verò ignotam & incomprehensibilem DEI claritatem, regionemque lucis, & veritatis, ac sapientiae Dei prorsus immentam, & fieri in ignorantia DEI, ac per invisibilitatem ac incomprehensibilitatem ipsum videre atque cognoscere, hoc est, intelligere ipsum omnino invisibilem atque incomprehensibilem esse.

Secundus verò gradus mysticæ Theologiae tunc temporis contingit, quando mens altius & divini & sapientiae mensuræ excessu sublevarur, ut divinam non solum ingredi, sed & habere caliginem dicatur. Dominus enim DEUS in caligine, id est, in luce inaccessibili, ut ex D. Gregorio in principio secundi Gradus huius tertiae Hierarchiae diximus, dicitur inhabitare: unde optime S. Dionysius in Epist. 5. ad Doroth. Divina caligo, inquit, est inaccessibile lumen, in qua habitare DEVS dicitur, quae quidem caligo altius prorsus non est, quam incenscripta ac penitus inermis & superfluentissima plenitudo, splendidissima pulchritudo, serenitas, & dulcedo lucis aeternae. At densissima: igitur huius caliginis intuitio, ac mentis in DEUM in illa caligine existentem se habere valis defixio, admiratio maiestatis, seu suspensio animi in lumen immensum, fructiva, quietissima, & transformativa seu absorptiva inspectio Deitatis, ut Dionysius Carthusianus aiebat, est mystica Theologia, quam nos supra Gradu secundo declaravimus, non tamen supremum ejus gradum. Nam licet sepe mensuræ excessus, ex ferventissimo amore proveniens, in hac contemplatione contingat, ac proinde cum DEO anima charitatis nexu tenacissimo dulciter ac suaviter uniat, in eumque per amorem transformetur: adhuc tamen testat alioquin curā DEO conjunctio, & perfectior de DEO cognitio, quae ex amore & conjunctione immediata & unitiva cum ipso DEO resultat, ut plenius diximus alibi. Haec verò contemplatio secundum gradum omnino pertinet ad donum sapientiae secundum ejus altiorum & perfectiorum gradum, ut Dionysius Carthusianus docuit ut supra. Et haec est mystica Theologia, quam ipse tam in Tractatu de contemplatione, quam in Comment. ar. Dionysii agnoscit & definit.

Tertius gradus mysticæ Theologiae, qui inter omnes contemplationis species est supremus, & qui propriè mysticæ Theologiae naturam & proprietates aptius & verius declarat, manifeste

omnes
contem-
plationis
species.
Confor-
matio.
Domini
7. Bihor.
Theolog.
lib. 7. sect.
4.

ste traditur a D. Dionysio 7. de divin. nom. ubi sic
scribit: Sapientia (appellatur enim sapē hoc nomine
mythicam Theologiam) est dignissima DEI cognitio
per ignorantiam cognita secundum unionem, quae est
supra mentem, quae est vera cognitio effectiva. qua-
si dicat: Est nomina de DEO, quae habetur de ipso
per unionem experimentalem cum ipso, ita ut
prius ex parte DEI oporteat concipere ipsius DEI
in animam illapsam, sive deosulationem & am-
plexum unitivum; ex parte vero animae unionem
amoris, & perceptionem fructivam & suavisimā
ipsius DEI. Ad hanc Derigitur osculationem si-
ve amplexum, & animae fructivam unionem re-
sultat in intellectu altissima & perfectissima de
DEO cognitio. Quare optimē Gerson Alphabero
65. litt. E. mysticam Theologiam describens, di-
xit: Est experimentalis cognitio habita de DEO per a-
moris unitivum complexum. Igitur prior est huius
complexus mutuos amoris fructivus inter DEUM &
animam, quam sit cognitio, quae ex natura sua se-
quitur ad amorem, & (ut illud DEI otul. am.)
& idē aliter definitur: solet, nempe, Est sapida noti-
tia de DEO, dum ei supremum apex affectivae potentiae
realiter per amorem unitur. Quare sicut in dono
sapientiae prius est gustare DEI suavitatem, ac ani-
mā charitate media cum DEO uniti, quā in DEI
experimentalis cognitio live contemplatio; ita in
mysticā Theologia contemplatio prius est
DEUM animae uniti, quā DEI ipsius animae il-
lapi & deosculanti habere cognitionem, iuxta
illud: Gustate & videte.

Præcedere vero debet hanc unionem ineffabi-
lem animae cum DEO caliginosa illa contempla-
tio, de qua plenius secundo Gradū antecedenti
diximus. Nam dum anima sub umbra dilecti ac
in illa caligine constituta, continuis suspitiis ac
amoris violentiā fertur in DEUM, nonnumquā
repente pietate DEI immanē apicem affectivae &
veritatem intellectivae potentiae immēditē tan-
genē, illuminatione & inflammatione a dentissi-
ma ad contemplationem ac Theologiae mysticā
intantum, & unionem fructivam rapitur, atque
felicitatē ibi in DEUM, quem sibi praesentissimam
sentit, divinitus transformatur, ut egregiē ex D.
Dionysio docuit D. Bonaventura 1. 3. dist. 4.
art. 4. his verbis: Verū contemplator est, si sursum
tractus est super omnia intelligibilia in caliginem ig-
norantiae. Et hic gradus contemplationis est de quo lo-
quitur Dionysius cap. 8. Mysticā Theologia, dicens:
Adhuc restat principiorum Dei cognitio, quae figuratur
in eo quod Moyses separatur ab his, qui locum DEI se-
cum viderant, & subtrahitur illis visis. & intrat in
caliginem ignorantiae, & unitur incomprehensibilita-
ti divinae, quam non penetrat intelligentia, quae verē
est omnium clarissima, & in se claudit & secretissime
celat omnes cognitiones comprehensivas, tamquam in
causa prima omnium. & per eam omnis unitus Deo
(qui est supra omnia) constituitur in excellentia,
quam neque ratio investigat, nec intellectus specula-
tur, & ab omnibus, & quasi à seipso segregatur, & per
unionem dilectionis, quae effectiva est vera cognitio, unitur
DEO intellectu aliter ignoto, cognitione multo
meliori, quā sit cognitio intellectualis in eo, quod in-
tellectualem cognitionem dereliquit, & super intelle-
ctum & mentem DEUM cognoscit.

In quibus Dionysii verbis duo sanē sunt con-
sideranda. Primum, contemplationem illam, qua
in caligine DEUS agnoscitur, non esse mysticam
Theologiam, sed potius esse immediatū gra-
dum & dispositionem ad unionem illam fructi-
vam & felicissimam cum DEO; illa enim cogni-
tio non est aliorum neque perfectior quā possit in
Thom. à Iesu Opr. Tom. II.

hac via de DEO haberi, eam præcedat DEI per-
ceptionem experimentalem. Oportet igitur qua-
rere aliam cognitionem, in qua mystica illa con-
templatio propriē consistat. Haec autem ex men-
te D. Dionysii est illa, quae concomitatur sive con-
sequitur ipsam DEI fructivam perceptionem, ut
ex illis verbis ejusdem Dionysii expressē conji-
citur: Et per unionem, inquit ille, dilectionis, quae effec-
tiva est vera cognitio, unitur DEO intellectu aliter
ignoto cognitione multo meliori. Igitur cognitio il-
la, quae unionem sive DEI amplexum comitatur,
& quae ex illo oritur, quae verē dicitur cognitio
& contemplatio DEI altissimi, illa inquam est
(non præciē considerata, sed ut connotat unio-
nem animae cum DEO felicissimam & fructi-
vā) in qua verē consistit Theologia mystica. Et
quāvis præcipuē & essentialiter consistat in hac
cognitione; principium tamen habet & causam
in amore unitivo, & perceptione DEI experi-
mentaliter, ex qua veluti ex fonte, ubi divina suavis
gustatur, & æterna felicitas præbatur, sapidissi-
ma ac divinisima DEI oritur contemplatio, quae
mystica Theologia appellatur.

Quod si aliquando Dionysius docere videat-
ur, in hac mystica contemplatione derelin-
dam esse omnem, tam sensus, quā intellectus o-
perationem, eodē in ea DEUS super intelle-
ctum & mentem cognoscatur. Sanē verus D. Dio-
nysius sensus est, illas operationes intellectus, quae
de Deo aliquid affirmant, omnino esse removen-
das, maxime verō in viris exercitiis & perfectis,
ac ignotē, in quantum possibile est (ut ipse in-
quit) per negationem & omnium ablationem ad
DEUM esse ascendendum. Unde ipse Dionysius
sæpē mysticam Theologiam vocat (ut benē Car-
thasianus docuit ubi supra) contemplationem, in-
tuitum, visionem: quae omnia spectant ad in-
tellectum, ut infra latius dicemus.

Haec fere omnia, quae de mysticā Theologiae
contemplatione diximus, sequentibus exemplis
non incongrue explicari poterunt. Si aliquis, ver-
bi gratia, esset constitutus prope ipsam solis sphae-
ram, tunc ille præ nimia solis claritate vix posset
oculos in solem dirigere, per cūlū radis so-
latus potius caliginem quā lucem praesentiret.
Eo verō, quo soli esset vicinior, tamō magis
ejus calorem ac ardorem experiretur. Quod si o-
mnino ipsum solis orbem ac sphaeram ingrederetur,
tunc vere soli diceretur conjunctus ac unitus,
& quod conjunctior soli ac intimior, eodē clarior so-
lem magis ex natura sua lucidum ac luminosum
sive visibilem esse conspiceret; quāvis ipse rā-
diorum confluxione vultu reverberatus minū
videat, dum magis visibilem solem esse cogno-
scit. Sic pariter de cognitione, sive contemplatio-
ne, quae mysticam hanc unionem & præcedit &
comitatur, philosophari oportet. Nam contem-
platio illa, qua DEUS sub caligine conspicitur,
vere est intellectus operatio nobilissima, qua DE-
UM quasi è vicino, ejusque immensas divitias sub
incomprehensibilitatis ratione inuēmur. Cum
verō anima DEO ipsi veco justitiae Soli ineffabili-
ter copulatur, tunc mentis oculus præ immensa
DEI claritate, invisibilitate, ac incomprehensibi-
litate, veluti quibuscumque splendidissimis radiis re-
verberatus caligat, ac infinita objecti luce victus
lucumbit, ac experientia ipsa apertius
quā antea solis calorem ac clarita-
tem cognoscit.

Mystica Theologia, quare dicatur notitia affectiva & experimentalis DEI?

DIVINÆ huius contemplationis actus non ab intellectu, aut sapientie dono, quamvis sit in heroico gradu affectiva & saporosa divinum notitia, ut nonnulli existimant, procedit: ab altiori enim & uberiori fonte dimanat, nempe à Spiritu sancto, qui veluti fidelis animæ sponsus ei per unitivi amoris amplexum & deosculatorem immediatè conjungitur, ac in ipsam ineffabiliter ac suavissimè illabitur. Quod si illustrationem Propheticam, ac aliæ gratiæ charismata, auctore divo Thoma 2. 2. quæst. 45. & quæstion. 171. non à sapientie dono, sed ab aliis gratiis, quæ gratis dari dicuntur, proveniunt; quid de nobilissima hac unione ac contemplatione erit sentiendum? nisi quod DEUM ipsum per seipsum auctorem agnoscat. Idque ex eo confirmari facile potest; quia contemplatio, quæ à sapientie habitu, vel alicujus alterius doni procedit, ita solet esse familiaris habenti illam, ut quoties velit ad similem contemplationis gradum facile assurgat. Habitus enim utimur cum volumus: ut vero ad unionem ecstasticam & fructivam mysticæ Theologiæ non cum volumus, sed cum divinæ dignationis placent, elevamur. Hac fermè ratione usus est D. Thomas 2. 2. ubi supra, ut ostenderet Propheticam illustrationem à dono intellectus non procedere.

Illud deinde observatione dignum est, mysticam Theologiam, sive mysticam visionem à D. Dionysio ideò vocari, quia & arcana DEI & occulta notitia est, utpote quæ in caliginosa & occulta cognitione consistat; mystica enim idem sonat quod occulta, ut advertit D. Bonaventura cap. 3. de mystica Theologia part. 4. Dicitur præterea mystica Theologia notitia experimentalis DEI per affectum; quia supponit ut principium & causam experimentalem DEI notitiam, quæ in voluntate præcipuè invenitur, & ab ea descendit: nam etiam in voluntate invenitur notitia experimentalis rei amate, ut præclatè advertit Divus Thomas 2. 2. quæstione 172. articulo 4. ad 2. ubi docet, amorem esse notitiam; & in Psalm. 33. in illa verba, Gustate & videte, ita scribit:

Experientia de re sumitur per sensum, sed aliter de re præsentis, & aliter de re absente: quia de absente per visum, odoratum, & auditum, de præsentem vero per tactum & gustum, sed per tactum de extrinseca præsentem, per gustum vero de intrinseca. DEVS autem non longè est à nobis, nec extra nos, sed in nobis. Jerem. 14. Tu in nobis Domine. Et ideò experientia divine bonitatis dicitur gustatio, 1. Petr. 2. Si tamen gustatus, quam dulcis, &c. Prov. ult. Gustavit, & vidit, quoniam bona est negotiatio ejus. Effectus autem experientia ponitur duplex: unus est certitudo intellectus, alius securitas affectus. Quantum ad primum, dicit, Et videte: in corporibus namque prius videtur, & postea gustatur; sed in rebus spiritualibus prius gustatur, postea autem videtur: quia nullus cognoscit qui non gustat, & ideò dicit prius, Gustate, & postea, Videte. Hucusque D. Thomas.

Cui sententiæ alii etiam Patres subscribunt, D. Gregorius Homil. 27. in Evangelia, Amor ipse, ait, notitia est. Et S. Augustinus loquens lib. 7. Confess. cap. 10. de Dei luce inaccessibili, Qui novit, ait, veritatem, novit eam; & qui novit eam, novit æternitatem. Charitas novit eam. Et alibi reddit huius rei rationem, dicens: Amor vehemens non potest non vi-

dere quem amat, quia amor oculus est, & amare, videre est. Amor igitur notitia est: cuius rei ratio & amor reddi potest, quia per amorem DEI suavitatem sui videmus, gustamus ac experimur. Experientia autem, ut rectè dicitur, probat D. Bonaventura lib. 6. atern. dilata. idem est quod notitia. Unde experientia videtur esse objecti cuiuslibet potentia, præsentialis actus & notitia: actus enim vitales attingunt sua objecta actus, vel passivè, vel utroque actu. Unde si omnes homines dicunt mihi, hoc esse dulce, per hoc non habeo notitiam experientialem. De illo etiam quantumcumque probent per rationes, sed opinionem, vel fidem, vel scientiam posse habere. Sed si gustus meus attingit gustabile, vel attingitur ab illo, tunc habeo notitiam experientialem illius. Similiter est de gustu interiori, & aliis sensibus spiritualibus. Unde si ego lego, vel audio ab aliquo, quod dulce est Dominus, propter hoc non habeo notitiam experientialem, nisi gustus spiritualis attingatur à dulcedine divina, ut dicat cum sponsa, Fructus ejus est dulcis gusturi me: ubi loquitur de gustu spirituali, ut patet in Glossa. Et ista notitia experientialis perfectissimorum est.

E. paulo infra: Unde Hugo dicit sic: Non facit perfectum cognitio virtutis, nisi & habitus virtutis in experientia subsequatur: magistra enim est intelligentia experientia, & illa optime iudicis veritatem cognovit, quia jam non audiendo solum, sed gustando, & faciendo didicit. Hæc Bonaventura. Unde hæc experientialis cognitio valde excellit DEI cognitionem, quæ sine amore & sapore invenitur: adeò enim hæc nobilis & præclara cognitio est, ut de ea merito scripserit Guilielmus Parisiensis apud Gerionem cap. 8. de monte contempl. In cunctis DEI opera nullum plus notificat & agnoscere facit illum, suamque bonitatem, quam ista delectatio, quæ cum placencia spirituali recipitur in anima, cum ipse DEUS eam fecerit visitat, postquam se profunde humiliaverit ante ejus maiestatem.

Ex hac demum intima & fructiva animæ cum DEO unione sequitur transformatio, sive liquefactio, deinde ecstasis, sive defectio totalis potentiarum, & ad hanc absorptio omnimodam DEUM, de quibus latius in Via unitivæ tractandum. Unde de hac unione demum cum Gerione Alphabero 86. litt. I. concludimus, asserentes, quod sit simplex & actualis perceptio DEI, sive prægustatio quadam gloriæ, pignus & archa felicitatis æternæ.

CAPVT XIII.

In unione Theologiæ mysticæ non dari aliquem actum amoris sine prævia aut concomitante cognitione.

SI Nullo intellectus actu comite, vel prævio, Theologiam mysticam, prout decorat arcana illam DEI perceptionem & unionem, posse contingere, multorum Auctorum, Mysticorum præcipuè, assertio est. Duo sunt in hac re intellegendæ difficultates. Primum, An contingat DEUM ab homine amplius amari quam intelligi; hoc est, An voluntas possit se in aliquo gradu erigere, & ultra intellectum progredi. Sed huius rei ex dictis facile patere decisio potest: diximus enim sapientiam voluntatem, licet prævio intellectus actu, intellectu amore transcendere, ac gustu transire, ut superius allata cibi similitudine, & S. Thomæ auctoritate 1. 2. quæst. 27. art. 2. ad 2. comprobavimus. Hoc enim perspicuè cernitur in arcana Spiritus

Quomodo amor sit

tas sancti tactu, & amplexu animæ ineffabili, qui omnem notitiam transcendit, & luce perfundit intellectum. Explicimus etiam, quæ ratione intellectus & voluntas coambulant simul intellectu foras remanente, voluntas amoris vi interiora penetrat amari, ad quæ intellectus non admittitur. Secundum illud est, An sine ullo intellectu actu voluntas DEUM amare, aut percipere in aliquo gradu valeat.

Multorum Mysticorum ea fuit sententia, ut existimarent, non solum in mystica animæ cum DEO unione voluntatem absque ulla intellectu operatione prævia à Spiritu sancto immediata: è tangi, ac cum eo per amorem uniri; verum etiam in motibus anagogicis, vel aspirationibus unitivis (quibus mens mirabiliter disponitur ad unionem illam felicissimam) omni cognitione, meditatione, vel alio intellectu actu prætermisso cum DEO uniri: eamque existimant esse sacri Dionysii mentem, tum ex Epistola ad Timotheum illis verbis: Tu autem, Timothee amice, circa mysticas visiones forti contritione sensus derelinque, & intellectuales operationes, & omnia sensibilia & intelligibilia, & sicut est possibile, ignora conserge ad ejus unionem, quæ est super omnem substantiam & cognitionem. Hæc Dionysius.

Ea tamen fuit Mystici quibusdam errandi occasio, ut existimarent, voluntatem sive apicem affectus immediate DEO absque prævia aut concomitante operatione intellectu unitiva: cum in illa unione beatissima ac suavissima, quæ omnem superat sensum ac intellectum, voluntas in DEUM felicissime transformetur, ac ab omnibus sensibus alienata, ab illo immenso Divinitatis oceano absorbeatur, ac super omnem cognitionem in ipsum feccatur. Nihil enim ibi imaginabile, nihilve intelligibile in particulari à sensu aut ab intellectu percipitur. Ideo aut sunt afflicti: mare, nullam ibi intellectu operationem intervenire. Quæ sententia & Philosophiæ, & rectæ rationi, gravissimorumque Patrum auctoritati contradicit, qui omnes uno consensu, nihil esse volum quā prius fuerit ab intellectu cognitum, enent.

Stabilendum igitur est, in hac mystica ac supereminetissima animæ cum DEO unione inveniri simul DEI altissimam cognitionem sive contemplationem: quæ licet non ab omnibus, qui divina patiuntur, sentiatur, tum propter vehementem & amorem & delectationem, quæ illam supereminetiam animæ cum DEO unione & amplexu comitantur, quibus ita animæ intentio absorbeatur, ac ab aliis abstrahitur operationibus, ut nulla ratione supra seipsam, vel supra ejus potentiarum actus valeat reflectere; tum etiam, quia cum illa contemplatio ex cognitione DEI per remotionem oritur, ac omnino fiat in illa divina caligine, in qua DEUS sub ratione incomprehensibilitatis attingitur, non mirum si etiam ab expertis non percipitur.

Confirmari quidem hoc potest (ut interim aliorum peritissimorum sententias præmittam) revelatione quadam facta beatissima Mariæ nostræ Theresiæ de Jesu, ut ipsa refert in lib. sua Vita cap. 19. De unione. Cum enim illa sentire desideraret, quid in illa mystica unione intellectus operaretur, respondit ei dominus, ut ipsa refert dict. cap. sua Vita: Como no puede comprehender lo que entendiendo, es no entender entendiendo. quasi dicat: Cum intellectus non possit DEI immensam illam claritatem & incomprehensibilem plenitudinem comprehendere, hoc ipsum est illam conspiciere ac intelligere, intelligere se non posse intellectu

cognoscere: quod quidem nihil aliud est, quàm DEUM sub ratione incomprehensibilitatis videre ac cognoscere, quæ Taulerus brevi sententia in lib. Insititur. loquens de hac unione fructiva cap. 12. declarat dicens: Præ cognitione ibi fit absque cognitione, & præ amore absque amore, id est, præ altissima ac supereminetissima DEI incomprehensibilitatis cognitione videtur sibi potius DEUM ignorare quàm cognoscere. Blois cap. 12. Ascensus Spiritualis insititur. Hinc, inquit, præ cognitione facta sine cognitione in solo amabili, nudo, simplici & ignoto DEO quiescit. Lux quippe divina propter nimiam sui claritatem inaccessibilis est, unde & caligo appellatur.

Neque contrarius est S. Dionysius huic sententiæ: nam si ejus verba attentè expendantur, verè ex ipsis non tam excludi, quàm in visceribus hujus Theologiæ operationem intellectus includi facile invenies. Sed quia in fin. cap. 1. loco citato de myst. Theolog. totius Dionysii sensus, totaque mystica Theologia continetur, non erit abs re, expositionem Ambrosii Florentini, Abbatis Generalis Ordinis Camaldulensis, & aliorum, subijcere.

Hæc igitur sunt postrema primi capitis verba, ubi post allatam historiam Moysis, qui mundatus & à turbis segregatus, subiit moniem, DEUM in nebula conspectum, statim subiecit: Tunc verò ipsa quoque visibilia atque intellectualia contemplator linquens, ingreditur ignorantis mysticam profectum caliginem; in qua omnia scientia & cognitionis præsidia terminans, totus in eo fit, qui tactum penitus visumque refugit, transcenditque omnia, & qui nullus est, neque sumus, neque alterius, penitus autem ignoro scientia omnium & cognitionis vacatione præstantiore modo conjunctus: & eo quoque ipso, quod nihil cognoscit, supra sensum mentemque cognoscens.

Quæ Ambrosius Florentinus sic exponit: Tunc quando contemplator ad mysticam DEI cognitionem adspirat, creaturarum omnium, tum corporearum, tum incorporearum imagines relinquens, secretam quandam in nebula abdit se, ubi mira est ignorantia. Ibi enim amittit omnia scientia cognitionisque adminicula, hoc est simulacra, quibus hominis nititur cognitio. Tanque omni oblaculo expeditus, totus per voluntatem sive affectum fit: hoc est, transformatur in eum, qui tangi viderique nequit à viatoribus, & qui cum sit Dominus universorum, nec seipso alior esse queat, nullus est, ne sui quidem ipsius. Modus autem transformationis hic est, ut DEO penitus per assertionem ignoto, scientia omnium & cognitionis assertivis vocatione, præstantiore modo, id est, per ablationem seu negationem cognoscens, affectu intimo conjungatur. Et eo ipso, quod nihil asserendo, sed omnes positiones auferendo cognoscit, alius multò DEUM supra sensum mentemque, hoc est, mentis conceptum assertivum agnoscit.

In eodem etiam sensu Dionysius Carthusianus interpretatus est S. Dionysium in Commentariis cap. 1. Myst. Theolog. & alibi sapientissimè Ac demum S. Thomas aperuit S. Dionysii mentem, qui cap. 7. de divinis nominibus. Theologiam mysticam in hæc verba describit: Est rursus divinissima DEI cognitio, quæ est per ignorantiam cognita secundum unionem super mentem, quando mens ab omnibus aliis recedens, postea & seipsam dimittens, unita est, ma Dei supersplendentibus radiis in se & ibi non seruat abili cognitione. Hæc Dionysius. Quæ sic verba S. Thomas eodem loco sic explanavit: Rursus autem est alia perfectissima DEI cognitio, per remotionem scilicet, quod cognoscimus DEUM per ignorantiam, per quandam unionem ad divinam supra

vid. nost.
Joan à
Jesu Ma-
ria Theol.
myst. cap.
1, & seqq.

Legend.
Balthaf.
à S. Ca-
thar. lib.
sup. citat.
to man.

naturam mentis : quando scilicet mens nostra recedens ab omnibus aliis, & postea etiam dimittens seipsam unitur supersplendentibus radiis Deitatis, in quantum scilicet cognoscit DEUM esse non solum supra omnia, quae sunt infra ipsam, sed etiam supra ipsam, & supra omnia, quae ab ipsa comprehendi possunt. Et sic cognoscens DEUM in tali statu cognitionis, illuminatur ab ipsa profunditate divina sapientiae, quam per scrutari non possumus. Quid enim intelligamus DEUM esse supra omnia, non solum quae sunt, sed etiam quae apprehendere possumus, ex incomprehensibili profunditate divina sapientiae provenit nobis. Haec S. Thomas: ubi aperte S. Doctor in mystica Theologiae cognitionis sive intellectus actum ex Dionysii sententia facitur.

CAPUT XIV.

Mystica Theologiae contemplatio faciliori modo exponitur.

IN visione sive contemplatione mystica Theologiae, in multis philosophari oportet fere ac in visione beatifica, eo tamen discrimine praenotato, quod in ista DEUS clarè, distinctè, intuitivè, & quidditative cognoscitur; in visione verò mysticae Theologiae nec clarè, nec distinctè, nec quoad quid est, nec omnino intuitivè, licet immediate videatur, ut latius infra. Praeterea in beatifica visione DEUS sine ulla specie à Beatis cognoscitur, ipsa divina essentia immediate Beatorum intellectui unita, ac speciei vicem supplente; quamvis posse etiam DEUM per speciem à Beatis videri, gravissimi Theologi affirmant: in mystica verò Theologiae contemplatione DEUS media aliqua specie creata cognoscitur, ut infra etiam docebitur.

Deinde in visione beatifica intellectum DEUM videndum à lumine habituali gloriae elevati, Catholica Fides nos docet: in contemplatione verò mysticae Theologiae apicem intelligentiae sine aliquo habitu inhaerentia DEO lumine quodam sapientiae dono eminentiori sublevati, superius annotavimus.

Demum, in unione ecstasica & fructiva, quando illa est in intensiori gradu, omnino à voluptatibus torrente absorbetur potentia, ita ut pro illo tempore, non percipiant dulcedinem, quae fruuntur; quia ita sunt immerse in illo suavitatis & dulcedinis oceano, ut non relinquatur locus tunc notitiae reflexae, ut dignoscat objectum circa quod versantur: in beatitudine verò semper est ista notitia reflexa, qua intellectus percipit se videre summum bonum, ac voluntatem illud amare, eoque dulcissime frui.

Hae igitur discriminis ratione praenotata, explicemus jam per comparisonem ad visionem beatam, faciliori ac clariori modo hanc mysticae Theologiae divinam ac supereminentem contemplationem. Quemadmodum enim in beatifica visione DEUS illabitur intellectui non solum in ratione speciei, sed etiam in ratione objecti, quem intellectus lumine gloriae elevatus immediate inuenit, ac ei unitur, voluntas etiam immediate cum DEO, quem intellectus praesentem apprehendit & videt, per amorem conjungitur, ac summo illo bono felicissime fruatur. Pari ferme modo philosophari possumus in mystica Theologiae deifica visione, amore, & fructione: nam in hac DEUS, qui in essentia animae omnino praesens est, ineffabili modo menti purgatae illabitur,

& se manifestat, elevando quodam divino lumine intellectum, ut cum ibi existentem sibi quae praesentem agnoscat, ac apicem affectivè tangendo, ut DEUM intimè conjunctum, ac animam deosculantem & amplexantem ardentissime amet, ac amoris mutuo amplexu ei copuletur, ac in illum omnino transformata & absorpta, eo dulcissime ac suavissime perfruatur.

Haec intima & immediata tam intellectus quam voluntatis cum summo bono felicissima unio, dicitur à Dionysio mystica Theologia, & divinisima sapientia, estque supremus gradus contemplationis, ad quem in hac vita intellectus, divina ac singularissima praeventus gratia, perungere solet. Praeterea nunc DEI claram visionem, quam D. Paulo & Moyli ex specialissimo DEI privilegio contigisse vix creditur.

Hanc praeterea contemplationem potissimum in intellectu consistere superius probavimus, idque facilius intelligi poterit, si intellectus & voluntatis operationes in hanc unionem coeuntes amplius explicemus. Et ut ab intellectu incipiam, illud in primis esse credo perspicuum, intellectum objectivè & quoad essentialia seu propria DEI, non quantum ad quid est, sed quoad quia est, obsecrè & imperfectè posse DEUM in hac vita cognoscere: & de facto cognosci in hac mystica Theologiae contemplatione, aperte docuit Dionysius Carthusianus in *Commentariis mysticae Theologiae*, cujus verba supra Cap. 10. retulimus; ubi inter alia duo inquit, Primum, DEUM in hac contemplatione cognosci ab intellectu objectivè & immediate, ita quod non est medium, per quod in ratione objecti, est tamen medium per quod in ratione speciei intelligibilis, quia per formas similitudinesque creatas, & non clare in seipso cognoscitur. Haec ille.

Nec enim ulla est implicatio, quod DEUS immediate & objectivè per aliquam speciem creatam repraesentetur nostro intellectui, ut eum cognoscat: cognitione obicura, & quantum ad quia est. In qua cognitione, ut D. Thomas scripsit in *Boetium de Trinitate*, tant gradus. Supremus autem gradus erit, quando cognoscitur res non solum quia est, sed etiam quid est, aut perfectè, aut confusè, sive in genere. Quare cognitio quia est, est perfectior, quod magis fuerit conjuncta cum cognitione quid est.

Rursum cognitio quid est, est duplex. Prima, quando cognoscimus rem secundum praedicata generalia, ut cum de homine cognoscimus esse animal. Secunda, quando cognoscimus per praedicata specialia, ut cum hominem cognoscimus per suam definitionem. DEUM igitur in hac contemplatione mysticae Theologiae cognoscimus non solum quantum ad quia est, sed etiam quantum ad quid est, si loquamur de cognitione quiddiativa universalis & confusa, ac proinde per magnam appropinquationem ad noticiam quiddiativam perfectam: est enim ista cognitio altissima, clarissima, perfectissima, ac profundissima Deitatis contemplatio, notitia, & visio huius vitae possibilis, ut magnus Dionysius & ejus Explicatores testantur. Sed quia in hac contemplativa, & sapientialissima, (ut Dionysius Carthusianus loquitur, ut supra) ac serventissima unione cum DEO mens acutissime & limpidissime conspicit, quam supereminensissimus, & supersplendensissimus, & superluminosissimus, & superpalcherrimus, & superamabilissimus, & supergaudiosissimus sit ipse Dominus DEI omnipotens & immensus, atque quam infinitè & indicibiliter à plena illius cognitione, & beatifica

vid. not.
Salman-
ticen.
Tom. 1.
Tract. 2.
disp. 2.

ejus fructione, visione faciali immediate & clare intuitiva distet, deficiat, & occumbat. Idest pra admirabilem & amore deficit, & defluit a seipsa; gaudiosè quoque & dulciter absorbetur, obdormit, & quiescit in superdelictissimo DEO, Creatore, Salvatore, ac miseratore zimo & supergratiosissimo suo sponso, totius beatitudinis sue superpiissimo fonte, omnipotentissima & liberalissima causa. Hæc ille.

Secundum quod docet Dionysius Carthusianus, loco ubi supra, illud erat, hanc contemplationem propriè non esse cognitionem intuitivam, si per intuitivam intelligatur ea cognitio, qua res in seipsa & quoad suam quidditatem perfectè cognoscitur: si autem intuitiva cognitio latius accipitur pro ea cognitione, qua objectivè res cognoscitur & quoad essentialia, seu propria sibi, quamvis non clare ac distinctè secundum quod in seipsa est, tunc etiam in hac contemplatione DEUS intuitivè & quoad quia est cognoscitur; non verò quoad quid est, nisi valde obsecrè & imperfectè.

Quod si queras Primò, Qua ratione possit fieri, ut DEUS objectivè ac intuitivè agnoscat, & tamen non perfectè & secundum se totum videatur. Secundò, Qua ratione poterit dari species impressa, quæ objectivè DEUM repræsentet, cum species debeat esse immaterialior re ipsa quam repræsentat, ut communis Thomistarum schola cum divo Thoma sentit, & ob eam causam in visione beatifica, species, quæ divinam essentialiam in Beatorum mentibus repræsentet, non admittitur. Tertiò, Quia in hac mystica contemplatione voluntas DEUM perfectissimo ac intensissimo amore prosequitur, & forsan non minori dilectione, ac si in patria eo fueretur. Oportet igitur DEUM ab intellectu perfectissimè ac clarissimè cognosci, cum pari passu voluntas & intellectus debeant incedere; nec enim voluntas amare plus potest quam intellectus cognoscere.

Ad primam igitur interrogationem respondeo, DEUM meritò dici à Job habere in manibus lumen absconditum, & illud pro arbitrio suo manifestare quibus vult, quando vult, & eo modo quo ipse vult. Aliquando istius luminis sive Solis justitiæ radium aliquem sponse menti immitit, quo ipsa & illuminata & succensa, ad ejus amorem & contemplationem ferventer assurgit. Aliquando pleniori & uberiori lumine præacta ardèssimè in sponsi amplexus ruit, ac ad mensuram amoris sive dilectionis divinorū cognitionem & revelationè percipit. Aliquando tandem non tam radios, quam ipsum lumen amantium oculis obijcit, ubi immensæ lucis splendore reverbata mens non tam præsentem justitiæ Solem distinctè ac clare intueri dicitur. (cæret enim gloriæ lumine, quo beati spiritus confortantur, ac redduntur capaces, ut possint inaccessibile illud irreverberatis ac perspicacibus oculis contemplari) quàm cernere se præsentem solis incomprehensibile lumen non posse cernere neque sustinere, & ita præ nimia claritate videntes non vident, ac contemplantes DEUM præsentem, illum tantum obsecrè & indistinctè, deliciosissimè tamen ac limpidissimè, inspecta hujus vitæ peregrinatione, cognoscunt.

Afferamus igitur exemplum, quo res clarior fiat & apertior. Si contraquis inter absentes sponsalibus, sponsa sponsi advenit ardentissimè ac continuè exoptet, ac cum precibus, lacrymis, gemitibus, & epistolis quotidie urget, ut quò citius possit, ejus amoris & desiderio satisfacere tandem, si post multas preces sponsus velata facie

sponsæ repente præsentaretur, ac eam amplexaretur, & veluti dilectam sponsam osculo saluaret, taliaque præ se ferret sponsus signa, ut sponsa ac domestici reliqui minimè possent dubitare illum esse sponsam, quem ardenti desiderio videre ac ei conjungi summo opere cupiebat: tunc verè sponsa diceretur sponsam objectivè ac suo modo intuitivè cognovisse, ac ejus amplexus ac deosculatorem degustasse, non tamen eum plenè ac distinctè faciali visione cognovisse.

Simili fermè modo in hac unione fructiva contingit DEUS enim dulcissimus animarum sponsus, post gemitus, suspiria, ac ingentia & intima animarum desideria, quibus avidissime ejus suavissimam præsentiam clamoribus continuis inquirunt, solet aliquando repente se ipsum, occultè tamen ac amictus lumine sicut vestimento, benignissimè earum mentibus manifestare ac exhibere præsentem, & veluti suavissimus sponsus eas amplecti & deosculari. Quæ sponsi deosculatio nihil aliud est, quàm intima suavitatis infusio, quam sponsa per deosculatorem & amplexum DEI immediatè tam tangentis & amplexantis incipit prælibare.

Dicitur autem hæc conjunctio & unio fructiva, & beatifica visionis similis, quia in ea summum bonum videtur, licet non clare: summum bonum immediatè à voluntate diligitur, ac summo bono fruitur in ratione summi boni hoministi, utilis, & delectabilis. Forsan hæc est illa visio, & DEI altissimi contemplatio, de qua Dominus ad Moysen, *Faciem meam non videbis, posteriora mea videbis*, & illa de qua loquens Job inquit cap. 4. *Stetit quidam, cujus non agnoscebam vultum*. Et hæc est visio media inter visionem beatam, & cognitionem Fidei omnino obsecram, est tamen valde proxima visioni beatificæ, ac propriè dicitur à D. Thoma 1. 2. quæst. 98. art. 3. ad 2. infra essentialiam divinæ visionem, quasi supremum infimum, id est, contemplationis, quæ in hac vita haberi potest, attingat infimum supremi, id est, infimum gradum beatificæ visionis.

Secundæ dubitationi responderetur, Non esse de essentialia species, esse immaterialiorem quàm res per illam repræsentata, maxime quando species non procedit ab objecto clare, distinctè, & secundum se totum repræsentato; sed est species à Salutaris DEO immissa, ut eum repræsentet obsecrè, & in eo gradu quo ipsi placet. Sed quia plura de speciebus DEUM repræsentantibus tradunt Theologi 1. part. quæst. 12. cum nostri muneris non sit, Scholasticas quæstiones ad unguem examinare, prætermittimus multa alia, quæ ad hoc propositum non incongruè possent adduci.

Tertiæ verò objectionis facilis est solutio. Nā ut benè D. Thomas sæpè docuit, plus amat voluntas, hoc est, intensius ac ferventius, quàm intellectus cognoscat, spectatim verò in hac mysticæ Theologiæ contemplatione, fatentur omnes Mystici, quòd actus dilectionis excellat intellectu cognitionem in aliquo gradu, ut sapienter D. Bonaventura, secutus Hugonem Vercellensem, & alios, *Itiner. 5. ætern. dist. 5.* sequentibus verbis docet: *Ex his igitur patet planè, quòd actus dilectionis excellit, & præcedit actum cognitionis intellectus in aliquo gradu. In quantum autem illum excellit, in tantum eum excedit, attingendo DEUM in aliquo gradu dilectionis, ad quem actus intellectus alius extendi non potest, quia superintellectualis est saltem in hac vita, quia in patria videbimus DEUM sicuti est, ut dicit Ioannes. Nec obstat quòd dicit Augustinus: Incognita nequaquam possunt amari; quia est nota*

Titia

Satisfic
tribus
propositi
tis dubi
tat, circa
supra
traditam
doctrinam.

Confulendi nostri Salmaritici. Tom. 1. Curs. Theolog. Tract. 2. dist. 2. & Andreas à Cruce in 9. 12. p. me. part. Sum. S. Thom.

situa aliqua non intellectuālis, sed affectuālis seu experimentuālis, ut statim patebit. Cum praelibis concordat Hugo Commentator Dionysii, dicens sic super 7. Angel. hierarch. intelligas quanta est vis veri amoris & dilectionis, si tamen intelligi potest, quoniam dilectio supereminet scientia, & maior est intelligentia: plus enim diligitur, quam intelligitur. Intrat dilectio, & appropinquat, ubi scientia foris stat. Et reddit rationem: Quia amor, inquit, praesumens, & confidens amato, suo lumine penetrat omnia, imperum sequens ardentis desiderii sui, nec dissimulari valens donec ad amatum perveniat, & eo ipso amplius adhuc sitiens intrare ipsum, & esse cum ipso, & esse tam propē, ut si fieri possit, hoc idem ipsum sit quod ipse. Ecce expressē dicit, quod verus amor DEI unit DEO immediatius quam intellectus, & quod intellectus non capit. Sic ergo talis notitia affectuālis est superior intellectuāli. Cum his concordat per omnia Vercellensis super Cantica, dicens, quod affectus & intellectus simul coambulant usque ad novissimum defectum intellectus, ubi habet suam cognitionis & sui luminis consummationem. Affectus autem adhuc continet principalia in DEUM suspiria, superintellectuales extensiones & immisiones, fervidos fulgores, & fulgidos servores, ad quorum omnium sublimis excessus & excedentes sublimitates intelligentia trahi non potest, sed solum principales affectus DEO unibiles. Haecenus Bonaventura.

Vid. Jo. an. a Jesu Maria cap. 4. myst. Theol. Philip. a SS. Trin. disc. pro amil. a. f. sua Theol. myst. Balthaf. & Jo. seph a Jesu Maria supra citatos.

Jam autem ex dictis patere potest decisio illius tam controversae quaestionis, de qua etiam superius diximus, An contingat voluntatem progredi ultra intellectus cognitionem. Contingit quippe: nam licet praeter actus intellectus, voluntas tamen intellectum gusta & experientia transibit, & subtili sapore majus quiddam percipit, quam didicerit intellectus. Unde D. Thomas sapienter docuit 1. 2. quaest. 27. art. 2. ad 2. voluntatem magis posse DEUM amare, quam intellectus cognoscere. Quare in illo gradu intentionis, in quo voluntas praecellit intellectum, DEO unitur, ac illum degustat in altiori gradu, ad quem intellectus non potest assurgere, sed potius ad intellectum ex praegustata unione cum DEO voluntatis perfectior ac magis sapida de DEO novitia derivatur. Quod exemplo hoc explanari solet.

Evenire quippe solet, ut conditi cibi nidore sensu percepto, quis judicet lapidum esse cibum, ac proinde acceptum avidius edat, ubi plerumque majorem quam cogitaverat saporem & appetitus irritamentum offendit. Unde saporis experimento convictus intellectus, propriorem perfectioremque illius cibi notitiam parit. Ecce cognitionis ordo. Gustus enim praecedit cibi illius notitiam perfectiorem, licet imperfectam, quae ante ejus degustationem praecesserat, subsequatur. In hunc ergo ferme modum intellectus in illa caligine exiens, divino etiam lumine perfusus, DEI incomprehensibilitatem, maiestatem, Divinitatemque cognoscit, ac quodammodo ejus suavitatem odoratur. Sed haec cognitio ferme speculativa vocatur. At cum voluntas DEO adheret, ac mystico contactu, gustu percipit, attingit, & amplexa ut, tunc ex illa experimentalis notitia voluntatis per amoris unitivi amplexum habita, perfectior ac clarior affulget intellectui, qui inferius remanserat, DEI cognitio, multo certior ac nobilior, quam per alias doctrinas universas.

Exponuntur breviter quatuor modi, in quibus, secundum diversas sententias, quid sit mystica Theologia declaratur.

PRIMUS est Mysticorum Theologorum, qui mysticam Theologiam in affectus unione constituant cum DEO immediata constituitur, de quo lena supra ex D. Bonaventura, ex Henrico de Palma, & Anthonio aliis.

Secundus modus eorum, qui ponunt mysticam Theologiam in caliginosa illa ac sublimi DEI contemplatione, causata ex unione experimentalis animae cum DEO. Nam ut supra diximus, duplex est caligo illa divina: una quae unionem illam fructivam animae cum DEO antecedit, altera quae divinam illam unionem & amplexum consequitur, secundum quod D. Dionysius dicit lib. 1. de mystica Theologia. quod uno ista est effectiva vera cognitio. De hac etiam latius diximus in Cap. praecedenti.

Tertius modus, qui forsan haud multum diffinitis praecedenti. Docet, mysticam Theologiam esse DEI illapsum & manifestationem, quo DEUS objectivè & immediate, obscure tamen, intellectui purgatissimo unitur media specie creata, & voluntati realiter & objectivè, non aliter ac in gloria in ratione summi boni conjungitur, ut latius superiori Cap. diximus.

Quarto modo exponi potest mystica haec Theologia, si dicamus, quod in illa caligine, medio sapientiae dono, anima vel ex vehementia lucis seu contemplationis, vel aliquando ex amoris violentia in illud immensum ac caliginosum Divinitatis pelagus, in timore amoris nexu DEO unita, unione inquam à charitatis habitu proveniente, secundum quam qui DEUM diligit, in eo manet & DEUS in eo, non tamen unione immediata & fructiva rapiatur. Sed tres priores dicendi modi magis ad veritatem accedunt.

CAPVT XVI.

De modo perveniendi ad mysticam Theologiae contemplationem.

MIRA sunt plane, quae de mystica Theologia contemplatione haecenus elucidavimus; restat jam, ut viam & modum ad tam insignem cum DEO conjunctionem & altissimam perfectionem perveniendi breviter ostendamus. In qua re aliorum potius Doctorum decrevit referre sententias, quam stabilire propriam.

Sanctus Bonaventura in Tractat. de mystica via Theol. aspirationum, quas actus anagogicos ipse vocat, exercitio ita animam ad DEI mysticam unionem erigi docet, ut illud ceteris omnibus exercitiis anteponat, quare illud miris laudibus celebrat. Habet enim hoc Angelicum exercitium tam egregiam stimulandi vim, & divinis flammis cor humanum urendi, ut hoc unum aliarum virtutum studio conjunctum, ad mysticam Theologiae perfectionem & puritatem facile perducatur. Plura sunt alia, quae S. Bonaventura, alique Mystici Doctores tradiderunt: quae quia potius ad mysticam Theologiam, prout comprehendit unionem nostrae voluntatis cum DEO, quam ad contemplationem, prout in actu intellectus mystici

consistit, in illum locum a nobis erant rejicienda.

De illis igitur dispositionibus differamus, quae immediatius ad contemplationem mysticam viam sternunt, de quibus præclare inter alios Dionysius Carthusianus articulo nono *Mystica Theologia*, & in *Traictatu de fonte lucis*, articulo 14. de vera ad mysticam Theologiam dispositione ita scribit: Cum prædicta DEI contemplatio amorosa & mystica, quæ & raptum facit, ad beatitudinem, sit nobilissima atque altissima spiritualissima ac divinissima operatio hominis, ad ipsam exigitur præcipua abstractio mentis ab exterioribus, ac summa recollectio ejus in se, & simplificatio sui in DEO purissima, quatenus nullo inordinato affectu, nulla consideratione circa creaturam, nulla occupatione distractiva impediat, aut retrahatur à summo & increato objecto. Itaque ad hanc unitivam sapientiam mysticam contemplationem uno modo pertingit homo seipsum excitando ac disponendo ad eam per abstractionem præstatam, per recollectionem & simplificationem per orationem & meditationem, atque considerationem eorum, quæ divina dilectionis fervorem magis provocare ac parere solent in animo, donec apex voluntatis valide accendatur, ac pure affectatur in DEO, sicque vertex intelligentie desuper illustretur ad contemplandum modo prædicto.

Denique hunc modum ejusque practicum D. Dionysius primo *Mystica Theologiae* docens capitulo. Tu, inquit, Timothee charissime, intensissima contemnda spectacula mysticæ exercitatione, & sensus lingue, & intellectuales operationes, & sensibilia & intelligibilia omnia, & quæ non sunt & quæ sunt omnia, ut illi jungaris, qui super omnem substantiam, omnemque scientiam est, pro viribus te ipsum intende. Hæc ille.

Alio modo ad contemplationem istam pertingit homo absque suo conamine ac preparatione prædicta, dum scilicet misericordissime desuper prævenitur, atque divinitus fortiter illustratur, valide inflammatur, gratiosissime præoccupatur, ac mirabiliter nimis perfringitur in tantum, ut etiam resistere nequeat: & quamvis velit, non possit effugere gratia prædominante ipsi naturæ non violentem, sed convenientissimam. Et primus modus solet esse laboriosus, hic vero est facilissimus. Hinc beatus ait Bernardus: Quidam trahuntur, qui dicere possunt, Erre me possit. Alii dicunt, qui ducuntur, Introduxit me Rex in cellam vinariam. Alii rapuntur. Et primi quidem felices, qui in patientia sua possident animum suum: secundi feliciores, quia ex voluntate sua Domino consentiunt: tertii felicissimi, qui in profundissima DEI misericordia, quasi quodammodo sepulta jam arbitrii potestate, in divinis gloria in spiritu ardore rapiuntur, qui streto ipso reperiunt ac sensum usum, non ascensum gradibus, sed inopinatus excessibus avolare interdum per superabundantiam Deum altissimum solent.

Demum idem Dionysius praxim ad hanc nobilissimam contemplationem perveniendi plenius lib. de laude vite solitarie cap. 36. tradidit, quæ et si aliquantulum longa, quia magna utilitate non caret, huic etiam Libro inseretur.

Praxis perveniendi ad contemplationem Theologia mystica, ex Carthusiano.

MENTI igitur taliter reformatæ (agn enim de his, qui vitiis expurgatis, passionibus subjugatis, parandis virtutibus operam ponunt) ac initar speculi splendoris fulgidæ & ornatæ, fons opulentæ, munificentæ & dilectionis petrus innotat, DEUS gloriosus, naturaliter bonus, essentialiter pius, incomparabiliter magnificus atque beatificus ostendit per donum sapientiæ, per

illuminatissimam fidem, per illustrationem theoreticam seipsum & infinitos suorum divinarum, id est, perfectionum thesauros, omnem incircumscriptam eminentiam, plenitudinem, intricatissimam suam æternæ superpurissimæ bonitatis, & veritatis, ac supersimplicissimæ unitatis, increatæ felicitatis & gloriæ, supersplendidissimæ pulchritudinis, interminabilis suavitatis, illuminatæ sapientiæ, omnipotentæ, pietatis, justitiæ, ac superlativissimæ sapientiæ, amantissimæ, gratiosissimæ, & convenientissimæ.

Itaque mens purgata, contemplativa, ac fervida, sic de super illustrata elevabitur super se, & contemplantur Dominum DEUM suum tam infinitè perfectum, & tam perfectè ac perfectionaliter infinitum, tam purè ac naturaliter bonum, tam summè & prorsus incomparabiliter amabilem, & superamabilem, & superdesiderabilissimum, tam infinitè dulcissimum, serenissimè gratiosum, & supergratiosissimè convenientem, scelerum, acceptum, tam gloriosè & infinitè beatum, & superbeatissimè gloriosum, tam interminabiliter sapientem, omnipotentem, benignum, justum, dignum, nobilem, honorandum. Cumque DEUS excelsus & benedictus sit in seipso summè & absolute penitus simplex, ut puta purus actus, separabilissima forma, omnia formans, nihil informans, in quo non est materia limitans, nec potentialitas contrahens, nec differentia finiens seu coactans; constat quod omnia ista jam tacta, & cetera diviniæ essentiae attributa, sunt in super gloriosissimo DEO realiter idem & substantialiter unum simplicissimum esse, in se omnino perfectum ac infinitum, independens, æternum, ideale, ac separatum, in quo cum omnimoda identitate, absque omni compositione & additione, est omnium bonorum, & pulchrorum, ac desiderabilium infinita possessio.

Cumque mentaliter elevata, ac DEO contemplativè intentia, conspexerit DEUM in omni perfectione, sanctitate, & gloria esse tam infinitum, & per consequens prorsus omni menti humane ac viatrici, imò etiam omni menti Angelicæ ac beatæ incomprehensibilem atque infinitum, transcendens ac superantem omnem mentis creatæ capacitatem; unitur, & intentia est DEO tamquam prorsus ignoto, quantum ad id quod est: sicque cognoscit quod universa, quæ DEO ascendimus, conveniunt ei per modum infinitè eminentiorem & perfectiorem, quam nos capere & intelligere in vita hæc valeamus. Ideo dicit ea verus autem & negari de DEO, quam convenire eidem; quia videlicet non competunt ei per modum nobis notum, aut comprehensibilem, sed inestimabiliter inenarrabiliterque sublimiorem.

Et hoc D. Dionysius vocat intus caliginem, id est, superlucidissimam in se, sed nobis ignotam, & incomprehensibilem DEI claritatem, plenitudinem, regionemque lucis & veritatis, ac sapientiæ DEI prorsus immensam, & fieri in ignorantia DEI, & per invisibilitatem & incomprehensibilitatem ipsum videre atque cognoscere, hoc est, intelligere ipsum omnino invisibilem & incomprehensibilem esse. Velut si quis stet in litore totius oceanus, hoc est, oceanum ipsum ei videre, videri se non posse illud totum visu attingere, metiri, finire. Et sicut si quis in ipsam solis lucem in sole formaliter existentem suam defigat visum, hoc est, ei lucem illam conspiceret, conspiceret se non posse eam in sua virtute & puritate oculis reverberatis conspiceret. Sic igitur contemplantur

Do.

Dominum DEUM nostrum, & interiore mentis oculum figamus in ipsum, cum omni humilitate, reverentia, & amore, absque audaci & curioso scrutinio, & intueamur quod ipse est esse purum, simplicissimum, incircumscriptum, bonitas infinita, veritas increata, unitas summa, super beatissima vita, sapientia prorsus immensa, virtus omnipotens, superlibertima quoque voluntas, pulchritudo separata & interminata, dulcedo illimitata, sicque de ceteris perfectionibus ejus.

In horum contemplatione inflammetur cor nostrum, & divini amoris ardore totaliter succendatur, sicque DEO profundius uniatur, ac abditè, tamquam ignoto, lucidè pariter & obscurè ferventissimè infigatur, quod magnus Dionysius mysticam nominat Theologiam, quæ fertur secretissima & ferventissima mentis cum DEO locutio, ad quam sincerissimæ charitatis æstuantissimum desiderium introduxit.

In hac contemplatione lumine divino menti contemplativæ clarior infulgent, charitatis quoque ardore valenter prædominante, mens ipsa paulatim præ admiratione majestatis ac serenitatis DEI altissimi desinit ac deficit à seipsa, atque in divitias rapitur gloriæ DEI omnipotentis, & in Deitatis pelagus absorbetur, in abyssum luminis sempiterni demersa: ac igne amoris Seraphici eam penitus depurante, lubulante, ac transformante, & quasi deglutiente, in superdilectissimū DEUM verum transit, omnino alienata à se, & obdormit in dilecto, dulciterque requiescit in pace in idipsum, translata à rerum tumultu ad gaudia interni ac celsioris silentii, ad serenissimum & tranquillissimum diem, ad superpulcherrimum luminis regionem, ubi à suo superbenignissimo Creatore dignantissimè amplexatur, deosculatur, exultat, unguitur, fecundatur, & de sua acceptatione pro tunc certificatur, ac ea quæ Fidei sunt, certissima acie intuetur.

Ipsa quoque è converso sponsum illum celestem brachiis charitatis amplectitur & adstringit, atque in super beatissimæ Trinitatis mutuo nexu, amore, & osculo se mediam invenit. Eodè quippe nexu, amore, & osculo, quo superadorandæ & superglorificandæ tres Personæ se invicem mutuo diligunt, stringunt & amplexantur: universos quoque prædestinatos pariter amant & complectuntur, æternaliter utique invariabiliter que omnino (quamvis viatoribus hoc non pandant, nisi quibuldam, ut placet) modo nunc tacto, aut alio.

Insuper ad contemplationem hujusmodi pertingit viator interdum ex creaturarum considera-

tionem: quoniam quidquid perfectionis, amabilitatis, dulcedinis, pulchritudinis, sapientie, potestatis, & gloriæ inest effectibus & creatis divinis & imperfectis, incomparabili & superexaltatissimo convenit Creatori simplicissimo & perfecte, cum excellentia penitus infinita.

Eminentius verò pertingit mens ad contemplationem hanc per anagogicam illustrationem, & purè intelligibiles formas, per supernaturalia & divina charismata, per sapientiam unitivam, charitatem suam migeram, & Fidem rationibus credendorum, purificatæque mentis intelligentiæ decoratam.

Præterea nonnunquam mens absque suo conatu improvisè repenit ad contemplationem hanc, & mysticæ Theologiæ incutitur, raptum & ecstaticum elevatur, pietate DEI immensam per prævenientem præstringentemque gratiam misericordissimè eam præveniente, ipsamque apicem affectivæ, & verticem intellectivæ potentie immensæ tangente, illuminante, & inflammante tam validè, ut imbecillis creatura confestim & quasi instantaneè desinat, & deficit à seipsa, & super se mirabiliter ac gratiosissimè transferatur, in tantum, ut non queat (quamvis velit) remitti, utpote libertate arbitrii, jam quasi ad horam suspensa atque sopita. Et hæc est verè pia ac felix prostratio, quæ mens creata Omnipotentis succumbit, & à supergranosissimo vincitur sponso, cujus amantissime, complacentia, pulchritudine, & amore prorsus deicitur, irreluctabiliter superatur, non violentè opprimitur, sed suavissimè ac protulæ amorosè allicitur, fructuosè conjungitur, intimè sociatur: idque tam diu, quousque placuerit sponso eam dimittere, ac sibi ipsi remittere. Quæ sibi relicta, præ solito clarius cernit propriam imperfectiorem, defectuositatem, & calamitatem, ineffabilem quoque sponsum æterni circa se charitatem, dignationem, & pietatem: ideo diligentius nititur se purgare, purius conversari, gratior repetiri, ut ad degustatos amplexus aptior fiat, & complacentior sponso.

Inieundum autem ad contemplationem hanc mysticam perducitur anima munda ac amorosa aicensoris gradibus, ipsa se præparat & per abstractionem à materialibus rebus, & per elevationem theoreticam, per sinceram orationem, adentissimumque puræ dilectionis affectum, prout hoc primo capitulo mysticæ Theologiæ, ac deinceps ibidem docet Seraphicus ac illuminatissimus Dionysius ille.

DE CONTEMPLATIONE DIVINA LIBER SEXTUS.

De supereminenti gradu contemplationis infusa.

PROLOGUS.

QUAE hætenus de contemplatione, prout à dono sapien-
tiæ, vel intellectus dimanat, seriò tractavimus, communia
sunt dona, & quæ solet DEVS deprecatis iustorum men-
tibus liberaliter elargiri: sed quia divina bonitas solet ali-
quando sanctissimas animas ad altiores theorias Angelo-
rum more elevare, operæ pretium erit de altiori & emi-
nentiori gradu contemplationis, quæ meritò *infusa* nun-
cupatur, ultimo loco disserere.

Ex his igitur, quæ *Libro secundo* annotavimus, *infusa*, sive

supernaturalis contemplatio à duplici principio provenire potest. Primo, à Spiritu
sancto, mediis illustrationibus, sive radiis donorum intellectus & sapientiæ, quæ
dona sunt habitus in iustorum mentibus radicati & fundati. De quo genere con-
templationis fusè in superioribus disseruimus. Aliquando verò divina contem-
platio ab ipso DEO immediatè tangente, ac splendidissimo lumine irradiante
mentes eorum, quos ad altissimam divinorum cognitionem misericorditer suble-
vare vult, dimanat. Quod contemplationis genus sublimius est præcedente: da-
tur enim per modum actus sive transeuntis tantum, per modum verò habitus ne-
mini à DEO concedi solet: nec enim est creatura mortalis fragilitatis carne cir-
cumdata capax, ut tantum donum tantamque gratiam habitualiter possideat. Nā
ut disertè divus Thomas loquens de Prophetia, *De verit. quest. 12. art. 1. ad 7.* do-
cuit illud est plenius & perfectius lumen, quod datur per modum actus sive passionis, quàm
illud quod per modum habitus infunditur: quia ex altitudine huius luminis actualis con-
tingit, ut humana mens illud possidere non possit per modum habitus. Hæc ille.

Igitur ut hæc contemplationis species, quæ omnium nobilissima est, clariùs per-
cipiatur, in hoc *Libro* primum auctoritate Patrum edocebimus, dari eminentiorem
contemplationis speciem eā, quæ à donis sapientiæ & intellectus procedit: secun-
dò huius contemplationis gradus præmitteremus, ac de singulis suo ordine disserere-
mus; ac demū de contemplatione, quæ in rapto, sive ecstasi cōtingit, aliqua, DEO
dante, breviter attingemus. Prius autem explicare oportebit, an hæc quam *super-*
eminentem contemplationem appellamus, nobilior sit eā, quæ *mystica Theologia* nun-
cupatur, de qua latius *Libro præcedenti* tractavimus. Nobis verò illud magis rationi
consentaneum videtur, posse etiam reduci ad ipsam splendidissimum contempla-
tionis gradum, mysticæ Theologiæ experimentalem perceptionem; maxime, quia
ut superius docuimus, hæc non tam ab habituali sapientiæ dono, quàm immediatè
ab ipso DEO per modum actus procedit.

Præterea illud animadversione dignum videtur, quòd in hoc *sexto Libro* tantum
institimus sermonem de contemplatione, quæ per modū affirmationis in DEUM
tendit, per modum tamen actus sive illuminationis transeuntis; in quo cognoscē-
di genere cognitio illa, quæ per modum actus immediatè à DEO promanat, illu-
strior est eā, quæ ab habitu donorum procedit. Mystica verò Theologia DEI, est
cognitio obscura, quæ in divinam illam caliginem terminatur, de qua superius
plenius disseruimus.

Thom. à Iesu Oper. Tom. II.

Q

CAPUT

CAPVT I.

*Constituenda est eminentior & sublimior
contemplatio eā, quæ à donu Spiritus
sancti emanat.*

Eminen-
tior præ-
fatis om-
nibus
contem-
plationū
generi-
bus da-
tur, &
quænam
ea sit, ex
S. Tho-
ma, aliis-
que Do-
ctoribus
traditur.

QUAMQUAM infusa contemplatio, quæ à do-
no intellectus, aut sapientiæ supra huma-
num modum oritur, sit donum perfectum, à Pa-
tre luminum descendens; ex Scripturis tamen,
Patrumque sententiis non obscure conuincitur,
esse alium contemplationis eminentiorem gra-
dum, quo diuinitus à DEO ipso immediatè ju-
storum irradiantur mentes. In primis S. Paulus
1. Cor. 12. Alii, inquit, datur sermo sapientiæ, &c.
Per sermonem verò sapientiæ D. Thomas 2. 2. q.
45. art. 5. in corp. intelligit aliorum de diuinis co-
gnitionem eā, quæ oritur ex dono sapientiæ habi-
tuali: ubi enim postquam de sapientiā, ut est do-
num habituale Spiritus, tractauit, subdit: Quidam
autem altiori gradu percipiunt sapientiæ donum. Et
quantum ad contemplationem diuinorum, in quan-
tum scilicet altiora quadam mysteria & cognoscunt,
& aliis manifestare possunt; & etiam quantum ad di-
rectionem humanorum secundum regulas diuinas, in
quantum possunt secundum eas non solum seipsos, sed
etiam alios ordinare. Et iste gradus sapientiæ non est
communis omnibus habentibus gratiam gratum facien-
tem, sed magis pertinet ad gratias gratis datas, quas
Spiritus sanctus distribuit prout vult, secundum illud
1. ad Cor. 12. Alii datur per Spiritum sermo sapientiæ,
&c.

Idem 2. 2. q. 171. a. 2. docens Prophetis lumen
sanctis Prophetis per modum passionis, seu actus
transcendentis à DEO infundi, ita inquit: Principium
autem eorum, quæ ad supernaturalem cognitionem
pertinent, quæ per Prophetam manifestantur, est ipse
DEUS, qui per essentiam à Prophetis non videtur. Vi-
detur autem à Beatis in patria, in quibus huiusmodi
lumen inest per modum cuiusdam forme permanentis,
& perfectæ: lumen verò propheticum inest animæ Pro-
phetæ per modum cuiusdam passionis, vel impressionis
transcendentis. Hæc ille.

Adducit verò D. Thomas in eodem loco duo
Scripturæ sacræ testimonia, quibus Moysen & E-
liam, nobilissimos veteris Testamenti Prophetas,
ostendit habuisse altissimam contemplationem,
per modum tamen actus transcendentis. De Moysen
Exod. 33. Cumque transibit gloria mea, ponam te in
foramine petre. De Elia vero 3. Reg. 19. ubi loquens
Dominus cum Elia Propheta, inquit: Egredere, &
sta in monte coram Domino: & ecce Dominus transiit,
&c. Has & similes contemplationes docet diuus
Thomas non ab aliquo habituali principio, sed à
DEO ipso immediatè profuere.

De hoc etiam contemplationis genere expo-
nit D. Thomas 1. part. quæst. 12. art. 11. ad 1. illum
locum Genesis 32. Vidi DEUM facie ad faciem. U-
bi per visionem faciem DEI, ad quam Jacob
fuit subleuatus, intelligit quamdam eminentem
contemplationem supra communem statum. Et
1. 2. quæst. 98. art. 3. ad 2. exponens illam visionem
Exod. 23. quæ Moyses dicitur DEUM vidisse facie
ad faciem. Per visionem, inquit, faciei intelligitur
quadam eminens contemplatio infra essentia diuinæ
visionem. Hæc D. Thomas. Quibus non obscure
significat, hanc contemplationem eminentem su-
pra communem hominum statum, ac diuinæ &
claræ DEI visioni immediatam, altiorem esse &
nobiliorem illā, quæ ab habituali dono siue gra-
tia dimanat, esseque quasi cognitionem mediam

inter beatam visionem, & fidei cognitionem.
Hanc etiam mediam contemplationem do-
cuit Dionysius Carthusianus in Acta Apostol. cap. 7.
in illa verba, Vidi gloriam DEI. Hanc, inquit, cogi-
tationem mediam fieri per splendidissimam quamdam
irradiationem increate lucis in apice intellectus. A
qua sententia non longè distat sanctus Diado-
chus lib. de perfect. cap. 91.

Praeterea de hac altissima DEI contemplatio-
ne loquitur Augustinus lib. 9. Confess. cap. 10. Dice-
bamus ergo: Si cui fileat tumultus carnis, fileant pho-
ta astra terra, & aquarum, & aeris, fileant & poli, & ip-
sa sibi anima fileat, & transeat se non se cogitando,
fileant somnia & imaginaria revelationes, omnia lin-
gua & omne signum, & quidquid transeundo sit, si
cui fileat omnino, & loquatur per se solus qui fecit ea,
non per ea, sed per seipsum, ut audiamus verbum eius,
non per linguam carnis, neque per vocem Angelis, ne-
que per sonitum nubis, neque per ænigma similitudi-
nis, sed ipsum quem in his amamus, ipsum sine his au-
diamus: sicut nunc extendimus nos, & rapida cogita-
tione, attingimus æternam sapientiam super omnia
manentem. Si continuetur hoc, & subtrahantur alie
visiones longe imparis generis, & hoc unatapat, &
asforbeat, & recondat in interiora gaudia specula-
torem suum, ut et alio sit sempiterna vita, quale fuit hoc
momentum intelligentie, cui suspiramus, nunc hoc
est, intra in gaudium Domini tui? Hæc Augustinus. Ubi
expendenda sunt illa verba: Et loquatur per se solus, qui
fecit ea, non per ea, sed per ipsum, & in f. a. : Sed ipsum,
quem in his amamus, ipsum sine his audiamus : sicut nunc
extendimus nos, & rapida cogitatione, &c.

Quæ omnia contemplationem hanc, quam
tractamus, clarè demonstrant, in qua DEUS per
se solum rapit ac eleuat mentem ad diuinā; ubi
DEUS non per ænigma similitudinem corpo-
ralium, sed altiori modo, rapidè tamen, & per
modum transitus attingitur, & ideo vocatur ni-
mentum intelligentie.

Sanctus Gregorius lib. 24. Moral. cap. 5. dis-
tè de hac difficultate contemplatione. Prius, inquit,
à mentis acie excurrente, tristitia interposita, malorum
caligo detergetur, & tunc resplendentem rapit cor-
datione incircumscripti luminis illustratur. Quo ut-
cumque conspecto, in gaudio cuiusdam seueritatis ab-
sorbetur, & quasi post defectum vite presentis ultra
se rapit, in quadam novitate aliquo modo recreatur.
Ibi mens ex immenso fonte infusione superni ro-
spargitur: ibi non se sufficere ad id, ad quod rapit, ostendit
contemplatur, & veritatem sentiendū videt, quæ
quanta est ipsa veritas, non videt. Cui veritatis ardor
magis se longè existimat, quanto magis appropinquat:
quia nisi illam utcumque conspiceret, nequaquam
eam conspiceret se non posse sentiret. Aliter ergo exi-
mi, dum in illam intenditur, immensitatem eius cor-
fcente circumstantia reuerberatur; ipsa quippe co-
cta implens, cuncta circumstat. Et idcirco mens nostra
nequaquam se ad comprehendendam incremum-
ptam circumstantiam dilatat, quia eam inopia sue
circumscriptio angustat. Unde & ad semetipsam ci-
tius labitur, & prospectu quasi quibundam veritatis
vestigis, ad suam inuocatur. Hæc ipsa tamen per
contemplationem facta non solida & permanens vi-
sio, sed ut ita dixerim, quasi quadam visionis imitatio,
DEI facies dicitur. Hæc ille.

Idem Homil. 5. in Ezechielem, Omne, inquit,
quod mens nostra de æternitate per speculum & in æ-
nigmatè conspicit, quasi furtim, hoc est, per transi-
tum, videt. Ex expellens libro 5. Moral. in illud Jo-
bi 4. Quasi furtivè suscepit auris mea venas susur-
rieus; Venas, inquit, superni susurri auris cor-

de sursum suscipit, quia subtilitatem locutionis intima afflata mens, & raptim & occulte cognoscit: Et infra: Vix suscipi venas apprehendimus, quia ipsi quoque mira ejus opera raptim tenuiterque pensamus. Hæc Gregorius.

Divus quoque Bernardus lib. de diligendo Deo, Quando huiusmodi, inquit, experitur affectum, ut divino inebriatus amore animus oblitus sui, factusque sibi ipsi tamquam vas perditum, totus pergit in DEUM, & adhuc DEO, unus cum eo spiritus fiat, & dicat: Desiccat caro mea, & cor meum: DEVS cordis mei, & pars mea DEVS in æternum. Beatum dixerim & sanctum, cui tale aliquid in hac mortali vita raro interdum, aut vel semel, & hoc ipsum raptim atque unius vix momenti spatium experiri donatum est. Te enim quodammodo perdere tamquam qui non sis, & omnino non sentire te ipsum, & a te ipso exinaniri, & pæne annullari, celestis est conversationis, non humane affectionis. Hæc sic.

Ad hanc etiam contemplationis speciem spectat modus ille altissimus contemplandi DEUM, quem primo homini in statu innocentie DEUS immisit, de quo D. Thomas de verit. quest. 18. art. 2. ita scribit: Et inde est quod nec DEVS nec alias substantias immateriales cognoscere possumus naturaliter, nisi per res sensibiles: sed ex perfectione gratia hoc habebat homo in statu innocentie, ut DEVM cognosceret per inspirationem internam ex irradiatione divina sapientia, per quem modum DEVM cognoscebat non ex visibilibus creaturis, sed ex quadam spiritali similitudine sua menti impressa. Ita igitur in homine duplex cognitio erat, una qua cognoscebat DEVM conformiter Angelis per inspirationem internam, alia qua cognoscebat DEVM conformiter nobis per sensibiles creaturas. Hactenus D. Thomas.

Qui præterea in solutione ad 4. ita inquit: Ad hoc conformabatur Angelo in cognitione contemplationis per gratiam, sed præter hoc habebat etiam cognitionem suam naturam competentem. Addicitque in solutione ad 6. Augustinum lib. 8. super Genes. ad litteram, cap. ult. Tom. 3. Fortè inquam sic cum eis loquebatur, scilicet primis parentibus, etsi non tanta participatione divina sapientia quantum capiunt Angeli, tamen pro humano modulo, quantumlibet minus. Quibus in verbis S. Thomas in solutione ad 6. docet, D. Augustinum loqui de illa cognitione, quæ est per inspirationem divinam, & non de ea, quæ ex creaturarum noticia procedit, qualis est quæ habebat per donum intellectus.

CAPVT II.

De gradibus supereminentis contemplationis.

EX duplici principio, (ut præclare consideravit D. Thomas 2.2. quest. 173. art. 2. & 3.) contemplationis splendorem & nobilitatem possumus expendere. Primò, ex majori & pleniori influxu luminis intellectualis, quando DEUS infundit clarior & perfectior lumen animæ contemplanti. Secundò, ex immisione sive infusione novarum specierum, seu similitudinum in mente contemplantis, vel secundum novam ordinationem præexistentium specierum. Aliquando enim DEUS similitudines imaginarias de novo solet imprimere non per sensum acceptas; ut si alicui cæco nato imprimerentur in imaginatione colorum similitudines: aliquando verò infundit novas species intelligibiles ipsi menti, sicut patet de his, qui accipiunt scientiam vel sapientiam infu-

Thom. à Jesu Oper. Tom. II.

sam, sicut Salomon & Apostoli: & demum aliquando species præexistentes divinitus ordinantur, ut melius repræsentent menti ea ad quæ repræsentanda à DEO sunt ordinata.

His igitur præmissis, quadruplicem gradum in hac eminenti contemplatione distinguere possumus. Primus, quando infunditur tantum lumen, & supernaturale, nullis speciebus de novo immisitis, declarantur neque præexistentibus divinitus ordinatis: & hoc est contemplari divina per inspirationem internam, sive per lumen infusum. Secundus, per novam ordinationem divinitus factam imaginabiles specierum. Tertius, per novam impressionem earundem similitudinum. Quartus, per infusione intelligibilium specierum, vel novam earum divinitus factam ordinationem. Hi sunt gradus supereminentis & altissimæ contemplationis: quos si ad invicem comparare velis, primus gradus, qui se tenet ex parte luminis infusi, nobilior est omnibus aliis, si præcisè consideretur. Nobilitas enim sive dignitas contemplationis non tam à phantasmatibus, etiam divinitus infusis, quam à pleniori & eminentiori lumine intelligibili, quod confirmat & elevat potentiam intellectivam, deumenda est, ut aperte testatur D. Thomas 1. part. quest. 12. art. 13. ad 2.

Si verò seimo sit de lumine infuso simul cum speciebus, vel divinitus infusis, aut jam præexistentibus conjuncto, ut frequentius solet evenire, tunc infimum gradum tenet ea contemplatio, in qua simul cum intelligibili lumine species in mente præexistentes divinitus ordinantur: medium, quando divinum intelligentiæ radium menti infusum jovan similitudines imaginariæ divinitus, & deinde etiam impressæ, quibus expressius & clarius contemplationum objecta illuminantur menti repræsentantur: supremum demum, cum non solum intelligibile lumen, sed & species intelligibiles divinitus imprimuntur: est enim huiusmodi contemplationis gradus nobilior omnibus aliis: quia tam ex parte luminis, quam ex parte specierum intelligibilium, omnes alios facile superat; tunc enim ipsa veritas nudè ac purè, ut in se est, ab intellectu contemplatur. Quare manifestum est, ut verbis D. Thomæ utat 2.2. quest. 174. art. 1. quod manifestatio divinæ veritatis, quæ fit per nudam contemplationem veritatis, potior est quam illa quæ fit sub similitudine corporalium rerum: quia magis appropinquat ad visionem patriæ, secundum quam in essentia DEI veritas conspicitur.

Ei inde colligit D. Thomas, quod prophetia, per quam revelatur nudè intelligibilis veritas, est dignior illà in qua veritas supernaturalis manifestatur per similitudinem corporalium rerum, sicut de David dicitur 2. Reg. 23. Mihi locus est sortis Israel. Et postea subdit: Sicut lux aurore oriente sole manet absque nubibus rutilat, &c. Dicitur verò tunc intellectus veritatem nudam conspiceret; quia ita clarè veritatis cognitio intellectu infunditur, ut non ex similitudine aliquarum imaginum veritatem accipiat, inò ex veritate jam perfecta ipse sibi imagines sive phantasmata format, quibus videtur propter naturam nostri intellectus, ut præclare notavit D. Thomas quest. 12. de verit. art. 12. in corpore, & ad 2. Recole enim oportet, in nostro intellectu duas esse veluti fenestras, ut in superioribus attigimus: altera, quæ versus Orientem, id est, ipsum DEUM respicit; altera, quæ ultro aperta est ad Occidentalem plagam, per quam ingrediuntur sensibilia omnia ad interiorum intellectus officinam. Illa prior est, quæ immediate ipsi

fenestras

Q 2

DEO

Et ad
quid illæ
serviant.

Cur hæc
contem-
platio
appella-
tur visio
intelle-
ctualis.

DEO supponitur, per quam nulla ingreditur crea-
tura: solus enim Creator ad quem animæ nostræ
dominium spectat, habet clavem auream istius fe-
nestræ sive portæ, per quam aliquando ingreditur
ad animam nostram, immediatè eam suo lu-
mine tangendo, & species intelligibiles infunden-
do. Itaque in illo, quasi priori, naturæ veritas si-
ne ullo phantasmatum involuero nudè conspi-
citur; quamvis, ut probabilior sententia tenet, re-
sultent statim phantasmata in imaginatione. Hæc
igitur contemplatio est nobilissima, & à divo Au-
gustino, cuius sententiam amplexus est D. Tho-
mas alique Patres, vocatur visio intellectualis, quæ
altior est, & excellentior aliis visionum generi-
bus.

Huiusmodi lumen & species intelligibiles fa-
runt impressæ primo parenti, ut advertit D. Tho-
mas de verit. quæst. 13. art. 2. ad 9. ubi docet, pri-
mum parentem per immisiones intelligibiles, (id
est, per immisionem luminis & specierum in-
elligibilium) DEUM fuisse contemplatum, & quæ-
stion. 12. ut supra, loquens de speciebus intelligibi-
libus infusi primo parenti, ita scripsit: Per quas
DEVM, inquit, non ex visibilibus creaturis, sed ex hac
spirituali similitudine sua menti impressa contempla-
batur. Quam similitudinem D. Thomas 1. part.
quæst. 94. art. 1. vocat intelligibiles effectus, quos
clara & firma contemplatione ex irradiatione
primæ veritatis percipiebat. Et sic fuit, inquit, quæ-
stione 13. de verit. ut supra, ecclasiis Adæ, ut dicitur
Gen. 2. in Glossa: quæ ecclasiis rectè intelligitur ad hoc
immissa, ut mens Adæ particeps Angelicæ curiæ, & in-
trans in sanctuarium DEI, novissimè intelligeret, Ita
B. Thomas.

Discretè verò de hac contemplatione, in qua
divinitus tam lumen quàm species infunduntur,
egit Dionysius Carthusianus in Opuscul. de vita
incluturum, cap. 19. ubi loquens de contempla-
tione perfectâ, a scribit: Interdum fit hoc per simi-
litudines corporales, interdum per formas imagina-
rias, interdum verò sublimius, purius ac divinius per
species & radios intellectuales, hoc est, per solam in-
tellectualem illuminationem, & spirituales speciei aut
luminis infusionem, ut contingere solet personis perse-
ctis, heroicis, & divinis, quæ sæpè inopinatis excessibus
feruntur, seu potius rapiuntur in DEVM, qui frequen-
ter benignissimè sic subito & ex improvviso prævenit
mentes illarum, quod absque proprio conamine illu-
strantur & inflammantur à Spiritu sancto, tamque
suavissimè replentur & consolantur ab ipso, ut ineffa-
bilem Dei circa se charitatem, pietatem, liberalita-
tem, ac dignationem nequaquam mirari sufficiant; at-
que tam validè elevantur & afficiuntur in DEVM, ut
præ claritate contemplationis, & præ fervore dilectio-
nis divina deficiant, & à seipsis alienentur, ac corpo-
re infirmantur, undæque gratia de super influentis
ferre vix queant, sicque DEO suum in eos continuante
influxum à seipsis penitus destuant, atque in abyssu
lucis æternæ in fonte divitiarum gloria infinita demer-
guntur, ac absorbentur, & igne amoris divini quo-
dammodò consumuntur, sicque dulcissimè in DEO ob-
dormiunt, sollicitèq; repaunt & conquiescunt, quo-
nque hæc gratia tanta tollatur, & sibi ipsis relinquā-
tur, atq; ad solita exercitia remittantur. Tales tam e-
lecti à DEO dicere valent cum Propheta: Quia in-
flammatum est cor meum, & renes mei commutati
sunt, & ego ad nihilum redactus sum, & nescivi trem-
que: Defecit caro mea, & cor meum, DEVS cordis mei,
& pars mea Deus in æternum. Et rursus cum sanctis-
simo Ieremia: Factus est sermo Domini in cordo meo
quasi ignis exstans, claususque in ossibus meis, &
defeci, ferre non subsistens. Hæc ille.

De speciebus præterea infusis, tam intelligibi-
libus quàm imaginariis, præclare Bernardus in Ser-
m. 41. in Cantica, hoc fieri ministerio Angelorum
docet, dum inquit: Aurum Divinitatis est fulgor, au-
rum sapientia, quæ de sursum est. Hoc aurum fulgen-
tia quadam quasi veritatis signacula spandunt se fi-
guratos hi, quibus id ministerii est superni aurifici,
atque interna anima auribus inserturos. Quod ego
non puto esse aliud, quàm texere spirituales quasdam
similitudines, & in ipsis purissima divina sapientie
sensa animæ contemplanti conspectibus importare,
ut videat saltem per speculum & in enigmate, quod
nondum valet ullatenus inueneri facie ad faciem. Di-
vina sunt, & nisi expertis prorsus incognita, quæ ef-
famur quomodo videlicet in hoc mortali corpore, si-
de adhuc habente statum, & necdum propagata per-
spicui substantia luminis, jam tamen interius para im-
terdum contemplatio veritatis, partes suas agere in-
tra nos, vel ex parte præsumit, ita ut liceat usurpare
alicui nostrum, cui hoc datum de super fuerit, illud a-
postoli: Nunc cognosco ex parte. Item: Et parte co-
gnosco, & ex parte prophetamus. Hæc Bernardus.

In hac verò sublimi contemplatione, in qua
veritas nudè conspiciuntur, quæ proprie visio intelle-
ctualis dicitur, nullam conversionem mentis ad
phantasmata intervenire, probabilissimè ex
mente D. Augustini superius Libro 5. Cap. 1. & 2.
indicavimus.

CAPVT III.

De contemplatione, quæ promanat ab habitu
scientiæ per se à DEO infusa.

ALTIOREM adhuc contemplationis gradum
investigare contendimus, de quo, ut præcipue
disceamus, operæ præsumit etiam aliqua ex princi-
piis Theologicis deducta præmittere. Præcipua
Theologorum schola divi Thomæ vestigiis inha-
rendo 3. part. quæst. 9. 10. & 11. duplicem infusæ
scientiæ rationem excogitantur: aliam per se, a-
liam verò, ut ipsi vocant, per accedens infusam.
Eodem enim modo in eadem re philosophantur,
ac in virtutibus per se, & per accedens infusis. Sci-
entiam per se infusam eam vocant, quæ lapide
naturæ positæ à solo DEO in anima producta,
nec ullo modo labore proprio & exercitatione
nostra possit comparari: quia & lumen ad cogno-
scendum, & species intelligibiles ad repræsentan-
dum altioris sunt ordinis, quàm possint attingi
aut comparari in hac vita mortali: excedunt enim
omnino modum humanum operandi id est, om-
nem operationem à gratia habituali, aut donis et-
iam Spiritus sancti promanantem, ut si animæ in-
funderentur species repræsentantes quiddam
vel Angelum, vel naturam superna: utalem, ut gra-
tiam, aliosque habitus supernaturales Fidei, Spei,
& Charitatis: includit enim hæc scientia lumen
supernaturale clarum & evidens, & species re-
præsentantes res spirituales creatas, aut Angeli-
cos spiritus prout in se sunt; increatas verò qua-
rum ex creatis supernaturali evidentia cognosci
possunt.

Hanc scientiam habuisse animam Christi, cum
Angelico Doctore ubi supra communis Schola-
sticorum sententia tenet: cognovit enim anima
Christi per hanc scientiam quiddam & intuitivè,
ut Theologorum phrasi loquamur, res crea-
tas supernaturales in substantia aut modo per
proprietas earum species, & in proprio genere.

Verissimè etiam videtur, B. Virginem ea scientia
non

Et B.
Virgo
iuxta
nomen
locum
senten-
tiam,

non caruisse. Ita sentit Albertus verè Magnus in lib. de B. Virgine, cap. 71. ubi docet, B. Virginem habuisse cognitionem supra Fidem, & super cognitionem alterius purè creaturæ existentis in via: & cap. 96. addit, simul cum habitu Fidei habuisse habitum, quo perfectius quàm Adam in sopore, & quàm Joannes super pectus Domini recumbens, & quàm Paulus in rapto cognovit mysteria supernaturalia. Et demum cap. 132. inter alia Virginis privilegia enumerat, quòd Trinitatem sine medio per specialissimam gratiam in via cognovit. Hanc Alberti doctrinam S. Antoninus 4. part. tit. 1. §. 6. 17. §. 1. aperte refert, amplectiturque libenter.

Hæc autem scientia, quæ per se infusa vocatur, talis est naturæ & conditionis, ut ad usum & exercitium ipsius non opus sit conversione ad phantasmata, ut aperte ostendit D. Thomas quest. 9. art. 2. & 3. quia cum species per se infusæ non sint acquisite per sensus, neque ullo modo per sensus comparari possint; perspicuum est, nullam habere affinitatem aut similitudinem cum speciebus sensuum: sunt enim per se ipsas species propriæ & quidditative rerum, repræsentantes eas sicut revera sunt. Quare ita movent intellectum ad intelligendas res omnes, ut nullo indigeant adjutorio sensuum: ea enim ratione indiget conversione ad phantasmata, quia intelligit per species acceptas per sensus, quæ affinitatem habent cum ipsis speciebus sensuum.

Unde clare infertur, habentem hanc scientiam æquè posse uti illa in somno ac in vigilia; siquidem ut illius nullo modo pendeat à conversione ad phantasmata, & ab usu ipsorum sensuum: quare (omnis, quamvis liget sensus, nullo modo potest ligare, aut impedire usum hujus scientiæ. Unde scientia per se infusa, Angelorum more, rerum naturas & quidditates nudè & aperte contemplatur.

Scientia verò per accidens infusa illa dicitur, quæ quamvis labore & exercitatione ipsius scientis possit haberi, DEUS tamen non expectato labore & exercitatione illam alicui tribuit, ut de Salomone & Apostolis constat. Prior dicitur scientia per se infusa, posterior verò per accidens infusa & per se acquisita, hoc est, suapte naturâ apta ut labore & exercitatione comparatur. Deinde in eo præcipue hæc duæ scientiæ inter se distinguuntur: quia cognitio scientiæ infusæ est cognitio propria & quidditativa rei, attingens ipsam sicut in se est, scientia verò acquisita cognitio non terminatur ad rem sicut est, quinimod est valde remota: est enim nata & comparata ex speciebus acquisitis per sensus; infusa verò oritur ex speciebus propriis & quidditativis ipsius rei, quæ per sensus comparari nequeunt, sed à solo DEO infundi. Quare scientia per se infusa habet species altioris & nobilioris Ordinis, tum etiam universaliores quàm acquisita. Unde illa intellectum creatum ad eminentiorem DEI & creaturarum cognitionem evehit, quàm quælibet alia scientia creata, ac perinde est immediata scientiæ beatificæ & visionis DEI.

Sed & illud advertere in primis oportet, per hanc scientiam per se infusam non posse intellectum creatum ipsum DEUM immediatè & quidditativè cognoscere: hoc enim esset ipsū DEUM videre, ac Beatorum more illum comprehendere: cognoscitur tamen DEUS, ut unus per effectus à posteriori, quatenus per creaturas cognosci potest, & tò perfectius, quò effectus perfectiores sunt tam in ordine naturali, quàm supernaturali, DEUS verò à trinus & unus per species per se à

Thomas à Ista Oper. Tom. II.

DEO infusas cognosci & contemplari potest, im-
perfectè quidem si cum evidenti cognitione com-
paretur, perfectius tamen quàm possit per aliquā
aliā cognitionem viatori communicatam.

Quæ præmissis hæcenus, eo sine repetitione vi-
dentur, ut inquiramus, an in hac vita hæc scientia
per se infusa fuerit alicui Sanctorum communis per se in-
cata? In qua re in primis censeo verissimum, hanc
scientiam posse à DEO viatoribus communica-
ri: nec enim est ulla efficax ratio, quæ contrariam Sancto-
partem etiam probabilem ostendat: si enim B. rum cō-
Virgini fuit communicata, apertè est creaturæ munica-
communicabilis. De factò verò, an fuerit alicui ra in hæc
præterquam B. Virgini per modum habitus con-
cessa, non audeam certò stabilire: videtur enim
hæc scientia mentibus etiam purissimis, in regio-
nem tamen hujus mortalitatis peregrinantibus, im-
pervia, atque omnino ab humanæ naturæ condi-
tione remota, magis Angelicis spiritibus quàm
hominibus convenire. Hæc de habitu scientiæ per
se infusæ.

Si verò sermo sit de lumine & speciebus per se
infusis transeuntibus & per modum actus, sa is pro-
babile apparet, hanc scientiam aliquando sanctis-
simis viris fuisse non semel ac iterum, sed sæpius
communicatam. Et forsitan in illo mirabili primi
parentis sopore fuit illi à DEO hujusmodi con-
templatio immissa, ut apertè significare videtur
divus Thomas quest. 12. de verit. art. 2. Et sic fuit
eistasis, inquit, Ada, ut dicitur Genes. 2. in Glossa:
quæ celsus rectè intelligitur ad hoc immissa, ut mens
Ada particeps Angelicæ curiæ, & intrans in sanctua-
rium DEI, novissimè intelligeret. Hæc D. Thomas.
Et quest. 18. art. 2. præcedenti Cap. citat. expresse
docet, quòd DEUM & substantias immateriales
primus pater cognoscebat non per res sensibiles
sed per inspirationem internam, & species super-
naturales infusas, meo quidem iudicio à phantasmatis
independentes. Quod enim est Angelo-
rum more divina contemplari, (ut aliqui Pa- res de
primo parente uno fatentur ore) quàm sine phan-
tasmatum speculatione adjutorioque divina in-
tueri? Sanctus Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 1. In
paradiso quippe assueverat homo verbis DEI perfrui,
& beatorum Angelorum spiritibus cordis munditia
& celsitudine visionis interesse. Hæc Gregorius qui-
bus apertè denotat, primum patrem Angelos
perfectissima visione conspexisse. Hoc etiam cla-
rè sonant Aug. stini verba libro 12. super Genes.
ad litteram, cap. ult. Tom. 3. Forè inquam sic cum
eis loquebatur (scilicet primis parentibus) essi non
tant à participatione divina sapientia, quantam ca-
piunt Angeli, tamen præ humano modulo, quantum-
libet minus: sed ipso genere visionis & locutionis.
Hæc ille.

Expendenda sunt illa verba Augustini, Sed ipso
genere visionis & locutionis, quibus clare innuit,
primorum parentum visionem, id est, cognitio-
nem, fuisse ejusdem generis cum cognitione An-
gelorum: hæc autem est omnino phantasmatum
expers, S. Damascenus libro 2. cap. 10. Homo, in-
quit, in statu innocentie DEVM sicut alter Angelus
vidit.

Deinde sanctus Thomas quest. 18. de verit. art.
2. expresse docet, quòd quamvis DEUM aliasque
substantias immateriales intelligere naturaliter
in hac vita non possimus, nisi per species à phan-
tasmatis abstractas, sed ex perfectione gratiæ, in-
quit Divus Thomas, hæc habebat homo in statu in-
nocentia, ut DEVM cognosceret per inspirationem
internam ex irradiatione divina sapientia, per quem
modum DEVM cognoscebat non ex visibilibus crea-
tu-

Q 3

Quales
pertineat
ad scientiam
per se infusam
species
intelligi-
biles?

turis, sed ex quadam spirituali similitudine sua menti impressa. Hæc D. Thomas. Sentiit ergo D. Thomas nobilius lumen ac species intelligibiles fuisse non solum primi hominis menti divinius impressas, sed etiam esse alterius generis, alteriusque conditionis & naturæ, quam sunt species per sensus acquisitæ. Quare illæ species illudque lumen ad scientiam per se infusam pertinent: species enim quæ ad scientiam per accidens infusam pertinent, talis sunt naturæ & conditionis, ut petant ex natura sua abstrahi à formis sensibilibus.

Huic etiam sententiæ favet D. Bonaventura in 2. distinct. 23. art. 2. quæst. 2. Cognitio, inquit, hominis in statu innocentie media erat inter cognitionem statum gloria & statum miserie. Unde huiusmodi scientiam per se infusam licet primus parens forsan per modum habitus non fuerit consecutus, talem in illa ecclasi & sopore; per modum tamen actus fuisse tunc ei communicatam, probabilissimum nobis videtur: vidit enim in illo sopore & audivit ut aliter Paulus in raptu, ut Patres passim fatentur, arcana DEI mirabilia, ut expresse Augustinus lib. 9. super Genes. ad litteram cap. ult. & Bernardus Ser. 2. Septuagesimæ, & alii plures.

Neque solum primo parenti, sed & aliis Ecclesiæ Proceribus, ac sanctissimis viris lumen hoc, licet in transitu, à DEO fuisse communicatum non dubitamus: nam & plurimi eorum ad altissimam DEI contemplationem super communem hominum statum elevatam constare fuisse divinitus evictos. Quæ quidem visio siue contemplatio, licet ad divinæ essentia clarissimam visionem non pertigerit, tamen infra divinæ essentia visionem, ac quasi ei immedatam contemplationem sublimatos fuisse cognoscimus. Quæ quidem nobilissima contemplatio cum neque à lumine gloriæ, neque ab intellectus dono possit emanare, videtur, aperteque conjicitur, à lumine infusæ scientiæ proficisci.

Primo de S. Joanne Evangelista Origenes Homil. 2. in diversis, ita scribit: Joannes intima veritatis inspector ultra omne cælum in Paradiso paradisorum, hoc est, in causa omnium, audivit unum Verbum per quod facta sunt omnia, & licuit ei illud Verbum dicere. Et intra: Subvectus in ea, quæ superiora sunt secreta, videlicet unam essentia in tribus substantiis, & trium substantiarum in una essentia, ingressus est. Hæc ille. Simeon quoque Metaphrastes in imo illius Vitæ de hac altissima D. Joannis contemplatione ita loquitur: Cūque in montem Thabor Christus ascenderet, ipse Joannes una descendit, ac dignus habetur visione admiranda, & majori quam dici possit, ipsam Verbi Divinitatem denudatam intuitus est. Videtur igitur de sublimi ac extraordinaria DEI contemplatione intelligendus Metaphrastes, dum inquit, ipsam Verbi Divinitatem denudatam intuitus.

Utrum
S. Benedi-
ctus
divinam
videt
essentiā?

De S. Benedicto multi ejusdem Ordinis filii divinam essentiam vidisse, præ suspicantur & credunt, ea solum ratione adducti, quod D. Gregorius, cum universum mundum quasi sub uno solis radio collectum in DEO vidisse fateatur. At si D. Gregorii verba attentè perpendantur, non DEUM clare vidisse, sed ad DEI altissimam cognitionem fuisse raptum inveniemus. Gregorii igitur verba 2. Dialog. cap. 3. perpendamus. Fixum igitur, inquit, Petre, quod loquor, quia anima videntis Creatorem angusta est omnis creatura. Quantumlibet enim parum de luce Creatoris aspexerit, breve fit ei omne quod creatum est: quia ipsa luce visionis intime mentis laxatur sinus, tantumque expanditur in DEO, ut superior existat mundo. Est verò ipsa videntis anima et-

iam super semetipsum: cūque in lumine DEI raptatur super se, in interioribus ampliat: & dum super se conspicit exaltata, comprehendit, quam breve sit quod comprehendere humilitata non poterat. Vix ergo DEI, qui in turri globum igneam, Angelos quoque ad cælum redeuntis videbat, hæc procul dubio cernere non nisi in lumine DEI poterat. Quid ita mirum, si mundum ante se collectum vidit, qui sublevarum in mentis lumine extra mundum fuit. Quid autem collectus mundus ante ejus oculos dicitur, non cælum & terra contracta est, sed videntis animus est dilatatus: qui in DEVM raptus videre sine difficultate potuit omne quod infra DEVM est: in illa ergo luce, quæ exterioribus oculis fuit, lux interior in mente fuit; quæ videntis animus cū ad superiora rapit, ei quam angusta essent omnia monstravit. Hæc Gregorius.

De hac etiam mirabili D. Benedicti contemplatione Bernardus in Psalmum 84. ita inquit: Audiam quid loquatur in me Deus. Quemadmodum creatura cæli, id est, Angelica natura, sic creatura mundi, id est, homo, post hanc vitam jam non per speculum & in enigmate, sed facie ad faciem DEVM videbit, & sapientiam ejus in seipsa ad liquidum contemplantur. Interim verò opus habet humana mens veluti quoddam vehiculo creaturæ, ut ad cognitionem Creatoris affurgat; cū e contra longè beatius perfectiusque creatura Angelica in Creatore notitiam habeat creaturæ ad quam nimirum excellentiam, licet ad modicum, raptæ fuisse videtur anima illa beata, quæ collectum sub uno solis radio mundum universum conspexit. de quo miraculo beatus Papa Gregorius scribit dicens: Videntis Creatorem angusta est omnis creatura. Hactenus Bernardus. Quibus verbis planè indicat, D. Benedictum Angelorum more, id est, sine ullo creaturæ vehiculo ac phantasmatum nobilibus, mundum universum conspexisse sub uno solis radio.

De hac quoque S. Benedicti contemplatione optime Carthusianus in Sermon. de S. Benedicto. Erat, inquit, contemplator altissimus: quod præsertim constat ex visione illa mirifica, quam in ascensione annua S. Germani habuit, in qua sub quasi uno solis radio totum collectum mundum vidit: sed & in divinis gloriæ sue uberrime raptus, & in lumine Creatoris ita expansus, quod facilius in ejus luce conspiciere potuit quicquid sub illo fuit. Hæc ille. Offendit igitur Carthusianus, in lumine Creatoris, nempe infuso, facilius potuisse universum mundum conspiciere.

Deinde de B. Hieronymo in Regul. Monach. cap. 26. in hæc verba, quæ eidem Hieronymo tribuit Joannes Fabri in Proemio lib. Triumvirorum, ita scribitur: Scio quid loquor charissime; nam ut meam insipientiam loquar, ego hominulus sic abiectus, sic vilis in domo Domini, adhuc vivens in corpore, sæpè Angelorum chorus interfuit, de corpore per habundantiam nihil sentiens, divina visionis intuitu: post multorum ferme dierum spatia, præcursus futurorum, redditus corpori flebam. Quid ibi manens felicitatem habebam, quid inenarrabile dignitatu sentiebam, restu est ipsa Trinitas, quam cernere nescio, quod intuitu. Ubi Angelorum sæpè chorus interfuit, ac Trinitatis mysterium nesciens quo intuitu se vidisse, aperit Hieronymus fatetur. Quæ omnia altiore modum DEUM intuendi, ac supra communem hominum statum non obiecti demonstratione.

Demum sanctissimam virginem Theresiam à videlicet Jesu sapientissimè ad præclarissimam splendidiissimè, supermamque divinorum intuitionem à DEO fuisse habuisse divinè sublimatam, tam ipsa Mansioni 7. cap. 1. commo- quam alii ejusdem Vitæ Hystorographi docent statim aper-

ap. 1.
hu par 7.
mangia-
na.

aperit: ipsam tamen in hunc modum sapientissimè loquentem interim audiamus. In illa, inquit, mansione, in visione intellectuali quadam veritatis ipsius representatione animæ sanctissima Trinitas manifestatur per quamdam inflammationem, quæ primus in intellectum descendit ad instar nubes lucidissimæ, ac suprà quàm dici queat claræ: & per admirabilem notitiam, quæ tunc animæ communicatur, cum summa veritate cognoscit, omnes tres sanctissimæ Trinitatis personæ esse unam eandemque substantiam, unam potentiam, unam sapientiam, ac denique unum DEUM; aliter, ut ea quæ hic per Fidem credimus, tunc anima quasi intuitivè (ut ita dicam) videat, etsi non oculis corporeis, cum hæc visio non sit imaginaria. Tunc omnes tres Personæ sese animæ communicant, cum illa loquuntur, & illuminant ejus intellectum, ut intelligat illa Evangelii verba, *Ad eum venimus, & mansionem apud eum faciemus.* Hæc tunc beata virgo Theresia quæ dum docet, Trinitatem quasi oculis intellectualibus vidisse, ostendit se DEUM, quamvis non omnino clarè, ferè clarè & apertè inspexit.

Quando
jussu di-
cantur
verè in
celis
conver-
sari.

In his igitur & similibus contemplationibus perfectissimæ iustorum mentes, ita divina operante virtute, à rebus omnibus creatis abstrahuntur, imò à seipsis propriisque sensibus ita alienantur, ut verè in celis conversari dicantur: non mirum, si eorum, quorum est conversatio cælestis, modus etiam celestium spirituum conversandi à DEO infundatur. Ad hanc altissimam cognitionem non solum Apostolos & Prophetas, sed & alios heroicis viros & feminas, ut jam jam demonstravimus, divinitus fuisse sublimatos, ex eorum Vita & Gestis non obscurè conjicimus. Nec enim alienam est à divina providentia, ut hi qui ceteros virtutibus supra modum antecellunt, à DEO supra humanum modum sublevantur; & qui Seraphico amore ornantur, Seraphica etiam cognitione interim afficiantur.

Quod si aliquando DEUS præter communem ordinem mentes aliquorum in hac carne viventium, sed non sensibus carnis utentium, usque ad visionem suæ essentia, ut Moysen & Paulum, dignatus est elevare; non mirum, si purissimæ etiam Sanctorum mentes ad contemplationem altissimam, mediam inter visionem beatam & Fidem per infusionem luminis, etiam mediè inter lumen beatum & Fidei lumen, & specierum etiam intelligibilium (quæ etiam medium tenent inter species à sensibus abstractas, & inter essentiam DEI, quæ supplet vicem speciei in mentibus Beatorum) misericorditer evehantur.

Hoc est quod apertè innuit divus Thomas 1. part. quest. 12. art. 11. ad 1. dum dicit, visionem Jacob fuisse contemplationem eminentem supra communem statum. At communis status contemplationum est per conversionem ad phantasmata. Habuit ergo Jacob altioremodum contemplandi & videndi DEUM, per lumen, inquam, internum ac species intelligibiles ejus mentis impressas, à phantasmatibus independentes.

De hac altissima contemplatione lib. 2. Mystice Theolog. cap. 64. egregiè Harphius, cum inquit: Spiritus hominis jam factus est tamquam vividum spirituale speculum, in quo DEUS format spiritum veritatis, in quo & ipse per plenitudinem gratiæ suæ inhabitat. Ostendit etiam se DEUS in illo speculo vivo, non sicut est in sua essentia, sed in eminentissimis & nobilissimis imaginibus ac similitudinibus, adeo ut illuminatus sublevarique intellectus, sine omni errore clarè cogno-

scar in imaginibus intellectualibus omnia quæcumque audire potuit de DEO, de Fide, & de omni occulta veritate, videlicet quomodo DEUS est summa majestas, veritas, bonitas, sapientia, misericordia, justitia, & amor: deinde quomodo sit differentia Personarum; & quod unaquæque Persona est Deus omnipotens.

Cognoscit etiam unitatem divinæ naturæ in sancta Trinitate, & Trinitatem in naturæ unitate, & unamquamque Personam esse DEUM in unitate essentia. Agnoscit etiam, esse fecunditatem in divina natura, & simplicem otiositatem in ejus essentia: quia intellectus ita sublevaris & clarificatus spiritu veritatis, DEUM videt in proprio speculo, in tam multis modis, formis, & imaginibus, sicut excogitare potest, aut videre desiderat. Nihilominus tamen intellectus elevatus semper inclinatur ad videndum quid sit DEUS in seipso. Quamquam verò imago DEI sublevaro clarificatoque intellectui proponatur, tamen non potest eam comprehendere aut contemplari, propter immensam claritatem, quæ intellectus oculis reverberatur & caligat. Et hæc est propriè caligo seu umbra, sub qua anima in Canticis sedere gloriatur.

Præterea cap. 65. ut suprà, agens de lumine quod DEUS in hoc statu solet infundere, ita scribit: Lux autem ista non est DEUS, sed quoddam clarificatum, medium inter DEUM & amantem spiritum, nobilior existens omnibus à DEO in natura creatis, quo natura nobilitatur & perficitur. Nostra verò simplex nuda cogitatio speculum vividum est, in quo lux ista refulget, exigens à nobis conformitatem & unionem cum DEO. Præterea lumen istud dicitur *candor lucis æternæ*, & requirit speculum sine macula omnium aliarum imaginum.

Dicitur etiam *spiritus Patris*, in quo se DEUS simpliciter ostendit sine differentia Personarum, sed in sola nuditate suæ naturæ & substantiæ. Verum tamen non ostendit se DEUS sicuti est in sua ineffabili gloria, sed ostendit se unicuique juxta modum collati luminis, quo oculus ipsius spiritus clarus & apertus factus est. Tribuit tamen lumen istud contemplativis spiritibus veram agnitionem, quod DEUM vident sicut in hac vita videri potest. Et istud propriè dicitur contemplari, ita quod simplex oculus nudæ cogitationis nullam aliam imaginem recipit, sed solummodò & integrè imaginem divinam, quam agnoscit per seipsam, ubi eam suscipit: quia per præsentiam hujus imaginis speculum clarificatur acque disponitur ad contemplandam imaginem divinam.

Hæc quoque imago DEI (quæ est quædam immensa claritas) est spiritui nostro tam vehementer sapida, quod seipsum semper profundans immergit in illam claritatem, & unum cum eodem immenso lumine efficitur, mortuus quodammodò in se, & vivens in ipso lumine. Et tunc hoc lumen sine aliquo intermediente suscipit, ita quod spiritus sine dilatione efficitur idem lumen quod recipit, & fit videns in deiformi lumine; hoc est, anima clarificatur luce, quæ DEUM eminentè contemplatur. Et quoniam ista lux in abscondito spiritus semper sine intermissione renovatur, etiam anima nostra in æterna novitate semper feliciter & gloriose cum Filio DEI generatur, ubi omnes deliciae, divitiæ, agnitiones, & omnia desiderabilia à glorificato spiritu sine omni mensura possidentur, imò incomprehensibilia miranda, quæ in infinito thesauro hujus occultæ gloriæ reperiuntur, excedunt sine omni mensura intellectu.

etiam omnium creaturarum, quæ claritate DEI in fructivam DEI cognitionem non trahuntur.

Idcirco magna esset præsumptio, de istis velle scribere; quia licet aliquis hoc cum Paulo essentialiter vidisset, tamen non liceret sibi hoc eloqui, eo quod nullo modo valeret hoc per aliquam similitudinem exprimere. Hoc igitur modo juxta possibilitatem meam demonstravi tibi viam ad ingressum supereminens contemplativæ vitæ, sed quid recipiat anima cum ibidem intracta fuerit, hoc committo raminandum illis, qui hoc experimentaliter agnoscunt, & ad instar Pauli, ut ita dixerim, rapti meruerunt in tertium cælum. Hæc Harphius.

De hoc etiam genere contemplationis loquantur illi Auctores, qui merito judicant, dati in altissima contemplatione puram DEI cognitionem à phantasmatibus depuram, ut superius annotavimus. Hoc etiam genus contemplationis verè pertinet ad visionem intellectualem, de qua forsitan alibi fusiùs disceremus in qua (licet non semper, aliquando tamen) veritas nudè, ut est in seipsa, abique ullo phantasmatum velamine conspiciatur, ut aperè significare videtur D. Augustinus lib. 12. super Genes. ad litteram cap. 26. Ita, inquit, si ab ipsis rapiatur mens, ut in illam quasi regionem intellectualem vel intelligibilem subeatur, ibi sine ulla corporis similitudine perspicua veritas cernitur, nullis opinionum falsarum nebulis offuscatur: ibi enim beatavita in fonte suo vivitur. Hæc & alia Augustinus.

In hac præterea intellectuali contemplatione sive visione, defæcatissimæ iustorum mentes, divino illustratæ lumine, ac intelligibilibus speciebus intellectu impressis, Fidei mysteria altissimo modo cognoscunt, & quasi sentiunt se ea evidentius perspicere, gratiam, charitatem, ceterosque habitus supernaturales quasi intuitivè cernunt, cum Angelis ac beatissimis spiritibus conversantur, ac eos non figuratos, sed in seipsis clarè perspicueque inveniunt. Et licet DEUM facie ad faciem non videant, cum tamen per intelligibiles effectus altissimo modo, & quasi Angelico, contemplantur, in ejusque ardentissimum amorem mirabiliter transformantur. De his videtur loqui Bernardus Serm. 52. in Cantica: Moriatur anima mea morte Angelorum, ut præsentium memoriam excedens, rerum se inferiorum non solum cupiditatibus, sed & similitudinibus exuat, sitque pura cum eis conversatio, cum quibus est puritatis similitudo. Hæc ille.

CAPVT IV.

Contemplatio supernaturalis aliquando cum sensuum alienatione, aliquando sine illa contingit.

AOMAMUS jam, ut ultimam huic Operi manum imponamus, de illo contemplationis genere, quod in raptu sæpe contingere solet. Raptus, ut docet D. Thomas 2. 2. quæst. 173. art. 3. in corp. ex duplici capite provenire potest. Aliquando virtute divina repente spiritum humanum elevante, juxta illud Ezech. 1. Facta est super eum manus Domini. Aliquando verò raptus sive mentis excessus est effectus contemplationis vehementis, sicut de D. Petro legitur Act. 11. quod cum oraret in cœnaculo, factus est in excessu mentis, & de hac tantum specie raptus, quæ à contemplatione, vel ab amore, vel delectatione vehementi oritur, pertractabimus in præfati, relicta illa priori.

Plura essent hic de raptu discerenda, de quibus

speciatim alibi, adjuvante DEO, differemus, tantum hic quatuor hæc breviter tractaturi. *Primum*, Ex quibus causis in contemplatione contingat à sensibus alienatio. *Secundum*, In quibus præcipue generibus contemplationum ecstasis evenire soleat. *Tertium*, Nobiliorne sit illa contemplatio quæ in raptu, eâ quæ sine raptu fit. *Quartum*, An in raptu libertas invenitur.

Tribus autem de causis, dum divina contemplantur, ut auctor est venerabilis Richardus lib. 5. cap. 5. de contempl. in mentis alienationem abducimur: modò præ magnitudine admirationis sive lucis, modò præ magnitudine devotionis sive amoris, demum præ magnitudine jucunditatis, ut aliquando vehemens & intensa rei visæ admirationis, sive claritatis divinæ intensus splendor, aliquando renacissima & intensa amoris adhesio, aut nimia delectatio, causæ sint ut anima à primo statu quasi resoluta, ad superna eleveatur. Hæc latius Richardus profequitur ubi supra, ex cuius doctrina quæ posteriora sunt asseremus.

Primum igitur magnitudine admirationis animæ humana supra septimam ducitur, quando in excessu contemplatione divino lumine irradiata, & in ob magnæ pulchritudinis admiratione suspensa, tam nuda, vehementi stupore concutitur, ut de suo statu admodum excutitur, & in modum fulgitis corruptionis, quanto profundius per defectum sui in quovis visæ pulchritudinis respectu in ima deicitur, tanto sublimius, tanto celerius super semetipsam raptam, in sublimia elevari: tunc enim contingit admirationis, quando aliquid certius præter spem, & supra æstimationem. Novitas igitur visionis, & rei vix credibilis, adducere solet admirationem mentis, reique novitatem, quanto magis miramur, tanto diligentius attendimus, & quanto attentius perspicimus, tanto plenius cognoscimus.

Quod satis convenienter describitur Cantica. 6. *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora conficiens?* Nam aurora paulatim elevari, elevando dilatatur, & dilatando clarificatur, & tandem in defectum sui veniens, in diem esse definit. Sic humana intelligentia divino lumine irradiata, dum intelligibilem contemplatione suspenditur, & eorum admiratione distenditur, quanto ad altiora & mirabilia ducitur, tanto copiosius dilatatur. Et unde ab infimis remotior, inde in semetipsa purior, & ad sublimia subtilior invenitur. Cum ergo sic semper ad altiora crescit, tandem aliquando crescendo humanæ capacitatis metas transcendit, ut à semetipsa penitus deficiat, & in lucis permundanum quemdam affectum totaliter transformata super semetipsam eat.

Et sicut lux matutina crescendo desinit non quidem esse lux, sed esse lux matutina, ut ipsa aurora non sit jam aurora: sic humana intelligentia ex magnitudine dilationis suæ quandoque accipit, ut ipsa jam non sit ipsa, non quidem ut non sit intelligentia, sed ut jam non sit humana, dummodò mirabili immutationeque incomprehensibili efficitur plusquam humana, dum gloriam Domini speculando in eandem imaginem transformatur à claritate in claritatem tamquam à Domini spiritu. Unde si vas aquæ radio solis supponas, ipsam moraqum videbis ex se luminis splendorem in superiora transfundere, & claritatem quidem, abique calore tamen, in summa levare. Quid est aqua, nisi cogitatio humana: quæ semper ad inferiora labitur, nisi sub magnæ divinitatis secretionis moderamine cohibeatur. Aqua ergo in vase collecta, est cogitatio meditationi intenta, & per intentionem defixa: cui solis radius se infundit.

DEO differens
evit et radium
emplatione con
dam, in quibus
num ecclia evit
ne illa contem
rapu fu, Quam
ur.

is, dum divina
nerabilis Richardus illi
entis alienationem
tudine admirationis
tudine devotionis
tudine pueritatis
& incensa revidet
incensa amoris ad
ula sunt ut amara
d superna elevat. Hic
nitur ubi fopit, et
nt afferetur.

tudine admirationis
m ducit, quando
lumine irradiat, & in
admiratione pueritatis
nitur, ut in illa
no dum fopit, et
dus per delectationem
Qua in ima delectatione
rur super semetipsum
tunc enim contingit
d cernimus pueritatis
Novitas igitur vobis
cere solet admirationem
m, quam magis
rendimus, & quoniam
d plenius cognoscimus
entis describitur Cant.
ditur quasi arbor
m elevatur, et
ficatur, et munda
diem esse desit. Sic
tur in irradiata, d
tione suspendit, &
odit, quoniam ad
rant copiosius d
motior, inde m
brilior invenit. Con
crecit, tandem aliq
apacitatis metuo
rus deficit, & m
m affectum
plam eat.

crecendo delectat
matutina, ut ip
humana intelligen
is suae quandoque
a: non quidem m
on fit humana, d
neque incomprehe
nana, dum glori
dem imaginem
aritatem tam qu
s aquae radio solis
a videbis ex se
transfunderet, & cha
tamen, in summa
itatio humana
nili sub magis
ibeatur. Aquae ergo
meditationi inter
ui solis radius se

dit, cum divina revelatio meditationi occurrit. Sicut igitur aqua, cum radium in se superius luminis accipit, fulgorem quoque luminis ad superius emittit, quod ipsa per se nullo modo concedere valet; (& cum tanta sit differentia aquae & luminis, radio tamen, quem de se lumen emittit, aliquid suae similitudinis imprimit, ita ut tremula tremulum, quiesca quiescem, purior puriorem, diffusior diffusorem efficiat; sic etiam, cum revelatio luminis illius inaccessibilis cor humanum irradiat, supra semetipsum humanam intelligentiam levatur. Et illic intelligentiae radius infusione divini luminis & admirationis reverberatione de imis ad summam resiliit, ubi nulla ingenii perspicacia, nulla artis industria, humana ratiocinatio consendere sufficit. Et quanto perfectius pacem & tranquillitatem animus ad inima componere praevulerit, tanto firmius & tenacius in hac sublevatione summam lucis per contemplationem adhaerebit. Et quanto purior ad integritatem, tanto diffusior ad charitatem, & perspicacior capaciorque reperietur ad superaelestem contemplationem, ac uberior gustus ad fruitionem. Quibus feliciter allectus animus, ad eam summam totius conatus in divinarum rerum contemplatione constituit, ut si ab ea paululum vel invitus cogitationibus violentur abstrahatur, hoc ipsum quasi quoddam sacrilegium vitium in se punire & execratur: quidquid ab illo vero lumine mentis conspexitur, ac in quibus iste mundus versatur, universa fastidit.

Mentis
excessus
ob amoris
seu devotio
nis magni
tudine
qualis?

Secundo excedendi modo mens supra seipsam elevatur, quando tanto celestis desiderii igne succenditur, ut amoris intimi flamma ultra humanum modum exerceat, ita ut animam humanam ad eam similitudinem liquefactam, a pristino statu penitus resolvat, & ad instar fumi attenuatam in superna eleve, & ad summam emittat. Iste etiam excedendi modus Cant. 3. non oblitus exprimitur illis verbis: *Quae est ista quae ascendit de deserto sicut virgula sumi ex aromatibus myrrhae, & thuris, & universi pulveris pigmentarii?* Et talis excessus mentis magis fieri solet, ex sola desiderii ferventis aestuatione, quam ex adiecta sibi divina revelatione. Major enim ad mentem illam mens elevatio esse videtur, quae favente gratia surgit ex ineffusione & inflammatione propria, quam illa, quae surgit ex sola vel aliqua inspiratione divina.

Et huius practica sumi potest ex naturalibus. Quia sicut igni corporeus liquorem modicum in vase superpositum primo ab imis incipit evenire, deinde nunc in hanc nunc in illam partem iactare, nunc vero sursum nunc deorsum agitare, tandem etiam ad superius a vasis autolite, donec vas totum ex quovis modico repleverit; ad ultimum vero cum violentia quadam incipit interiora vacuare, & foras effundere: sic spiritus humanus igne divino succensus, continuatis exercitiis paulatim magis ac magis aestuat, donec tandem se iverat ac super se iverat, ac impellentibus desideriis extrale tandem eiecit, sui que penitus oblitus, & per eccliam sublevaris, totus in superiora rapiatur, & sic in quamdam dulcedinem divinae suavitatis absorbeatur.

De qua dulcedine dicit Richardus, quod nihil in hac vita sentiri jucundius, nihil ita animum ab amore mundi elongat, nihil ita mentem contra tentationes roborat. Quem enim talis gustus inebriaverit, ad omne opus & omnem laborem hilarescit, laborat & non lassescit, festinat nec deficit, dolet nec sentit, iacetatur & nescit, irridetur non adverit.

Restat adhuc tertius in contemplatione excedendi modus ex magnitudine jucunditatis explicandus. Tunc enim mens mira exultatione repleta, a seipsa alienatur: quoniam intima illa in eterna suavitatis abundantia potata, imò plenè inebriata, sui penitus oblita, in alienationis excessum tractuctur, & in supermundanum quemdam affectum sub quodam mirae felicitatis statu raptim transformatur. Hic sanè excedendi modus Cant. 8. satis convenienter expressus videtur illis verbis: *Quae est ista quae ascendit de deserto delictus affluens, immixta super dilectum suum?* Si namque per desertum intelligitur cor humanum ab omni tumultuatione separatum, quis erit ascensus de hoc deserto, nisi humanae mentis excessus? quo se mentis alienatione deserens, & ipsos caelos pertransiens, spiritus se totum solis divinis per contemplationem & devotionem immergit. Cuius causa subnectitur in eo, quod delictus spiritualium gaudiorum affluere describitur, quas aliunde consequi non valet, nisi ex intima illa animi jucunditate, & divinitus infusa dulcedine.

Non autem dicit, *delicias habens*; sed, *delictus affluens*; quia non quolibet harum deliciarum experientia, sed earum affluentia ralem ascensum, qui de deserto fit, gignit & perficit. Nam eo tempore, quo caret anima hac influentia ad ascensum hunc (de quo nunc loquimur) surgere minime valet, quoniam in ascensu tali delictus eam affluere necesse est. Hinc merito dilecto suo dilectus ac tenaciter innititur describitur: quia non propriis viribus in hunc ascensum, sed illius virtute sustollitur, qui sua dignatione dilectam suam deducit in nube dei, & tota nocte in illuminatione ignis. Alioquin, qualiter ipsa sustineret pondus dei & aestus, nisi sub umbra illius quem diligit? ut ipsa feliciter experiri mereatur, *Virtus Altissimi obumbrabit tibi*. Unde licet dilecta semper & ubique dilecti sui adjutorio indigeat, ita quod sine illo nihil incipere nihilque percipere valeat; nusquam tamen cooperanti gratiae vehementius oportet incumbere, quam eo loco ubi ascendit de deserto delictus affluens; quia quidquid ei ad consolationem & jucunditatem valere potest, totum ex alieno beneficio & auxilio pendet. Et ideo recte viribus illius innititur, de cuius munificencia totum rectè praesumitur, quod speratur, desideratur, & amatur.

Hec sunt tria excessuum genera, quae a contemplationis vehementia oriuntur. Nobilitas vero in his contemplationibus sumitur non tam ex alienatione a sensibus, quam ex plenitudine luminis interni à DEO infusi, & ex nobilitate specierum intelligibilium, quae DEO auctore mentis imprimuntur. Est enim visio intellectualis, quae sine raptu solet contingere, & in qua exercetur altissima DEI contemplatio, illustrior visione imaginaria, in qua divina contemplatur similitudines corporalibus etiam à DEO immixtis: tamen ista visio sive contemplationis species nunquam sine raptu contingere solet, ut expressè docet D. Thomas 2. 2. *quest. 173. art. 3.*

Praeterea cum raptus aliquando contingat potius ex debilitate potentiae, quam ex amplitudine & nobilitate objecti, vel interioris luminis, ut saepe contingit in incipientibus; qui cum divina degustare incipiunt, eorum dulcedine allecti facile à se ipsis abstrahunt: quemadmodum illi qui non sunt affluenti continuis porationibus, uno aut altero vini haultu facile inebriantur; affluenti vero quanto magis bibunt, eo magis sitiunt, ac ferè semper sui compotes manent.

Su-

Delictus
affluere
quid sit?

Constat
lendum.
Dominus
a SS.
Trinit.
Tom. 7.
Bibliotheca
Theol.
lib. 7. sect.
7. cap. 4.

Sumenda igitur est contemplationis excellentia, etiam in raptu, ex principio efficienti, interna inquam inspiratione, siue lumine; ita ut quanto lumen fuerit clarius, certius & plenius, ceteris paribus præstantior erit contemplatio. Deinde attendenda est speciem à DEO infusarum nobilitas: nam species intelligibiles nobiliores sunt sensibilibus, & inter illas, quæ per se à DEO iustorum mentibus immittuntur. Inter sensibiles verò similitudines per se infusæ, si quæ sunt in hoc genere, præstantiores sunt aliis, etiam si sint de novo infusæ, aut præexistentes divinitus ordinatæ.

CAPVT V.

In raptu, siue contemplatione quæ cum sensuum alienatione contingit, non inuenitur libertas, neque perfectum iudicium.

Raptus siue ecstasis dupliciter potest contingere.

PRÆMITTEMUS pro maiori claritate, raptum siue ecstasim, ut S. Thomas docet 1.2. quest. 29. & 2.2. quest. 175. art. 1. & 2. dupliciter posse contingere. Primo, secundum vim apprehensivam, cum scilicet homo ponitur extra cognitionem sibi propriam & connaturalem; quod tunc contingit, cum alienatus à sensibus ad superiora sublimatur, ut comprehendat ea quæ sunt supra sensum & rationem. Secundo provenire solet ecstasis à vi appetitiva, tunc enim dicitur aliquis ecstasim pati, cum appetitus illius extra se quodammodo vigore sui impetus extens, in alterum quasi transformatur. Et istam ecstasim propter & directè causat aut or intentus; illam verò tantum dispositivè, in quantum scilicet facit meditari de re amata. Nunc de ecstasi, quæ in vi apprehensiva contingit, disseremus; de ea quæ ex intentione amoris univèsi siue fructivi contingit, acturi in Libro de unione supernaturali & fructiva.

Vid. Cōment. in mansione 4. Castelli anima cap. 4. splendore 5. Reflexione 3. P. Palthas. S. Caib.

Videtur probabilius in raptu non adesse libertatem nec meritum.

Omnis igitur aliorum sententia, de quibus a nobis plenius auertemus, in raptu (qui cum alienatione à sensibus contingit) nobis probabilius appareat: non inuenitur libertas, neque perfectum iudicium, ac ex consequenti neque meritum. Hanc sententiam gravissimam Auctore, docuerunt: in primis D. Augustinus super Genes. ad litteram lib. 12. cap. 14. & segg. expressè ait, in dormientibus, propter bonam animæ affectionem præcedentem in vigilia, in somniis quædam ejus merita reperiri. Et ponit exemplum de Salomone. Nam etiam, ait, dormiens Salomon sapientiam præposuit omnibus rebus, eamque neglectis ceteris est precatus à Domino: & sicut Scriptura testatur, placuit hoc coram Domino. Et in eod. lib. cap. 14. docet, D. Petrus non obtulisse, quia in illa ecstasi, de qua fit mentio raptu non accipere Dominus, ut manducaret animalia immunda, respondit: Nequaquam Domine, quia nunquam manducavi immundum; putans ea ipsa, quæ in disco demonstrantur, tanquam vera animalia. Et adfert exemplum de dormientibus, arbitantes vera corpora esse similitudines, quas in somniis vident, aut de visione immissa à demonibus in quibus omnibus docet, nihil animæ obesse aut prodesse quidquid tempore alienationis sentiat, sed tantum attendendum esse iudicium, quod post alienationem sit de rebus.

Quibus clarè innuit S. Augustinus, quidquid in alienatione fieri contingit, nec boni nec mali rationem habere. quod non potest esse, nisi ob defectum & earentiam libertatis.

D. Hieronymus eam expressè tenet in Prologo

in Habacuc Tom. 6. ubi sic ait: Qui autem in ecstasi, id est, in raptu loquitur, nec tacere, nec loqui in sua potestate habet. Ita in Prologo in Nahum Propheta ait: Non enim (ait) loquitur in suis sensibus, sed quod prophetat. Idem est visio intelligenti universa, quæ loquitur. Idem affirmat in Prologo in Isaiam.

D. Bernardus apertè in hanc sententiam inclinat, dum Sermon. 2. Ascensionis in fine ait: Alii trahuntur, qui possunt dicere, Trahe me post te. Alii ducuntur, qui dicunt, Introduxit me Rex in cellaria sua. Alii rapiuntur, sicut Apostolus raptus est, ad tertium celum. Et primi quidem felices, secundi feliciores, tertii felicissimi, qui in profundissima DEI misericordia, quasi quodammodo sepulta iam arbitrii potestate, in divitiis gloria in spiritu ardoris rapiuntur. Hæc Bernardus: qui et si Pauli exemplum a dicerat, ipse tamen sentit, neminem in hac vita, etiam ipsum Paulum DEUM vidisse, ut patet ex Sermon. 31. in Cantica, post initium, & idem Bernardus expressè ad Fratres de monte Dei, prope finem.

D. Bonaventura de processu Relig. Process. 7. cap. 18. loquens de his visionibus, assertè eam non esse meritoriam, his verbis: Quia etiam verè sunt (loquitur enim de visionibus divinis) tamen per se meritorie non sunt; & qui multat alia videt, non est melior, & qui nulla, non est minor, sicut est de miraculis aliis. Et in cap. 20. agens de eisdem visionibus, inquit: Aliqui putant esse aliquid magnum, quod in se nullus est meriti. Existimat igitur D. Bonaventura, in raptu tantum esse meritum ex directione præcedenti. Idem expressè & laus in lib. de septem itineribus æterni. Itin. 5. distinct. 5. & 6. ubi probat, raptum, quem ipse appellat superintelluctualem, supra omnem cognitionem intellectus, tam rationis, quam intelligentiæ contingere, hæcque putat esse mentem D. Dionysii, pro qua etiam sententia adducit Abbatem Vercellensem & Licentium.

Idemque docuit de luminaribus Ecclesiæ Sermon. 2. ubi agens de sapientia nulliformi, & ecstasica, quam nulliformem appellat, quia est operatio lecelestissima, transcendens omnem operationem intellectus, & omnem scientiam, addit: Sola affectiva tunc vigilat, & silentium omnibus aliis potentis imponit, & tunc homo alienatus est à sensibus, & in ecstasi positus audit verba, quæ non licet homini loqui, quia tantum est in affectu.

Denique inter Patres Richardus de S. Victore super illud Psalmi 4. In pace in idipsum, agens de raptu, sic ait: Sicut per somnum exteriorem soporant omnes sensus corporis, sic per hunc de quo loquitur, interioris hominis somnum, exuperantem omnes sensus: simul enim absorbet cogitationem, imaginationem, rationem, memoriam, intelligentiam, &c. Hæc Richardus. Ubi igitur erit iudicium authenticum in raptu, in quo prædicta contingunt?

Et denique Patres ecstasim, siue raptum nunc appellant mortem, Bernardus in Cantica. Sermon. 52. nunc ebrietatem, nunc insaniam, ut videre est apud D. Bonaventuram de processu Relig. cap. 14. & 15. & Richardum ubi supra, & lib. 4. de contemplatione cap. 16. & ferè omnes Mysticos.

Ex Scholasticis Doctoribus docet hanc sententiam Cajetanus dist. quest. 173. art. 3. ubi probat, veros DEI Prophetas in raptu existentes non prophetare, quod hac ratione confirmat: Quia indecens est, ut illi quos DEVS docet & illuminat ad Ecclesiæ edificatorem, irrationali motu se habeant ad propalandum divina mysteria, ubi per illa verba, irrationali motu, (ut ipsemet declarat) intelligit mentem à sensibus alienatam; quia tunc mentem non utitur ratione, Idem Cajetanus 1. part. qu. 2. art.

art. 11. probat ex doctrina D. Thomæ, in omni alienatione sive raptu, tam in somnis quam in vigilia contingente, non repetiri iudicium perfectum, quamvis reperitur acceptio perfecta.

P. Medina 1. 2. quest. 28. art. 3. sic ait: Ectasis dicitur infamia, eo quod à proposito & à libertate amoveatur.

Dionysius Carthusianus de laude vite solitaria, art. 36. Mens, inquit, nonnunquam absque suo consensu improvise repente ad contemplationem hanc, & mystice Theologia intuitum, raptum & ectasim elevatur pietate DEI immensa, per prævenientem perfringentemque gratiam, misericordissimè eam præveniente, ipsamque apicem affectiva, & verticem intellectiva potentia immediatè tangente, illuminante, & inflammante tam valide, ut imbecillus creatura confectus, & quasi instantaneè defluat, & deficiat à se ipsa, & super se mirabiliter ac gratiosissime transferratur, in tantum ut non queat quamvis velit reverti, reputa libertate arbitrii jam quasi ad horam suspensa atque sopita.

Denique accedat his omnibus Angelici Doctoris auctoritas, qui variis in locis aperiè docet, in raptu non inveniri libertatem. Sed antequam ejus testimonia proferamus, illud oportet præmittere, ex sententia ejusdem, ac D. Augustini infra adducendi, idem esse, iudicium de raptu in somno, ac de raptu in vigilia contingente, cum quis sive dormiens, sive evigilans, divina inspiratione sive illustratione tactus, ad divinorum acceptionem sive contemplationem rapitur. Quare S. Augustinus, & D. Thomas variis in locis, de utriusque generis raptus natura & ratione indiscriminatim petrastrunt.

Priori igitur loco de raptu, qui in somno prophetico evenire solet, disseramus, in quo expresse docet D. Thomas multis in locis, libertatem non inveniri: idemque docet de qualibet alia visione sive revelatione in somnis contingente. Primò 2. 2. quest. 154. art. 5. ad 3. ita scribit: Apprehensio rationis non ita impeditur in somno sicut ejus iudicium quod perficitur per conversionem ad sensibilia, quæ sunt prima principia cogitationis humane. Et ideo nihil prohibet hominem secundum rationem apprehendere aliquid de novo in dormiendo, vel ex ipsis reliquis præcedentium cogitationum & phantasmatis oblati, vel etiam ex revelatione divina, aut immisione Angeli boni vel mali. Quo in loco hanc doctrinam & distinctionem in revelationibus divinis, nempe iudicii & apprehensionis, laudat & commendat Cajetanus, & mentio quia ex hujus distinctionis ignorantia in hac materia multos contingit errare.

Quare oportet advertere, D. Thomam in visionibus in raptu contingentibus sæpissimè distinguere inter acceptionem & iudicium. Acceptio (quæ alio nomine visio sive contemplatio rei à DEO representata vocatur, si medio divino tamine, elevante intellectum, & per similitudines sive species, vel à DEO infusas, vel ab ipso taliter dispositas, ut id apè representent quod ille revelare decrevit. Iudicium verò illud dicitur, quo intellectus representatam sibi visionem discerit, ac ejus verum sensum percipit. Et licet acceptio nobilis sit, nobilior est tamen iudicium, quo perficitur completæque cognitio. Cum igitur in raptu representatur per similitudines imaginarias divinum aliquid, tunc licet perfecta sit acceptio (quæ ed perfectior ac nobilior solet esse, quod anima abstractior à sensibus invenitur,) iudicium tamen non potest esse perfectum in raptu, quia iudicium intellectus perfectum nequit esse, nisi per conversionem ad sensibilia.

Et hæc est constans & passim repetita D. Thomæ doctrina. Idem 1. 2. quest. 113. art. 3. ad 2. a. gens de similibus visionibus, inquit: Unde in somno, absque completo motu liberi arbitrii potest intellectus dono sapientie illuminari: sicut etiam videmus, quid in dormiendo aliqua hominibus revelantur sicut dicitur Job 33. Quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina. Hæc D. Thomas, Quibus testimoniis luce clarius docet, homines in somnis revelationes & visiones divinas accipere, eisque à DEO instrui, erudiri, & illuminari sine completo usu liberi arbitrii.

Idem ferè docuit 1. part. quest. 12. art. 11. ubi latissime Cajetanus ex mente D. Thomæ explicat, qualiter in revelationibus divinis in somno sive in vigilia evenientibus, non repetitur ratiois iudicium, sed tantum apprehensio. Quam distinctionem aperitissimè ipse D. Thomas pluribus in locis explicavit, De verit. quest. 12. art. 3. ad 1. & ad 2. non minùs expresse, latius tamen docuit ad 1. ubi sic ait: In cognitione duo sunt consideranda, scilicet receptio & iudicium. De receptis quantum ad iudicium, potior est vigilantis cognitio, quia est liberum iudicium, dormientis verò ligatum: sed quantum ad receptionem, cognitio dormientis est potior, quia quiescentibus sensibus, interiores impressiones magis recipiunt, sive sint ex substantiis separatis, sive ex corporibus calestibus. Unde sic potest intelligi Num. 24. de Balaam qui cecidit, scilicet dormiendo, & sic aperiantur oculi ejus. Adhuc in solutione ad 2. (quali non expressisset ad 1.) in somno prophetico proveniente ex substantiis separatis, aut ex DEO, sicut fuit somnium Balaam, non inveniri perfectam iudicium, consequenter addit: In somno igitur ligatis sensibus exterioribus, interiores vires quasi quietæ ab exteriorum sensuum tumultibus, magis percipere possunt interiores impressiones factas in intellectu & imaginatione ex illustratione divina vel Angelica. Sed quia primum principium nostræ cognitionis est sensus, oportet quodammodo resolvere omnia de quibus iudicamus. Et quia in somno ligati sunt sensus, non potest esse perfectum iudicium, nisi quantum ad aliquid, cum homo decipiatur, intendens rerum similitudinibus antiquam rebus ipsis.

Idem repetit de veritat. quest. 28. art. 3. ad 6. In somno, inquit, potest intellectus converti ad DEVM, non autem liberum arbitrium, vel voluntas. Cujus ratio est, quia ad intellectum duo pertinent, scilicet percipere, & iudicare de perceptis: intellectus autem in dormiendo non impeditur quin aliquid percipiat, vel ex his quæ prius consideravit unde quandoque homo dormiendo syllogizat: vel ex illustratione alicujus substantie superioris, ad cuius perceptionem intellectus dormientis est habilior, propter quietem ab actibus sensuum, & præcipue phantasmatis quietatis. Unde dicitur Job 33. Per somnium in visione nocturna, quando sopor solet occupare homines, & dormiunt in lectulo suo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina. Et ista est causa præcipua, quare in somnis prævidentur futura. Sed perfectum iudicium intellectus non potest esse in dormiendo, eo quod tunc ligatus est sensus, qui est primum principium nostræ cognitionis: iudicium enim fit per resolutionem in principia. Unde de omnibus oportet nos iudicare secundum id quod sensu accipimus, ut dicitur in 3. Cor. & mundi. Idem colligitur ex solutione ad 7. ibidem.

Hæc adeo est perpetua doctrina D. Thomæ, ut nullibi suorum Operum eam non attingat. Quare præter loca ex Summa & Questionibus disputatis adducta, celebre est testimonium in 4. dist. 9. quest. 1. art. 4. quæstiunc. 1. ad 2. Mens, inquit,

Quia humana habet duos respectus, unum ad superiora quibus illustratur, alium ad corpus à quo recipit & quod regit. Ex parte illa qua anima à supernis accipit per somnium non ligatur, imò magis libera redditur, quando fit à corporalibus curis magis absoluta: & ideo ex influentia superni luminis aliqua de futuris percipere potest dormiens, quia vigilans scire non potest. Ex parte autem illa qua à corpore recipit, oportet quod ligetur quantum ad ultimum iudicium & completum, ligatis sensibus à quibus eius cognitio initium sumit. Quamvis etiam eius imaginatio non ligetur, quia in mente species rerum ei subministrat.

Speciatim verò quod in somno Salomonis non fuit libertas neque meritum, expressè evidenter docet D. Thomas 2.2. quæst. 154. art. 5. ad 1. ubi ita inquit: Ad primum dicendum, quod Salomon non meruit in dormiendo sapientiam à DEO, sed fuit signum præcedentis desiderii, propter quod dicitur talis peticio DEO placuisse, ut Augustinus dicit super Genes. ad litteram. Hæc D. Thomas.

Idem docet in 4. distinct. 9. quæst. 1. art. 4. quæstionem. 1. ad primum dicendum, inquit, quod secundum Augustinum Salomonis petitiō in somnis DEO placuit, & remunerationem invenit pro bono desiderio prius habito, non quod tunc in somno meruerit. Ita D. Thomas.

In raptu
divino in
somnia
contingente,
non invenitur
libertas,
neque
meritum
juxta Augustinum
& D.
Thom.

Demum quæst. 28. de verit. ad 6. & 7. eandem clarè & apertè verbis sententiam docuit Ex mente igitur tam D. Thomæ quàm S. Augustini, in raptu divino in somnis contingente, non invenitur libertas neque meritum.

Ratio autem quare in somniis ligatis sensibus non possit reperiri perfectum iudicium, eam assignat D. Thomas de verit. quæst. 12. art. 3. ad 2. ut supra, quia intellectus ibi decipitur, non verè discernens inter res & rerum species, sed potius rerum similitudines pro ipsis rebus accipit, & ideo decipitur, ut infra latius patebit, & expressius probat D. Thomas 1. part. quæst. 84. art. 8.

Unde supposita hac deceptione, quæ ex defectu conversionis ad sensus exteriores in intellectu contingit, fit ut iudicium rationis in omni somno semper sit fallax: & ita in somnis, quantumvis divinis, errat intellectus, rerum imagines pro rebus ipsis iudicans. Et quamvis in somno homo discernat, sicut fecit Salomon, & ratiocinetur, & aliquando cogitet se somnare, & aliquoties discernat inter res & species rerum, non tamen est perfectum iudicium, ut optime docet D. Thomas 1. part. quæst. 84. art. 8, quia, experientia teste, adhuc semper ratio in aliquibus deficit & errat.

Idem
sentit D.
Thom.
de omni
raptu.

Præterea non solum in raptu in somnis eveniente, sed & in omni raptu non inveniri libertatem quantumvis in vigilia contingat, clarè D. Thomas fatetur in Quæstionibus de verit. quæst. 13. art. 1. ubi agens de violentia, quam raptus ex natura sua importat, objicit sibi illud argumentum: DEVS non est causa quare homo sit deterior. Sed bonum hominis est secundum rationem vivere, & voluntariè operari. Ergo cum violentia sit contraria voluntario, & bonum rationis evacuet, videtur quod divinitus non fiat in homine aliqua violenta operatio contra naturam. Huic verò argumento respondet D. Thomas sequentibus verbis: Ad quintum dicendum, quod opus hominis ex hoc quod habet bonitatem meriti, exigit quod sit secundum rationem & voluntatem: sed bonum quod ei confertur in raptu, non est huiusmodi, unde non oportet quod procedat ex voluntate humana, sed sola virtute divina. Hæc ille.

Deinde D. Thomas agens de raptu in communi, sæpè docet, in ipso raptu non reperiri iudicium, (sicut supra dictum est de eo, qui in som-

niis contingit) sed tantum inveniri acceptionem sive contemplationem divinorum. De veritate quæst. 13. art. 3. ad 7. Intelligentia, inquit, nostra, qua divina apprehendimus, quamvis non commisceatur sensibus per viam apprehensionis, commiscetur tamen eis per viam iudicii: & ideo intelligentia à sensibus abstracta dicitur, quando de eis non iudicat, sed solum superius inspicere intendit. Non minus expresse docet idem 2.2. quæst. 173. art. 3. ubi in corpore intendens probare, quod quando lumen divinum infunditur Prophetis, non sit necessaria abstractio à sensibus, hoc principio ab ipso scriptum me repetito, probat, nempe: In nobis perfectum iudicium intellectus habetur per conversionem ad sensibilia, quæ sunt prima nostra cognitionis principia. Et in solutione ad 3. sic ait: Quando mens Prophetæ superiori influxui inclinat ad iudicandum, vel discernendum aliquid circa sensibilia, non fit alienatio à sensibus, sed solum quando elevatur mens ad contemplandum aliqua sublimiora. Et in solutione ad 2. Quando mens Prophetæ intendit in suo actu circa dispositionem vel iudicium sensibilibus, non oportet quod à sensibus abstractatur.

Ratione etiam clarissima demonstratur. Primo. Idem. Quia ideo in somno etiam prophetico non invenitur perfectum iudicium, eo quod stratum in nobis perfectum iudicium habetur per conversionem ad sensus, qui sunt prima nostra cognitionis principia. Unde cum homo abstractus à sensibus (ut docet D. Thomas 2.2. quæst. 173. art. 3.) nesciat tunc in eo statu discernere inter similitudines rerum & ipsas res, verè decipitur accipiens imagines rerum pro ipsis rebus; mens verò hac deceptione præoccupata, non potest rectum de rebus visis iudicium ferre. Quod autem in visione divina in raptu contingente iustorum & Prophetarum mentes similem patiantur deceptionem, ex Scriptura sacra apertè colligitur. Salomon enim in ipso somno deceptus est, putans se vigilare, cum tamen eo tempore dormiret. Dicitur enim 3. Reg. cap. 3. Igitur vigilavit Salomon, & intellexit, quod esset somnium. Igitur ante vigiliam putabat se non somnare, neque dormire, & ideo decipiebatur, ut rectè ibi dicitur Liranius.

Idem etiam, quod in prophetis somniis, quantum ad iudicium, evigilantibus ad divina per raptum sublevis evenire solet: nam cum Prophetæ, sive viri sancti ad divinas visiones percipiendas rapiuntur, in ipso raptu, quantumvis divinam visionem percipiant, intelligentiam tamen perfectam eorum quæ viderunt, non nisi transactio raptu percipiunt. Et hoc est quod dicitur Daniel. cap. 10. In visione opus est intelligentia: quia non in ipsa visione iudicium, nec intelligentia Prophetis conceditur, nisi eo tempore quo anima est relictuta sensibus, ea potissimum ratione, ut capimus dicere, quia in visione etiam prophetica mens Prophetæ decipitur, similitudines rerum pro ipsis rebus iudicans, ut docet D. Thomas 1. part. quæst. 111. art. 3. ad 4. D. Augustinus Epist. 112. ad Evodium, prope finem, ut plenius ostendimus Capite sequenti. Quod latissime etiam probat idem Augustinus lib. 12. super Genes. cap. 14. 15. 20. 21. & 25. exemplo D. Petri, qui cum in dico animalia illa immunda in visione imaginaria sibi oblata conspiceret, existimavit tunc, illas non animalium similitudines esse, sed animalia vera & relliter existentia: neque visionis intelligentiam nisi peracta visione accepit, quod sine manifesto errore non potest negari: id enim docet Scriptura sacra Act. 16. his verbis: Et dum intra se hæsitaret

Petrus quidnam esset visio quam vidisset, ecce Cornelius, &c. Ex his & ex sequentibus verbis plusquam certo colligitur, D. Petrum sensum visionis in ipsa existentem visione non cognovisse, quod ibi annotavi. Glossa & Augustinus ut supra. Et idem evidenter colligitur Actuum 12. ubi Petrus ad se reversus dixit: Nunc scio verum, quia misit Dominus Angelum suum, &c. Nam in illa visione passus est divus Petrus mentis excessum, ut optime notavit Richardus libro 5. de contemplatione capite 8. Beda, & Glossa interlinearis: neque enim divus Petrus ad se diceretur reversus, nisi extra se à DEO esset positus. Quia igitur ratione divus Petrus in visione, maxime immundorum animalium, similitudinibus deceptus, putans esse vera animalia, rectum iudicium, aut libertatem habere potuisse: unde D. Augustinus cap. 14. ubi loquitur: Aliquid, inquit, obfuit D. Petro, cum in illa ecstasy respondit: Nequaquam Domine, quia nunquam manducavi omne commune & immundum; putans ea, quae in disco sibi demonstrabantur vera animalia? quali dicit Augustinus, Petro culpae non fuisse imputandum, quod recusat immunda animalia manducare, quia tunc non erat sui compos, cum non posset habere perfectum iudicium de his, quae videbat; decipiebatur enim aperte, accipiens rerum imagines pro rebus ipsis. Demum D. Augustinus capite 25. concludit: In visione autem spirituali, id est, in corporis similitudinibus, quae spiritui videntur, fallitur anima, cum ea quae sic videt, corpora esse arbitrat.

Huius praeterea sententiae ea ratio reddi potest, quia raptus ex natura sua praefert violentiam vi cognoscitivae, id est, ipsi rationi illata: haec enim est, quae secundum D. Thomam 2. 2. quest. 175. art. 1. & secundum ipsam veritatem in raptu vim patitur. Haec autem vis in eo consistit, ut usus rationis, sive perfectum & liberum iudicium, impediatur propter sensuum alienationem; quia dum intellectus elevatur ad divina percipienda, hac abstractione remouetur à suo naturali & libero modo operandi, qui est per conversionem ad prima principia, hoc est, ad sensus exterioriores: & ob eam causam raptus divinus violentiam infert rationi, eam ligando & necessitando, ut non possit perfectum ferre iudicium de rebus visis, quod iudicium perficitur per conversionem ad sensus tamquam ad prima principia, ut docuit D. Thomas loco citato 1. part. quest. 84. art. 8. & 2. 2. quest. 173. art. 3.

Hanc autem vim sive violentiam à DEO in raptu rationi sive vi cognoscitivae infert, egregie docet divus Thomas 2. Cor. 12. lect. 1. agens de essentia & natura raptus, ubi in quo consistat hac violentia rationi illata, his verbis dicit: declaratur: Sed sciendum, quod modus naturalis humanae cognitionis est, ut cognoscat simul per vim mentalem quae est intellectus, & corporalem quae est sensus. Et inde est quod homo non habet in cognoscendo liberum iudicium intellectus, nisi quando sensus fuerint in suo vigore verè dispositi absque aliquo ligamento impediendo; alias cum impediuntur, etiam iudicium intellectus impeditur, sicut in dormientibus patet. Tunc ergo homo efficitur extra se, secundum cognitivam, quando remouetur ab hac naturali dispositione cognitionis, quae est ut intellectus ab usu sensuum & sensibilibus rerum abstractus, ad aliqua videnda moveatur. Quod quidem contingit dupliciter: uno modo per defectum virtutis, undecumque talis defectus contingat, sicut accidit in phreneticis & aliis mente capitis. Et haec quidem abstractio à sensibus non est elevatio hominis sed potius depressio, quia virtus eorum

Thom. à lusu Oper. Tom. II.

debilitatur. Alio vero modo per virtutem divinam; & tunc proprie dicitur elevatio: quia cum agens affimile sibi patiens, abstractio quae fit virtute divina, & est supra hominem, est aliquid altius quam fit hominis natura, & ideo raptus sic acceptus definitur sic: Raptus est ab eo quod est secundum naturam; in id quod est supra naturam, vi superioris naturae elevatio. Divus igitur Thomas explicans definitionem raptus, eius violentiam constituit in hoc, quod sensuum alienatione intellectus liberum iudicium amittat, ut patet in raptu proveniente à demone, vel ab aliis causis: nam quantum ad hoc, omnes a quo rationis usum liberum absorbent. Expressius adhuc in quo sita sit haec violentia, quam raptus infert ipsi rationi, declaravit dicta quest. 175. art. 2. ad 2. docens consistere in hoc, quod totaliter usus rationis absorbeatur. Nam in hoc, ait, vera ratio raptus sita est.

Quare ergo, dicit aliquis, intellectus ex abstractione sensuum ligatur, ita ut non possit iudicium rectum de rebus ferre, nisi sensibus exterioribus in suo vigore restituitur? Respondetur ex mente D. Thomae 2. 2. quest. 173. art. 3. in corp. & de veritat. quest. 12. art. 3. ad 2. & 1. part. quest. 84. art. 8. defectum iudicii, ut saepe retulimus, in hac parte ex ea radice provenire, quia intellectus omnino abstractus à sensibus ligatur his & consociatis, sive id somno, sive in ecstasi contingat, decipitur, ex eo quod nescit discernere inter res & rerum similitudines, rerum imagines pro ipsis rebus iudicans, ut supra ex divo Augustino & exemplis D. Petri & Salomonis comprobavimus. Ex hac igitur deceptione ratio ligatur, & eius liber usus impeditur, quamvis aliàs imaginatio feratur non sic ligata, ut rectè docuit D. Thomas in 4. ubi supra.

Potest etiam assignari alia causa, tam raptus quam violentiae rationi illatae, & ex consequenti defectus iudicii & libertatis, nempe vehemens animae intentio sive aequatio in aliqua operatione, sive sit in vi affectiva, sive cognoscitiva, ad cuius vehementem & intensam actionem sequitur suspensio, aut debilitatio aliarum potentiarum à suis operationibus; ex hac enim causa potissimum provenire raptum, docet D. Thomas 2. 2. quest. 173. art. 3. ubi per contemplationis vehementiam D. Petrum raptum fuisse in cenaculo affirmat; & in solutione ad 2. Quando mens, inquit, intendit in suo actu, propter vehementiam intentionis sequitur alienatio à sensibus. Et de veritat. quest. 12. art. 9. in corpore, Ex causa animali, aut alienatio procedit, sicut quando homo ex nimia attentione ad intellectualem vel imaginabilem abstractur à sensibus.

Et iam huiusmodi raptus causam explicavit quest. 13. de veritat. art. 3. in corp. ubi agens de raptu, inquit: Hoc est commune intellectui & aliis animae potentis, quod quando una potentia in suo actu intendit, alia vel debilitatur in suo actu, vel ex toto abstractur: sicut patet in illo, in quo operatio visus fortissime intendit, quod auditus ejus non percipit ea, quae dicuntur, nisi forte sua vehementia ad se trahant sensum audientis. Cuius ratio est, quia ad actum cuiuslibet cognoscitivae potentiae requiritur intentio, ut probat Augustinus in lib. de Trinitate. Intentio autem unius non potest ferri ad multa simul, nisi forte illa multa hoc modo sint ad invicem ordinata, ut accipiantur quasi unum; sicut nec alicujus motus vel operationis possunt esse duo termini, non ad invicem ordinati. Unde cum sit una anima, in qua omnes cognoscitivae potentiae fundantur, unius & ejusdem intentio requiritur ad omnium potentiarum cognoscitivarum actum, & ideo cum totaliter anima intendat

R

ad

ad actum unius potentia, abstrahitur homo ab actu alterius potentie. Hæc igitur est alia ratio, quare in raptu reperitur violentia usum rationis liberum absorbens.

Ex dictis igitur manifestè constabit, Primò, Voluntatem ex D. Thomæ sententia in raptu necessitari ex defectu iudicii perfecti; quod ex duplici capite (ut nuper habitum est) claudicare solet: vel ex deceptione propter sensuum alienationem eveniente, vel ex suspensione actus rationis propter vehementem intentionem sive actuationem animæ in aliis (sive potentie cognoscitivæ, sive amativæ) operationibus. Et ex hoc duplici principio ratio cogitur & dicitur violentiam pati, non quantum ad terminum, sed quantum ad modum, ut rectè D. Thomas *dist. 175. art. 1.* & ideo non dicitur violentia simpliciter.

Secundò infertur, In raptu divino tam diu durare hanc coactionem, quam diu durat ejus causa, nisi aliunde ratio solvatur, & expediatur, quod rarissimè & ferè numquam evenire, *infra* dicemus. Et ita cum ejus proxima causa sit abstractio à sensibus exterioribus, & intentio animæ, sive elevatio ad divina quam diu hæc permanent, necessariò debet permanere hæc violentia, quæ est de ratione raptus. Unde falluntur, qui existimant, in initio raptus reperiri coactionem, non verò in ejus progressu non aliter ac si quis diceret, animam in abstractione à somno proveniente necessitari in principio, non verò in ipso somno.

Demum ex dictis collige, Quòd quamvis intellectus in raptu cognoscat aliud, & penetret res ipsas, quas contemplatur, (tunc enim magis expeditus est à sensuum exteriorum mole, & ab aliis curis, quibus maxime impediti solet cognitio & penetratio divinorum, imò et si ea divina ratio cinctur, judicet & miretur, & sit veluti solutus rationis usus) non tamen dicitur homo tunc liberi arbitrii usum habere. Nam ad plenam & perfectam libertatem opus est perfectio iudicii; quod reperiri non potest, nisi solatione omnium sensuum & potentiarum, & per conversionem ad sensibilia ipsa, quæ sunt prima nostræ cognitionis principia, ut superius fusè annotavimus, ita ut homo tunc operetur tamquam compos sui, & omnium suarum actionum. Quod exemplo dormientium manifestè comprobatur: in quibus quamvis sit aliquis rationis usus, non tamen potest esse perfectum iudicium, etiam si ex illustratione & revelatione divina aliquid cognoscant.

Neque mirari debemus, si in actu contemplationis heroico, qualis est cum mens ad divina rapitur, meritum aut libertas non inveniatur: non enim divina gratia ordinem & modum operandi homini innatum destruere aut invertere intendit. Cum autem homini sit connaturale, judicare de rebus in ordine ad sensus externos, alienatus & abstractus ab his, sine novo miraculo non potest liberè judicare aut operari, ut plenius constat ex his, quæ superius probavimus.

Deinde, quia et si in ipso raptu pro tunc rationis usus ita debilitetur, ut non possit liberè de rebus visis judicare, ac ex consequenti nec mereri, tamen transacto raptu, ex illustratione & visitatione divina, quam mens ibi plenè degustavit, manet promptior & habilior, & ad divina plenius capienda, & ad amplissimam meritum in virtutum actibus aliisque spiritualibus functionibus comparanda.

Demum, in ipso raptu virtute precedentis con-

templationis (ut in somno Solomonis superius ex mente D. Augustini & S. Thomæ retulimus) ad huc potest meritum reperiri, in d. & maxime plenissimumque meritum, quamvis absorptus sit pro tunc rationis usus. Quemadmodum enim in delectationibus corporalibus, quæ delectationes sunt majores, tanto magis impediunt rationis usum. Unde Aristoteles *ethic. 7. cap. 11.* in delectationibus venereis, cum maxime sunt, impossibile est aliquid in eligere: quia ut docet divus Thomas *1. 2. quest. 33. art. 3. in corp. & quest. 34. art. 1. ad 1.* abstergetur usum rationis. Quemadmodum igitur in ipso actu illius ingentis delectationis, usum rationis abstergent, non potest esse peccatum, propter defectum libertatis; tamen virtute precedentis voluntatis illam inordinatam delectationem amplectentis, quò major fuerit delectatio, major invenitur culpa; ita in raptu, quamvis meritum tempore, quo ratio est absorpta, in tunc non invenitur, virtute tamen actuum precedentium amoris, Fidei, Spei, gratiarum actionis, aut similium, qui in oratione, antequam mens ad divina rapitur, frequenter exerceri solent, potest esse maximum meritum. Imò & aliquando in ipso actu perfectam inveniri perfectum iudicium, perfectumque meritum, Capite sequenti ostendemus.

CAPVT VI.

In raptu aliquando, raro tamen, ex speciali DEI gratia & privilegio perfectam libertatem ac meritum reperiri.

ET si in raptu frequentius, ut Capite precedenti exposuimus, perfectum de rebus visis iudicium, ac proinde nec meritum invenitur, potest tamen, & verè aliquando contingit, in divinis excelsibus libertatem omnimodam, perfectumque iudicium, copiosumque meritum inveniri. Quod tunc contingit, quando divina revelatio ne accedente, illustratur à DEO P. operantur mentes, ut cognoscant, imagines in raptu sibi objectas, non esse ipsas res, sed similitudines potius & species earum. Nam sicut defectus iudicii & libertatis, in raptu ex eo oritur principio, Capite precedenti docebamur, quòd intellectus esse deceptus, accipiens similitudines rerum pro ipsis rebus; manifestè consequitur, quòd si divina ad nos cedat illustratio, qua Propheta, dum est alienatus à sensibus, edoceatur, non illas esse veras res, quæ quæ et obijciuntur, sed tantum ipsarum rerum potest similitudines & imagines; quòd tunc verè cessat deceptio, solviturque ratio supernaturali libertate illustrata, ut possit ferre perfectum iudicium de rebus visis. Hoc tamen rarissimè contingit, raro estque singulare privilegium paucissimis concessum, nempe ut simul cum visione imaginaria eorum mentes divinitus illustrentur, ut veram visionis intelligentiam in ipso raptu percipiant, nullaque ratione imaginibus decipiantur.

Hanc nostram sententiam docet Augustinus *Epist. 102. ad Evodium* prope finem. *Sunt visiones, inquit, quæ apparent spiritui tamquam corporis sensibus, non solum dormientibus vel furentibus, sed aliquando sanæ mentis vigilantibus; non per fallaciam illudentium demonum, sed per aliquam revelationem spiritualem, quæ fit per formas incorporeas corporibus similes, quæ discerni omnino non possunt, nisi divino adiutorio plenius revelentur, & mentis intelli-*

gentia dijudicentur, vix aliquando cum fierent, sed plerumque postea cum transferint. Quare idem Augustinus docuit super Genes. ad litteram c. 26. magnam esse revelationem, ac divo Joanni Evangelistae concessam, quando mens in raptu hac ratione aded illustratur; ubi ita scribit: libetiam si videatur futura, ita ut omnino futura noscantur, quorum imagines praesentes videntur, si ipsa hominis mente divinitus adjuncta, sive aliquando inter ipsa visa quid significet exponente, sicut in Apocalypsi Joannis exponitur: magna revelatio est, etiam si forte ignoret ille, cui hac demonstratur, utrum ex corpore exierit, an adhuc sit in corpore, sed spiritum à sensibus corporis alienato ista videat: potest enim sic raptus id ignorare, si ei hoc non ostendatur.

Sententiam Augustini fecisse est D. Thomas de verit. quest. 12. art. 9. in corp. his verbis: In hoc tamen propheta differt in sua abstractione à sensibus, sive abstrahatur per somnium, sive per visionem ab omnibus aliis, qui abstrahuntur à sensibus, quod mens propheta illustratur de his, qua in visione imaginaria videntur, quando cognoscit ea non esse res, sed aliqua-

liter rerum similitudines, de quibus certum iudicium habet per lumen mentis. Idem etiam adhuc exprelius repetit 1. p. q. 111. art. 3. ad 4. ubi hoc argumentum proponit: In visione imaginaria homo adheret similitudinibus rerum quasi ipsis rebus: sed in hoc est quadam deceptio. Cum ergo Angelus bonus non possit esse causa deceptionis, videtur quod non possit causare imaginariam visionem, imaginationem immutando. Huic autem argumento his verbis respondet: Angelus causans aliquam imaginariam visionem, quandoque simul intellectum illuminat, ut cognoscat quid per huiusmodi similitudines significetur, & tunc nulla est deceptio: quandoque vero per operationem Angeli solummodo similitudines rerum apparent in imaginatione, nec tamen tunc causatur deceptio ab Angelo, sed ex defectu intellectus ejus, cui talia apparent; sicut nec Christus fuit causa deceptionis in hoc quod multis turbis in parabola proposuit, quod non exposuit eis. Et hac de libertate siue meto, ac de contemplatione dicta sufficiant, ad laudem & gloriam DEI omnipotentis, & beatissimae Virginis MARIAE de monte Carmelo.

F I N I S.

APOSTROPHE AD LECTOREM.

Cum venerabilis Author noster in superiori Opere cap. 15. libri 5. compendio solum exponat quid sit mystica Theologia, licet plenius in antecedentibus ejusdem libri Capitulis explicaverit contemplationis mysticae Theologiae naturam, conditiones, species & gradus, lubet hic paucis indicare nostris nonnullis aliis, qui post illum uberius de mystica Theologia, aut oratione ac contemplatione, aliisque ad illam pertinentibus, aut ad eam conducentibus materiis scripserunt, quos consulere poteris ad plenioris de his scientiam obviandam.

In his est Ven. P. Hieronymus à Matre Dei, alias Gratianus, qui praeter Scholia Theologiae mysticae, Tractatum edidit, inscriptum, Dilucidarium veri spiritus, &c. in quo myst. Th. ol. conditionem ac gradus enucleatus declarat.

Ven. P. Ioannes à IESU MARIA, qui mysticam Theologiam integro edidit volumine, ab omnibus plurimum commendato quod primum prodit Romae, deinde an. 1622. recusum fuit coloniae, in prima editione omnium operum ejus, & extat sub initium Tomi 2. in aliis quoque diversis suis libris documenta subministrat coelestia huius scientiae, praesertim in Commentariis Cantici Canticorum.

R. P. Philippus à SS. Trinitate, plurimum librorum Author, Lugduni an. 1656. typis divulgavit insignis volumen, in tres partes pluresque Tractatus divisum, cui titulus, Summa Theologiae mysticae.

R. P. Dominicus à SS. Trinitate, in Seminario missionum Romano Carmelit. Discalceatorum, Sac. Theologiae ac controvertiarum Fidei professor edidit ibidem grande opus, in septem Tomos distinctum, inscriptum, Bibliotheca Theologica, cujus liber septimus Tomi septimi totus est in tradenda & exponenda Theologia mystica, & materis omnibus illam concernentibus.

R. P. Antonius à Spiritu sancto, Sac. Theologiae Professor in suo Vysliponensi Collegio, ac deinde regni Congensis in Africa Episcopus edidit Lugduni an. 1677. sub titulo, Directorium mysticum Tractatus quatuor de mystica Theologia; quibus complectitur, quidquid de hac mystica scientia pertractari solet.

R. P. Joseph à IESU MARIA, Historiographus Congreg. Hispanicae Carmelit. Discalceatorum, praeter alia complura praecelara opera edidit duo de mystica Theologia, quorum primum inscribitur Ascensus animae ad DEVM, dividiturque in tres libros: & prodit primum Hispanice Matriti an. 1658. deinde Romae Italice an. 1664. Alterum Ingressus animae in paradisum spirituales nuncupatum, atque tribus quoque libris distinctum, quod an. 1659. nativo idiomate excusum fuit Matriti, recusum Italico Genuae, interprete P. Luca Francisco à S. Benedicto, an. 1669. de huius eximii viri illustri prosapia, mira eruditione atque sanctumonia legendus P. Franc. à S. MARIA Tomo 2. Annali Congreg. Hispanicae l. 7. c. 11.

Ven. P. Dominicus à IESU MARIA, vir sanctitatis fama totius Europae notus edidit Romae an. 1623. Tripartitum sententiarium spirituale, de triplici perfectionis via, purgativa, illuminativa, & unitiva, quo animam deducitur ad mysticam Theologiam contemplationem: quod pluries recusum fuit, in alias linguas translaturum. Commendat illud Gregorius XV. in suo Brevis Apostolico 3. parti praefixo, his verbis: Cum sicut accepimus dilectus Filius Dominicus à IESU MARIA Ordinis Carmelit. Discalc. Opusculum quoddam sententiarium spirituale, pro triplici perfectionis via, purgativa scilicet, illuminativa & unitiva nuncupatum, pro sua eximia pietate & honoris DEI, animarumque in via salutis progressu, ardenti zelo à se compositum, nobisque acceptum in lucem ediderit, &c.

Ioannes Ludovicus ab Assumptione, Germanus natione, patrio Spirensis, edidit an. 1634. Monachii, librum inscriptum, Passer solitarius, in 3. partes distinctum, in quo vita & functiones animae contemplativae sub symbolo passeris solitarii describuntur, praeter complura alia scripsit quoque Anatomiam vitae Analogicam. Huius viri vitam ac virtutes describit uberius in suo Decore Carmeli 3. part. pag. 163. R. P. Philippus à SS. Trinitate, & Dominicus Gravina multis celebrat illum laudibus in Appendice congeminatae vocis turturii.

Maximianus à S. Magdalena, edidit Nancei an. 1646. Opus, cui titulus, Directio ad vitam contemplativam. Ludovicus à S. Teresa, Galus, edidit Parisiis an. 1665. Tractatum praecelaram Theologicum, de anima.

Thoma. à Iesu Oper, Tom. II.

R 2

112

ma cum DEO unione, in quo doctrinam mysticæ Theologiæ B.P. Joannis à Cruce, tuetur & confirmat auctoritate SS. Augustini & Doctoris Angelici. Ab eo quoque prodiit *Succesio Eliana*, &c. & *Annales sui Ordinis Provinciae Francie*.

Bernardus à S. Onuphrio, Italus, Genæv typis evulgavit geminū opus mysticis ac contemplativis utilissimum; quorum alterum inscribitur: *Suspiria intima anime contemplative*, in quo exponendo Psalm. 41. & 42. egregie disserit de laboribus ac favoribus, intimaq. cum DEO unione anime contemplative. Alterū inscribitur, *Columba increata*, in quo mysticæ ac sublimissimè exponitur hymnus, *Veni Creator Spiritus*.

Balthasar à S. Catharina Senensi edidit Italico idiomate Bononiæ an. 1671. nativo idiomate, insignè volumen *Commentariorum in Castellum anime S.M. Tereise*, sibi hoc titulo: *Splendori riflesi di sapienza caleste vibrati da' Gloriosi Gerarchi Tomaso d' Aquino, e Teresa di GIESV, sopra al Castello interiore*, & mystico Giardino, metafore della santa, in quo enucleatius petra tractatur, & declaratur omne mysteria, difficultatesque mysticæ Theologiæ; acque ideo omnibus contemplativis, directoribusque animarum contemplativarum admodum utile ac necessarium est opus.

Didacus à IESV, Hispanus, edidit Barcinonæ an. 1619. Scholia, seu *Commentaria super quasdam phrasas mysticæ Theologiæ B.P. Joannis à Cruce*.

Alphonsus à Matre Dei, Italus, præter alia, quæ edidit, scripsit opus egregium *de oratione ac contemplatione*; cui adjungit imagines ad vivum exprimentes operationes animæ in his exercitiis.

Inter opera spiritalia duobus Tomis continentur opuscula ad orationem mentalem, contemplationem, mysticamque Theologiam pertinentia.

Nicolaus à IESV MARIA, natione Italus, patria Genuensis ex illustri Centurionum familia, Salmanticensis sui Ord. Collegii Sac. Theol. Professor edidit Martini an. 1631. *Elucidationem Theologicam phrasarum mysticæ Theologiæ B.P. Joannis à Cruce*, in duas partes distinctam, quæ Coloniz cum operibus ejusdem B.P. recula fuit an. 1639.

Emmanuel à IESV MARIA, Eleonoræ Augustæ quondam Cæsareus Ecclesiastes præter *Flores Carmeli* duobus Tom. distinctos, Viennæ an. 1666. excusos, ac *Fructus Carmeli* quatuor Tomis comprehensos, Romæ ac Neapoli typis evulgatos, edidit Neapoli an. 1677. in foliis aliud opus, in quo sub symbolo *myrrha, thuris & auri*, virtutes Theologicas, mortificatione & oratione seu contemplationem, aliasque materias mysticæ Theologiæ petra tractat atq. explanat. Dividitur hoc opus in tres tractatus.

Mauricius à S. Angelo, natione Italus, patria Florentinus, præter alia complura scriptis duo præclara opera Theologiæ mysticis plurimum profutura. Primum inscribitur: *Dilectus ex dilecto, anime querenti illum, à sponsa demonstratus, descriptus, commendatus*. Exegetico-parenetici Theorematis, opus distinctum, alterum, *Delicia meditantium*, quibus anima devota epulatur quotidie splendide. *Meditationes de Sanctis & Festis*; propriæ de tempore, de Passione Domini, quatuor novissimis.

Petrus Thomas à S. MARIA conscripsit librum inscriptum, *Catechismus S. Tereise*, quo exponitur orationis mentalis, contemplationis, aliæque mysticæ Theologiæ partes ac conditiones. Prodiit primum Rothomagi, deinde recol. Bruxellis an. 1675.

Fabianus à S. Jacobo, natione Italus, patria Massensis, præter copiosos, & à pluribus commendatos *Commentarios in Cantica Canticorum*, scripsit *de regno DEI, quod intrinsecus est*, libros tres, in quibus disserit de interioris hominis statu, maximeq. de contemplatione, ejusque gradibus & effectibus.

Inter opera Ascetica Ven. P. Simonis à S. Paulo, Comiti in Lombardia duobus Tomis excusa, sunt duo libri de reformatione intellectus, memoriæ ac voluntatis, & appetituum, passionumque, &c. ad contemplationem, unionem divinam, mysticamque Theolog. plurimum conducentes.

Michael à S. Augustino, Provinciæ Flandro-Belgicæ Provincialis, Antverpiæ edidit *Institutionum mysticarum libros quatuor*, quibus anima ad apicem perfectionis, & ad proximum mysticæ unionis per gradus deducitur.

Mathurin à S. Anna, Theoremata & aliquot opuscula mystica & spiritalia insigni myste Ven. F. Joannis à S. Samone, latinitate donavit & typis evulgavit Lugduni an. 1655.

P. Joseph à Spiritu sancto, Lusitanus, edidit Martini an. 1678. in fol. opus de Theologia mystica admodum intigne, cui titulus: *Catena mystica Carmelitana*, quæ pene tota constat ex Scripturibus de hac materia Carmelitis discalceatis.

Verum his omnibus præponendi erant primū Seraphica Mater Tereisa, quæ in suis libris, de his sublimissimis materiis copiosissimè accuratissimèq. scripsit; de qua legimus in Actis Canonizationis ejus, quod clarissimi omnium Ordinum Theologi B. TERESIAE sapientiam admirantur, & facilem mysticarum rerum explanationem adeo obstupefunt, ut rarum sapientia genus eis videatur, quod de mystica Theologia Patres obscurè, & sparsim tradiderunt, à virgine aliqua, in methodum tam perspicuam, atq. concinnè fuisse redactum. Meritoq. illam quasi spiritualis doctrinae Magistrā Ecclesiæ à DEO datam prædicant. Et petit Ecclesia in oratione festivitatis ejus, *pabulo celestis ejus doctrina nutriti*.

Deinde Cherubicus Pater B. Joannes à Cruce, cujus sublimissimam doctrinam, prævio maturo examine, purpurati Principes, Ecclesiarum Antistites, Academicarū Præsides, sacre Generalis Inquisitionis Qualificatores, ac Consultores, Theologiæq. Doctores, mitis celebrant laudibus, Eminentiissimi S.R.E. Cardinales Joan. Baptista dati sac. Rit. Congregationis Præfectus, & de Torres, in Literis Remissorialibus in ordine ad Canonizationem P. Ioan. à Cruce, sic loquuntur: *Libri de mystica Theologia, qui per diversa regna circumferuntur, celesti eruditione sacundos, sublimi adeo, & admirabili stylo conscripti, ut talem scientiam divinitus revelatam esse, non humano acquisitam ingenio, existiment omnes; quorum lectio ad veras à falsis illuminationibus discernendas, animasq. in perfectionis via roborandas, peritulu comprobatur; unde doctrina S. Dionysii Areopagita à legentibus comparata est, &c.* Et R. P. Mag. Lezana hanc tulit de ea censuram: *Opuscula spiritalia servi Dei P. IOAN. à CRUCE, Ord. Carm. Discalce. instituta: Auctoritate montis Carmeli, Nox obscura, Flamma viva amoris, Canticum spirituale, de mandato Eminentiissimi Cardinalium Sac. Rituum Congregationis mihi commissum pro revisione, DOCTRINAM continent SYMBOLIS, ut PRÆCELSIOR vix, nisi in sacris codicibus reperiri queat. Hos consulendos censeo, si forte nost. Thomas aliquando in exponendo luccinctus sit.*

VENE.